

45T.7
ส167
12

วิกฤติการณ์ทางการเมืองของไทย
ระหว่างปี พ.ศ.2475 - 2481

ปริญาภิพนธ์

ของ

สมปอง กงชัย

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดุสิต ๒๐ ตระโบนง กรุงเทพฯ ๗ โทร ๑๑๒1๕7๑. ๑๑1๐๐๐๑

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

บทคัดย่อ

วิกฤตการณ์ทางการเมืองของไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2475 - 2481

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการวิเคราะห์และแจกแจงวิกฤตการณ์ทางการเมืองของไทย ที่เกิดขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2475 - 2481 ซึ่งมีทั้งที่รุนแรงถึงขั้นเสียเลือดเนื้อลงมาจนกระทั่งถึงการกระทบกระทั่งกันควยวจาและลายลักษณ์อักษร

๑ ในการศึกษานี้ผู้เขียนได้เสนอข้อเท็จจริง และพยายามวิเคราะห์เหตุการณ์ และเรื่องราว ขอบเขต โดยอาศัยหลักฐานอ้างอิง ทั้ง เอกสาร ชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง ซึ่งมีทั้งที่ตีพิมพ์แล้วและที่ยังมิได้ตีพิมพ์ โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญสรุปได้ดังต่อไปนี้

๒ การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อปี พ.ศ. 2475 เป็นเพียงการ เปลี่ยนอำนาจการปกครองจากคนกลุ่มหนึ่งที่ครองอำนาจมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ ไปยังคนอีกกลุ่มหนึ่งที่พยายามจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจในการปกครองนั้น โดยมีได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองให้แตกต่างไปจากเดิมแต่อย่างใด เพียงแต่เรียกชื่อเสียใหม่ให้ทันสมัยตามแบบอย่างอารยะประเทศว่า "ระบอบประชาธิปไตย" ทั้งนี้ในช่วงระยะเวลา 6 ปี จึงได้ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองอันเป็นการแก่งแย่งอำนาจของกลุ่มผู้นำทางการเมืองอย่างรุนแรงถึง 4 ครั้งด้วยกัน อันเป็นการสร้างตัวอย่างที่ไม่ดีให้กับวงการ เมืองของไทยในเวลาต่อมาเป็นอันมาก

จากการต่อสู้ควยการใช้กำลัง เข้าปะทะซึ่งกันและกัน จึงมีผลให้บุคคลกลุ่มอำนาจได้สร้างมาตรการ เพื่อความอยู่รอดของตนควยวิธีการต่าง ๆ กัน ทั้งในและนอกรัฐสภา โดยมีได้คำนึงถึงกติกาของ เกมสกีการ เมืองแต่อย่างใด วิธีการดังกล่าวที่พอจะมองเห็นมาจนกระทั่งทุกวันนี้ได้แก่ "ระบอบอุปถัมภ์และพวกพ้อง" "การใช้อำนาจเผด็จการโดยทหาร" ซึ่งมีได้มีความแตกต่างไปจากระยะเริ่มแรกของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมากมายนัก.

Abstract

This thesis is aimed at analyzing and differentiating the political crises risen during 2475 to 2481 B.E. The effects ranged from bloodsheds to clashes of different sorts both in written and verbal forms. In this study, the writer has presented facts and tried to analyze the incidents and data by utilizing primary and secondary sources of documents, both published and unpublished. The essence is as follows:

The change of the government regime from absolute monarchy to democracy in 2475 B.E. was just the alternating of power from one political faction to another with no significant effect systemwise. In other words, it was like so-called old contents in a new container in order to make the country look more modernized, as some democratic countries. Therefore, during the period of six years (2475 - 2481 B.E.) a considerable number of political crises had arisen with the aims to seize the power and overthrow one another's authority. There had been four violent events which created tremendous undesirable examples for the later generation.

The political clashes with the use of arms and weapons had caused the group which was in power to establish different measures and means to maintain their security both inside and outside the Parliament assembly with very little realization of political rules. Those obvious means can be traced and observed by the practices of "patronage and client system" and also military dictatorship.

The practices are no difference from those functioned at the beginning of the democratic era in Thailand.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จจุดลงไปด้วยดี จนกระทั่งออกมาเป็นรูปเล่มถึงที่เห็น
ขณะนี้ ก็ด้วยความกรุณาเอื้อเฟื้อช่วยเหลือแนะนำเป็นอย่างดีของ อาจารย์วีรยุทธยุพา สนิทวงศ์
ณ อรุณา และ อาจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช ทั้งทั้งสองท่านได้กรุณารับเป็น
กรรมการที่ปรึกษา และได้ให้คำแนะนำมาตั้งแต่ต้น ผู้เขียนจึงขอกราบของพระคุณท่าน
ทั้งสองเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

อนึ่ง ผู้เขียนขอขอบคุณเจ้าหน้าที่กองจดหมายเหคุแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ
ห้องสมุดรัฐสภา กรมพระธรรมนุญทหารบก กองประวัติศาสตร์ทหารเรือ และห้องสมุด
ของกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ได้ให้ความร่วมมือและความสะดวกในการค้นคว้าหา
เอกสาร เป็นอย่างยิ่ง และเว้นเสียมิโกที่จะต้องขอขอบพระคุณเอาไว้ ณ โอกาสนี้
สำหรับผู้ที่กำลังใส่ใจในหมู่เพื่อนฝูงและมิตรสหายจนสามารถพิมพ์อุปสรรคเป็นผลสำเร็จ

สมปอง คงชัย

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิต ได้พิจารณาปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตของ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้.

อรณอม วิชาทวตมอญ
..... ประธาน

..... กรรมการ

..... กรรมการ

		สารบัญ	
เรื่อง			หน้า
บทนำ			1
บทที่ 1	การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475		
	การเมืองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์		6
	1 สภาพการทั่วไปก่อนการปฏิวัติ		21
	2 มวลเหตุสำคัญของการปฏิวัติ		26
	3 ประวัติคณะราษฎรโดยย่อ		27
	4 อุดมการณ์คณะราษฎร		29
	5 แผนการยึดอำนาจ		30
	6 แถลงการณ์คณะราษฎร		34
	7 ความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง		41
	8 ทิศนของผู้เขียน		45
บทที่ 2	การเมืองหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง		47
	วิฤตการณ์ในการพิจารณาเค้าโครงเศรษฐกิจ		51
	ผู้นำทางการเมือง		55
	การแตกแยกของคณะราษฎร		58
	พระราชกฤษฎีกาประกาศภาวะฉุกเฉิน		62
	คำแถลงการณ์ของรัฐบาล		64
	การรัฐประหารล้มล้างรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา		68

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ 3 วิกฤติการณ์กบฏบวรเดช พ.ศ. 2476	
สภาพการทั่วไป	73
มูลเหตุของการกบฏ	78
วัตถุประสงค์ของการกบฏ	87
การก่อการกบฏ	89
แผนการกบฏ	91
สาเหตุแห่งความล้มเหลวของการกบฏ	93
ผลของการกบฏ	98
การดำเนินคดีแก่ผู้ต้องหา	100
ผลสะท้อนของการกบฏ	101
บทที่ 4 การขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับรัชกาลที่ 7	110
พระราชบัญญัติป้องกันและรักษารัฐธรรมนูญ	112
พระราชบัญญัติกบฏกับรัฐบาล	117
พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	
ทรงประกาศสละราชสมบัติ	143
ระบบการเมืองไทยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง	146
ระบบอุปถัมภ์และพวกพ้อง	148
กบฏนายสิบ	152
วิกฤติการณ์ในรัฐสภา	156
คำแถลงการณ์ของรัฐบาล	176

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ 5 บทสรุป	179
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก ก	แถลงการณ์ของคณะราษฎร (1)
	รายชื่อคณะราษฎร (5)
	รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว (9)
ภาคผนวก ข	แถลงการณ์ของฝ่ายกบฏ (17)
	แถลงการณ์ของรัฐบาล (21)
	คำพิพากษาศาลพิเศษ พ.ศ. 2476 (31)
	รายชื่อผู้ต้องหาที่ถูกยิงโทษ (37)
ภาคผนวก ค	พระราชกฤษฎีกาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศสละราชสมบัติ (43)
	คำแถลงการณ์ของรัฐบาลกรณีสละราชสมบัติ (47)
ภาคผนวก ง	คำพิพากษาศาลพิเศษ พ.ศ. 2482 (50)

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
	189
✓ 1	192
2	195
3	198
4	202
5	204
6	206

"วิกฤติการณ์ทางการเมืองของไทย ระหว่าง ปี พ.ศ. 2475 - 2481"

"Political Crises in Thailand during B.E. 2475 - 2481"

*****

บทนำ

การศึกษาปัญหาวิกฤติการณ์ทางการเมืองของไทย ในระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบันนี้ ต้องเข้าใจถึงพัฒนาการทางการเมืองว่าได้มีการวิวัฒนาการมาอย่างไร รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ใ้ริเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 แล้วตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าหลวง อันเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง พระองค์ได้ทรงปฏิรูปกิจการบ้านเมืองให้ทันสมัยตามแบบอย่างตะวันตก เพื่อให้สามารถสนองความต้องการของสังคมที่สลับซับซ้อนได้เพียงพอ ในขณะที่จักรวรรดินิยมตะวันตก พยายามฉวยโอกาสของความล้าสมัยและภาวะอ่อนแอทางการเมือง เป็นเครื่องมือเรียกร้องผลประโยชน์และคุกคามอธิปไตยของไทยอยู่ตลอดเวลา พระองค์ทรงเห็นว่า การปฏิรูประบบการเมืองจะสำเร็จได้ก็ด้วยปัจจัยทางด้านความตื่นตัวของไพร่บ้านพลเมือง ทั้งนี้เราจะเห็นได้ว่า รากเงาของความตึงเครียดทางการเมืองไทย หากได้เกิดขึ้นเมื่อนักเรียนไทยในยุโรปจัดตั้งคณะราษฎรไม่ แต่กระแสแห่งความคิดทางด้านนี้ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่รัชสมัยรัชกาลที่ 5 และได้ทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ ถัดนั้นมาและปะทุขึ้นมาจนกระทั่งถึงรัชกาลที่ 7¹

มรดกทางการเมืองซึ่งมีที่พาดำจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว กลับสูญหายลงทันทีเมื่อสิ้นแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าหลวง ในปี พ.ศ. 2453 ทั้งนี้ด้วยอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของตะวันตกและเอเชีย ที่มีการปฏิวัติโค่นล้มสถาบันกษัตริย์ในหลาย ๆ ประเทศ ถ้าพิจารณาในกรณี พ.ศ. 2454 ในจีน พ.ศ. 2455 ในรัสเซีย พ.ศ. 2460 เป็นต้น เป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงขึ้นครองราชย์ต่อจากพระชนก ทรงหัวนี้วิตกกังวลต่อสถาบันของพระองค์ ทั้งนี้พระองค์จึงทรงกวดขันแนวความคิดนี้ ซึ่งออกมากในรูปของ

¹ รัชชอนันต์ สมุทวณิช และ ชัยติงยา กรรณสูต, เอกสารการเมืองการปกครองไทย, พระนคร, 2516, หน้า 12.

"บทความพระราชนิพนธ์" และทรงพระราชดำริในการสร้างความสำนึกอันใหม่ที่ประชาชนมิเคย
 ใ้ได้รับมาก่อน นั่นคือ "ความรู้สึกในเรื่องชาตินิยม" รวมทั้งพระราชดำริจัดตั้ง "กองเสือป่า"
 เพื่อสนับสนุนและเผยแพร่อุดมการณ์ชาตินิยม แต่ผลสะท้อนกลับเป็นไปได้ในทางตรงกันข้าม ทำให้
 บรรดานายทหารน้อยใหญ่ไม่พอใจ จึงก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ขึ้น เป็นครั้งแรกจากกบฏธรรมกา
 สำมัญญ์ คือ "กบฏ ร.ศ. 130" แม้ว่ารัฐบาลจะปราบปรามลงได้อย่างราบคาบ แต่ก็ เป็น
 กระชุกเงาสะท้อนให้เห็นความไม่พอใจในการดำเนินพระบรมราชโองบายในการปกครองประเทศ
 ของพระองค์ ซึ่งพระองค์ก็ทรงทราบเป็นอย่างดี แต่พระองค์ก็ไม่สามารถตัดสินใจพระทัยได้ว่า
 จะละทิ้งของเก่าหรือรับของใหม่ไว้ จึงทรงพยายามกอบกู้เก่ากลับไป กังที่พระองค์ได้ทรงนิพนธ์
 ไว้ตอนหนึ่งว่า

"...สิ่งใดที่การเปลี่ยนแปลงก็ควร เปลี่ยนไป สิ่งใดที่ควรไว้ก็จงคงไว้
 จนกว่าจะหาสิ่งที่ดีกว่ามาทดแทนได้..."¹

เมื่อพัฒนาการทางการเมืองได้เริ่มมาในลักษณะเช่นนี้ จึงทำให้เกิดปฏิกิริยาขึ้นในหมู่
 ประชาชน โดยเฉพาะในหมู่ข้าราชการที่เห็นว่า การบริหารราชการแผ่นดิน มีฐานอำนาจอยู่ที่
 กษัตริย์และข้าราชการเพียงไม่กี่คน และปฏิกิริยาเช่นกล่าวนี้ก่อให้เกิดความรุนแรงยิ่งขึ้น เมื่อ
 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์ แม้พระองค์จะทรงแก้ไขสถานการณ์เพื่อ
 สนองความต้องการของประชาชน แต่ก็ถูกยั้งยั้งโดยกลุ่มพระบรมวงศานุวงศ์ ด้วยเหตุผลที่ว่า
 ประชาชนยังไม่พร้อมที่จะรับการปกครองรูปแบบเช่นนี้ อันเป็นชนวนให้เกิดวิกฤตการณ์ครั้งสำคัญ
 คือ การก่อกบฏขึ้นเมื่อเช้ามืด วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 นำโดยกลุ่มบุคคล
 ที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ผู้รู้สึกตัวว่าถูกกีดกันมิให้เข้าไปมีบทบาททางการเมือง เป็นเหตุให้
 โจมน้ำทางการเมืองของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปอีกรูปแบบหนึ่งตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

¹ กจร., ร.6, บ. 2, 1/34, พระราชหัตถ์เลขาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
 เจ้าอยู่หัว, 4 มิถุนายน ร.ศ. 130.

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาถึงความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างรัชกาลที่ 7 กับ คณะราษฎร ระหว่างคณะราษฎรด้วยกันเอง และระหว่างทหารกับพลเรือน
2. เพื่อศึกษาถึงรากฐานทางการเมืองของไทยภายใต้ระบอบประชาธิปไตยว่าส่งผลสะท้อนถึงปัจจุบันเพียงใดหรือไม่
3. เพื่อศึกษาบทบาทของรัฐบาล, กษัตริย์มนตรี และการปกครองประเทศ
4. เพื่อศึกษาว่า ระบบการเมือง, นักการเมือง และกลวิธีในการเล่นการเมือง บรรลุเป้าหมายเพียงใดหรือไม่
5. เพื่อศึกษาว่าวิกฤตการณ์ทางการเมืองแต่ละครั้ง ก่อให้เกิดผลเสียต่อประเทศไทยเพียงใด

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลจากการศึกษาค้นคว้าจะให้ความรู้เกี่ยวกับ

1. พินิจการเมืองการเมืองที่แตกต่างกันระหว่าง สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กับ สมัยระบอบประชาธิปไตย
2. ระบอบประชาธิปไตยที่ล้มลุกคลุกคลานนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางการเมือง ซึ่งระบบการเมืองไทยในช่วง พ.ศ. 2475 - 2481 ไม่สามารถจะแก้ไข ซักข้อขัดแย้งอันเป็นรากฐานของวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ให้หมดไปได้
3. ระบบ "อุปถัมภ์และพวกพ้อง" กลายเป็นเครื่องมือของผู้บริหารประเทศตลอดมา จนถึงปัจจุบัน
4. บทบาทของทหารภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ใ้ส่งผลให้ประเทศไทยก้าวไปสู่ระบอบเผด็จการ

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. จะศึกษาวิกฤตการณ์ทางการเมืองของไทย โดยเฉพาะในเรื่องความขัดแย้งของนักการเมืองในระยะเวลา 6 ปี โดยละเอียด ทั้งในแง่ทฤษฎี, การแก่งแย่งอำนาจ, การอุมฉ้างซึ่งกันและกัน ตลอดจนการแก่งแย่งอำนาจระหว่างผู้สูญเสีย (ขุนนาง) กับนักการเมืองยุคใหม่ การขัดแย้งระหว่างรัชกาลที่ 7 กับคณะราษฎร
2. ศึกษาระเบียบและวิธีการในการวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ฝ่ายบริหาร และรัฐธรรมนูญ
3. เสถียรภาพของรัฐบาลพลเรือน และรัฐบาลทหาร ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. วิกฤตการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2475 - 2481 มีผลให้ประเทศไทยก้าวไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์
2. ความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนอกจากจะมีสาเหตุมาจากการแก่งแย่งอำนาจกันแล้ว ระบบ "อุปถัมภ์และพวกพ้อง" มีส่วนสนับสนุนที่สำคัญอีกด้วย
3. การสืบทอดเจตนารมณ์ของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มีปัจจัยคุกคามการเดินแต่อย่างใด

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ จะใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และเสอรายงานแบบพรรณาวิเคราะห์ (Analytical Description) ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า จะใช้ข้อมูลที่เป็นหลักฐานขั้นต้น (Primary Sources) เป็นหลัก และอาศัยหลักฐานขั้นรอง (Secondary Sources) เป็นข้อมูลประกอบด้วย

แหล่งที่ใช้ในการศึกษาคนกว่า

1. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
2. สำนักงานรัฐสภา
3. แผนกวารสาร หอสมุดแห่งชาติ
4. กรมพระธรรมมัญญู กระทรวงกลาโหม
5. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ
6. หอสมุดกลาง วิทยาลัยการณมหาวิทยาลัย
7. แห่งอื่น ๆ เช่น หอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดคณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยการณมหาวิทยาลัย

ความหมายของกำบังกำในการเขียนวิทยานิพนธ์

คณะราษฎร : หมายถึง คณะบุคคลซึ่งได้ร่วมมือกันปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 อันประกอบด้วย ทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน โดยมี พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้าคณะ

วิกฤติการณ์ทางการเมือง : หมายถึง ความเปลี่ยนแปลง ความขัดแย้ง และการต่อสู้ทางการเมือง ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ซึ่งเต็มไปด้วยความรุนแรงที่จะทำลายล้างซึ่งกันและกัน อาจเป็นในรูปของการจลาจล การกบฏ การลอบสังหาร นักการเมือง รัฐประหาร สงครามกลางเมือง และการปฏิวัติ โดยปราศจากกติกาหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

การเมืองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ -

การศึกษานโยบายทางการเมืองของประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจถึงพัฒนาการทางการเมือง (Political Development) ของไทยในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ให้ถ่องแท้ เพราะแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองแบบประชาธิปไตย ได้ริเริ่มมาก่อนการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ในปี พ.ศ. 2475 แล้ว โดยเฉพาะในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งถือกันว่าเป็นระยะแห่งการเริ่มต้นของการปฏิรูปทางการเมือง พระองค์ทรงตระหนักถึงภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสภาพการณ์ของไทยในขณะนั้นเป็นอย่างดี โดยทรงเห็นว่าระบบการปกครองในขณะนั้นไม่สามารถแก้ปัญหาของประเทศและตอบสนองความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนจากสังคมดั้งเดิม (Traditional Society) ไปสู่สังคมที่ซับซ้อน (Complex Society) ได้เพียงพอ โดยเฉพาะในขณะที่จักรวรรดินิยมตะวันตกพยายามที่จะฉกฉวยโอกาสของความล้าสมัยและความอ่อนแอทางโครงสร้างทางการเมือง เป็นเครื่องมือในการเรียกร้องผลประโยชน์และคุกคามอธิปไตยของไทยอยู่ตลอดเวลา พระองค์จึงได้ทรงปฏิรูปและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองบริหารเสียใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัย

การพัฒนาการทางการเมืองในรัชสมัยของพระองค์ที่ได้นำไปปฏิบัติให้ทันสมัยตามแบบตะวันตก ได้ริเริ่มในราชสำนัก ในปี พ.ศ. 2427 เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสวยราชย์ได้ประมาณ 16 ปี เจ้านายและข้าราชการคณะหนึ่ง รวม 11 นาย มีพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนเรศวรฤทธิ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยพัฒนิกานา พระยาถำรงเดชนันท์ (นกแก้ว) เป็นต้น เข้าด้วยกันถวาย "หนังสือกราบบังคมทูลความเห็นขอใ้ทรงจัดเปลี่ยนแปลงระเบียบราชการแผ่นดิน" เป็นใ้ความมีคาวพร้อมด้วยบรรณานุกรมตัวอย่าง เหตุการณ์ว่า ผู้มีอำนาจหนังสือฉบับนั้นเห็นว่า "กรุงสยาม" ตกอยู่ในห่วงล่อแหลมภัยอันตราย

หากไม่กราบทูลความที่รู้เห็นแล้ว ก็เหมือนกับขาดความจงรักภักดีและความกตัญญูแก่สมเด็จพระเจ้า-
 อยู่หัว และขอพระราชอาถรรพณ์ซึ่ง เป็นของ ข้าพระพุทธเจ้าชาวสยามทั่วกัน ¹ เริ่มด้วยการ
 รวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง (Centralization) กล่าวคือ พระองค์ได้ทรงยกเลิกระบบ
 กินเมือง และสถาปนาระบบการปกครองแบบเทศาภิบาลขึ้นมาแทน ซึ่งเท่ากับเป็นการริครอบ
 อำนาจส่วนท้องถิ่น จากบรรดาเจ้าเมืองต่าง ๆ ที่ใช้อำนาจอย่างไม่มีเหตุผลให้หมดไป
 ประการต่อมา พระองค์ทรงปรับปรุงโครงสร้างทางการบริหารของรัฐบาลเสียใหม่ โดยทรง
 แยกอำนาจทางการบริหารออกเป็น 3 สาขา คือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ให้
 มีอิสระต่อกัน มีให้สืบสนทนเปกิ้งที่เกยปฏิบัติมา

ในค่านิติบัญญัติที่เกยกระทำโดยลูกขุน ๓ ศาลาลูกขุน ๓ ศาลหลวง ซึ่งรวม
 ประชุมกัน เพื่อกำหนดกฎหมายชนบท กล่าวถวาย เมื่อทรงเห็นชอบ ก็จะประกาศใช้เป็นกฎหมาย
 นั้น ทรงยกเลิกเสีย ² แล้วทรงริให้ตั้งสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน (Council of State)
 และสภาที่ปรึกษาในพระองค์ (Privy Council) ให้ทำหน้าที่คุ้มครองป้องกันผลประโยชน์
 ของราชนคร ³ พระราชดำริการตั้งสภาทั้งสองขึ้นทำหน้าที่ดังกล่าว จึง เท่ากับเป็นการสะท้อน
 ให้เห็นปรัชญาในการปกครองประเทศของพระองค์ว่า ทรงกระทำเพื่อประชาชนมิใช่เพื่อพระองค์เอง

ในค่านบริหาร ทรงยกเลิกระบบจตุสดมภ์ และแบ่งส่วนราชการใหม่ แบ่ง เป็นกระทรวง
 รวม 12 กระทรวง ให้แต่ละกระทรวงรับผิดชอบงานเฉพาะอย่าง รวมทั้งกำหนดอำนาจ
 บังคับบัญชาให้ลงหลั่นกันลงไปอีกด้วย

¹พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแถลงพระบรมราชา
 ธิบายแก้ไขการปกครองแผ่นดิน, พระนคร 2470, หน้า 60.

²ศิลปากร, กรม, เรื่องสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดินในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว, พระนคร, 2514, หน้า 43

³เกษม กิริสัมพันธ์ และ นิออน สนิทวงศ์ ๓ วุฒยา , แนวพระราชดำริทางการเมือง
 ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ประวัติศาสตร์และการเมือง, พระนคร, 2516,
 หน้า 198.

ก้านตุลาการ ทรงแยกอำนาจจากฝ่ายบริหารโดยเด็ดขาด ก่อ ทรงโอนกิจการศาล ที่รวมอยู่ในกระทรวงมหาดมต่าง ๆ โดมาขึ้นอยู่กับกระทรวงยุติธรรมเพียงแห่งเดียว พร้อม กันนั้นก็ทรงปรับปรุงการพิจารณคดีให้รัดกุมและยุติธรรมยิ่งขึ้น

การปฏิรูปที่เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาการทางการเมือง ก็คือการปฏิรูปทาง สังคมและทัศนคติบุคคล ให้เข้ามามีส่วนในการปกครอง พระองค์ทรงเห็นว่า การปรับปรุง ระบบการ เมืองจะสำเร็จได้ก็ด้วยปัจจัยต่างก้าน "ความตื่นตัวของไพร่บ้านพล เมือง" ¹ จึงทรง ยกเลิกระบบไพร่และทาสเสีย พร้อมทั้งนั้นก็ทรงขยายการศึกษาสำหรับคนทั่ว ๆ ไปด้วย ทั้งนี้ เพื่อสร้างให้เกิดความสำนึกทางการเมืองและความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครอง อันเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่ง ของการพัฒนาการทางการเมือง

จึง เห็นได้ว่ารากเงาของความตองการประชาธิปไตยหาได้เกิดขึ้น เมื่อนักเรียนไทย ในยุโรปประชุมกันจัดตั้ง "คณะราษฎร" ไม่ แต่กระแสแห่งความคิดทางก้านนี้ ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ รัชสมัยรัชกาลที่ 5 และได้ทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับแต่นั้นมา และยกเเย่มาจนกระทั่งถึง สมัยรัชกาลที่ 7 และความคิดเห็นที่ตองการได้มีการ เปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองให้ทันสมัย ยิ่งขึ้น มิได้มีอยู่เฉพาะผู้ปกครองประเทศเท่านั้น ราษฎรสามัญบางคนก็ได้รับความรู้ความถัก ใหม่ ๆ อันเป็นผลจากการติดต่อกับโลกภายนอก ก็เริ่มตั้งปัญหาถามถึงความเหมาะสมของระบบ การปกครอง และความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงประเทศให้ทัดเทียมกับชาติอื่น ๆ ²

อย่างไรก็ดี การพัฒนาการทางการเมือง ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หาได้สำเร็จไปเสียทุกอย่างไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแยกโครงสร้างทางการเมืองออกเป็น 3 สาขา และการจัดตั้งสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน เพราะสมาชิกส่วนใหญ่ยังมีความรู้สึกผูกพัน อยู่กับวัฒนธรรมดั้ง เกิดที่ข้าพหมีก้อเจ้าชีวิต ไม่กล้าแจรงความถักเห็น ในส่วนที่ประสบความสำ เร็จ อย่างใหญ่หลวงก็คือ การทำถ่ายอำนาจการ เมืองส่วนท้องถิ่น อันนำมาซึ่งการรวบอำนาจสู่ ศูนย์กลาง ทำให้การบริหาร เป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็ว อีกประการหนึ่งที่ทรงประสบความสำเร็จอัน เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการทางการเมือง ก็คือการพัฒนาคนในระดับพื้นฐานให้เกิดความสำนึก ทางการเมืองและความตองการที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของบุคคล เหล่านี้ ³

¹ เกษม สิริสัมพันธ์ และ นิธอน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, ประวัติศาสตร์และการ เมือง, อางแฉว, หน้า 198.-199.

² ชัยอนันต์ สุนทวณิช และ ชัยดิยา กรรณสูต, เอกสารการ เมืองการปกครองไทย, พระนคร, 2518, หน้า 5.

³ เกษม สิริสัมพันธ์ และนิธอน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, ประวัติศาสตร์และการ เมือง, อางแฉว, หน้า 207.

มรดกทางการ เมืองซึ่งมีท่าทีว่าจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วคับคองสักหลดกลางคืนที่เมื่อสิ้นแผ่นดินพระพุทธรเจ้าหลวงใน ปี พ.ศ. 2453 ทั้งนี้ก็ด้วยอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของตะวันตก อาทิ การปฏิวัติในตุรกี พ.ศ. 2454 การปฏิวัติในจีนใกล้สถาบันกษัตริย์ ในปี พ.ศ. 2455 การล้มล้างอำนาจการปกครองของพระเจ้าซาร์ในรัสเซีย ในปี พ.ศ. 2460 เหตุการณ์เหล่านี้เป็นความสนใจของปัญญาชนคนไทยในขณะนั้นเป็นอย่างมาก เพราะคนเหล่านั้นเริ่มมีความคิดว่า ประเทศไทยควรมีการปกครองโดยรัฐธรรมนูญ และชาวเหล่านั้นได้ตีพิมพ์กันอย่างแพร่หลาย จนสมเด็จพระเจ้ามงยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถได้กราบบังคมทูลให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ออก พ.ร.บ. ว่าด้วยการพิมพ์ควบคุมเสียบ้าง เพราะอาจเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐบาล¹ อย่างไรก็ตามก็คืออิทธิพลจากภายนอกนั้นก็ยังไม่ปรากฏปฏิกริยาในหมู่ประชาชนผู้มีการศึกษาแต่อย่างใด ทั้งนี้อาจจะเป็นไปได้ว่าประชาชนเหล่านั้นก็หวังไว้ว่า การขึ้นครองราชย์ขอพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะนำความเปลี่ยนแปลงในทางก้าวหน้ามาสู่ประเทศอย่างแน่นอน โลกจากจากปฏิหลังทางการก่อกำของพระองค์ บอพบทำได้พระองค์ทรง เป็นนักปกครองที่หัวก้าวหน้า มีแนวพระราชดำริทางการเมืองแบบเสรีนิยม และคงพระราชทานรัฐธรรมนูญในไม่ช้า² ถึงที่พระชนกเองก็ได้เคยทรงมีพระราชดำรัสว่า "ฉันจะให้ลูกสาววิระจุมภตของขวัญได้แก่พลเมืองในทันทีที่สุราชบัลลังก์ ในขณะที่สืบตำแหน่งกษัตริย์ กล่าวคือ ฉันจะให้เขาได้มาจีเมนต์และกอนสตีทิวชัน"³

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์นั้น พระองค์ทรงมีพระราชวินิจฉัยแน่วแน่ 2 ประการ ก็คือ สร้างความเจริญให้กับประเทศและนำประเทศขึ้นทัดเทียมกับนานาชาติ ประการหนึ่ง ก็กับการสร้างความรู้สู่ประชาชนในหมู่ประชาชนคนไทย อีกประการหนึ่ง ซึ่งพระราชวินิจฉัยทั้งสองประการนี้ มีข้าราชการและประชาชนจำนวนมาก

¹ กจพ. ร.6 บ.3 7/8 ลายพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้ามงยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ กราบบังคมทูลสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 28 สิงหาคม ร.ศ. 131

² พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เจ้าอิ้ว, พระนคร, 2505, หน้า 587

³ พระราชดำรัสทรงกล่าวในที่ประชุมเสนาบดี ณ พระที่นั่งราชการัถยสภา, พ.ศ. 2453 อ้างถึง ใน ว.ช. ประสังสิต, แผ่นดินพระปกเกล้า, พระนคร, 2505, หน้า 46.

จากคำขวัญท้าวอังกฤษยุคถือ คือ พระผู้เป็นเจ้า พระมหากษัตริย์ และประเทศชาติ

ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2454 พระองค์ได้ทรงมีพระราชดำรัสต่อประชาชน ซึ่งในพระราชดำรัสนี้เป็นแถลงถึงพระบรม-
 ราโชบายและอุบายกติกในการปกครองต่อประชาชน ซึ่งไม่เคยมีในรัชกาลก่อน ๆ แม้ในแถลง
 จะมีได้มีอะไรใหม่ แต่ทว่าที่ทรงแสดงออกก็มิว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับประชาชน คือ พระราชดำรัส
 ที่ใ้มน้าวให้คนไทยได้สำนึกและตั้งในความเป็นชนชาติไทย โดยใช้ประวัติศาสตร์เป็นเครื่อง
 นำทาง นับว่าพระองค์ทรงสร้างสำนึกอันใหม่แก่ประชาชนไทยแท้ และตลอดรัชสมัยของ
 พระองค์ก็ทรงถือเอาพระราชกรณียกิจที่สำคัญ ซึ่งแม้ว่าจะเป็สิ่งที่ไม่เคยโดยลักษณะนิสัยของ
 คนไทยแล้วมักพอใจในสิ่งที่ตามมืออยู่ จึงเป็นการยากที่จะให้บังเกิดผลได้เต็มที่ อันเห็นจุด
 มกษะรองที่พระองค์มิได้ทรงกระทำนัก เพราะขณะนั้นได้เกิดขบวนการใหม่ซึ่งหวังที่จะเข้าไปมีบทบาท
 ทางการเมืองตามพระราชดำรัสของพระพุทธเจ้าหลวง แต่เมื่อเปลี่ยนแปลงรัชกาลพวกเขาเหล่านั้น
 กลับไม่มีเวลาส จง เกิดความกับข้องใจทางการเมือง เป็นอย่างมาก

ความขัดแย้งทางการเมืองอีกประการหนึ่งก็คือเกิดวิกฤตการณ์อย่างรุนแรง ก็
 ได้แก่พระราชดำริจัดตั้ง "กองเสือป่า" เพื่อสืบสวนและเผยแพร่อุดมการณ์ชาตินิยม เพื่อช่วย
 ป้องกันประเทศ และเชื่อมความสัมพันธ์กับกลุ่มต่าง ๆ แต่กระนั้นที่กลับออกมาเป็นไปในทาง
 ตรงกันข้าม ทำให้บรรดานายทหารน้อยใหญ่ไม่พอใจ คอยเห็นว่าเป็นการก้าวถอยหน้าที่ย้องกัน
 ประเทศของตน ทั้งยังก่อให้เกิดระส่ำระสายในการบังคับบัญชา เพราะนายทหารจำนวนไม่น้อย
 ได้กลายเป็นผู้อยู่ใต้อำนาจบังคับบัญชาของกลุ่มตนเอง เมื่อกระทำหน้าที่เป็นเสือป่า ด้วยเหตุนี้เอง
 จึงเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองอย่างรุนแรงในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2454 ซึ่งมีคณะ
 นายทหารกลุ่มหนึ่งได้รวมตัวกันเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง หากแต่แผนการของนายทหาร
 กลุ่มนี้ได้รัวไหล ทางรัฐบาลจึงสามารถจับกุมผู้ที่กระทำการไว้ได้หมดก่อนที่จะกระทำการอัน
 รุนแรง ตามแผนการของตนคณะนายทหารกลุ่มนี้ พยายามแผนการก่อกองปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลง
 การปกครอง แต่มีจุดมุ่งหมายกลุ่มเกรือมาก ไม่เป็นท่ากลางก็ว่าจะเปลี่ยนแปลงระบอบ
 การปกครองไปในทางใด แต่ที่แน่นอนก็คือ นายทหารเหล่านี้ไปขอให้การจัดตั้งกองอาสาสมัคร

¹ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เจ้าชีวิต, อังแกว, หน้า 589.

เสียด่า รวมทั้งต้องการให้ใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายในการปกครองประเทศ และเปลี่ยนองค์กรประมุขของชาติ¹ จึงอาจสรุปได้ว่า การกบฏครั้งนั้นเป็นผลสะท้อนของความไม่พอใจในการดำเนินระบอบราชาธิปไตยในการปกครองประเทศของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว "มันจะเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยกลุ่มเดียว แตกนุรุ่นใหม่ี่ ด่วนแต่ถนัดกันว่าเป็น "ปัญญาชน" สำหรับสมัยนั้น และถ้าจะพิจารณาให้ตรงแจะพบว่า การกบฏครั้งนั้นเป็นผลสะท้อนจากความขัดแย้งระหว่างนุรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ ที่ต่างก็ไม่พยายามที่จะเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงทราบก็ "จะได้เคยแสดงความตักเตือนเกี่ยวกับความผิดปกติทางการเมืองของข้าราชการไว้ว่า

"...ในพวกคนในราชการของเราแบ่งเป็น 2 พวกอยู่ พวกหนึ่งซึ่งในที่นี้จะเรียกว่า "พวกเก่า" ยืนยงอยู่ใจเชื่อเลยว่าคนไทยเรามีความคิดอะไรไปในทาง "โปลิติค" อีกพวกหนึ่งในที่นี้จะเรียกว่า "พวกใหม่" ก็ยืนยงเชื่อมั่นว่าคนไทยในเวลาเมื่อความคิดเห็นในทาง "โปลิติค" ระบาดขึ้นแล้ว จึงไม่ควรประมาท พวกใหม่ก็คอยเร่งเร้าอยู่แต่จะให้เปลี่ยนนั้น แปลงนี้ เล็กน้อยของเก่าอย่างนั้นอย่างนี้ ฝ่ายพวกเก่าก็ยังคงอยู่ว่า ถ้าซีก็ จะจัดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างหนึ่งอย่างใด ได้แต่แตกไปจากที่เคยทำมา กลางแล้ว ก็เห็นจะอยู่แต่ทางการจะไม่สะดวกเท่านั้น ฝ่ายฉันทกอยู่ระหว่าง กลาง จะทิ้งของเก่าเสียก็ยังไม่ได้ เพราะใหม่ก็ไม่พอใจ ความตั้งใจ ของฉันทก็มี ก็คือ จะเชื่อบัวตักการเก่ากับใหม่ให้สนิทที่สุดที่จะทำไปได้ การที่จะเปลี่ยนแปลงใดๆ ฉันทตั้งใจจะคอยทำคอยไปเพื่อไปได้เสียการได้ แต่ก็ไม่อยากให้การทงที่สิ่งไรที่การเปลี่ยนแปลงก็คงเปลี่ยนไป สิ่งไรที่ ควรไว้ก็คงคงไว้จนกว่าจะหาสิ่งที่ดีกว่ามาทดแทนกันได้..."²

¹ ร.ต. เจริญ ตรีวิมล และ ร.ต. เนตร พูนวิวัฒน์, กบฏ ร.ก. 130, พระนคร, 2519, หน้า 215.

² กจช., ร.6, บ.2 1/34, พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 4 มิถุนายน ร.ก. 130 (พ.ศ. 2454)

หลังการกบฏ ร.ศ. 130 แล้ว แทนที่พระองค์จะทรงเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองให้ทันสมัยขึ้น พระองค์กลับทรงหาหนทางชักจูงโสมนัสประชาชนเพื่อรักษาสถาบันของพระองค์มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม คล้ายกับจะทรงแสดงให้เห็นว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ เป็นการหลงผิด การปกครองแบบราชาธิปไตยเป็นแบบที่เหมาะสมควรกับประเทศไทยอย่างที่สุด พระองค์ทรงแสดงความสามารถในด้านกาารนิพนธ์ เสนอบทละครและบทความให้เห็นผลดีของการปกครองแบบราชาธิปไตย โดยได้ทรงแปลบทกล่าวจากภาษาอังกฤษเรื่อง "ความกระจุกกระจิกแห่งเมืองจีน" และ "การจลาจลในรัสเซีย" โดยทรงเน้นให้เห็นถึงแนวพระราชดำริในเรื่องนี้อย่างชัดเจน เพราะในหนังสือทั้งสองเล่มได้แสดงให้เห็นถึงความระส่ำระสาย อันเนื่องมาจากการล้มระบบราชาธิปไตย มีการแก่งแย่งอำนาจในระหว่งชนชาติเดียวกัน และเป็นการเปิดโอกาสให้ต่างชาติเข้าฉวยผลประโยชน์ ซึ่งในที่สุดความเกือกร้อนก็จะตกอยู่กับประชาชนและในบทละครเรื่อง "ฉวยอำนาจ" พระองค์ทรงนิพนธ์ไว้เชิงอภิปราชถึงผลดีผลเสียของระบอบราชาธิปไตย และระบอบสาธารณรัฐ ทรงชี้ให้เห็นว่า ในระบอบราชาธิปไตย "มีราชาเป็นสง่าแห่งแคว้น" การที่จะล้มล้างระบอบราชาธิปไตยลงเสีย และทำลายความรู้สึกที่ยังอยู่ในใจของประชาชนมาหลายชั่วอายุคนนั้น ไม่เป็นสิ่งที่ง่ายนัก พวกเขาจะพยายามเปลี่ยนแปลงลักษณะการปกครองจากราชาธิปไตยเป็นสาธารณรัฐนั้น นับว่าเป็นผู้ที่พยายามจะนำความแตกแยกและก่อให้เกิดจลาจลฉวยอำนาจในประเทศไทยแท้จริง การจูงใจประชาชนให้นิยมการปกครองระบอบราชาธิปไตยนี้ มิได้ทรงกระทำแต่เพียงการเขียนบทความเท่านั้น ในโอกาสที่ทรงมีพระราชดำรัสต่อพระบรมราชโอรสที่ใดก็ตาม จะทรงชี้แจงเรื่องนี้อยู่เสมอ ๆ ²

¹โปรดดูรายละเอียดใน "ศรีอยุธยา" (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว), ฉวยอำนาจ, บ.ป.ท., ม.จ.ป.

²โปรดดูรายละเอียดใน พระราชดำรัสใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระนคร, 2470

จากที่กล่าวมานี้ทำให้สามารถคาดคะเนได้ว่า การทบทวนของประธานก่อดูถูกการและพระบรมราชาโศบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นไปในทางลบ ถึงคำกราบบังคมทูลของสภเสด็จพระเจ้ามงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่ากรบหลวงพินธุโลกประชานารถ ให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงวิดิเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดินเสียใหม่ โคมทรงใจเญ่เหตุฉะฉานว่า แต่เกินมาพระมหากษัตริย์จะทรงดำเนินพระบรมราชาโศบายทางที่ทรงเห็น เกรว ก็ต้องกำฝังถ่วงความเห็ดมาจนจรว่าจะเห็นค่าหรือไป เพราะราชฎรับถ่วงจงรักภักดี เื่อป็นไปพระปรีชาสัจจวารถทรงพระมหากษัตริย์ เื่อทรงจัดการอย่างหนึ่งอย่างใดไปแล้วก็เป็นการดี จึงขอความตอนหนึ่งว่า

"... ไม้ตั้งแต่นั้นมาฝ่ายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา ความเื่อมั่นของราชฎในพระบรมราชาโศบายถึงว่าราช้างตนดูเบาบางสงนาก เกิดมีความเห็นว่าการทำอย่างนี้จะดีกว่าอย่างนี้ เป็นการเกือกรอนแกรวมฎ ความคิดทั้งนี้มย ะหลายก็เนื่องจากราชฎมีความรู้มากขึ้น โคมที่ไ้ทรง พระมหากษัตริย์ถูกการที่เกือมาให้เจริญขึ้นโดยเร็วผิดกว่าแต่ก่อนมาก สมัยของพระองค์จึงมีการเกืออนไหวทางการเมืองอยู่ตลอดเวลา หนึ่งคือพิชิตกวีพากย์วิวารณระบบ การทำงานและการปกครองของราชการ และถึงก็จะเสนอให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองเสียใหม่ ได้มีการใช้รัฐธรรมนูญในการปกครองประเทศ มีรัฐสภา เื่อให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบายในการปกครองประเทศ..."¹ ซึ่งขัดกับพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างเห็นได้ชัด

¹ กจช., ร.6, ก. 1/12 ภาพพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้ามงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวิดิเปลี่ยนแปลงราชการประชานารถ กราบบังคมทูลสภเสด็จพระเจ้าอยู่หัว,
8 มิถุนายน 2454.

อย่างไรก็ตาม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงใช้ความพยายามที่จะสร้างสถาบันทางการเมือง เพื่อเป็นพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตามที่ไคทรงรับพระบรมราชโองการจากพระบรมชนกนาถ คือ การมีกอนสตีทิวันและปาลีเมนต์ โดยทรงจัดตั้ง "คูสิตธานี" ขึ้น เพื่อเป็นการทดลองการปกครองของระบอบประชาธิปไตย แทนที่เสียดายว่าเมือง "คูสิตธานี" มิได้มีลักษณะที่จะเป็นแบบแผนของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างจริงจัง เพราะฉะนั้น ความพยายามที่จะสร้างสถาบันทางการเมืองของพระองค์มิได้เป็นไปอย่างกว้างขวาง และกระทำในหลาย ๆ ด้านพร้อม ๆ กัน¹ แต่พระองค์ก็เฝ้าที่จะทอดทิ้งความเป็นประชาธิปไตยเสียที่เกี่ยวกัท่ามิได้ พระองค์ได้ทรงนิพนธ์บทความทางการเมืองโดยใช้พระนามแฝงว่า "อัสวาทู" บ้าง "รามจิตติ" บ้าง ลงในหนังสือพิมพ์ ทำนองสะตึบรับใจความคิดเห็นจากประชาชนของพระองค์ และถากถางคิดเห็นในขัดแย้งกับพระองค์ พระองค์ก็ทรงโต้ตอบด้วยน้ำพระทัยของนักประชาธิปไตย มิได้เกรี้ยวกราดใจพระราชอำนาจโดยโหดเหี้ยมที่อาจกระทำได้นั้นเลย² จึงเห็นได้ว่า การสร้างความรู้สึกรักชาตินิยมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะทรงเน้นในประการสุดท้ายมากกว่าข้ออื่นใด คือ เน้นในคามเชื่อมั่นและศรัทธาในองค์พระมหากษัตริย์ และพยายามที่จะยกฐานะของสถาบันของพระมหากษัตริย์ให้สูงขึ้น ๆ ขึ้นไป อันเป็นการตรงกันข้ามกับพระบรมชนกนาถที่ทรงรับพระบรมราชโองการนำพระองค์เข้าสู่ประชาชน เพื่อลดสภาพพจน์ของสมมติเทวราช พร้อมกับยกฐานะความเป็นมนุษย์ของประชาชนให้สูงขึ้น เบื้องพระองค์ทรงดำเนิรราชโบายเช่นนี้ ความรื่นซบของประชาชนในทอนต้นรัชกาลจึงก่อยจางหายไปไม่ช้า³

X ถ้าจะสรุปแนวความคิดทางการเมืองของพระองค์ก็อาจสรุปได้ว่า พระองค์ไม่ทรงต้องการให้เปลี่ยนแปลงโลก ๆ ในทางการเมือง ทรงมีพระราชดำริไปในทำนองที่ว่า "รัฐคือตัวเรา"⁴ และไปโปรดให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นทางการเมือง นับว่า

¹ ชัยอนันต์ สุขทวอิจ และ คณะ, สัตว์การเมือง, อ่างแก้ว, หน้า 14.

² ร.ก. เจริญ ภิรมย์ และ ร.ก. เนตร ชุนวิวัฒน์, กบฏ ร.ศ. 130, อ่างแก้ว, หน้า 216.

³ มีทนา เกมกมล, การเมืองและการปกครองในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, วิทยาลัยเกษตรศาสตร์, วิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2511, หน้า 89.

⁴ วิทยาลัยเกษตรศาสตร์, หน้า 90.

เป็นการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อแนวคิดทางการ เมืองของประเทศไทยในขณะนั้น เป็นอย่างยิ่ง เพราะในขณะนั้นสังคมไทยสลับซับซ้อนมาก และมีพัฒนาการทางการ เมืองก็ควรจะตัวเองตอบในลักษณะของ "การสร้างสรรกระบบ" มากกว่าที่จะฝากครีธาไว้กับตัวบุคคลหรือ อุดมการ และสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ฉะนั้นอุดมการต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นจึง เป็นเพียงเครื่องมือที่จะสร้างไว้ซึ่งอำนาจทางการเมืองของพระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น

เมื่อพัฒนาการทางการเมืองได้เป็นไปในลักษณะเช่นนั้น จึงทำให้เกิดปฏิกิริยา ขึ้นในหมู่ประชาชน โดยเลาะอย่างยิงในหมู่ข้าราชการซึ่งมีความรู้สึกตื่นตัวทางการเมือง มากแล้ว จึงทำให้เขาเห็นว่า การบริหารราชการแผ่นดินยังมีฐานอำนาจอยู่ที่กษัตริย์และ ข้าราชการบริพารที่ใกล้ชิดเบื้องไม่ก้ม ก้มมีเจ้าพระยารามราฆพ (ม.ล.เื้อ ฟุ้งบุญ) เจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) เป็นคาที่ ส่วนข้าราชการและขุนนางชั้นผู้ใหญ่ที่เคย มีบทบาทในการบริหารประเทศมาแต่กวดกาน เปบ สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ก็มีใ้เข้ามามีบทบาทเลย ความไม่พอใจแระบอบลมนบูรณาญาสิทธิราชย์จึงทวีความรุนแรง ขึ้น โดยเลาะความไม่พอใจต่อตัวบุคคลมากกว่าอย่างอื่น

กรั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์ พระองค์จึงต้องเผชิญ กับปัญหาและสถานการณ์ที่หนักยั้ง แต่พระองค์ทรงแก้ปัญหาวาง ๆ เท่าที่จะทำได้ที่สุด เลาะทางการเมือง พระองค์ทรงทราบว่า ประชาชนลดความศรัทธาในสถาบันกษัตริย์ ลงไปมาก ดังนั้นพระองค์จึงทรงดำเเนินราโชบายสร้างสถาบันทางการเมือง ด้วยการตั้ง "อภิรัฐมนตรีสภา" โดยทรงเชื่อว่าประชาชนที่ยังเคารพสถาบันนี้อยู่ คงจะมองเห็น เจตนารมย์ของพระองค์ที่ทรงจะรับ โังความคิดเพิ่มเติมและดำปรีกษาของพระบรมวงศานุวงศ์ และจะไปกลับไปทรงใช้อำนาจแบบ "ฉักตฉัยไทย" อีก กวยศถานีจะเป็นเครื่องถ่วง ถูดอำนาจอยู่¹ และพระองค์ทรงเข้าพระทัยที่ว่า ความไม่พอใจและความต้องการ สิทธิเสรีภาพของประชาชนที่มากขึ้นนี้เป็นอิทธิพลมาจากนักเรียนไทยในยุโรปที่เกินทางกลับ มายังมีประเทศไทย ทั้งนี้เพราะ เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงปารีส พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ กฤณาการ ไ้ทรงรายงานถวายลนเกล้ารัชกาลที่ 7 ถึงกวาบเคลื่อนไหวของสมาคม

¹ ธีธอมนต์ สมุทวณิช และ กณะ, สัศวการเมือง, อ้างแล้ว, หน้า 14 - 15.

นักเรียนไทยในฝรั่งเศส เรียกร้องให้ประเทศไทยมีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เมื่อเป็นเช่นนี้พระองค์จึงทรงตั้งกรมการองคมนตรีขึ้นช่วยทำหน้าที่บริหารประเทศอีกชุดหนึ่ง ซึ่งมีรูปแบบและหน้าที่การทำงาน เช่น รมว.สภาในปัจจุบัน เท่ากับว่าพระองค์ทรงเห็นด้วยกับการที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประเทศนั่นเอง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักดีว่า ในการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ลำพังพระองค์เองคงจะดำเนินไปไม่สำเร็จเป็นแน่แท้ และพระองค์ก็จะทรงได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าขุนมูลนายก็เป็นที่ไปไคยาก ด้วยพวกเขาเหล่านั้นก็ล้วนแต่ยังยึดมั่นอยู่กับวัฒนธรรมและประเพณีเก่า ๆ ถึงกระนั้นพระองค์ก็หาทรงย่อท้อไม่ กลับทำให้พระองค์ทรงมีพระประสงค์จะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนชาวไทยให้เร็วขึ้นตามที่ใดทรงปรารถนาไว้ในพระราชหัตถเลขาถึงพระบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2475 ว่า

"...ฉันใดก็คลายละเอียดยของพิธีนี้มาหลายปี เพราะรู้ว่าจะต้องเกิดขึ้นในสมัยของฉัน ฉันร่างคำประกาศไว้ในใจเป็นเวลานานมาแล้ว ฉันทอดเสียใจไม่ได้ที่ทุกอย่างมิได้บังเกิดขึ้นตามแนวที่ฉันเคยกะไว้ แต่ที่จริงเป็นไปอย่างนี้ก็แล้ว เพราะว่าตัวฉันไม่มีโอกาสให้ร่างรัฐธรรมนูญตามโอกาสและความใจฉันเอง คนที่อยากจะได้อ่านาว แต่บัดนี้ก็ได้อ่านแล้ว ก็คงยังจะไม่ได้อะไร ฉะนั้น อาจจะต้องพยายามจัดให้มีรัฐบาล และก่อนก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงอาจจะมีการรวบรวมนองเลือกเสียก่อน..."²

เรื่องหลักฐานพระราชทานรัฐธรรมนูญของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ ทรงมีอยู่จริง แต่ทรงมิได้กันทราบเพียงไม่กี่คน โดยเฉพาะผู้ที่ใกล้ชิดเท่านั้น เช่น พระยากรวิสารวาจา เป็นต้น และก็ได้ถวายความเห็นว่า ยังไม่สมควรจะพระราชทาน

¹ พระบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เจ้าชีวิต, อ้างแล้ว, หน้า 580.

² เกื้อน บุนนาค, ทานปรีทธี บุรุษอาวุโสผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก,

พระนคร, 2500, หน้า 132.

รัฐธรรมนูญไว้กับประชาชน เพราะยังไม่เหมาะแก่กาลสมัย ซึ่งบุคคลภายนอกไม่มีโอกาสทราบเลย ถึงที่ผู้นำการเปลี่ยนแปลงการปกครองท่านหนึ่ง คือ นายปรีดี พนมยงค์ ได้กล่าวไว้ว่า

"...การทำอะไรปีก ๆ บัง ๆ นั้น ทำให้คนระแวง และอาจเกิดผลร้ายได้ ดังเช่นพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริจะพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ราษฎร สิ่งให้พระยาศรีวิสารวาจา เป็นผู้ร่าง แต่ไม่ประกาศให้ประชาชนทราบ จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้น..."¹

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่โยงไปสู่การปฏิวัติในที่สุด ก็คือ ปัญหาทางด้านการคลัง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินนโยบายเพื่อแก้ไขสถานการณ์ด้านนี้ ด้วยการตัดทอนรายจ่ายในราชสำนัก โดยพระองค์ทรงปฏิบัติเป็นตัวอย่าง ด้วยการลดรายจ่ายส่วนตัวพระองค์ จากจำนวนเงิน 10,816,227 บาท ในปี พ.ศ. 2468 มาเป็น 6,803,300 บาท ในปี 2469 ซึ่งลดลงถึง 4,007,927 บาท² ทั้งนี้เพื่อให้งบประมาณเข้าสู่ดุลยภาพ ซึ่งสถานการณ์ทางการเงินของประเทศอยู่ในฐานะที่น่าวิตกอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากรายงานของผู้เชี่ยวชาญทางการเงินที่โคเรบูไว้ว่า ในระหว่างปี พ.ศ. 2456 - 2467 นี้ รายจ่ายของประเทศเพิ่มขึ้นมากถึงปีละ 52.6 % ส่วนรายได้เพิ่มขึ้นเพียงปีละ 23.6 %³ แต่กระนั้นพระองค์ก็ไม่สามารถตัดทอนรายจ่ายลงได้อีกจนถึงปี พ.ศ. 2475

¹ สุพจน์ ค้านตระกูล, ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ, พระนคร, 2516, หน้า 18๖.

² "นายสุภิกเสก" (นามแฝง), พระปกเกล้าจากมัตริย์นักประชาธิปไตย, พระนคร, 2519, หน้า 285

³ Budget Report 2475.

ความยุ่งยากทางกานเกราะธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ได้มีมาตั้งแต่ปลายสมัยของรัชกาลที่ 6 แล้ว เพราะปรากฏว่า ใก้มีการใช้จ่ายกันจนชาวระพุ่มเื้ออย ทำให้กระทรวงระกตั้งมหาสมบัติต้องถอนเงินเพิ่มมากขึ้นในระกตั้งข้างที่ งบประมาณรายจ่ายเกินรายไค้ทุกปีมา¹ ยิ่งกว่านั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2472 เป็นต้นมา สภาพเศรษฐกิจของโลกเริ่มตกต่ำ ไค้เข้าเติมให้สถานการณ์อันยุ่งยากทางการเงินของประเทศไทยให้รุนแรงขึ้นไปอีก จนทำให้รายไค้ของแผ่นดินชากลดลงอยู่ถึง 8,534,890 บาท ซึ่งเสกถึงความล้มเหลวของรัฐบาลที่จะแก้ไขความยุ่งยากทางการเงินให้ดีขึ้นได้ แม้รัฐบาลจะได้ใช้วิธีมูบหน่วยงานที่ไม่จำเป็นออกไป จนมีผลให้ข้าราชการที่อยู่ในหน่วยงานนั้น ๆ ถูกคุดออกไปด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดดุลยภาพทางการเงินของประเทศ แต่การกระทำดังกล่าวกลับกลายเป็นสาเหตุสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่ถูกออกจากราชการ เข้าใจว่า /ตนไม่ไค้รับความ เป็นมรรจจากรัฐบาล เพราะรัฐบาลปฏิบัติการไม่ไค้โดยเลือกที่รักมักที่ชัง และผู้ที่ถูกออกจากราชการส่วนมากเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อย ส่วนพวกเจ้าและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ถูกออกจากราชการไม่ แต่กลับไค้เงินเดือนตำแหน่งสูง ๆ ขึ้นไปก็มีมาก / แต่จากหลักฐานข้อเท็จจริง เพื่อเปรียบเทียบสัดส่วนการคุดข้าราชการแล้ว จะเห็นว่า ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และเจ้าถูกคุดออกจากราชการมีเปอร์เซนต์สูง เมื่อเทียบกับข้าราชการชั้นผู้น้อย เพราะข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และเจ้าในขณะนั้นมีจำนวนไม่มากนัก ถ้าดูตามตัวเลขจะเห็นว่าน้อย แต่จริง ๆ แล้วมีเปอร์เซนต์สูงมาก ถึงจะเห็นไค้จากหลักฐานการคุดข้าราชการของกระทรวงมหาดกรมต่าง ๆ ระหว่างวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2469 ถึงวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2472 ดังต่อไปนี้

---

¹พระราชบัญญัติงบประมาณ ประจำปี 2465 - 2473, ประชุมกฎหมายประจำ ก, เล่มที่ 32 - 42.

พระองค์เจ้า	1	คน
ข้าราชการชั้นหม่อมเจ้า	10	คน
ข้าราชการชั้นเจ้าพระยา	1	คน
ข้าราชการชั้นพระยา	168	คน
ข้าราชการชั้นพระ	189	คน
ข้าราชการชั้นหลวง	379	คน
ข้าราชการชั้นขุน	356	คน ¹

เพราะฉะนั้นการลดข้าราชการจึงไปสามารถแก้ปัญหาทางการเงินของประเทศได้ บิหน้าข้า
ได้เกิดวิกฤติการณ์อันร้ายแรงขึ้นอีก เมื่อพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอได้กราบทูลลาออกจาก
ตำแหน่งทุกตำแหน่ง ด้วยเหตุที่ทรงกับเกล้าพระทัยที่ทหารภายในบังคับบัญชาของพระองค์
ถูกปลด ทำให้คนทั่วไปขาดความเชื่อถือในสถาบัน "อภิรัฐมนตรีสภา"²

นอกจากแก้อุบายทางการเงินแล้ววิธีแก้ปัญหานายจ่ายต่าง ๆ แล้ว รัฐบาล
ได้ใช้มาตรการอื่น ๆ อีกด้วย อาทิ การขาดจากมาตราของค่า การเงินภาษีอากร
เป็นต้น แต่ก็ไม่ช่วยมากนัก เพราะสภาพเศรษฐกิจของโลกที่ตกต่ำไปมากในขณะนั้น
เป็นฐานรองรับฐานะทางเศรษฐกิจของไทยด้วย เมื่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่รัฐบาลได้ใช้ใ้
การแก้ไขภาวะทางการเงินไม่ประสบผลสำเร็จ ความยุ่งยากทางการเงินและความ
ตกต่ำทางเศรษฐกิจทั่วโลก จึงเป็นปัจจัยที่เร่งอำนวยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
อันจะเกิดขึ้นเป็นไปได้อย่างยากนัก³ หลังจากนั้นทรงสนับสนุนให้ "ระวางกลับ

¹ กจช., ร.7, ก. 16, 1 - 13, บำเหน็จบำนาญข้าราชการที่ตองออก
จากราชการ

² สมุหฯ สุรักษณะ, 26 การปฏิวัติไทยและระบอบระหารสมัย 2485 - 2507,
ธนบุรี, 2507, หน้า 235 - 236.

³ Virginia Thomson, Thailand, The New Siam, New York,
Mcmillan Company, 1941, p. 61.

เข้ามามีบทบาททางการเมือง และการบริหารประเทศอีกครั้งหนึ่ง แต่เป็นที่น่าเสียดาย
ที่มีผู้เข้าใจเจตนาธรรมนึ่งผิด คิดว่าพระองค์ทรงกำจัดพวกขุนนางไปแล้ว กลับส่งเสริมให้
พวก "เจ้า" ขันขามมีบทบาทแทน¹ ยิ่งกว่านั้นพระองค์ทรงเตรียมการที่จะพระราชทาน
รัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนชาวไทยอยู่แล้ว แต่ถูกยับยั้งโดยกลุ่มพระบรมวงศานุวงศ์ กว้าง
เหตุผลที่ว่า ประชาชนยังไม่พร้อมสำหรับการปกครองรูปแบบนี้² จึงก่อให้เกิดปฏิกิริยา
จากประชาชน นำโดยกลุ่มบุคคลที่ไคร่มีอิทธิพลจากตะวันตก ที่รู้สึกกลัวว่าถูกกีดกันไม่ให้เข้า
ไปมีบทบาททางการเมือง การปฏิวัติขึ้น เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 อัน
เป็นเหตุให้โฉมหน้าทางการเมืองของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปอีกรูปแบบหนึ่งตั้งแต่นั้นเป็น
ต้นมา

ในการกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยในปี พ.ศ. 2475 นั้น
มีปัจจัยที่ควรพิจารณาหลายประการที่เอื้ออำนวยให้เกิดวิกฤติการณ์ขึ้น เช่น สภาพการณ
โดยทั่วไปของไทยก่อนการปฏิวัติ สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพทางการเมือง และ
สภาพทางสังคม ซึ่งจะได้อธิบายโดยละเอียดต่อไป

มร. พ. ๒๕๗๕

* สภาพการณ์โดยทั่วไปของไทยก่อนการปฏิวัติ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์ต่อจากพระบรมเชษฐา
ธิราชนั้น เป็นระยะที่แนวความคิดทางการเมืองการปกครองของโลกตะวันตกได้มีอิทธิพล
ต่อคนไทยมากแล้วทั้งตัวบุคคล คำรับคำรับ และสื่อมวลชนอื่น ๆ ทำให้เกิดการเปรียบเทียบ
ระหว่งการปกครองของตะวันตกกับของประเทศไทยมากขึ้น และอวมะเจ็งกันเงียบ ๆ
นำโดยกลุ่มบุคคลที่ไปศึกษาจากตะวันตกเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญ และทวีความรุนแรง
ยิ่งขึ้นเมื่อสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้บีบบังคับประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ทางด้าน

¹ Walter F. Vella, Impact of the West on the Government of Thailand, Ibid, p. 258.

² ประยุทธ์ ภรรยาภรณ์, ชีวิต 5 แผ่นดินของข้าพเจ้า, อ่างแล้ว, 239

เศรษฐกิจ รายได้ของประเทศยังขาดดุลอยู่ถึง 8,534,890 บาท^① แสดงถึงความล้มเหลวของรัฐบาลในขณะนั้น ที่ไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ทางการเงินของประเทศให้กลับฟื้นขึ้นมาได้ และการแก้ไขของรัฐบาลโดยวิธีการต่างๆ ก่อให้เกิดวิกฤติการณ์รุนแรงขึ้นในเวลาต่อมา อย่างเช่น รัฐบาลแก้ไขสถานการณ์ทางการเงินด้วยวิธีการชำระราชการออก เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย ก็ถูกกล่าวหาว่าเลือกที่รักมักที่ชัง ปลดชำระราชการชั้นผู้น้อยออก ส่วนชำระราชการชั้นผู้ใหญ่กลับไม่ถูกปลด แต่กลับได้รับการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งสูง ๆ ขึ้นไป จึงไม่เป็นกาแก้ปัญหาค่าใช้จ่ายเงินให้ดีขึ้นแต่อย่างใดไป^② แต่ถาจะพิจารณาโดยต่องแพแฉจะพบว่า ชำระราชการที่ถูกออกส่วนมากเป็นชำระราชการ "ส่วนเกิน" ที่ไม่ปฏิบัติงานที่จำเป็น ซึ่งอยู่ก่อนมาอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 6 เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์ จึงได้ยุบเลิกเสีย เช่น กรมมหรสพ เพราะทรงเห็นว่าเป็นการฟุ่มเฟือยเกินฐานะของประเทศ ② การแก้ไขโดยวิธีลาออกจากมาตราของก่ากั การกำหนดค่าเงินตราขึ้นใหม่กั และแม้กระทั่งการเพิ่มภาษีราษฎรก็มิได้ช่วยให้ฐานะทางเศรษฐกิจระเต่งขึ้นแต่อย่างใดเลย และกลับกลายเป็นมูลเหตุเร่งเร้าให้เกิดความรู้สึกเป็นรอยร้าวที่เข้ากันไม่ได้ทั้งในหมู่ข้าราชการและระหว่างราษฎร ทำให้สภาพการ เมืองที่คุกรุ่นอยู่แล้วกลายเป็นสถานการณ์ที่สุกงอมเปิดโอกาสให้ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองนำขากลาจวอ้าง เป็นสาเหตุในการยึดอำนาจ*

ทางดานการ เมืองนั้น แงว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงตั้ง "สภาองคมนตรี" และ "สภากรรมการองคมนตรี" * เพื่อแสดงว่าพระองค์ทรงยอมรับในวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่ก็ยังไม่เป็นการหันอกทัมใจของกนหมุมรุ่นใหม่ที่ต้องการปฏิรูปอย่างฉับพลัน ประกอบกับพระราชาดำริในการพระราชทานรัฐธรรมนูญ

¹ สมุท รุรักชกะ, 26 การปฏิวัติไทยและรัประหารสมัย 2489 - 2507, อางแล้ว, หน้า 235 - 236.
² ว.ธ. ประสงค์สิต, แผนดินพระปกเกล้า, อางแล้ว, หน้า 165.
³ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชัตติยา กรวณสุต, เอกสารการ เมืองการปกครองไทย, อางแล้ว, หน้า 196.
⁴ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ กณะ, สัตถ์การ เมือง, อางแล้ว, หน้า 43.
 *โปรดดูรายละเอียดใน สัตถ์การ เมือง โภยกับอนันต์ สมุทวณิช และกณะ, หน้า 44-48
 *พระราชบัญญัติฉบับนี้ถูกยกเลิกไปหลังการ เมือเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

ให้แก่ประชาชนก็ถูกยับยั้งโดยขุนนางและพระราชวงศ์ ล้มแสงให้เห็นถึงความอ่อนแอ ในการใช้อำนาจสิทธิขาดของพระองค์ ทำให้กลุ่มคนหนุ่มที่ใฝ่รับอิทธิพลจากตะวันตกนี้ ความเห็นว่า พระองค์ตกอยู่ใต้อิทธิพลของพระบรมวงศานุวงศ์ของพระองค์โดยสิ้นเชิง¹ นอกจากนั้นทางกิจการทหารของชาติก็เกิดการแตกแยกกันขึ้นระหว่างพวกนายทหารที่สำเร็จจากประเทศฝรั่งเศสพวกหนึ่ง อันมีเจ้านายและพระราชวงศ์ไม่กี่พระองค์พยายามที่จะเปลี่ยนกองทัพไทยให้เป็นแบบฝรั่งเศส กับบรรดาขุนทหารที่จบจากเยอรมันอีกพวกหนึ่ง อันเป็นพระยาพหลพลสุโขทัย และพระยาทรงสุรเดช เป็นกำลังสำคัญ พวกนี้ถูกบีบคั้นให้ ตกกลับไปตาม ๆ กัน จึงทำให้เกิดปฏิวัติขึ้น²

ความขัดแย้งอีกประการหนึ่งที่วันจะกล่าวถึงเสียมิได้ก็คือ ความขัดแย้งระหว่างนักเรียนไทยในฝรั่งเศสกับพระราชวงศ์ชั้นสูง ซึ่งพวกนักเรียนไทยในฝรั่งเศสได้ยื่นเรื่องราวกล่าวโทษเอกอัครราชทูตไทยประจำฝรั่งเศส กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า ราชทูตโกงเงินหลวง เงินที่จ่ายค่าเล่าเรียนของนักเรียน ราชทูตทำควาเสียหายถูกฟ้องฐานเป็นชู้ ก่อตั้งคินโด้ชกโตก้าเสียหาย 100,000 ฟรังก์ และในที่สุดสภาประชาชาติได้ทำควาเสียหายแก่รัฐบาลไทย³ ส่วนเอกอัครราชทูตก็กล่าวหานักเรียนไทยว่าจะรวมกลุ่มกันเป็นบอลเชวิคและซินคแกท⁴ ซึ่งแม้ว่าเรื่องนี้จะ เป็นเรื่องส่วนตัวและไร้สาระ แต่ก็แสดงใจตอกกลุ่มหนุ่มทั้งหลาย และการที่มูลเหตุส่วนตัว เข้ามาพัวพันกับอุดมการณ์ทางการเมือง จึงทำให้อำนาจความคิดเห็นส่วนตัวรุนแรง และ ผลักคั้นให้เกิดการปฏิวัติเกิดขึ้นจนได้⁵

¹ Walter F. Vella, Impact of The West on the Government in Thailand, Ibid, p. 159.

² อนันต์ แจงกลิม, การเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทย, วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2507, หน้า 64.

³ ก้อน บูณนาก, ทนายปริศนาปริศนา ใญ่วางแผนการเมืองไทยคนแรก, อ่างแล้ว, หน้า 13.

⁴ เล็บเดียวกัน, หน้า 33 - 35

⁵ ไทยน้อย, (นามแฝง), ประสบการณ์ 34 ปี ของการเป็นระบอบประชาธิปไตย, พระนคร, 2509, หน้า 5.

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีส่วนผลักดันให้ เกิดกา ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง
 ชั้นก็คือ ปัญหาทางสังคมของไทยในขณะนั้นสลับซับซ้อนมากขึ้น การแบ่งชั้นวรรณะ ระหว่าง
 "เจ้า" กับ "ข้า" ได้สังเกตเห็นความก้าวหน้าทางด้านจิตใจเกี่ยวกับสิทธิต่าง ๆ ที่พวก "เจ้า"
 มีอย่างเหลือเฟือ ขณะที่สามัญชนไม่มีเลย หรือมีอยู่น้อยมาก ดังนั้นก็เกี่ยวกับสภาพของสังคมใน
 ในหนังสือเรื่อง "การเมืองการปกครองสยาม" ของหลวงวิจิตรวาทการ เขียนไว้เมื่อวันที่
 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2475 ได้กล่าวถึงสภาพสังคมไว้ดังนี้

"...การแบ่งชั้นบุคคลในสังคม (ไม่กล่าวถึงศาสนา) แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ "เจ้า"
 กับ "ข้า" สมัยในขุนนางมีอำนาจ ราษฎรมีความรู้สึกว่าคุณก็กดขี่มากในรัชกาลที่ 6 เจ้ามี
 อำนาจน้อย ในกระทรวง 12 กระทรวง ขุนนางเป็นเสนาบดี 8 กระทรวง มีเจ้าเป็น
 เสนาบดี 4 กระทรวง แปลว่าขุนนางใช้อำนาจได้ถึง 2 ต่อ 1 เพราะเหตุที่เจ้านั้นคิดเจ้า
 คิดลุ่มราวมัดลึงก์พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อเปลี่ยนเกษียณชีพ ครั้นเมื่อรัชกาลที่ 7
 ตำแหน่งเสนาบดีทั้งหลายก็เหลือขุนนาง 4 หรือ 5 นาย นอกนั้นเป็นเจ้าทั้งหมด ทำให้
 ราษฎรเห็นว่าอำนาจอยู่กับเจ้าทั้งสิ้น ก่อให้เกิดปฏิกิริยาทางใจ..."¹

นอกจากนั้นแล้ว ผู้นำการปฏิวัติท่านหนึ่งคือ พระประศาสน์พิทยายุทธ ได้กล่าวถึงปฏิกิริยาทางใจ
 อันไม่พอใจไว้ว่า

"...มูลเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้พวกเราหันเหใจ สำหรับการ
 ปกครองแบบทวายนายเหนือหัวเกษียณชีพ ก็คือ ในราชสำนักและวัง เจ้าใหญ่ ๆ
 เพิ่มไปด้วยการประจบสอพลอ ทุกอย่างขึ้นอยู่กับมหาดเล็ก หรือสับกรมพรรคพวก
 ลูกน้องทั้งนั้น ได้รับการเลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งกันอย่างรวดเร็ว การทหาร
 กำลังเสื่อมลงตามลำดับ ขณะที่ราชสำนักเพิ่มไปด้วยความรุ่งโรจน์..."²

¹ "ไทยน้อย", (นามแฝง), พระยาพหล, พระนคร, 2497, หน้า 16 - 17.

² John Coast, Some Aspects of Siam Politics, New York, Institution of Pacific Relation, 1953, pp. 5 - 6.

จากความแตกต่างในฐานะความเป็นอยู่ขณะนี้ จึงทำให้คนในชาติขาดความสามัคคีต่อกัน ยิ่งกว่านั้นในด้านการศึกษา ราษฎรได้รับการศึกษาลดลงถึงกับที่ไม่มากไปกว่า 30 % ของจำนวนพลเมืองทั้งหมด¹ จึงทำให้ราษฎรที่ได้รับการศึกษาสูง ๆ มองเห็นว่ารัฐบาลพยายามกีดกันการศึกษาของชาติ ปิดถู่ระบมศึกษามากกว่าชาติเบ็ดเตล็ด และยังคงคิดไปว่ารัฐบาลมีโรงเรียนไว้สำหรับมุนษรฐิคาของเจ้าชาย ส่วนราษฎรปดอยในที่ไกล เช่น เพื่อไม่ให้หัวแข็งจะได้สะดวกแก่การปกครอง ทำให้ขาดความเสมอภาค อย่างไรก็ตาม ราษฎรที่อยู่ตามชนบททางไกลออกไปที่มีอยู่เป็นจำนวนมากถึง 95 % กลับไม่เคียดแค้นใจแต่อย่างใด ยอมรับฐานะของกษัตริย์เหมือนพระเจ้าที่อยู่เบื้องตน ไม่รู้สักกระหม่อมว่ารัฐบาลจะเป็นอย่างไร ส่งผลอะไรมาสู่ตนบ้าง ประชาชนจำนวนมากยังมีชีวิตอยู่ในท่ามกลางการไม่ยอมรับรัฐสิ่งใดและไม่มีความกึกที่จะเปลี่ยนแปลงใด ๆ² จึงเห็นใจว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนั้นเป็นเพียงการกระทำของคณะบุคคลกลุ่มหนึ่งเท่านั้น มิได้ก่อให้เกิดขึ้นเพราะการเคลื่อนไหวของประชาชนทั่วประเทศดังที่ผู้เขียนชาวยุโรปเกี่ยวกับการปฏิวัติของโคซตานิซโกกล่าวไว้ว่า

"...การปฏิวัติไม่ได้เป็นการเรียกร้องของประชาชนส่วนใหญ่ ประชาชนโดยทั่วไปไม่มีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงในคณะรัฐบาล มีอยู่แต่บุคคลบางกลุ่มในพระนครเท่านั้น ส่วนในต่างจังหวัดนั้นน้อยมาก ความกึกที่ทั่วประเทศจะต้องเปลี่ยนแปลงเป็นประชาธิปไตย หรือแม้แต่กษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ เป็นสิ่งที่มองไม่เห็นในหมู่ประชากรราษฎร เขามีความสนใจเพียงเล็กน้อยเมื่อเริ่มค้นเปลี่ยนแปลงเท่านั้น..."³

จากสภาพการณ์ของประเทศไทยที่สภาการถอบคานสูงงอมเช่นนี้จึงมีส่วนเกื้อหนุนอยู่มากที่ทำให้เกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้นเมื่อเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยไม่ยากนัก

¹ Sir Josiah Crosby, Siam the Crossroad, London, Hells and Cater Ltd., 1945. p. 24.

² John Coast, op. cit., pp. 5 - 6

³ Kenneth Perry London, Siam in Transition, Chicago, The University of Chicago Press, 1939, p. 22.

มูลเหตุสำคัญของการปฏิวัติ¹

ชกกล่าวอ้างของผู้นำการเปลี่ยนแปลงการปกครองนอกจากจะอ้างถึงความล้มเหลวของการปกครองในระบอบกษัตริย์แล้ว ยังได้มีตัวการอื่นที่ช่วยให้การปฏิวัติเกิดขึ้นและสำเร็จลงได้อย่างง่ายดาย ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

ประการแรก มีมูลเหตุจริงใจจากกลุ่มคนหนุ่มที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก ต่างมองเห็นความล้าหลังในการปกครองที่อำนาจอยู่ในมือของบุคคลเพียงคนเดียว ทำให้ประเทศก้าวไปไครซา และเกิดความอาทอนำเอารูปแบบการปกครองในเมฆาไรจะช่วยให้ประเทศไทยเติบโตทันอารยะประเทศ จึงได้รวมกลุ่มทำการปฏิวัติขึ้น เพื่อสร้างรูปแบบการปกครองตามความคิดเห็นของพวกเขา

ประการที่สอง ความอ่อนแอของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการใช้อำนาจสิทธิขาดของพระองค์ ทำให้คณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองเห็นว่าพระองค์กักอยู่ในอำนาจของพระราชวงศ์ชั้นสูง เช่น ในกรณีที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญ เมื่อถูกขยับยั้งพระองค์ก็ยกเลิกการปฏิวัติจึงเกิดขึ้น

ประการที่สาม การกระทบกระทั่งระหว่างพระราชวงศ์และกลุ่มผู้นำการปฏิวัติรุนแรงขึ้น เมื่อมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกองทัพไทย จากพระราชวงศ์ ทำให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเกิดความไม่พอใจและฝ่ายพลเรือนก็ขัดแย้งกันในเรื่องส่วนตัวกับพระราชวงศ์ ลงกับฟ้องร้องกล่าวโทษซึ่งกันและกัน แม้จะไม่ใช่วีรกรรมเมืองแตก เป็นสาเหตุอันหนึ่งที่ช่วยเร่งให้เกิดการปฏิวัติเร็วขึ้น

ประการที่สี่ สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไม่มีแรง ทำให้คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองของเห็นว่าพระราชวงศ์และพระมหากษัตริย์คงก็เสวยสุข และใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย โดยไม่คำนึงถึงความทุกข์ยากของราษฎร อันเป็นการนำประเทศไปสู่ความล้าหลังทุกที่ คณะผู้เปลี่ยนแปลงจึงยึดถือ เป็นความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงการปกครอง

¹ เกียรติกัญ พงษ์พานิช, ปฏิวัติ 2475, วนธนากร, 2515.

ประการที่ห้า ความล้มเหลวในนโยบายการแก้ไขเศรษฐกิจของรัฐบาลในระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ไม่สามารถพยุงฐานะทางการเงินของประเทศให้เข้าสู่สภาวะการณียกตได้ รวมทั้งมาตรการต่างๆ ที่รัฐบาลดำเนินการไป เช่น การลดข้าราชการ ยี่สิบสามความไม่พอใจ มากยิ่งขึ้น

จากมูลเหตุดังกล่าวข้างต้น จึงก่อให้เกิดความไม่พอใจต่อการบริหารของรัฐบาลใน ระบอบราชาธิปไตยมากขึ้นตามลำดับ และได้นำไปสู่การรวมกลุ่มที่เรียกกันว่า "คณะกรรมการ" รวมมือด้วยกันก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองในที่สุด

ประวัติความเป็นมาของคณะกรรมการ

การประชุมเป็นทางการครั้งแรกของคณะกรรมการขึ้นเมื่อ เดือนกุมภาพันธ์ 2470 ที่หอพักแห่งหนึ่งในประเทศฝรั่งเศส มีผู้ร่วมประชุม 7 คน คือ

1. ร.ท. ประยูร ภมรมนตรี นายทหารกองหนุนชั้นเอก เป็นผู้บังคับบัญชาหมวด มหาดเล็กรักษาพระองค์รัชกาลที่ 6

2. ร.ท. แปลก ชีตตะสังกะ สำเร็จวิชาจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบกสยาม แล้วมาศึกษาต่อที่โรงเรียนนายทหารปืนใหญ่ฝรั่งเศส

3. ร.ท. ทักษิณ นิตกรักดิ์ นายทหารกองหนุน เคยเป็นผู้บังคับหมวดกรมทหารม้า ที่ 5 นครราชสีมา แล้วมาศึกษาที่โรงเรียนนายทหารฝรั่งเศส

4. นายแก้ว อพานุกรม นักศึกษาวิชาทหารในสวิทเซอร์แลนด์ เคยเป็นจ่านายสิบ ในกองทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ 1

5. หลวงสิริราชไมตรี (นายจรรยา สิงหเสนี) ผู้ช่วยสถานทูตสยามประจำกรุงปารีส เคยเป็นนักเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม และเป็นนายสิบตรีในกองทหารอาสาสงครามโลก ครั้งที่ 1

6. นายแหม พหลโยธิน เนติบัณฑิตอังกฤษ

7. นายปรีดี พนมยงค์

ที่ประชุมได้เลือก นายปรีดี พนมยงค์ เป็นประธานและเป็นหัวหน้าคณะกรรมการ
จนกว่าจะได้ผู้ที่เหมาะสมเป็นหัวหน้าต่อไป¹ ที่ประชุมได้ตกลงในสาระสำคัญดังนี้

ก. วัตถุประสงค์ของคณะกรรมการ

ข. การเปลี่ยนแปลงจะต้องยกอำนาจโดยฉับพลัน

ค. ผู้เข้าร่วมประชุมครั้งแรกเป็นกรรมการกลางของคณะกรรมการไปพลางก่อน

กรรมการแต่ละคน เป็นหัวหน้าและสายจะต้องเลือกเป็นตัวแทนบุคคลแล้วนำมาเสนอกรรมการ
กลางของคณะกรรมการ ซึ่งจะรับเข้าเป็นสมาชิกคณะกรรมการได้ โดยมติเอกฉันท์เท่านั้น ใน
ขั้นแรกให้หัวหน้าสายหาสมาชิกเพิ่มเติมเพียงสายละ 2 คนก่อน แล้วแยกเป็นหัวหน้าสาย
ฝ่ายใหญ่ออกไป

ง. การเลือกเป็นสมาชิก ต้องคำนึงถึงความเสียสละเพื่อชาติอย่างแท้จริง
กล่าวหาว่า นายสามารถในการรักษาความลับ จึงแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

ที่ 1. หมายถึงบุคคลที่สมควรได้รับคำชักชวนให้เข้าร่วมเป็นสมาชิก
คณะกรรมการ ก็นับวันลงมือยกอำนาจรัฐ แต่บุคคลประเภทนี้ก็ไม่แยกแยะว่าผู้ใดควรจะได้รับ
คำชักชวนไว้แต่เนิ่น ๆ หรือชวนต่อเมื่อใกล้เวลาที่จะลงมือทำการยกอำนาจ

ที่ 2. ได้แก่บุคคลที่จะได้รับคำชักชวนต่อ เมื่อใกล้ลงมือปฏิบัติภารกิจ
อำนาจแล้ว

ที่ 3. ได้แก่บุคคลที่จะได้รับคำชักชวนในวันลงมือปฏิบัติภารกิจยกอำนาจ
นั่นเอง

จ. นโยบายหลังการยกอำนาจแล้วให้ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ชี้แจง

ฉ. ที่ประชุมเลือกหัวหน้าสายผู้หนึ่งไว้ เมื่อว่าการทำงานของคณะกรรมการไม่
สำเร็จ จะได้รับคำเนิการต่อไป รวมทั้งดูแลครอบครัวของเพื่อนที่ติดคุกหรือตาย

กล่าวคือ วอนพลแมลล นิบุตสงกรวม / ๒๖ ต.๒
กนเคียวกันกับ ร.ท.หลวงทัตเมียนียบเือก /

บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อกองคณะกรรมการและระบบประชาธิปไตย, โดยปรีดี
พนมยงค์ ใน บันทึกนักปฏิวัติไทย, วิชัย บำรุงเกียรติ, รามรวม, ระชนกร, 251๖,
หน้า 99 - 101.

หลังจากการประชุมก่อตั้งคณะกรรมการแล้ว แต่ละคนก็เดินทางกลับประเทศไทย
 คำเนินงานลับ ๆ ของตนต่อไป

ก๊วยเหตูที่คณะกรรมการประกอบด้วยสมาชิก 2 พวก คือ ฝ่ายทหารพอกหนึ่ง และ
 ฝ่ายพลเรือนอีกพวกหนึ่ง เพราะฉะนั้นในการดำเนินการจึงได้แบ่งงานกันทำแยกออกไป
 ต่างหาก และต้องปกปิดเป็นความลับสุดขีด แม้กระทั่งสมาชิกด้วยกันยังไม่รู้จักกันเลย
 สำหรับฝ่ายทหารก็เป็นฝ่ายทหารฝ่ายเสนาธิการ กับนายสชาติกรมยุทธศึกษาเป็นส่วนมาก
 ส่วนฝ่ายพลเรือนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนเก่าโรงเรียนราชมหาวิทยาลัย การประสานงาน
 ระหว่างฝ่ายพลเรือนและทหารนั้น ร.ศ. ประยูร ภรรมนตรี เป็นผู้นำหน้าที่ แม้กระทั่ง
 การเชิญให้พระยาพลพลพยุหเสนาเข้าร่วมขบวนการ ละครนี้ ร.ศ. ประยูร ภรรมนตรี
 จึงเป็นที่รู้จักของสมาชิกทั้ง 2 พวกเป็นอย่างดี

อุดมการณ์ของคณะกรรมการ

อุดมการณ์ของคณะกรรมการที่พูดกล่าว ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า
 อยู่หัว ภายหลังจากปฏิวัติเสร็จสิ้นแล้วนั้น ได้แสดงให้เห็นถึงแก่นแท้ของคณะกรรมการว่า
 ต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็น
 ระบอบประชาธิปไตย โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด และมีพระมหากษัตริย์เป็น
 ประมุขของประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญ ดังคำกราบบังคมทูลทวนหนึ่งว่า

"...คณะกรรมการไม่พึงประสงค์จะแย่งชิงราชสมบัติแต่อย่างใด

ความประสงค์อันยิ่งใหญ่ก็เพื่อที่จะให้รัฐธรรมนูญปกครองแผ่นดิน..."²

และใ้กว้างหลัก 6 ประการที่เข้าถึงอุดมการณ์ของคณะกรรมการที่จะดำเนินการต่อไป คือ

¹บันทึกของ พล.ท. ประยูร ภรรมนตรี ใน บันทึกนักปฏิวัติไทย, ของ
 วิชัย บำรุงฤทธิ์, พระนคร, อ่างแคว, หน้า 71 - 72.

²ว.จ. ประสงค์สิริ, แผ่นดินพระปกเกล้า, กางแคว, หน้า 211.

1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในการ เมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประชาชนไว้โดยมั่นคง
2. จะรักษาความปลอดภัยภายในประเทศให้การประทุรภัยต่อกันลงให้มากที่สุด
3. จะบำรุงความรุดรุดสมบูรณของราษฎรในทางเศรษฐกิจโดยรัฐใหญ่จะจัดให้ราษฎรมีงานทำทุกคน จะวางโครงการ เศรษฐกิจของชาติไปปล่อยให้ราษฎรออกดอก
4. จะให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน
5. จะให้ราษฎรมีสิทธิเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไปขัดต่อหลัก 4 ประการดังกล่าวข้างตน
6. จะคงไว้การศึกษามากมายเต็มที่แก่ราษฎร¹

แผนการที่ยึดอำนาจของคณะราษฎร

แผนการที่ยึดอำนาจของคณะราษฎร ได้ประชุมวางแผนกันหลายครั้ง แต่ต้องเลื่อนเวลาออกไป เช่น ครั้งแรกกระทำในวันเสาร์ที่พฤษภาคม ที่ประชุมก็คัดค้านไม่เห็นด้วย ครั้งต่อมาจะเข้ายึดสวนอัมพรอันเป็นที่ประทับ ที่ประชุมก็โต้แย้งไม่เห็นด้วยอีก เพราะกลัวจะเสียเลือดเนื้อสักมันเอง วันกระทั่งวันเกล้า ฯ รัชกาลที่ 7 เสด็จแปรพระราชฐานไปประทับ ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน ซึ่งในการนี้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน ได้โดยเสด็จไปช่วยเป็นวันงาก คงเหลือฝ่ายรัฐบาลในพระนคร เพียงเล็กน้อย เป็นโอกาสที่คณะราษฎรจะได้ฉวยโอกาสทำการปฏิวัติเป็นอยู่อย่างนี้²

การดำเนินการยึดอำนาจทำเป็นสองขั้นตอน ตามแผนสายฟ้าแลบของ น.ล. พระบาทมงสุร เศษนาวิกการ เขอรันัน ชั้นแรกก่อ ลวได้หน่วยทหารมาชุมนุมกันที่ลาน

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ คณะ, กิตติกรรมเมือง, อ่างแก้ว, หน้า 53.

² ชค. หัสนำเรอ และ ปรีชา สำนัดกักรวม, 35 ปีแห่งยุคประชาธิปไตย, พระนคร, 2511, หน้า 2.

พระรูป โดยกระทำอย่างกระชั้นชิด กล่าวคือ เป้าแรกปลูก เป้าแรก เหตุสำคัญ เป้าแรก ประชุมนายทหารสัญญาบัตร และเป้าแรก เร่ง แล้วเกินหน้า รวบรวมไปมีเวลาอีกตั้งตัวให้ ตาสีตาสากตามกันไปเลย มีนายทหาร เสนาธิการ ไปกำกับอยู่ทุกหน่วย ซึ่งมีหน่วยทหารม้า รถรบ และปืนใหญ่ ที่เป็นพรรคพวกเตรียมพร้อมที่จะเคลื่อนขบวนอยู่แล้ว ชักนำให้หน่วย อื่นๆ ลอยริบสยบตามไปด้วย กรันเขื่อนหน่วยกรบกองต่าง ๆ ไก่มาชุมนุมพร้อมกันที่ลาน พระรูป พ.อ.พระยาพลพลงยุทธเสนา ก็จะเรียกประชุมนายทหารสัญญาบัตร เข้าวงล้อม แล้วประกาศยึดอำนาจ¹ ขั้นที่สองก็คือ การควบคุมตัวบุคคล ซึ่งคณะกรรมการได้วางแผน โดยให้พระที่นั่งอนันตสมาคมเป็นกองบัญชาการ แล้วออกกำลังให้ทหารไปเชิญเจ้านายและ พระราชวงศ์บางองค์ที่เห็นว่ามีอำนาจ และคุมกำลังอยู่หน้าถ้ำที่กองบัญชาการ ในการ จับกุมก็ได้สั่งให้หลีกเลี่ยงการใช้อาวุธ มุ่งก็ปรากฏว่าสำเร็จผลตามความมุ่งหมาย การ ควบคุมพระราชวงศ์ที่คุมกำลังสำคัญของฝ่ายรัฐบาลไว้ได้ ก็คือ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระ - นนทสรวรค์วรพินิต ไว้เป็นหลักประกันอันสำคัญที่ช่วยการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองให้ สำเร็จผลได้เร็วขึ้น พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจูลจักรพงษ์ ได้ทรงกล่าวถึงการวางแผน ของคณะกรรมการไว้ตอนหนึ่งว่า

“...นอกจากข้อที่ว่าพวกคณะก่อการวางไว้อย่างยิ่งแล้ว อีกข้อหนึ่งเป็นเพราะ ทางฝ่ายรัฐบาลของพระเจ้าอยู่หัว เกรงครั้นที่จะปฏิบัติการตามกฎหมายด้วย...”²

+ ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การยึดอำนาจการปกครองครั้งนี้ปราศจาก การสูญเสียเลือดเนื้อก็คือ คณะปฏิวัติได้ขอให้สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนนทสรวรค์วรพินิต ได้ทรงลงพระนามในประกาศของคณะราษฎรฉบับหนึ่ง ในขณะที่พระองค์ทรงเป็นผู้ที่ได้รับ ความไว้วางใจของทหารและข้าราชการ ตลอดจนประชาชนเป็นอย่างดี ประกาศ

¹บันทึกของ พล.ท.ประยูร ภมรมนตรี ใน เบื้องแรกประชาธิปไตย, พระนคร, 2516, หน้า 86 - 87.

²พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจูลจักรพงษ์, เจ้าชีวิต, อ่างแก้ว, หน้า 685.

ฉบับนั้นมีความว่า

".. ค่ายตามทีตกระราษฎรไค่ยก้ออำนาจการปกครองแผ่นดินไว้ไค่โดยมีความประสงค์ใหญ่ทีจะให้ประเทศไทยไค่ก่รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินนั้น ข้าพเจ้าขอให้ทหาร ข้าราชการ และราษฎรทั้งหลาย จงช่วยกันรักษาความสงบอย่างให้เสียเลือดเนื้อของคนไทยด้วยกันไค่โดยไม่จำเป็นเลย..."¹

มีแถลงการณ์ฉบับนี้ส่วนช่วยมิให้มีการตอบโต้จากฝ่ายรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นก็พร้อมทีจะทำปฏิวัติการอยู่แล้ว หากพระเจ้าอยู่หัวทรงประสงค์เช่นนั้น ก็คงจะมีการเสียเลือดเนื้อเป็นแน่ หากแต่พระองค์ทรงต้องการให้มีการปกครองตามระบอบใหม่ ตามทีพระองค์เห็นด้วย จึงได้ทรงยอมรับคำกราบบังคมทูลเจริญของฝ่ายปฏิวัติ ภายหลังการปฏิวัติเสร็จสิ้นลง ก็ถึงเวลาตอนหนึ่งว่า

"... คณะทหารมีความประสงค์จะเชิญข้าพเจ้ากลับระนคร เป็นกษัตริย์ อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญปกครองแผ่นดิน ข้าพเจ้าจึงเห็นแก่ความเรียบร้อยของอาณาประชาราษฎร ไม่อยากให้เสียเลือดเนื้อ กับทั้งเพื่อจักการโดยละม่อมละไม ไม่ให้ขึ้นชื่อว่าจะอาจเสียหายแก่บ้านเมือง และความจริงข้าพเจ้าก็คอยู่แล้วทีจะเปลี่ยนแปลงทำนองนี้ ก็ว่า พระเจ้าแผ่นดินปกครองตามพระธรรมนูญ จึงยอมรับทีจะเป็นกัวเขิก เพื่อให้กุมโครงการตั้งรัฐบาลให้เนิ่นไปตามวิธีเปลี่ยนแปลงตั้งพระธรรมนูญโดยสะดวก เพราะว่าถ้าข้าพเจ้าไม่ยอมรับเป็นกัวเขิก นานาประเทศก็จะไม่ยอมรับรัฐบาลใหม่นี้ ซึ่งจะเป็นความลำบากยิ่งขึ้นหลายประการ..."

¹ รัฐพิธี สุทธิสังคราม, จอมพลสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต, พระนคร, 2507, หน้า 822 - 823.

² พินาม แวมจาร์รัส, ราชวลี, พระนคร, 250๘, หน้า 7๖4.

อีกตอนหนึ่งที่สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ทรงเล่าว่า

"...ในหลวงทรงรับสั่งแล้วว่าไม่ให้ยุ่ง ตอนนั้นเจ้านายถูกจับกันมาก ขึ้นรถกับพวกที่ถูกจับก็กองตายกอง นองเลือดกันเปื้อน ๆ ถ้าจะให้กินอันตาย แล้วหนีเอาตัวรอดตามใจเอา เบื่อกรมพระกำแพง ๆ ขึ้นไปกราบบังคมทูล เหตุการณ์ ในหลวงทรงรับสั่งว่า รบกันก็ไม่มีประโยชน์ มารู้กันเอาตอนที่ กลับมาแล้วว่า พวกทหารขนาดเล็กทุกคนซึ่งตัวเองหมด มีทหารปืนใหญ่ที่อยู่ ในบังคับบัญชาองในหลวงก็ได้รับสั่งให้ไปประจำเสียที่เขาพระบาท ถึงแม่ แต่พระองค์เจ้าบวร เกษ ในหลวงก็ไต่เถยรับสั่งห้ามไว้ ไม่ให้ทำอะไร เป็น อันขาด ขึ้นชื่อว่าเจ้าจะก็ไม่ให้ทำอะไรทั้งสิ้น ถ้าทำจะยิ่งร้ายใหญ่ ถ้าเมื่อ เป็นคนอื่น เขาจะปฏิบัติอันมาซึ่งอำนาจถวายนั่นก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ว่าเจ้า ทำไม่ได้ ในหลวงทรงเตือนเอาไว้เฉย ๆ..."¹

จากนั้นคณะปฏิวัติก็ได้ออกแถลงการณ์แจ้งให้ประชาชนทราบถึงสาเหตุและวัตถุประสงค์ ของการปฏิวัติครั้งนี้ รวมทั้งคำกร าบบังกัฒนุส เชิญเสด็จสู่พระนคร และคำกร าบบังกัฒนุส ขออภัยโทษ ถวายสำคัญ พิจารณาจากคำประกาศและแถลงการของคณะราษฎรจะเห็นว่า ได้กล่าวประณามพระองค์และราชวงศ์จักรีไว้อย่างรุนแรง และกล่าวหาว่า รัฐบาลของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ แปรฐานะให้ดีขึ้นได้ อันเป็น เหตุให้คณะราษฎรก่อการปฏิวัติขึ้น แต่การขอรับข้อเสนอของคณะราษฎรที่ล้มระบอบ ราชกาลที่ 7 ทรงยินยอมนั้น มีเหตุผลที่เชื่อได้ว่าพระองค์ไม่ทรงประสงค์จะให้เสียเลือดเนื้อ และทรงเห็นว่าการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นวันจะเสื่อมถอยและสิ้นสุด ฉะนั้นหากพระองค์จะใช้กำลังตอบโต้คณะราษฎร จึ่งไปใช้วิธีที่ฉลาด การที่ทรงยินยอมตาม ความประสงค์ของคณะราษฎรก่อนจึ่ง เป็นวิธีที่ดีที่สุด หากพระองค์ทรงเห็นว่าคณะราษฎร มีใจคำนึงงานไปตามพระราชาประสงค์ พระองค์ก็โอกาสที่จะเรียกอำนาจคืนได้ใน ภายหลัง

เพื่อให้เห็นเจตนารมณ์ที่แท้จริง ของคณะปฏิวัติจึงขอนำเอาคำประกาศและคำ แถลงการที่ได้แจ้งให้ประชาชนทราบ รวมทั้งคำกร าบบังกัฒนุสขออภัยโทษมาเสนอไว้ ดังต่อไปนี้

¹สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, เบื้องแรกประชาธิปไตย, พระนคร, 2516, หน้า 3.

ประกาศของกษัตริย์ฉบับที่ 1

รายนามทั้งหลาย

เมื่อกษัตริย์องค์นี้ได้ออกพระราชบัญญัติสืบต่อจากพระเชษฐานั้น ในขั้นต้นราษฎร
 ได้หวังกันว่ากษัตริย์ใหม่ที่ตั้งจะปกครองราษฎรให้สงบเย็น แต่การหาเงินไปค้ำจุนความหวัง
 ที่คิดไม่ กษัตริย์ทรงอำนาจอยู่เหนือกฎหมายกบฏ ทรงแสดงถึงภูตวิงวอนและคน
 สอพลอไว้ถูกควาญให้คำรับตำแหน่งที่สำคัญ ๆ ไปตรงใจเสียงราษฎร ปล่อยให้ข้าราชการ
 ใช้อำนาจหน้าที่ในทางทุจริต มีการรับสินบนในการก่อสร้าง ใช้อำนาจในราชการ หา
 กำไรในการ เปลี่ยนราคาเงิน ผลาญเงินทองของประเทศ ยกพวกเจ้าขึ้นให้สิทธิพิเศษ
 ขากกว่าราษฎร ปกครองโดยขาดหลักวิชา ปล่อยให้บ้านเมืองเป็นไปตามยถากรรม
 ถึงที่จะเห็นได้ในการตกต่ำในการ เภร มัจฉิกและควาญเปิดแกว่ง ทำมาหากินของราษฎรได้
 รู้กันอยู่ทั่วไปแล้ว รัฐบาลของกษัตริย์ใหม่คงกฎหมายมิสามารถแก้ไขให้ดีขึ้นได้ การที่
 แก้ไขไม่ได้ก็เพราะรัฐบาลของกษัตริย์นี้ได้ปกครองประเทศเหี่ยวร้างตามที่รัฐบาลอื่น ๆ
 ได้กระทำกัน รัฐบาลของกษัตริย์ได้ก่อเวรราษฎร เป็นทาส (ซึ่งเรียกว่าไพร่บ้าง ข้าบ้าง)
 เป็นตัวเคร่งครัด ไม่มีกว่าเป็นมนุษย์ เพราะฉะนั้นแทนที่จะช่วยราษฎร กลับพากันพ่นา
 บนหลังราษฎร จะเห็นได้ว่าภาษีอากรที่บีบบังคับจากราษฎรนั้น กษัตริย์ได้หักเอาไว้ใช้
 ส่วนตัวบ้างเป็นจำนวนหลายล้าน ส่วนราษฎรดีกว่าจะหาได้แต่เล็กน้อย เวลาคิดหา
 กระเด็น ถึงคราวเสียภาษีราชการหรือภาษีส่วนตัว ถ้าไม่มีเงินรัฐบาลก็ยึดทรัพย์หรือ
 ใช้งานโยธา แทนพวกเจ้ากลับนอนกินกันเป็นสุข ไม่มีประเทศใดในโลกจะให้เงินเจ้า
 มากเช่นนี้ นอกจากพระเจ้าซาร์และ พระเจ้าไกเซอร์เยอรมัน ซึ่งชนชาตินั้นได้โดน
 ราชบัลลังก์เสียแล้ว

รัฐบาลของกษัตริย์ได้ปกครองอย่าง หลอกลวงไม่เอตรงต่อราษฎร เป็นต้นว่า
 จะนำรุงการทำมาหากินอย่างไรในอย่างไร แต่ที่นั่นค่อย ๆ ก็เหลวไป หาได้ทำจริงจึงไม่
 มีหน้าจังก้าวหมิ่นประมาทราษฎรผู้มีบุญคุณเสียภาษีอากรให้พวกเจ้าได้กิน ว่าราษฎรมี
 เสียงทางการ เมื่องไม่ได้ เพราะราษฎรยังโง่ เป็นเพราะขาดการศึกษาค้นคว้าจากพวกเจ้าปกปิด
 ไว้ไม่ให้เรียนตั้งที่ เพราะเกรงว่าราษฎรได้มีการศึกษาก็จะรู้ความชั่วร้ายที่ทำได้และคง
 จะไปยอมให้ทำนานนแล้วคน

ราษฎรทั้งหลาย พึงรู้เถิดว่าประเทศของเรานี้เป็นของราษฎร ไซ้ไซ้ของกษัตริย์ ตามที่เขาหลอกลวง บรรพบุรุษของราษฎร เป็นผู้กู้ประเทศที่มีอิสรภาพพัฒนาจากข้าศึกพวก ที่มีแค่ขมือ เป็บและกวาดทรัพย์สินสมบัติเข้าไว้ตั้งหลายร้อยล้าน เงินเหล่านี้เอามาจาก ไหน ก็เอามาจากราษฎร เพราะวิธีทำ นานับเล็งคนนั้นเอง บ้านเมืองกำลังอัคคีภัยคึก- เกื่อง ชาวนาและพ่อแม่ทหารต้องทิ้งนา เพราะทำไปไถ่ผล รัฐบาลไม่บำรุง รัฐบาลไล่ กงานออกอย่างเกลื่อนกลาด เด็กเรียนที่เรียนสำเร็จแล้ว และทหารที่ปลดกองหนุนไม่บี งานทำ จะต้องอดอยากไปต่างยถากรรม เหล่านี้เป็นผลของรัฐบาลของกษัตริย์เหนือ กฎหมาย บิ่บกันข้าราชการชั้นผู้น้อย นายสิบ และเสียบิน เนื้อให้ออกจากงานแล้วไม่ให้ เบี้ยบำนาญ กวางจริงกวรเอาเงินที่กวครรวบรวมไว้มาไว้กับบ้านเมืองให้มึงงานทำ จึงจะ สบกวรที่สมองศุภราษฎรซึ่งได้เสียภาษีอากรให้พวกเจ้าโคร่ำรวยมานาน แต่พวกเจ้าก็ หาได้ทำอย่างนั้นไม่ กงสูบเลือกกันเรื่อยไป เงินที่เหลือเท่าไรก็เอาฝากต่างประเทศ กอวยเตรียมหนีเมื่อบ้านเมืองทรุดโทรม ปลอญให้ราษฎรอดอยาก การ เหล่านี้ขยภชั่วร้าย

เหตุฉะนั้น ราษฎร ข้าราชการ ทหาร และพลเรือน ที่รู้เท่าถึงการกระทำ ด้นชั่วร้ายของรัฐบาลถึงกล่าวแล้ว จึงรวมกำลังตั้งเป็นกณะราษฎรขึ้น และได้ยกอำนาจของ รัฐบาลของกษัตริย์ไว้แล้ว คณะราษฎรเห็นว่าการที่จะแก้ความชั่วร้าย ก็โดยที่จะต้องจัด การปกครองโดยมีสภา จะได้ช่วยกันปรึกษาหารือหลาย ๆ กวางเกิด ก็ว่ากววางเกิดเกี่ยว ส่วนอยู่เป็นประมุขของประเทศนั้น คณะราษฎรไม่มีความประสงค์ทำการชิงราชสมบัติ ฉะนั้น จึงขอเชิญให้กษัตริย์องค์นี้ดำรงตำแหน่งกษัตริย์ต่อไป แต่จะต้องอยู่ในใ้กฎหมายธรรมนูญ การปกครองแผ่นดิน จะทำอะไรโดยลำพังไม่ได้ นอกจากความเห็นชอบของสภาผู้แทน ราษฎร คณะราษฎรได้แจ้งความเห็นนี้ให้กษัตริย์ทราบแล้ว เวลานั้นยังอยู่ในกวางรบกับคอม ด้กษัตริย์ตอบปฏิเสธหรือไม่ตอบภายในกำหนดโดยเห็นแก่ส่วนตนว่าจะถูกกลอำนาจลงมา ก็เชื่อวาททรยศต่อชาติ และก็เป็นการจำเป็นที่ประเทศจะต้องปีการปกครองอย่างประชา- ซิบไทย กล่าวคือ ประมุขของประเทศจะเป็นบุคคลสามัญ จึงสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งขึ้น อยุ่ในตำแหน่งตามกำหนดเวลา ตามวิธีนี้ ราษฎรพึงหวังเถิดว่าราษฎรจะได้รับความบำรุง อยุ่อย่างดีที่สุด ทุก ๆ คนจะมีงานทำ เพราะประเทศของเราเป็นประเทศที่อุดมอยู่แล้วตามสภาพ

เมื่อเราได้ยึดเงินที่พวกเรารวบรวมไว้จากการทำนามเหล็กคนตั้งหลายร้อยล้านมาบำรุงประเทศขึ้นแล้ว ประเทศจะต้องเฝ้าระวังขึ้นเป็นแน่นอน การปกครองซึ่งคณะราษฎรจะพึงกระทำก็คือ จำต้องวางโครงการอากัณฑ์วิชาไปเหมือนถนนตามคอก เช่น รัฐบาลที่มีกษัตริย์เหนือกฎหมายทำมาแล้ว เป็นหลักใหญ่ ๆ ที่คณะราษฎรวางไว้มีอยู่ว่า

1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการ เปีงการศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศให้มั่นคง
2. จะต้องรักษาความปลอดภัยภายใน ประเทศ ให้การประทุรร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มากที่สุด
3. ต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะจัดแรงงานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรออกอียาก
4. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน (ไม่ใช่พวกเจ้ามีสิทธิยิ่งกว่าราษฎรเช่นที่เป็นอยู่)
5. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไปขัดกับหลัก 4 ประการ คึงกล่าวข้างต้น
6. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ราษฎรทั้งหลาย จงพร้อมใจกันช่วยคณะราษฎรให้ทำกิจวันจงว อยู่ชั่ววันจ้านี้ ให้สำเร็จ คณะราษฎรขอให้ทุกคนที่มีใจรวมมือ เข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลกษัตริย์เห็นอกกฎหมายที่พึ่งตั้งอยู่ในความสงบและตั้งหน้าท้าวกัน อย่าทำกาไรใด ๆ อันเป็นการขัดขวางต่อคณะราษฎรนี้ เทากับราษฎรช่วยประเทศและช่วยตัวราษฎร บุตร หลาน เหลน ของตนเอง ประเทศจะมีความเป็นเอกราชอย่างพร้อมบูรณ์ ราษฎรจะได้รับความปลอดภัยทุกคนจะต้องมีงานทำไม่ต้องอดตาย ทุกคนจะมีสิทธิเสมอภาคกัน และปีเสรีภาพพ้นจากการเป็นไพร่ เป็นข้า เป็นทาส พวกเจ้า หม่าสมันย์ที่เจ้าจะนำนามหน้คั้งราษฎร สิ่งทีทุกคนพึงปรารถนา ก็คือ ความสุขความเจริญอย่างประเสริฐ มึงเรียกเป็นศัพท์ว่า "ศรีอาริย์" นี้ว ก็จะมีสิ่งมึงเกิดขึ้นแก่ราษฎรถ้วนหน้า.

คณะราษฎร 1
24 มิถุนายน 2475

1 กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ประกาศแสดงการของคณะปฏิวัติ, หน้า 1

คำกราบบังคมทูลของคณะราษฎร

พระที่นั่งอนันตสมาคม

วันที่ 24 มิถุนายน 2475

ขอเดชะใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ด้วยคณะราษฎร ข้าราชการ ทหาร พลเรือน ได้ยกอำนาจการปกครองแผ่นดินไว้ได้แล้ว และได้เชิญเสด็จพระบรมวงศานุวงศ์ ปิเศษเกล้าพระเจ้าพี่ยาเวอเจ้าวกราชพระนรศวรร์กัรพินิต เป็นต้น ไว้เป็นประกัน ถ้าหากคณะราษฎรที่ถูกทำลายด้วยประการใด ๆ ก็ดี จะต้องทำร้ายเจ้านายที่จับกุมไว้เป็นการตอบแทน

คณะราษฎรไม่ประสงค์จะแบ่งราชสมบัติแก่อย่างใด ความประสงค์อันใหญ่ยิ่งก็เพื่อจะให้มีการระดมราษฎรปกครองแผ่นดิน จึงขอเชิญใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เสด็จกลับคืนสู่พระมครและทรงเป็นกษัตริย์ต่อไป โดยอยู่ใต้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ซึ่งคณะราษฎรได้สร้างขึ้น ถ้าใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทตอบปฏิเสธก็ดี หรือไปตอบภายในหนึ่งชั่วโมงนับแต่ไกรมีหน้า สื่อนี้ก็ดี คณะราษฎรจะไต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน โดยเลือกเจ้านายพระองค์หนึ่งที่เห็นสมควรขึ้นเป็นกษัตริย์

ควรมีการแจวแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

พ.อ.พระยาพิชิตพิบูลย์เสนา

พ.อ.พระยาทรงสุรเดช

พ.อ.พระยาพิชิตเมย์ 1

¹ กรมเวทียาธิการ คณะรัฐมนตรี, ประกาศแกลงการของคณะปฏิวัติ, ฉบับที่

คำกราบบังคมทูลขอภัยไทย

ขอ เคะระโตฝ่าละอองธุลีพระบาท

การที่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้รีบทำการ เปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้ ก็ ด้วยมุ่งหวังประโยชน์แก่ชาติโดยเห็นควมเกลาความระหองระแหงมา ทุก ๆ ประเทศที่เป็น เอกอารักษ์ก็มีระบอบการปกครองกันทั่วไปแล้ว หากประเทศสยามได้กับเขามั่งก็จะเป็น เป็นโอกาสให้ราษฎร เป็นจำนวนมากได้มีส่วนช่วยเหลือให้ฝ่าละอองธุลีพระบาทในราชการ แผ่นดิน เต็มกำลังความสามารถจริง ๆ การได้เป็นไปโดยเร็วหรือถ่วงช้าประการทั้งปวง ก็เนื่องด้วยฝ่าฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงตั้งพระราชนัดดาที่ต่อพระราชนัดดาสยาม และ ทรงพระกรุณาช่วย เสด็จส่งเสด็จทุกประการ ฤๅออกจนพระราชนัดดาไทยแก่พวกข้าพระพุทธเจ้า โดยพระราชนัดดาที่นครโทโยกรมนั้น ด้วยพระเมตตาคุณวารีคุณ ทั้งที่เยี่ยมกระหนก อยู่แก่ใจพวกข้าพระพุทธเจ้าแล้ว

การที่ข้าพระพุทธเจ้าได้ประกาศกล่าวข้อความในวันที่เปลี่ยนแปลง ก็ด้วยถ้อยคำ อันรุนแรงกระแทกกระแทกถึงฝ่าฝ่าละอองธุลีพระบาทและพระบรมวงศานุวงศ์ ก็ด้วยมุ่ง ถึงผลสำเร็จที่เห็นเป็นใจ สมเด็จพระมหากษัตริย์ราชไทยพระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจน พระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ ได้ทรงมีส่วนนำความเจริญมาสู่ประเทศสยามตามกาลสมัย มั่นใจ ได้ทรงกรุณาโปรดเกล้า ให้พวกข้าพระพุทธเจ้ามาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ข้า - พระพุทธเจ้าทั้งหลายจึงขอพระราชนัดดาที่ต่อพระราชนัดดาไทยแก่พวกข้าพระพุทธเจ้า - กราบบังคมทูลพระราชนัดดา ไทยโทโยกรมนั้น เป็นคำรับสนองในถ้อยคำที่ได้ประกาศไป

การจะควรประการใด แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ¹

ขอ เคะระ

---

¹ นายสุคนธ์จินดา, (นามแฝง), พระปกเกล้าจากนครินทร์นักประชาธิปไตย, ธรรมกร, 251๖, หน้า 288 - 28๙.

เมื่อคณะราษฎรได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษเสรีจันแล้ว พระบาท
สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชดำรัสตอบ ดังต่อไปนี้

ข้าพเจ้าขอขอบใจท่านทั้งหลายเป็นอย่างยิ่งในกรณีที่ได้อภัยโทษ
ขออภัยต่อข้าพเจ้าและพระราชวงศ์จักรีวันนี้ การกระทำของท่านใน
วันนี้ รู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่ง ไม่ใช่ยินดีที่ท่านมาขอขมาแก่ข้าพเจ้า
โดยเฉพาะ เพราะข้าพเจ้าเองก็ได้อภัยโทษแก่ท่านทั้งหลายมานานแล้ว
เพราะเข้าใจในความประสงค์ของท่านที่ ท่านกระทำในคราวนี้ก็เพื่อ
หวังประโยชน์ต่อชาติจริง ๆ ข้าพเจ้าได้ตั้งใจช่วยเหลือท่าน ให้ท่าน
ทำการ เป็นผลสำเร็จเรียบร้อยทุกอย่างที่สุดที่จะเป็นได้ โดยที่ข้าพเจ้ามี
ความเห็นใจในความดีของท่าน ข้อที่ข้าพเจ้าดีใจมากนั้น คือ ในคำ
ขอขมานั้น ท่านได้กล่าวถึงสมเด็จพระโกศลวิกรม และเจ้านายใน
ราชวงศ์จักรี ว่าได้ทรงมีส่วนในการนำความเจริญมาสู่ประเทศสยาม
ด้วยหลายพระองค์ด้วยกัน นั้นเป็นความจริง ในคำประกาศวันที่ 24
มิถุนายน นั้น ข้อความที่ทำให้ข้าพเจ้าเองและสมาชิกของพระราชวงศ์
จักรีรู้สึกโศกโสมมสนั่นใจและแค้นเคืองมาก เมื่อพวกท่านได้กล่าวแก้ไข
ในวันนั้นแล้ว ข้าพเจ้าหวังว่าจะเป็นผลสมานไมตรีระหว่างพระราชวงศ์
จักรีทุกพระองค์ยอมทรงถือว่าเป็นหน้าที่ของพระองค์ที่จะทำอะไรได้เป็น
ประโยชน์แก่บ้านเมือง จึงได้ทรงรับราชการในกระทรวงต่าง ๆ ทุก
พระองค์ตามที่ทำได้ แต่ความวิสัยบรรณาของณและตระกูลอันใหญ่
ก็ย่อมมีสมาชิกที่มีความสามารถยิ่งหย่อนกว่ากันเป็นธรรมดา และย่อมมี
การพลาดพลั้งบ้าง ข้าพเจ้าเชื่อว่าเจ้านายจะได้อภัยการพลาด
พลั้งไปบ้างก็ไม่ใช่โดยอคติ โดยเหตุนี้ เมื่อท่านได้กล่าวแก้ไขในวันนี้
และท่านมีความรู้สึกว่าการราชวงศ์จักรีได้ทรงทำประโยชน์ให้แก่ประเทศ
ชาติของเราเช่นนี้ ก็ย่อมจะล้างความโศกโสมมสนั่นทั้งหลายทั้งปวงของ
ข้าพเจ้าเองและพระราชวงศ์จักรีได้สิ้น

นอกจากนี้ ข้าพเจ้ามีความยินดีมากที่ท่านได้ศึกษาทำพิธีขอขมาวันนี้เอง โดยที่ข้าพเจ้ามิได้ร้องขออย่างหนึ่งอย่างใดเลย การที่ท่านทำเช่นนั้นย่อมเป็นเกียรติแก่ท่านเป็นอันมาก เพราะท่านทั้งหลายได้แสดงว่ามีธรรมในใจ และเป็นคนที่สุจริตและใจเป็นนักเลง คือ เมื่อท่านรู้สึกว่าได้ทำอะไรที่เกินไป พลากหลังไปบ้าง ท่านก็ยอมรับผิดโดยดีและเปิดเผยมการกระทำนั้นเป็นของที่ทำยาก และตั้งใจเป็นนักเลงจริง ๆ จึงจะทำได้ เมื่อท่านได้ทำพิธีเช่นนี้ในวันนี้ ก็แสดงว่าการใด ๆ ที่ท่านได้ทำไปนั้น ท่านใจทำไปเพื่อหวังประโยชน์แก่ประเทศแท้จริง ท่านได้แสดงว่าท่านเป็นผู้มีน้ำใจกล้าหาญทุกประการ ท่านกล้ารับผิดเมื่อรู้สึกตัวว่าตนได้กระทำการพลากหลังไป

ดังนั้นเป็นการที่ทำให้ประชาชนรู้สึกไว้วางใจในตัวของท่านยิ่งขึ้นอีกเป็นอันมากในขณะนี้ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีเป็นอันมาก

เพราะฉะนั้นในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขอให้พรแก่ท่านทั้งหลาย วดวงเจริญ ภัย อายุ วรรณ สุขะ และ ปฏิภาณ ทุกประการ มีกำลังกาย มีกำลังน้ำใจ เพื่อจะสามารถทำการงานได้แก่ประเทศของเราสืบไป" ¹

---

¹ "นายสุคจินดา" (นามแฝง), พระปกเกล้าฯ กบัตริย์นักประชาธิปไตย, อ้างแล้ว, หน้า 285 - 291.

ความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 3 ประการ

การก่อการปฏิวัติของคณะราษฎร เมื่อรุ่งอรุณ ของวันที่ 24 มิถุนายน 2475 นั้น นับเป็นประวัติศาสตร์ทางการ เบื้องของไทย เพราะ เป็นการปฏิวัติที่ปรากฏจากการเสียเลือดเนื้อ อันแตกต่างไปจากประเทศอื่น ๆ ที่เมื่ออำนาจเปลี่ยนมือจากบุคคลชั้นหนึ่ง คือ "เจ้า" หรือ "ขุนนาง" ไปสู่ "สามัญชน" ที่จะต้องต่อสู้กันเลือดท่วมแผ่นดิน กังนั้นถ้าจะพิจารณาโดยละเอียดถึงความสำเร็จในการปฏิวัติของไทยแล้ว อาจสรุปได้ดังนี้

ประการแรก

ความตกลงใจมั่นคงแน่วแน่ของคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองไปถึงความสำเร็จขั้นสุดท้าย ซึ่งใช้เวลา 7 ปี 4 เดือน และแม้จะเป็นระยะเวลาอันนานหลายปี แต่ก็มิมีการทรยศทอนบอนไล่แต่ประการใด แต่มาด้วยความรวดเร็วในระยะเวลาสุดท้ายที่พวกสาธุกิจย์ของหลวงประดิษฐมนูธรรม ไก่ผูกผูกกันในรถไฟ ทำให้ พ.ท.อ.พระอรุณี ซึ่งแต่งตั้งเป็นชาวบ้าน ใส่เสื้อผ้ายานอ้อมไถมานั่งสกับตลับยิงอยู่ แล้วก็ออกติดตามสืบสวน ซึ่งในที่สุด พ.ท.อ.พระยาอธิการุณประกาศ อธิบดีกรมตำรวจ ได้ออกหมายสั่งจับไว้ 5 คน คือ

1. หลวงประดิษฐมนูธรรม
2. พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม
3. น.ท.หลวงชินนุสสงครามชัย
4. คร.แก้ว ลพานุกรม
5. นายประยูร ภมรมนตรี

แต่เมื่อจอมพลสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตเห็นชื่อของนายประยูรภมรมนตรี ก็รับสั่งว่าไต่เถยเสียดายนายประยูรมาตั้งแต่เด็กและเคยรับไว้ใกล้ชิดมาก นอกจากนั้น คร.แก้ว ลพานุกรม ก็เป็นน้องชานูหึ่งมานนวรราชเสวี อธิบดีกรมหัยการก็ให้ความเห็นประท้วงว่า ไม่น่าเป็นไปไต่ ให้สืบสวนกันเสียให้แน่นอนสักครั้งหนึ่ง ซึ่งโปรดให้ระงับการจับกุมไว้ก่อนโดยให้เรียกตัวมาผูกกัน ยังไม่ให้ออกหมายจับ คณะก่อการจึงได้รวบรัดดำเนินการยึดอำนาจขึ้น เมื่อ วันที่ 24 มิถุนายน 2475

ประการที่สอง

เป็นเพราะพระมหากษัตริย์และพระปรีชาญาณอันสุขุมของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงยินยอมรับการเปลี่ยนแปลงการปกครองให้ผ่านไปโดยไม่มี การต่อสู้ และได้โปรดเกล้าฯ ลงพระปรมาภิไธยมอบพระราชอำนาจสมบูรณ์แก่สมเด็จพระราชาธิบดีจักรีโกศลแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งนับว่าเป็นพระมหากษัตริย์และอนุสรณ์ ประเสริฐสุดที่สมควรแก่การ เทอคทูนพระเกียรติยศของพระองค์จารึกไว้ในประวัติศาสตร์ ชาติไทยไปชั่วดินฟ้า

ประการที่สาม

ความสำเร็จในการ เปลี่ยนแปลงการปกครองด้วยความสนับสนุนของประชาชน แต่เดิมนั้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ ได้มีเงินทอง ในท้องพระคลังซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงไว้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ในการบูรณปฏิสังขรณ์ การปรับปรุงพระราชวังและราชสำนัก ตลอดจนการปรับปรุง เครื่องยศเครื่องแบบของข้าราชการ เป็นมาตุภูมิต่างอารยะประเทศ พระองค์มี น้ำพระทัยเมตตาไปช่วยความเมตกากรุกา/แก้ปวดข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ประจวบถึงเวลาสิ้นรัช ภัทรราชทานเงินสร้างกุหาสน์ เกหะสถาน เพื่อไปเสริมสร้างสกุลวงศ์ใหม่แก่มง จะได้ ช่วยเป็นกำลังต่อประเทศชาติ แต่พอเสด็จสวรรคต ททรัพย์สิ้นเงินทองในท้องพระคลังก็ หบคืบลง มีแต่หนี้ท่วมไว้มากมาย อันเป็นพระราชภาระที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงชำระสะสาง ทำให้ต้องมีการลดข้าราชการเป็นการใหญ่หลายคราว โดยเฉพาะใน การลด ก็ลดข้าราชการชั้นผู้น้อยกับข้าราชการชั้นปานกลาง ส่วนข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ท่านเจ้าคุณและท่านเสนาบดี นายพลผู้ใหญ่ก็ไม่มีการถูกตัดให้ต้องออกราชการไป เป็น เรื่องที่สร้างกวางขมขื่นในข้าราชการทั่วไปเป็นอย่างมาก กับทั้งสภาพกลายเป็นอยู่ ในด้านเศรษฐกิจ การเงิน การค้า การทำมา ตลอดจนท่านข้าราชการ แร่ ยาง ไม้คอกทำ เกิดความเดือดร้อนไปหมดทุกสิ่งทุกอย่าง ทำให้เกิดความเดือดร้อนไปเฉพาะแก่ชนบท แ่ ข้าราชการทบทชั้นปานกลางขึ้นไปก็ได้รับความกระทบกระเทือน มีความหวงใยในสภาพ ความเป็นอยู่ของตนเอง และของครอบครัวของบ้านเมืองโดยทั่วไป กับทั้งในสมัย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ นั้น สภาศกวางเบ็ญของเจ้าเขยก็ขบเขาไป มาในสมัยรัชกาลที่ 7 ก็ทรงขึ้นสู่อำนาจ เกิดมีพหุกิจการแบ่งชั้นวรรณะ ไม่เหมาะจะสมกับกาลสมัย จึงเป็นเรื่องกระทบกระเทือนใจประชาชนโดยใจจำเป็น

อนึ่ง สภาพต่าง ๆ ของชนชาวต่างประเทศขณะนั้นก็ยังมียุทธวิธีอยู่บางประการ ให้เป็นเรื่องราวใจอย่างไม่สิ้นสุด เพราะฉะนั้นประชาชนชาวไทยก็รู้สึกอึดอัดต่อสภาพความเป็นอยู่ วันหนึ่ง ๆ พวกกันใจบรรจรวีพากย์วิจารณ์ไปแทบทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะฉะนั้นเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้น สำหรับชั้นปัญญาชนก็รู้สึกตื้นตัน และตั้งความหวังว่าระบบประชาธิปไตย ภายใต้รัฐธรรมนูญนี้จะสามารถแก้สถานการณ์ทั้งในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ และการครองชีพให้เจริญรุ่งเรือง ประชาชนจะได้มีสิทธิเสรีภาพ ที่มีส่วนรับผิดชอบในการบ้านการเวียงต่อไป เพราะฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงได้รับการต้อนรับเป็นอันดีโดยทั่วไป โดยเฉพาะที่ยังเหลือคนพระมหากษัตริย์ไว้เป็นประมุขของชาติ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงการปกครองสำเร็จไปในเวลาไม่กี่ชั่วโมงและราตรีวันเดียวโดยไม่มีการรบราฆ่าฟัน เป็นเหตุให้ประชาชนคนนิยมสนุนการเปลี่ยนแปลงกันเป็นส่วนมาก!

สรุป

ในทัศนะของผู้เขียน เมื่อกล่าวถึงผลความสำเร็จของการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 มุ่งว่าเรื่องคงควยความเรียบร้อยโดยปราศจากเลือดเนื้อและชีวิตนั้น นอกจากสาเหตุปัจจุบันที่เราได้ทราบกันโดยทั่วไปแล้ว ยังมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งเรามองข้ามไป สิ่งนั้นก็คือ "ความมีโชค" ของคณะราษฎร เพราะในขณะที่ก่อการปฏิวัติเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประพราธราชฐานไปประทับ ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของกรมเสด็จไปเป็นจำนวนมาก ส่วนที่เหลืออยู่ในพระนครเท่าที่จำเป็น ทำให้สะดวกต่อการที่จะดำเนินการต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากกรรพลาในเช้าตรู่วันนั้น ทหารส่วนใหญ่มีใจปีส่วนรู้เห็นเลย ถูกหลอกให้เข้าร่วมชุมนุมโดยกระทันหัน และแทบไม่เชื่อว่ามีผู้รู้เรื่องการปฏิวัติมีเพียง ๑๘ นาย อันประกอบด้วยทหารเรือ 1๖ นาย ทหารบก 34 นาย "ละพดเรือ" 45 นาย จะทำการครั้งนี้ได้สำเร็จ จึงถือได้ว่าเป็นโชคของคณะราษฎร บรรดาการหนึ่ง

บันทึกของ พล.ท. ประยูร ภมรมนตรี, ในบันทึกนักปฏิวัติไทย, อ่างแล้ว, หน้า 78 - 83.

อีกประการหนึ่ง ที่ถือได้ว่าเป็นโชคของคณะราษฎรก็คือ ชาวเรือการปฏิวัติครั้งนี้ รัฐบาลก็ไถ่และระคายแล้ว แต่เมื่อพระยาอภิรักษ์ประภาส นำข่าวเรื่องนี้ขึ้นทูลกรมพระนครสวรรค์ฯ พระองค์กลับไม่เชื่อ เพราะมีชื่อ นายประยูร ภมรมนตรี ซึ่งเป็นคนที่ท่านชอบเลี้ยงมาอยู่ด้วย และได้ส่งระงับการจับกุมไว้ เรื่องนี้ นายประยูร ภาไต้บันทึกไว้ในหนังสือที่เขาเขียน ชื่อ "ชีวิต 5 แดนดินของข้าพเจ้า"

ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นโชคของคณะราษฎร และน่าจะถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด นั่นก็คือ การที่สิ้นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงห้ามมิให้ทหารและข้าราชการบริพารใช้กำลังเข้าต่อต้านกับฝ่ายปฏิวัติ ทั้ง ๆ ที่ทหารและข้าราชการบริพาร เหล่านั้นพร้อมที่จะถวายชีวิตเป็นราชพลี มีงในกรณีนี้อาจพิจารณาได้เป็น 2 นัย

นัยที่หนึ่ง เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นนักประชาธิปไตยที่แท้จริง ถึงแม้จะเห็นได้จากกรณีที่พระองค์จะทรงมอบรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชน แต่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และพระบรมวงศานุวงศ์ก็หักทวนไว้ พระองค์จึงปล่อยให้หลวงเดโชไปเป็นนักการเมืองนักเขียนหลายท่านก็ได้ให้ความเห็นว่า พระองค์ตกอยู่ใต้อำนาจของพระบรมวงศานุวงศ์ ที่รวมตัวกันเรียกว่า "อภิรัฐมนตรีสภา" แต่ผู้เขียนมองเห็นในทางตรงกันข้าม การที่พระองค์ตกลงใจตามที่มีผู้ทักท้วง เพราะ "ความเป็นนักประชาธิปไตย" ของพระองค์ เมื่อคณะที่ปรึกษาข้าราชการไม่เห็นด้วย ซึ่งเป็นเสียงข้างมาก พระองค์ก็ทรงยอม ทั้ง ๆ ที่พระองค์มีอำนาจที่จะกระทำใด ๆ แก่พระองค์ก็ได้ทรงใช้อำนาจนั้น และเป็นเหตุผลหนึ่งซึ่งคณะราษฎรได้นำมากล่าวอ้างในการปฏิวัติว่า "ทำอย่างลับ ๆ มิให้ผู้ใดใครรู้" จึงต้องยกอำนาจการปกครอง แท้จริงนั้นพระองค์ทรงเป็นนักประชาธิปไตยยิ่งกว่าใคร ๆ ในคณะราษฎร เสียอีก เหตุผลสนับสนุนที่สำคัญในคำกล่าวนี้ ก็ได้จากพระราชนิพนธ์ทุกฉบับก่อนประกาศสละราชสมบัติ จะเห็นว่าขอโทษของพระองค์ที่ทรงตอบให้รัฐบาลนั้นควนแล้วแต่จับใจทั้งสิ้น โดยเฉพาะฉบับสุดท้ายที่ทรงกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

"...ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจ อันเป็นของข้าพเจ้า ให้แก่ราษฎรทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้า ให้แก่ผู้ใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ เพื่อให้อำนาจโดยสิทธิขาด และโดยใบ้ พังเสียหายอันแท้จริงของประเศาราษฎร..."

นัยที่สอง กรณีที่พระองค์ไม่ทรงให้เกิดการใช้กำลังเข้าประหัตประหารกัน ก็เพราะทรงเห็นว่าเป็นคนไทยด้วยกัน อันเป็นการ ยึดหลักการปกครองของกบฏริยที่ยึดหลัก "ทศพิธราชธรรม" ซึ่งจะต้องบำรุงสุขให้แก่ประชาชนราษฎร เป็นที่ถึง มิใช่สร้างกามทุกข์ให้ จริงอยู่พระองค์อาจจะได้รับชัยชนะ เพราะประชาชนทั้งประเทศยังคงยึดมั่นในสถาบันนี้ แม้บางส่วนจะไม่พอใจ แต่เราก้ทราบแล้วว่าขณะนั้นประเทศต้องตกอยู่ในภาวะที่ทรุคโทรมทางความเจริญธุรกิจ อันก่อความทุกข์ยากให้แก่ประชาชนมากอยู่แล้ว หากพระองค์จะทรงก่อให้เกิดสถานการณ์อันยุ่งยากขึ้นอีก จะเป็นการซ้ำเติมประชากรราษฎรของพระองค์หนักยิ่งขึ้น เพราะเมื่อเกิดวิกฤติการณ์เช่น ผู้ที่รับภาระหนักคงจะไม่พ้นประชาชนของพระองค์นั่นเอง นอกจากนั้นพระองค์ทรงหวังใยพระบรมวงศานุวงศ์ที่ ถูกจับไว้ เป็นตัวประกัน ซึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ จะได้รับอันตรายตามกำแพงกาตของคณะปฏิวัติด้วย พระองค์จึงทรงตัดสินใจพระราชหฤทัยไม่ให้นำกำลังเข้าต่อต้านฝ่ายปฏิวัติ

ปัจจัยอื่น ๆ ที่มีส่วนช่วยให้การปฏิวัติสำเร็จลุล่วงไปด้วยควาเรียบร้อยก็คือ ประชาชน คณะปฏิวัติอ้างอยู่เสมอว่า ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน แต่เราก้ทราบแล้วว่า มีประชาชนที่สนใจในเรื่องการบ้านการ เบื้องอยู่ประมาณสี่เปอร์ เซนต์ ประชาชนส่วนใหญ่เขามีใคสนใจ เขากองการ เป็น "ผู้ตาม" เท่านั้น สิ่งใหม่ก็เกิดให้เกิดประโยชน์ต่อเขา เขาก้พร้อมที่จะรับใบ้ว่าฝ่ายใดจะเป็นผู้หยิบยื่นให้ และโดยเฉพาะในขณะนั้น ระบบ "ถักคินา" ยังคงครอบคลุมอยู่ทั่วไปในสังคมไทย ประชาชนจึงไม่อยากจะเข้าไปเกี่ยวข้อง และในขณะที่เกิดปฏิวัตินั้น ประชาชนในเมืองหลวงเท่านั้นที่หันถอกเหตุการณ์ ส่วนในชนบทเขาไม่รู้ เสียความเข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้น ทำให้ฝ่ายปฏิวัติสามารถ

ควบคุมสถานการณ์ได้โดยสะดวกและรวดเร็ว แต่เมื่อเขารู้และรีบสนใจเรื่องการบ้าน
การ เบื้องมากขึ้น เขาก็เริ่มปีปฏิภกรียา ดังจะเห็นได้ในปี พ.ศ. 2476 ที่เกิดวิกฤติการณ์
อันรุนแรงถึงขั้นนองเลือดเมื่อเกิดกบฏบวร เกช

จึงอาจสรุปได้ว่า นอกจากสาเหตุที่เราทราบกันโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ความ
"มีโชค" ของคณะปฏิวัติดังกล่าวแล้ว มีส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้การปฏิวัติเป็นไปโดย
สะดวกและรวดเร็ว จนต้องจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ของการปฏิวัติว่า "การปฏิวัติ
ของไทยใน ปี พ.ศ. 2475 นั้นปราศจากเลือดเนื้อแม่แก่หยดเดียว" แต่ถ้าศึกษาโดย
ละเอียดแล้วจะพบว่า แม้ในการปฏิวัติปี พ.ศ. 2475 จะไม่มีการ เสียเลือดเนื้อ แต่
สายใยแห่งการปฏิวัติครั้งนี้ก็แผ่ลให้คนไทยต้องประหัตประหารกันเองอย่างรุนแรง คือ
ในกรณีกบฏบวร เกช ปี พ.ศ. 2476 ดังจะกล่าวโดยละเอียดในบทต่อไป.

การเมืองหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

หลังจากวิกฤติการณ์การยึดอำนาจการปกครองของ "คณะราษฎร" ผ่านพ้นไปแล้ว คณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองก็มีเจตนารมณ์แน่วแน่ที่จะมอบการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้กับประชาชนคนไทยทั้งชาติ กิจที่ได้ประกาศไว้ในคำแถลงการณ์ แม้ว่าในขณะนั้นประชาชนส่วนใหญ่จะมิได้มีความรู้ถึงกระตือรือร้น และกันตัวเลยก็ตาม ฉะนั้นเหตุการณ์ทางการเมืองหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจศึกษาเป็นอันมาก เพราะเป็นก้าวใหญ่ของการปกครองอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งแตกต่างไปจากที่เคยเป็นมาก่อน

กลไกทางการเมืองหลังการเปลี่ยนอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน จากสถาบันกษัตริย์อันเป็นสถาบันสูงสุดและสถาบันหลักทางการเมืองการปกครองของไทยแต่ดั้งเดิม ไปสู่สามัญชนนั้น กอนขางจะยุ่งยากและสับสน เพราะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของไทยที่ได้เกิดกรณีเช่นนี้ขึ้น และอำนาจระหว่าง "พวกเก่า" กับ "พวกใหม่" ยังกำกวมกันอยู่ โดยเฉพาะ "สถาบันกษัตริย์ยังคงเป็นสถาบันที่เป็นศูนย์และเป็นพลังในการฉีกเอกภาพในสังคมไทย ที่ไม่ยอมให้ตกอยู่ในสภาพ "อนาธิปไตย" ในกรณีที่เกิดวิกฤติการณ์ทางการเมือง"¹ ส่วน "พวกใหม่" เอง ก็มีเพียงกลุ่มน้อยที่มีประสบการณ์ทางการเมือง ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพวกใหม่นี้ จึงยังคงยึดถือหลักและวิธีการแบบเดิมอยู่มาก จึงอาจกล่าวได้ว่า "การปฏิวัติ พ.ศ. 2475 นั้น เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงเฉพาะรูปแบบและกลุ่มบุคคลผู้ถืออำนาจ หากใช้การปฏิวัติในความหมายที่แท้จริงไม่"²

วิธีการที่คณะปฏิวัติได้ดำเนินการหลังการยึดอำนาจได้โดยเด็ดขาดก็คือ การใช้กำลังเข้าควบคุมสถานการณ์ภายในประเทศ ด้วยการประกาศแต่งตั้ง "คณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร" อันประกอบด้วยผู้นำฝ่ายทหารที่สำคัญ ๆ ได้แก่ พ.อ.พระยาพหล - พลพยุหเสนา พ.อ.พระยาทรงสุรเดช และ พ.อ.พระยาฤทธิอัคเนย์ เป็นผู้นับบัญชาการ

¹ ตงษ์เพ็ญ ศุภกุลถัย, ประชาธิปไตยกับกระบวนการเมืองในประเทศไทย, พระนคร, 2516, หน้า 15.

² ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ ชัดติยา กรรณสูต, เอกสารการเมืองการปกครองไทย, อ่างแลว, หน้า 195.

ทั้งนี้เพื่อขจัดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่จะขัดขวางอุดมการณ์ของคณะปฏิวัติ ในขณะที่ยังไม่มีรัฐธรรมนูญในการปกครองประเทศที่แท้จริง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ทำหน้าที่แทนในฐานะรัฐบาลชั่วคราว มีอำนาจสิทธิ์ขาด แต่ด้วยเหตุที่การบริหารประเทศจะต้องดำเนินการต่อเนื่องกันไป ฉะนั้นในระหว่างที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อ คณะราษฎรคิดว่าจะทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างประเทศไทยกับนานาชาติต้องกระชับกระเทือน จึงได้เรียกประชุมเสนาบดีและปลัดทูลฉลอง มารวมประชุมกับสมาชิกของคณะราษฎร ในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เวลา 16.05 น. ทั้งนี้เพื่อถกข้อความเข้าใจและวิธีที่จะดำเนินการในการบริหารประเทศทั้งภายในและภายนอก ซึ่งในการประชุมครั้งนี้ ฝ่ายคณะราษฎรได้อาศัยความรู้ความชำนาญในเกมส์การ เบี่ยงของหลวงประดิษฐมนูธรรม ตอบโต้ข้อขัดแย้งและปัญหาต่าง ๆ ใคอย่างคล่องแคล่วฉะฉาน จนทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปอย่างเรียบร้อย จึงได้ถือว่า "หลวงประดิษฐมนูธรรม เป็น "มันสมอง" ของคณะราษฎรอย่างแท้จริง"¹

หลังจากได้ประชุมชี้แจงปัญหาต่าง ๆ ให้เสนาบดีและปลัดทูลฉลองทราบแล้ว คณะราษฎรก็ได้ยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวขึ้น โดยมีหลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นหัวหน้าคนสำคัญ และได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ วังสุโขทัย ในวันที่ 26 มิถุนายน 2475² ซึ่งร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้เองที่เป็นต้นเหตุแห่งความยุ่งยากทางการเมืองของไทยในเวลาต่อมาอย่างรุนแรง เมื่อได้เกิดการขัดแย้งกันขึ้นระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กับคณะรัฐบาล ซึ่งพระองค์ได้ทรงตำหนิว่า "เป็นการเสียนแบบอย่างของประเทศรัสเซีย และพระองค์ไม่ทรงยอมลงพระปรมาภิไธย อันเป็นเหตุให้ พ.อ.พระยาทรงสุรเดช กับหลวงประดิษฐมนูธรรม ขัดแย้งกันอย่างรุนแรงตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา"³ หลังจากนั้นอีกสองวัน ก็ได้้นำรัฐธรรมนูญฉบับเดียวกันนี้ไปแก้ไข แล้วพระยามโนปกรณนิติธาดา ก็ได้เป็นผู้นำรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวนี้ขึ้น

¹ วิเทศกรณีย์, (นางแฝง), เหตุการณ์ทางการเมือง 43 ปีแห่งระบอบประชาธิปไตยไทย, พระนคร, 2518, หน้า 85 - 86.

² - ³ บันทึกการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475, โดย พล.ท. ประยูร ภมรมนตรี, ใน บันทึกนักปฏิวัติไทย, วิชัย บำรุงฤทธิ์, รวบรวม, อ่างแลว, หน้า 90 - 93

ทูลเกล้าถวายอีกครั้งหนึ่ง พระองค์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธย ณ พระที่นั่งจักรกลานันท์ เป็นครั้งแรกที่ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญในการปกครองประเทศ* และอีก 3 เดือนประเทศไทย ก็มีรัฐธรรมนูญฉบับถาวรซึ่งประกาศใช้ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475

จากรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับ เชื่อได้ก็มากว่าแล้วจะพบว่า ข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่บรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญนั้น ส่วนใหญ่เป็นเงื่อนไขที่คณะกรรมการต้องการจะดำรงอำนาจของตนให้คงอยู่ เพื่อจัดและปฏิรูปฐานการบริหารราชการแผ่นดินในระบอบประชาธิปไตยขณะที่ประเทศไทยยังอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อให้ดำเนินไปโดยราบรื่น ซึ่งเท่ากับว่าอำนาจในการปกครองประเทศอยู่ภายใต้การอุ้มชูของคณะกรรมการนั่นเอง เช่น ในมาตรา 10 เรื่องการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้กำหนดไว้เป็น 3 สมัย สมัยที่หนึ่งให้คณะผู้รักษาระเบียบการจัดตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราว 70 นาย เป็นสมาชิกในสภาสมัยที่สอง ภายในระยะเวลา 6 เดือน หรือกว่านั้น ให้สมาชิกมี 2 ประเภท ทำงานร่วมกัน สมัยที่สาม กำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งและระยะเวลาไว้ต้องไม่เกิน 10 ปี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมาจาก การเลือกตั้งโดยตรงจากราษฎร ส่วนสมาชิกประเภทที่สองก็ยังคงอยู่ต่อไป¹

จึงเห็นได้ว่า จากรัฐธรรมนูญดังกล่าวยังไม่ใช้รัฐธรรมนูญที่มีลักษณะประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เพราะแม้แต่การเลือกตั้งก็ยังใช้วิธีการทางอ้อมเป็น 3 ขั้นตอน คือ ราษฎรเลือกผู้แทนหมู่บ้าน ผู้แทนหมู่บ้านเลือกผู้แทนตำบล และผู้แทนตำบลเป็นผู้เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้งหนึ่ง แต่ถ้าวิจารณากันอย่างถ่องแท้แล้ว จะเห็นว่า คณะราษฎรเองก็ค้ำนึ่งถึงในเรื่องนี้ แต่เนื่องจากเห็นว่าประชาชนคนไทยในขณะนั้นยังไม่พร้อมที่จะรับควายคิดในเรื่องนี้ อาจทำให้วุ่นวายอันเป็นการเปิดโอกาสให้สถานการณ์ทางการเมืองผันแปรไปก็ได้ ดังนั้นเขาจึงกำหนดเวลาเอาไว้ เพื่อเตรียมให้ประชาชนพร้อมที่จะรับเมื่อถึงเวลา

การปรีกรัฐธรรมนูญในการปกครองประเทศ หากใช้ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ประเทศปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดก็คือผู้บริหารประเทศ คณะราษฎรจึงได้เรียกประชุมบรรดาสมาชิกเพื่อพิจารณาคัดเลือกตัวบุคคลที่จะขึ้นดำรงตำแหน่ง

** โปรดศึกษารายละเอียดใน ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 49, วันที่ 27

"ประธานคณะกรรมการราษฎร" (นายกรัฐมนตรี) ได้มีการเสนอชื่อ พลเอกพระวรวงศ์เธอ-
พระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอ โดย พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา แต่ปรากฏว่าในที่ประชุมได้
คัดค้านอย่างรุนแรง ด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน แต่โดยสรุปแล้ว ชื่อที่โผล่มาสนับสนุนพระองค์เจ้า-
บรมวงศ์เธอ "พระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าอยู่เต็มตัว"¹ ถ้าเลือกขึ้นเป็นประธานคณะกรรมการ
ราษฎร พวกคณะราษฎรกลัวว่าจะถูกเอาความผิด เพราะได้ประณาม "เจ้า"
ไว้มากมายในกราวก่อนปฏิวัติ ชื่อเสนอของ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา จึงตกไป
(เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กินเหนงแกลงใจระหว่างพระยาพหลฯ กับพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอ
จนถึงขั้นก่อการกบฏในปี พ.ศ. 2476 - ผู้เขียน)

เมื่อการเสนอของ พ.อ.พระยาพหลฯ ไม่มีผู้ใดเห็นด้วย ต่อมาหลวงประดิษฐ
มนูธรรม ก็ได้เสนอชื่อ มหาอำมาตย์โท พระยามโนปกรณนิติธาดา ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์
ทางการเมืองของคณะราษฎร เพราะเห็นว่า พระยามโนฯ จะเป็นผู้ประสานรอยร้าว
ระหว่าง "เจ้า" กับ "คณะราษฎร" ให้กลมเกลียวสนิทสนมบุจเจิม คุยสนุกคล้อยโน้มน้าว
อยู่ในคณะราษฎร แต่มีความผูกพันทางครอบครัวอยู่กับฝ่ายเจ้า และเป็นข้าราชการ
ชั้นผู้ใหญ่ที่ได้รับการยกย่องนับถือทั่วไป การเสนองครั้งนี้ไม่มีผู้ใดคัดค้าน พระยามโนฯ
จึงได้รับเลือกโดยคณะราษฎร ให้เป็นประธานคณะกรรมการราษฎร จัดตั้งรัฐบาลขึ้น
บริหารประเทศ²

ในระหว่างที่คณะราษฎรกำลังจัดกลไกในการบริหารประเทศอยู่นั้น ทางฝ่าย
"เจ้า" ผู้สูญเสียอำนาจมีความเจ็บแค้นต่อปาลลาวคำหนึ่งพระบรมเชษฐาณภาพแห่งราชวงศ์
จักรี* ของคณะราษฎร จึงได้จับกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์และข่มขู่ผู้คนที่อยากจะเรียกอำนาจคืน
ซึ่งทางฝ่ายคณะราษฎรเองก็รู้ แต่ไม่อยากจะกระทำทำให้เป็นที่กระทบกระเทือนพระราช-
หฤทัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นการฆ่าสอง จึงเพียงแต่คอยติดตามดูความ
เคลื่อนไหว จนในที่สุดเมื่อเห็นว่าเหตุการณ์จะลุกลามใหญ่โต ทางฝ่ายคณะราษฎรจึงมี

¹ วิเทศกรณีย์, (นามแฝง), เหตุการณ์ทางการเมือง 45 ปีแห่งระบอบประชาธิปไตย,
อังกแล้ว, หน้า 102 - 103.

² ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 49, วันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2475 หน้า

หนังสือถึงเสนาบดีกระทรวงวัง เพื่อนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อให้ทรงห้ามการกระทำนั้นเสีย¹ และปรากฏว่าหลังจากนั้นแล้วพวก "เจ้า" ทั้งหลาย ก็ละเว้นการเกี่ยวข้องกับคณะราษฎร/ จากนั้นพระยามโนฯ ในฐานะหัวหน้ารัฐบาล ก็จำเป็นต้องคัดเลือกตัวบุคคลเพื่อเข้าร่วมงานกับรัฐบาล ทั้งนี้คณะผู้รักมาพระนครจึงได้คัดเลือกตัวบุคคลเพื่อแต่งตั้งเป็นผู้แทนราษฎรชั่วคราว จำนวน 70 นาย² เพื่อให้ทันการเปิดประชุมครั้งแรกอันนำไปสู่ผลประโยชน์ทางการเมือง ซึ่งได้แก่การคัดเลือกตัวบุคคลเข้าร่วมในคณะรัฐบาลของพระยามโนฯ จำนวนสมาชิกที่ได้รับการแต่งตั้งชั่วคราวรวม 70 นายนั้น ประกอบด้วย "มาจากคณะราษฎร 35 คน เจ้าพระยา 3 คน พระยา 22 คน ทหารบก 3 คน ทหารเรือ 3 คน และมาจากผู้ก่อการแป๊ะ ร.ศ. 130 อีก 4 คน"² จึงเห็นได้ว่า คณะราษฎรได้วางหนทางทางการเมืองไว้ อย่างชาญฉลาด กล่าวคือ คณะราษฎรสามารถจะอาศัย "เสียงข้างมาก" ในรัฐสภา ออกพระราชบัญญัติหรือข้อกำหนดกฎหมายต่าง ๆ ได้โดยง่ายคาย และสามารถผูกได้ อย่างพากพุมิใจว่า ดำเนินการตามแบบอย่างของประชาธิปไตยโดยถูกต้องทุกประการ ใคร ๆ จะตำหนิติเตียนมิได้ เพราะฉะนั้นเพียงฉาบแรกของรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย คณะราษฎรก็เริ่มสร้างฐานอำนาจให้กับพวกของตนก่อนเป็นอันดับแรก แต่กับทำหน้าที่ เป็น "รัฐบาลเงา" ที่สามารถบงการให้รัฐบาลหันเหทิศทางการเมืองไปตามความต้องการของพวกตนอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก และจากกลไกทางการเมืองดังกล่าวนี้เอง จึงเป็นสาเหตุให้เกิดการขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างรัฐบาลกับคณะราษฎร ภายในเวลา ไม่ช้า ดังจะได้อธิบายต่อไป

วิฤตการณ์ในการพิจารณาเค้าโครงเศรษฐกิจ

ดังได้กล่าวแล้วว่า คณะราษฎรได้พยายามที่จะเข้าควบคุมการบริหารงานของ รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาด้วยกลวิธีต่าง ๆ ในรูปแบบของประชาธิปไตย แต่ ปรากฏว่าหัวหน้ารัฐบาลซึ่งคณะราษฎร คาดหมายว่าจะเป็นตัวแทนของพวกเขา คนประสา

¹ คำเนาพระราชหัตถเลขา ถึงเจ้าพระยาวรวงษาธิพัตน์ ลงวันที่ -- 28 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, แฟ้มที่ 8/44

² ไปรคบูรณายละเอียดได้ใน พระปกเกล้าฯ กษัตริย์นักประชาธิปไตย, โดย "นายสุกจินดา", (นามแฝง), อ้างแล้ว, หน้า 293 - 296.

รอนร้าวระหว่างคณะราษฎรกับฝ่ายเจ้าให้สมานสามัคคีตั้งเดิม กลับรู้เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมทางการเมืองของฝ่ายคณะราษฎร จึงไม่ยอมร่วมมือด้วย มีหน้าซำกัด้บคำเนนการ เป็นปฏิปักษ์กับฝ่ายคณะราษฎรในทุก ๆ ทางที่ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม โดยเฉพาะการชักแย้งอย่างรุนแรงก็ไค้แก่ กรณีพิจารณาเค้าโครงเศรษฐกิจแห่งชาติ ซึ่งร่างโดยหลวงประดิษฐมนูธรรม นับไค้ว่าเป็นวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่รุนแรงที่สุดนับตั้งแตไค้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา

เค้าโครงเศรษฐกิจซึ่งหลวงประดิษฐ ฯ ไค้ร่างขึ้นมานั้น ก็เพื่อสนองหลัก 6 ประการของคณะราษฎร ในข้อที่ 3 ความว่า "จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอคอย" ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชาติซึ่งทรุดโทรมมากในขณะนั้น ซึ่งคณะราษฎรไค้คำหนิรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้มาก และถือเป็นข้ออ้างในการทำการปฏิวัติครั้งนี้ด้วย ฉะนั้น รัฐบาลจึงไค้มอบหมายให้หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้ดำเนินการ

เบื้องหลังการร่างเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ฯ นั้น "ไค้รับอิทธิพลมาจากหลักโซริคาร์ริสค์ ซึ่งถือว่ามนุษย์ในสังคมเป็นลูกหนึ่งและเจ้านี้คือกัน"¹ จากแนวความคิดนี้เค้าโครงเศรษฐกิจแห่งชาติจึงสำเร็จขึ้นมา และผู้ร่างไค้พิมพ์แจกแก่ผู้ก่อการคณะราษฎร เป็นการภายในก่อน เพื่อให้แต่ละคนไค้อ่านและพิจารณากันไค้โดยดีถ้วนพร้อมกันนั้นก็ไค้แนบใบแสดงความคิดเห็นพร้อมกันไปด้วย²

จากการเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจเป็นการกึ่งราชการนี้เอง เป็นต้นเหตุแห่งความแตกร้าวของรัฐบาล เพราะปรากฏว่า "เค้าโครงเศรษฐกิจที่หลวงประดิษฐฯ ร่างขึ้นนั้น พระยามโนฯและพรรคพวกไค้คัดลอกเอาส่วนที่ตนเห็นด้วย นำขึ้นทูลเกล้าฯถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าเป็นร่างของพวกตน"³ พร้อมกันนั้นก็ไค้นำเสนอเค้าโครง

¹ ปรคศึกษารายละเอียคใน เอกสารการเมืองการปกครองไทย, โดยชัยอนันต์ สมุทวณิช และ ชิตติยา กรรณสูต, อ่างแล้ว, หน้า 234 - 235.

² หนังสือกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2475

3. "นายสุคจินดา" (นามแฝง), พระปกเกล้าฯ กษัตริย์นักประชาธิปไตย, พระนคร, 2519, หน้า 319.

เศรษฐกิจของหลวงประดิษฐาไปคล้าย นอกจากนั้นพระยามโนฯ กับคณะได้จัดทำพระราช-
วิจารณ์โต้แย้งกันว่า "ไม่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย และเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์"¹ แล้ว
พูดกล่าวให้สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลงพระนาม

นอกจากพระยามโนฯจะกระทำการอันเป็นการ "หักหลัง" หลวงประดิษฐา
อย่างไม่ละอายแล้ว พระยามโนฯ ยังได้แจ้งให้หลวงประดิษฐา ทราบด้วยว่า "พระบาท-
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่ทรงเห็นชอบด้วย"² ซึ่งหลวงประดิษฐา ไม่เชื่อ จึงขอให้
เรียกประชุมถึงราชการ เพื่อจะได้ชี้แจงให้ที่ประชุมทราบ และจากการประชุมครั้งนี้
ทำให้แตกแยกความคิดออกเป็นสองฝ่าย คือ พวกที่เห็นด้วยกับพวกที่ไม่เห็นด้วย พวกที่ไม่
เห็นด้วยที่สำคัญ ได้แก่ พระยาทรงสุรเดช พระยามโนปกรณ์นิติธาดา พระยาศรีวิสาร-
วาจา โดยกล่าวหาว่า เจ้าไกรงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐา เป็นคอมมิวนิสต์³ ซึ่ง
เป็นข้อกล่าวหาที่รุนแรงมาก แต่ขณะนั้น พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา หัวหน้าคณะราษฎร
ไม่อยู่ เดินทางไปราชการต่างจังหวัด เมื่อกลับมาทราบเรื่องการขัดแย้งนี้ จึงพยายาม
หาทางประนีประนอมปรองคองข้อขัดแย้งนี้ โดยเสนอให้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง
จำนวน 14 นาย⁴ ขึ้นพิจารณาพร้อมด้วยผู้เชี่ยวชาญ

คณะกรรมการชุดนี้ได้ประชุมกันครั้งแรกในวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2475 และ
ได้ประชุมติดต่อกันเรื่อยมา จนถึงวันที่ 25 มีนาคม 2475 จากการประชุมได้โต้แย้งกัน
อย่างรุนแรงระหว่าง หลวงประดิษฐา กับ พระยามโนฯ ถึงขั้นทำให้ลาออกจาก
ตำแหน่ง⁵ เมื่อเหตุการณ์ในที่ประชุมถึงเครียดจนไม่สามารถจะตกลงอะไรกันได้ ที่
ประชุมจึงยุติลงโดยปริยาย และในอีก 3 วันต่อมา ก็ได้มีการประชุมพิจารณาเค้าโครง
เศรษฐกิจอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในการประชุมคราวนี้ พ.อ.พระยาพลฯ พยายามที่จะไกล่เกลี่ย

---

¹"นายสุคจินดา" (นามแฝง), พระปกเกล้าฯกับลัทธิคอมมิวนิสต์, อังแล้ว,
หน้า 319.

² - ³ เล่มเดียวกัน, หน้า 318 - 319.

⁴ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2475 ณ
วังปารุสกวัน

⁵ โปรรคศึกษา rays ละเอียคใน รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 25
มีนาคม 2475 ณ ศาลาลูกขุนใน

ข้อขัดแย้งระหว่างหลวงประดิษฐ ๗ กับพระยามโนฯ ให้หมดสิ้นไป แต่ปรากฏว่า แทนที่จะไกลเกลี่ยให้ประนีประนอมกันได้ กลับปรากฏว่ายิ่งทำให้สถานการณ์เลวลงยิ่งกว่าเดิม เมื่อพระยามโนฯ ให้นำเอาบันทึกพระบรมราชวินิจฉัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า - เจ้าอยู่หัวให้หลวงประดิษฐอ่าน ซึ่งข้อความในตอนท้ายของบันทึกตอนหนึ่ง ความว่า

"...ถ้าจะประกาศเอาอย่างโครงการของหลวงประดิษฐมบูรณแล้ว ก็ขออย่าได้ประกาศในนามของพระองค์..."¹

ซึ่งจำกับันทึกฉบับนี้ทำให้หลวงประดิษฐประกาศขอลาออกจากรัฐมนตรี แต่ พ.อ. พระยา-พหลพลพยุหเสนา ซึ่งเคารพและรักใคร่หลวงประดิษฐฯ มาก ได้ปราศรัยต่อที่ประชุมด้วย สุนทรพจน์อันประทับใจ ตอนหนึ่งว่า

"...เวลานี้เป็นเวลาอันคับขันระหว่างหัวเลี้ยวหัวต่อ อย่าเพิ่งลาออกจาก รัฐมนตรีเลย เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเทศไม่ได้เกี่ยวกับตัวบุคคล ถึงไม่เห็น กับคณะรัฐมนตรี ก็ขอให้เห็นแก่ผู้ซึ่งเคยร่วมเป็นร่วมตายฝากชีวิตไว้ซึ่งกัน และกันเถิด ถ้าคนหนึ่งคนใดในพวกเราลาออกหรือแตกแยกกัน จะทำให้ ประชาชนขวัญเสีย และคิดไปในทางต่าง ๆ ..."²

จากนั้น พระยาพหลพลพยุหเสนา ก็ได้เสนอแนวคิดต่อที่ประชุมว่า

1. ไม่ประกาศโครงการของผู้ใดทั้งสิ้นในระหว่างนี้ สิ่งใดควรทำก็ทำไปก่อน
2. ส่งคนไปดูในที่ต่าง ๆ ที่เขาทำกัน แล้วออกความเห็นกันมา
3. เมื่อถึงสมัยที่ 2 ทั้งบุคคล 3 จำพวกเป็นกรรมการชั้นพิจารณา คือ คนมีทรัพย์

พอค่า, กรรมการ

และเมื่อจบการอภิปรายกันอย่างยืดยาวท่ามกลางบรรยากาศที่ตึงเครียดแล้ว ที่ประชุมก็ได้ลงมติออกเสียงลงคะแนน ซึ่งผลการลงคะแนนปรากฏว่า ผู้ที่เห็นคว่ำควงเอาอย่างพระยามโนฯ ๗ 11 เสียง ผู้ที่เห็นคว่ำควงเอาอย่างหลวงประดิษฐ ๗ 3 เสียง และมีผู้ไม่ลงคะแนนเสียงอีก 5 คน³ เป็นอันว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ๗ ถูกกระทบโดยสิ้นเชิง

¹ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 28 มีนาคม 2475

² - ³ ปรคศึกษารายละเอียดยใน รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีคราวเดียวกัน

จากการขัดแย้งในการประชุมคณะรัฐมนตรีคราวนี้ สะท้อนให้เห็นบทบาททางการเมืองของกษัตริย์สำคัญ ๆ แต่ละคนว่าเป็นอย่างไร ใครบ้างที่มุ่งจะให้เกิดความสงบสุขแก่ประเทศชาติบ้านเมือง ใครบ้างที่ยังยึดมั่นอยู่ในระบบ "อนุรักษนิยม" และใครบ้างที่ขาด "สปิริตของนักการเมือง" ซึ่งในทัศนะของผู้เขียน พิจารณาเห็นว่า

พระยามโนปตรดณัติธาดา ไม่ชอบหลวงประดิษฐาที่เป็น "มันสมอง" ให้กับคณะราษฎร ซักใยมุ่งเบื้องหลังให้คณะราษฎรกล้อยตามแนวความคิดของคน โดยเฉพาะพระยามโนฯคิดว่าคณะราษฎรจะใช้นักเป็นหุ่นเชิด และหลวงประดิษฐาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้ จึงพยายามที่จะรวบรวมสมัครพรรคพวกที่มีแนวความคิดแบบ "อนุรักษนิยม" รวมมือกันกำจัดหลวงประดิษฐาออกไปเสียจากทิศทางทางการเมืองของไทย โดยไม่ให้เห็นส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารโดยเด็ดขาด แล้วพวกคนก็จะโค่นการที่มุ่งหวังไว้ได้สะดวกสบายขึ้น เมื่อขาด "บุคคลอันตราย" ดังที่พระองค์เจ้าจรัญศักรี้ ทูตประจำราชสำนักประเทศฝรั่งเศส ใ้ชื่อเรียกหลวงประดิษฐา ซึ่งคณะราษฎรก็จะหมกความหมายและความสำคัญลง เท่ากับเป็นการยิงปืนนัดเดียวได้นกสองตัว กจาวคือ วิศวกรอนอำนาจของคณะราษฎรสำเร็จ แล้วยังกำจัดหลวงประดิษฐาขวากหนามอันสำคัญออกจากเวทีการเมืองได้อีกด้วย และเขาก็ไม่ได้คำนึงถึงกัวเกี่ยวเกี่ยวกับภยันตรายที่ท้าทายการบริหารของเขา

นอกจากนั้นแล้วในทัศนะของพระยามโนฯ คาดว่าถ้าเอาเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐามาใช้ ก็เท่ากับยอมรับเอาลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามานั่นเอง ซึ่งทำให้พวกคนต้องสูญเสียผลประโยชน์ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับที่ดิน เรื่องนี้ได้รับการสนับสนุนจาก "พวกอนุรักษนิยม" อย่างท่วมท้น และประการสุดท้ายที่พระยามโนฯคัดค้านเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐา ก็น่าจะเกี่ยวกับความหวาดระแวงว่าประเทศอังกฤษ, ฝรั่งเศส ซึ่งเป็นมหามิตรของไทยในขณะนั้นจะไม่ชอบ

หลวงประดิษฐมนูธรรม อัจฉริยะบุรุษซึ่งเปรียบเสมือน "มันสมอง" ของคณะราษฎร ที่จะบันดาลให้วิถีทางทางการเมืองผันแปรไปในรูปแบบใด ก็ขึ้นอยู่กับท่านผู้นี้ เป็นตัวจักรสำคัญที่ประสานงานเชื่อมโยงให้ตัวจักรตัวอื่น ๆ ทำงาน เพราะฉะนั้นท่านจึงถูกเพ่งเล็งจากฝ่ายตรงกันข้ามตลอดเวลา เพราะถือกันว่าเป็นบุคคลอันตรายอย่างแท้จริง เพราะนับตั้งแต่ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองมาแล้ว ท่านได้แสดงความสามารถทางการเมืองให้เป็นที่ประจักษ์ อย่างที่คนอื่น ๆ ไม่สามารถเปรียบเทียบได้ แถลงการณ์ต่าง ๆ, รัฐธรรมนูญ, เก้าโครงการเศรษฐกิจ ฯลฯ และอื่น ๆ ล้วนแต่สำเร็จออกมาจากมันสมองของท่านทั้งสิ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า "เป็นนักการเมืองคนเดียวที่รู้ซึ้งและเข้าใจในกลไกทางการเมืองอย่างแท้จริงของคณะราษฎร"

เมื่อท่านได้แสดงความเป็นอัจฉริยะบุคคลให้ปรากฏเช่นนี้ แน่นนอนที่สุดย่อมเป็นที่หวาดกลัวของใครต่อใครไปตาม ๆ กัน โดยเฉพาะผู้ที่หวังผลประโยชน์ทางการเมืองและผู้สูญเสียอำนาจ จึงต่างก็พยายามที่จะกำจัดท่านออกไปเสียจากวงการเมืองของไทยโดยมิได้คำนึงถึง "มารยาททางการเมือง" แคอย่างใด ดังได้กล่าวแล้วในตอนต้น และเก้าโครงการเศรษฐกิจของท่านจึงกลายเป็น "อาวุธ" ที่ประทัดประหารตัวท่านเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และตัวท่านเองก็ทรนงในศักดิ์ศรีเกินไป ที่ไม่ยอมมองในมุมกลับว่า คนอื่น ๆ เขาจะมีความรู้สึกอย่างไรต่อท่าน จึงทำให้ท่าน "ขาดกำลัง" ที่จะสนับสนุนท่านอย่างจริงจัง แคอาจจะเป็นไปได้ที่ท่านคิดว่า "รัฐนาถของไทย" จะต้องพึ่งท่าน เพราะเปรียบเสมือน "เด็กพึ่งสอนเดิน" ท่านจะให้ทำอะไรก็ยอมได้ เหตุนี้กระมังที่ทำให้ท่านคิดว่า ใครจะบงกชท่านในแง่ใด ก็สุดแต่แต่ทัศนะของเขาเหล่านั้น และในที่สุด ท่านก็พลาด เมื่อเก้าโครงการเศรษฐกิจของชาติที่เสนอต่อรัฐบาล และถูก "หักหลัง" อย่างเจ็บปวดที่สุด จนกลายเป็นวิกฤติการณ์แตกแยกระหว่างรัฐบาลกับคณะราษฎร อย่างไม่มีทางที่จะประสานรอยร้าวได้.

พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นนักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เข้าใจและยึดถืออุดมการณ์ที่ได้เคยแถลงไว้กับประชาชนอย่างแน่วแน่และมั่นคง ท่านยังคงยึดคำพังเพยที่ว่า "ชาติเสือต้องไวลาย ชาติชายต้องไวชื่อ" อย่างไม่เปลี่ยนแปลง และในการขัดแย้งกันทุกครั้ง ท่านผู้นี้ในฐานะหัวหน้าคณะราษฎรจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยทุกครั้งไป เป็นที่เคารพนับถือของทุก ๆ คน อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว ท่านก็ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของหลวงประดิษฐา เช่นเดียวกับผู้นำคณะราษฎรคนอื่น ๆ แต่จะแตกต่างกันอยู่บ้างก็ตรงที่ว่า ท่านผู้นี้มีใจคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนคน แต่คำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ จึงได้รับการยกย่องจากประชาชนทั่วไปว่า "เป็นสุภาพบุรุษนักการเมือง" แม้ตัวท่านจะเคยปรารถนาอยู่เสถียรว่า ท่านเป็นนักการทหาร ไม่ใช่ นักการเมือง

พ.อ.พระยาทรงสุรเดช ในบรรดาผู้นำของคณะราษฎร ท่านผู้นี้เปรียบเสมือน "เสนาธิการ" ของกองกำลังที่สามารถบังคับกาลให้เกมส์การเมือง เปลี่ยนทิศทางไปตามที่ท่านปรารถนา โดยเฉพาะในยุทธการทางกึ่งยกยองว่า ท่านเป็นหนึ่งในกองทัพไทยในขณะนั้น แต่กล้าเสียสละที่ท่านเป็น "นักอนุรักษนิยม" จนเกินไป จึงทำให้ท่านต้องจบชีวิตทางการเมืองของท่านอย่างน่าเวทนาที่สุด เมื่อท่านได้หันไปรวมมือกับขุนนางค้ำบมเจ้าเพื่อล้มล้างเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐา ซึ่งก็มีเหตุจูงใจให้ท่านทำเช่นนั้น เพราะมีเหตุเจ็บแค้นเป็นการส่วนตัว ในกรณีร่างรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ซึ่งหลวงประดิษฐาเคยทำให้พระยาทรงสุรเดชถูกตำหนิจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างรุนแรง จึงเป็นไปได้ว่า จากความแค้นเคืองครั้งนั้น จึงต้องการ 'แก้แค้น' หลวงประดิษฐา ในกรณีพิจารณาเค้าโครงเศรษฐกิจ ประกอบกับพระยาทรงเองก็ไม่ค่อยจะเลื่อมใสในแนวความคิดของ "คนหนุ่ม" มากนักอีกด้วย.

การแตกแยกของคณะรัฐบาลและของคณะราษฎร

นับแต่ได้เกิดการขัดแย้งในการพิจารณาแก้ไขโครง เศรษฐกิจฯ เป็นต้นมา ได้สร้าง ความตึงเครียดทางการเมืองของรัฐบาลชุดแรกของพระยามโนฯ และเป็นปมอันยุ่งยากที่เกี่ยวพันไปถึงการ เบี่ยงของประเทศไทย เวลาต่อมาเป็นอันมาก ทั้งนี้เพราะในคณะรัฐบาลได้แตกแยกออกเป็น 2 ฝ่าย ก็คือ ฝ่ายพระยามโนปกรณ์นิติธาดาและคณะ กับฝ่ายหลวงประดิษฐฯ และผู้สนับสนุน ต่างฝ่ายต่างก็กุมเชิงและหมายมั่นที่จะทำลายล้างอีกฝ่ายหนึ่ง แต่ฝ่ายพระยามโนฯ และคณะได้เปรียบกว่าฝ่ายหลวงประดิษฐฯ เพราะมีเสียงสนับสนุนในคณะรัฐบาลมากกว่า* ฉะนั้นแผนการทำลายล้างปรปักษ์อันมีหลวงประดิษฐฯ และผู้สนับสนุนเป็นเป้าหมาย จึงได้ดำเนินการทุกวิถีทางที่จะรุกรอนอำนาจของหลวงประดิษฐฯ และคณะราษฎรลง เช่น ในกรณีที่พระยามโนฯ ออกคำสั่งห้ามข้าราชการ ทหาร พลเรือน เป็นสมาชิกสมาคมการเมือง ผู้ที่เป็นสมาชิกอยู่แล้วก็ให้ลาออกเสีย ภายในกำหนดเวลา 7 วัน¹ และส่วนที่เกี่ยวกับคณะราษฎรนั้น ฝ่ายพระยามโนฯ ก็ได้วางระเบียบข้อบังคับใหม่ว่า "ส่วนสมาคมคณะราษฎรนั้น ค่อยไปให้เปลี่ยนวัตถุประสงค์ใหม่ไม่ให้เกี่ยวกับการเมือง ข้าราชการที่เป็นสมาชิก เจ้าหน้าที่ยังอยู่ในสมาคมนี้ก็ให้คงเป็นไปพลางก่อน จนกว่าสมาคมคณะราษฎรจะได้จัดหากบุคคลที่ไม่เป็นข้าราชการประจำเข้า เจ้าผู้จัดการสมาคมหรือสาขา เมื่อเสร็จแล้ว จึงค่อยลาออก"²

จากการกระทำของพระยามโนฯ ทำให้ผู้สนับสนุนหลวงประดิษฐฯ เริ่มมีความเข้าใจว่าพระยามโนฯ มีความโน้มเอียงจะทำลายล้างคณะราษฎร ดังนั้นในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อ 30 มีนาคม 2475 จึงได้มีการอภิปรายกันอย่างเผ็ดร้อนรุนแรงยิ่งกว่าการประชุมรัฐสภาครั้งใด ๆ ทั้งความตอนหนึ่งว่า

"...นายมังกร สามเสน : การห้ามมิให้ข้าราชการ เป็นสมาชิกของสมาคมทั้งคำสั่งที่ได้ออกไปแล้วก็เป็น การกระทำที่ผิดกฎหมายรัฐธรรมนูญ

* * ดูได้จากเสียงสนับสนุนในการลงมติ เรื่อง แก้ไขโครง เศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯ <
¹ หนังสือกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ ข. 189/2476 ลงวันที่ 14 เมษายน 2476
² กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, วันที่ 16

- พระยานิติศาสตร์ไพศาล : วิธีการที่ทำเช่นนี้ กวรวาทักฎหมายห้าม คือ ไม่ใช่ทำไปโดยไม่มีอำนาจตามกฎหมาย อันเป็นแบบเผด็จการ พฤติการณ์เช่นนี้จะเรียกเป็นการกระทำอย่างอื่นมิได้เลยนอกจากเป็นการกระทำแบบเผด็จการ
- พระยาศรีวิศาลวาจา : เรื่องที่รัฐบาลห้ามมิให้ข้าราชการประจำเข้าสมาคมการเมืองใด ๆ นี้ ไม่ใช่เป็นการตัดสิทธิอย่างใด กล่าวคือถ้าผู้ใดอยากเข้าสมาคมพรรคการเมืองก็ควรลาออกจากราชการเสีย อย่าว่าแต่ประเทศไทยเลย แม้แต่ต่างประเทศเขาก็ทำกัน
- นายจรูญ สืบแสง : คณะรัฐบาลรู้สึกตัวว่าผิด แต่ไม่ยอมรับผิดที่ตอบมากี่ใบตรงคำถาม ปัญหาเมื่ออยู่คำสั่งที่ออกมา นั้นผิดเรื่อถูก และ เบื่อรู้ว่าผิด และการที่ห้ามข้าราชการไปให้เกี่ยวข้องกับการเมืองว่าสมควรนั้น ทำไมเพิ่งรู้ตัวว่าไม่ควรเกี่ยวนี้ ไม่มี "foresight" พิจารณาสืบสวนให้แน่นอนจนกระทั่งใคร่ตัวสมาคมขึ้นให้ข้าราชการเป็นสมาชิกทั่วประเทศแล้ว จึงมาตั้งขึ้น และเมื่อรู้ตัวว่าผิด ก็ควรถอนคำสั่งและออกเป็นกฎหมายเสีย
- หลวงประดิษฐมนูธรรม .: การที่ห้ามข้าราชการเข้าสมาคมนั้น เป็นประเด็นสามัญอยู่ที่ว่า จะต้องออกเป็นพระราชบัญญัติหรือไม่ สถานั้นยอมมีอำนาจเต็มที่จะตีความตามรัฐธรรมนูญ เมื่อสภาลงมติไปเช่นนั้น คำสั่งที่ออกไปแล้วเป็นโมฆะ..."¹

¹ สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2475 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม

หลังการประชุมวันนี้แล้วบรรยากาศทางการเมืองยิ่งเกรียดยิ่งขึ้น สมาชิกต่างจับกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของพระยามโนฯ ว่าต้องการทำลายล้างคณะราษฎร จึงต่างแสดงปฏิกิริยาไปพอใจต่อพระยามโนฯ ฝ่ายพระยามโนฯเองก็คาดการณ์ล่วงหน้าไว้แล้ว จึงได้ปรึกษากับฝ่ายทหารที่เป็นพวกของตน คือ พ.อ.พระยาทรงสุรเดช ให้จัดทหารมาเผ่าที่รัฐสภาและให้การตรวจค้นอาวุธในตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกคนในวันรุ่งขึ้น คือ วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นการประชุมครั้งสุดท้าย เพราะพอตกเย็นวันนั้น พระยามโนฯ ก็ประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎรทันที¹

เหตุการณ์ในตอนเช้าก่อนการประชุมครั้งสุดท้ายจะเริ่มต้น เวลาประมาณ 9.35 น. พระทรงฯ ไล่สิ่งทหารหนึ่งกองร้อยพร้อมอาวุธเข้าคุมเชิงอยู่ที่บรรโถงรัฐสภาและได้ทำการตรวจค้นสมาชิกทุกคน ใครที่มีปืนก็ถูกริบไว้หมด ทำให้สมาชิกไม่พอใจพระยามโนฯ และพรรคพวกมากยิ่งขึ้น และในการประชุมวันนั้นก็อภิปรายด้วยเรื่องการค้นอาวุธ สมาชิกอย่างเผด็จกรและรุนแรงยิ่ง ดังคำอภิปรายของสมาชิกบางท่านที่ได้กล่าวโจมตีการกระทำของรัฐบาลในครั้งนี้ว่าเป็นการไม่ให้เกียรติแก่สมาชิกและเป็นเผด็จกร เป็นการกระทำที่ละเมิดรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะ นายจรรยา สืบแสง สมาชิกฝ่ายค้านของสภาได้ลุกขึ้นอภิปรายว่า

"...ทหารที่มารักษาการนั้น คำความที่ตกลงกันไว้แต่เดิมมีว่า จะป้องกันอันตรายแก่สมาชิก มีให้สมาชิกทำอันตรายซึ่งกันและกัน ตัวข้าพเจ้ารู้สึกว่าจะถูกหมายหน้าเอาไว้ว่า จะเป็นผู้กระทำการรุนแรงนี้ ความจริงสำหรับการชนิดนี้ ข้าพเจ้าในเกียรติยศของลูกผู้ชาย จะให้ assurance ว่าจะไม่ทำการรุนแรง ถ้าจำเป็นแล้วก็จะเล่นอย่างที่เราเรียกว่า Fair play เช่นกัน ต้องการจะยิงหรือทำการร้ายกับพระยามโนฯ พระยาศรีฯ หรือนายประยูรฯ ก็จะไม่บอกให้รู้ตัวว่าจะยิงเล่นกันอย่างยุติธรรม ไม่ทำอย่างชนิดลอบถัก..."²

¹วิเทศกรณีย์ (นามแฝง), ความเป็นมาแห่งประชาธิปไตยของไทย, พระนคร, 2511, หน้า 61 - 62.

²สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 59/2475, วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2475.

“...อีกประการหนึ่ง การที่จะบังคับในสถาบันใจของดี ข้าเจ้าเองก็รู้สึกก็
 ก็ เชนนี้จะหาได้ เป็นที่เสื่อมทรามขายหน้าทำไม เพราะนอกจากจะนำความ
 ระส่ำระสายภายในแคว่ ทางประเทศรู เขาก็จะถูกลดโทษ ทหารที่เอามา
 ดู เหมือนว่าจะไม่ได้เอาเขาเอื่อรักษาการ แต่เอาเขาเอื่อทำนายโทษ ซึ่งใครจะ
 รู้สึกอย่างไร อำนาจที่บังคับบัญชา เชนนี้เป็นอำนาจก็ เกศาอริชัม ปรึกษากับการปกครอง
 อย่างมีรัฐธรรมนูญ เมื่อกรวากกนก็ทีหนึ่ง คือ เมื่อวันพุธมีการประชุมพิเศษ
 คณะรัฐมนตรีก็กวาจะปีการโหวตออกฟอกาเพิเคนน์ สังก์ เกศกุนทหาร เขามาอยู่มาก
 ความบริ เวณข้างนอก และดูเหมือนเอาลูกบอมบ์มากววย สำหรับกวยระวังโหวต
 การที่ดาเนนนี้ เระจะอะไร เื่อเอาอำนาจที่โกชาวว่าจะมีการโหวตออกฟ -
 คอนฟี เคนส์ให้ นำทหาร เขาลอมสภาพหรือว่า เชนนี้ถูกกดยหรือ เห็นว่าที่ดาเนนรัฐมนตรี
 ทำนั้นไปถูกกดยกับรัฐธรรมนูญ เป็นการผิด เพราะการห้ามสมาชิกสภาผู้แทน -
 ราษฎรยอมทำไมไคควยอำนาจของสภา ถ้าไปละรัฐมนตรีจึงใจอำนาจโดย
 ไปยอม ถล เชนนี้เป็นการสมควรจะหรือ ขอ เริบว่าทางที่จะรักษาความสงบ
 เริบรอยนั้น จะหาได้ก็กวยความรักและนับถือ ไมไคกวยการใจอำนาจ เชนนี้
 อานาจนี้ จะรักษา เริบรอยตลอดไปหาได้ไป อานาจนั้น เป็นของเอาจใจ
 กระเทือนใจ ฉะนั้นการจะปลุกความนิยมนับถือ เื่อความสงบ เริบรอยนั้น จะ
 คงใจความรัก ถ้าปกครองกวยอำนาจแล้วจะคงกวยไปไค บัจะคงแตกหักไป
 โภยเร็ววัน หรือมีฉะนั้นมากแล้วว่าจะต้องมีการ เปลี่ยนแปลงกับอีก ถ้าไรกวยรักแล้ว
 ก็ จะอยู่ เป็นสุข ถ้าจะมีวิโชอำนาจ เชนนี้แล้วศรายโค พล เมืองก็ไปใจความสุชอยู่
 ศรายนั้น ..๓¹

เมื่อรัฐบาลพระยามโนฯสามารถสร้างกวางหวากระแวงและราวฉานขึ้นในคณะผู้ก่อการ
 ปฏิวัติ ระหว่างระยะทางจากลุ่มหนึ่ง กับพระยามหล ฯ อีกกลุ่มหนึ่งแล้ว ในวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.
 2475 พระยามโนฯก็ไค เสนอที่ประชุมใหม่คสภา เป็นการฉัตราว ผู้ที่ศักคานอย่างแข็งขัน ก็
 พ.ศ.หลวงพิบูลสงคราม โดยอ้างว่าเป็นการละเมิดกฎหมายรัฐธรรมนูญ แต่เลี้ยงกักกันของ
 หลวงพิบูลฯทองพายแพทล เเสียงข้างมาก และในตอนคาของวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2475 รัฐธรรมนูญ
 อัน เป็นที่ เทอดทูนศักการะ สภาอัน เป็นสภานันสูงศักแห่งการปกครองประเทศ ก็ไครับมอทินแห่ง
 กวางหมนหนอง เป็นครั้งแรก คือ การประกาศปัดสภา และงคิโชรัฐธรรมนูญบางมาตราของพระยามโน
 คังรายละ เื่อยคกไปไค

¹ สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 59/2475 วันที่ 31

พระราชกฤษฎีกา

ให้ปึกประชุมสภาผู้แทนราษฎรและทั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่

พระราชปึก ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศทราบทั่วกันว่า

โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า สภาผู้แทนราษฎรในขณะที่ยังประกอบด้วยสมาชิกซึ่งตั้งขึ้นเป็นการชั่วคราว จนกว่าจะถึงเวลาอันสมควรที่จะโปรดเกล้าฯ ให้ราษฎรตั้งผู้แทนขึ้นมา เพราะฉะนี้จึงไม่เป็นการสมควรที่สภาจะพึงดำริการเปลี่ยนแปลงนโยบายสำคัญทางเศรษฐกิจ อันเป็นรากเง้าแห่งความเป็อยู่ของประเทศไทยมาแล้วแต่โบราณกาล บัดนี้ปรากฏว่ามีสมาชิกเป็นจำนวนมากแสดงความปรารถนาแรงกล้า เพียรที่จะทำการเปลี่ยนแปลงไปในทางนั้นโดยวิธีการอันเป็นอุปสรรคในทางอันจะบังคับข่มขู่ให้สภาตั้งดำเนินการไปตามความปรารถนาของตนแม้การไม่สมควร เป็นที่เห็นได้ชัดแล้วว่า จะประชุมกันบัญชาการของประเทศไทยโดยความวิเศษวิภาไม่ได้อีกแล้ว สามารถจะนำมาซึ่งความไม่มั่นคงต่อประเทศ และทำลายความสุขสมบูรณ์ของอาณาประชาราษฎร์ ทรงพระราชดำริเห็นว่า เป็นเวลาฉุกเฉินแล้ว สมควรต้องจัดการป้องกันความหายนะอันจะมาสู่ประเทศและอาณาประชาราษฎร์ทั่วไป

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ขึ้น มีข้อความดังต่อไปนี้

1. ให้ปึกประชุมสภาผู้แทนราษฎรนี้เสีย และห้ามไม่ให้เรียกประชุมจนกว่าจะให้มีสภาผู้แทนราษฎรชุดใหม่ เมื่อได้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรตามความในรัฐธรรมนูญแล้ว
2. ให้ยุบคณะรัฐมนตรีปัจจุบันนี้เสีย และให้มีคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ กอปรด้วยนายกรัฐมนตรีหนึ่งนาย กับรัฐมนตรีอื่น ๆ อีกไม่เกินยี่สิบนาย และได้ให้นายกรัฐมนตรีคณะซึ่งยุบเป็นนายกรัฐมนตรีของคณะรัฐมนตรีใหม่ กับให้รัฐมนตรีผู้หนึ่งว่าการกระทรวงต่าง ๆ อยู่ในเวลานี้ เป็นสมาชิกของคณะรัฐมนตรีใหม่โดยตำแหน่ง ส่วนรัฐมนตรีอื่น ๆ จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งขึ้นโดยคำแนะนำของนายกรัฐมนตรีอีกต่อไป

3. ทรายาคติที่ยังไม่ได้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ยังไม่ได้เรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรใหม่ นั้น และยังไม่ได้ตั้งคณะรัฐมนตรีตามความในรัฐธรรมนูญแล้ว ให้คณะรัฐมนตรีใหม่ตามพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ เป็นผู้ใช้อำนาจต่าง ๆ ซึ่งรัฐธรรมนูญได้ไว้แก่คณะรัฐมนตรี

4. ทรายาคติที่ยังไม่มีมีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร และยังไม่ได้เรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรใหม่ นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะได้ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติตามคำแนะนำและยินยอมของคณะรัฐมนตรี

5. ทรายาคติที่ยังไม่ได้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ยังไม่ได้เรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรใหม่ นั้น และยังไม่ได้ตั้งคณะรัฐมนตรีตามความในรัฐธรรมนูญแล้ว ให้รอการخابัญญัติต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญซึ่งขัดกับพระราชกฤษฎีกา ส่วนบัญญัติอื่น ๆ ในรัฐธรรมนูญนั้น ให้เป็นอันคงใช้อยู่ต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2475 เป็นปีที่ 9 ในรัชกาล
ปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ)

พระยามโนปกรณนิติธาดา	เจ้าพระยาวงษา
เจ้าพระยาธรรมศักดิ์	พระยาเทพวิฑูร
พระยาราชวังสัน	พระยาจำแลนยานกี
พระยาทวีวิสารวาจา	พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา
พ.อ. พระยาทรงสุรเดช	พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์
พ.ท. พระประภาสสนิทพิทยายุทธ	พ.ต. หลวงพิบูลสงคราม
น.ต. หลวงสินธุสงครามชัย	นายประยูร ภมรมนตรี ¹

¹ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 50, วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2476 หน้า 1 - 4

ในวันเดียวกันนั้นรัฐบาลก็ได้ออกแถลงการณ์ชี้แจงให้ประชาชนทราบ ถึงมีรายละเอียด
ต่อไป

คำแถลงการณ์ของรัฐบาล

รัฐบาลขอแถลงให้ประชาชนทราบเพื่อเป็นที่เข้าใจทั่วกันในเหตุผลอันสำคัญยิ่งซึ่ง
บังเกิดขึ้น กระทำให้เป็นความจำเป็นที่ต้องมีสภาผู้แทนราษฎร ตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่และ
แก้ไขรัฐธรรมนูญบางมาตรา

ในคณะรัฐมนตรี ณ บัดนี้เกิดแตกแยกกันเป็น 2 พวก มีความเห็นแตกต่างกันและ
ไม่สามารถที่จะคล้อยตามกันได้ ในความเห็นข้างน้อยนั้นปรารถนาที่จะวางนโยบายเศรษฐกิจ
ไปในทางอันมีลักษณะเป็นคอมมิวนิสต์ ความเห็นข้างมากนั้นเห็นว่านโยบายเช่นนั้นเป็นการ
ตรงข้ามแก่ธรรมเนียมประเพณีของชาวสยาม และเป็นที่เห็นได้โดยแน่นอนที่เชื่อว่านโยบาย
เช่นนั้นจักนำมาซึ่งความหายนะแก่ประชากรราษฎร และเป็นภัยคุกคามแก่ความมั่นคงของประเทศ

ในคณะรัฐมนตรีนี้มีรัฐมนตรีถึง 20 คน จะหวังให้มีความเห็นเหมือนกันไปทุกสิ่ง
ทุกอย่างเสมอไปนั้นไม่ได้ที่จริงอยู่ แต่ว่าการรัฐบาลจักดำรงอยู่ในความสามารถบริหาร
ราชการแผ่นดินโดยเรียบร้อยแล้ว เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐมนตรีทุกคนจักต้องเป็นผู้
มีความเห็นไปในทางเดียวกันในนโยบายอันสำคัญ ๆ ความเป็นไปของคณะรัฐมนตรีในเวลานี้
เป็นภาวะอันสุดแสนที่จะทนทานได้ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตามที่เกิดขึ้นแก่บ้านเมืองใด และไม่ว่า
จะมีรัฐบาลอย่างไร

สมาชิกแห่งสภาผู้แทนราษฎรในเวลาใกล้ๆ นี้ ประกอบขึ้นด้วยสมาชิกที่แต่งตั้งขึ้น
ตามรัฐธรรมนูญ สภานี้มีหน้าที่ในทางนิติบัญญัติจนกว่าจะได้มีสภาใหม่โดยราษฎร เลขาธิการ
สมาชิกขึ้นมา สภาจึงประกอบด้วยสมาชิกที่แต่งตั้งขึ้นชั่วคราว เช่นนี้ หากว่าไม่ที่จะเพียรวาง
นโยบายทางเศรษฐกิจใหม่ เป็นการเปลี่ยนแปลงของเก่าก็มีอยู่ ใช้อยู่ประจักษ์เป็นการผิด
แผ่นดิน ส่วนสภาในเวลานี้จะอ้างว่าไม่ได้ทำภายังไม่ได้ทำกฎหมายอันมีลักษณะใหม่ไปทางนั้น
ก็จริงอยู่ แต่เป็นที่เห็นได้โดยชัดเจนแจ่มแจ้งว่า สมาชิกเป็นจำนวนมากคนมีความปรารถนา
ที่จะทำเช่นนั้น และมีความเลื่อมใสศรัทธาต่อรัฐมนตรีอันมีจำนวนน้อยในคณะรัฐมนตรี

ความแตกต่างกันในสภา ซึ่งมีหน้าที่ในทางนิติบัญญัติกับคณะรัฐมนตรีซึ่งมีหน้าที่ในทางบริหารดังนี้ เป็นที่น่าอันตรายอย่างยิ่งต่อความมั่นคงของประเทศ โดยกระทำให้ราชการชักช้าเกิดความแตกแยกกันในรัฐบาล ก่อให้เกิดความหวาดเสียวและความไม่แน่นอนแก่ใจประชาชนทั่วไป

ฐานะแห่งความเป็นอยู่เช่นนี้ จะปล่อยให้คงเป็นต่อไปอีกไม่ได้แล้ว ความปลอดภัยของประชาชนเป็นกฎหมายสูงสุด ไม่ว่าในบ้านเมืองใด และโดยคติเช่นนั้น เท่านั้นที่บังคับให้รัฐบาลต้องปิดสภาและตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่

รัฐบาลขอข่าขอหนึ่งว่า พระราชกฤษฎีกานี้ให้รอการใช้รัฐธรรมนูญแก่เฉพาะบางมาตรา และเป็นการชั่วคราวเท่านั้น ¹

วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2476

การปิดสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราของรัฐบาลพระยามโน ฯ เท่ากับเป็นการละเมิดรัฐธรรมนูญอย่างจงใจ ทั้งนี้เพียงเพื่อขัดขวางเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐไพเราะและกำจัดเจ้าของโครงการค้าย และเป้าหมายต่อไปก็คือ ทำลายล้างคณะราษฎร ค้ายการยุบงให้แตกแยกจากกัน "เพื่อหันเหทิศทางการเมืองกลับไปสู่ทางเดิมก่อนวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475"² และเพื่อให้การกำจัดผู้ขัดขวางการดำเนินงานของตนสัมฤทธิ์ผล พระยามโน ฯ ได้กระทำการสร้างความตระหนกตกใจให้กับบรรดาสมาชิกคณะราษฎร และโดยเฉพาะผู้สนับสนุนหลวงประดิษฐ ฯ ทั่วประเทศไป นั่นก็คือใ้ค้อออกพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช 2476 ³ ซึ่งในพระราชบัญญัติฉบับนี้ เจาะจงที่จะฟากฟันหลวงประดิษฐ ฯ และผู้สนับสนุนกับคณะราษฎร

¹ สุพจน์ กำนตรະกุล, ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ ๒๔๗๕, พระนคร, 2516, หน้า 25.

² โปรกติกขาบายละเวียคิโย ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 50, วันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2476, หน้า 10 - 12.

โดยตรง กังเซเปินมาตรา 4 และมาตรา 5 "

จากผลของพระราชบัญญัติฉบับนี้ และสืบเนื่องจากความขัดแย้งที่มีอยู่เดิมรัฐบาลพระยามโนฯ ได้มีมติบังคับให้หลวงประดิษฐมนูธรรม เดินทางออกจากประเทศไทยเป็นการชั่วคราว เพื่อมิให้เกิดความยุ่งยากแก่รัฐบาลมากยิ่งขึ้น ได้ออกเดินทางในวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2476 และเลิกเที่ยวของการเมืองในประเทศไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง เหตุการณ์ที่หลวงประดิษฐมนูธรรมจะถูกเนรเทศออกนอกประเทศนั้น พระยามโนฯ ได้เชิญหลวงประดิษฐ์ฯ ไปพบที่วังปารุสกวัน ส่วนว่าจะไปพำนักอยู่ในประเทศใดก็สุดแต่จะพอใจ และในการที่รัฐบาลจะออกค่าใช้จ่ายในปีละ 1,000 ปอนด์ และก่อนการเดินทางหลวงประดิษฐ์ฯ ได้ให้สัมภาษณ์และตอบข้อซักถามของหนังสือพิมพ์ ตอนหนึ่งว่า

"...การเดินทางไปต่างประเทศคราวนี้ยังไม่มีการกำหนดกลับเมื่อใด จึงว่ารัฐบาลจะเรียกกลับ"¹

และอีกตอนหนึ่งได้ตอบข้อซักถามเกี่ยวกับเรื่องคอมมิวนิสต์ ความว่า

"...ข้าพเจ้าไม่ใช่คอมมิวนิสต์ ข้าพเจ้ายอมรับว่า ข้าพเจ้าเป็นโซเชี่ยลลิสต์จะเป็นคอมมิวนิสต์ได้อย่างไร เมื่อโครงการของข้าพเจ้านั้นมีทั้งโซเชี่ยลลิสต์ ลิเบอรัล สหกรณ์ รวมผสมอยู่ในโครงการของข้าพเจ้าด้วย..."²

มาตรา 4 ผู้ใดสนับสนุนส่งเสริมคอมมิวนิสต์หรือลัทธิคอมมิวนิสต์ควรวางหรือก่อวลายลักษณะอักษร หรือเอกสาร ที่พิมพ์หรือก่อวอายุบายใด ๆ ท่านว่ามีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี และปรับไม่เกิน 5,000 บาท ด้วยอีกโทษหนึ่ง

มาตรา 5 ผู้ใดเป็นหัวหน้า เป็นผู้จัดการ หรือเป็นพนักงานของสมาคมใด ๆ จะเป็นสมาคมลับหรือมิใช่ก็ตาม หากว่าเป็นสมาคมอันมีความประสงค์ที่จะสนับสนุนส่งเสริมคอมมิวนิสต์หรือลัทธิคอมมิวนิสต์ ท่านว่ามีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี และปรับไม่เกิน 5,000 บาท ด้วยอีกโทษหนึ่ง

ผู้ใดเป็นสมาชิกของสมาคมดังกล่าวนี้ ท่านว่ามีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี และปรับไม่เกิน 1,000 บาท ด้วยอีกโทษหนึ่ง

1 - 2 สุพจน์ คำนธระกุล, ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับรัฐบาลฮาวไฮ, พระนคร, 2516, หน้า 25 - 26.

ในขณะที่ข้าวลี้ล่าวว่าจะเนรเทศหลวงประดิษฐาออกนอกประเทศนั้น พ.จ.พระยา-
พหลพลพยุหเสนา ก็ได้ให้สัมภาษณ์ทางสื่อพิมพ์ประชาชาติ ความตอนหนึ่งว่า

"...เรื่องหลวงประดิษฐาจะไปนอกนั้น ได้พูดกันจริง แต่มิใช่เป็นการ
ขับไล่อะไรเนรเทศ ใต้หลวงประดิษฐาทักสินใจเอง รัฐบาลจะจ่ายเงินค่า
เดินทางและค่ากินอยู่ให้หลวงประดิษฐาเป็นบำเหน็จ ซึ่งรัฐบาลถือว่าประเทศ
สยาม เป็นหนี้บุญคุณเขาอยู่มาก เวลานี้หลวงประดิษฐากำลังขอรับความเห็น
จากบิดาซึ่งมีอายุ มากแล้ว ในส่วนตัวผมเห็นว่า หลวงประดิษฐาควรไปอยู่
เมืองนอกเสียชั่วคราว เพื่อให้ห่างไกลจากราชการเมืองสยาม ซึ่งในเวลา
นี้หลวงประดิษฐายังไม่มีโอกาสเกี่ยวข้องกับ อยู่ที่นี่หลวงประดิษฐาจะได้รับ
การศึกษาเพิ่มเติม จะได้อมองเห็นวิถีทางที่จะกำเนินการ เมืองกว้างขวาง
ลึกซึ้งออกไป เมื่อกลับเข้ามาประเทศไทยสยามอีกครั้งหนึ่ง หลวงประดิษฐา
อาจเข้ารับราชการ เป็นกำลังของประเทศไทยสืบไปภายหลัง..."¹

ขณะเดียวกันรัฐบาลโดยพระยามโนฯ ก็ได้ออกแถลงการณ์ฉบับหนึ่ง เพื่อ
ผนวกลลายความตึงเครียดและขจัดข้อข้องใจของผู้ที่สนับสนุนหลวงประดิษฐา ซึ่งได้รับใช้
ชาติมาด้วยกันและพร้อมจะลุกขึ้นต่อสู้เพื่อความ เป็นธรรมและปกป้องหลวงประดิษฐา
แถลงการณ์ฉบับนั้น ความว่า

"...รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอแถลงให้ทราบทั่วกันว่า
หลวงประดิษฐานุธรรม ซึ่งเคยอยู่ในคณะรัฐบาลชุดก่อน แคมป์ก็อยู่ในคณะ
รัฐมนตรีชุดนี้ ก็เพราะความเห็นและวิธีการในทางเศรษฐกิจไม่ถูกกับคณะ
รัฐมนตรีชุดนี้ ในส่วนตัวหลวงประดิษฐาเป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมาย และ
ใฝ่ทางรัฐประศาสนศาสตร์นับว่าเป็นอภ่างดียิ่ง และได้ใช้ประโยชน์แก่
ราชการมาก ดังนั้นเมื่อหลวงประดิษฐาจะได้ใช้วิชาการที่เกื้อหนุนมา เพื่อ
เป็นประโยชน์แก่ทางราชการต่อไป จึงได้อนุมัติช่วยเหลือให้ค่าพาหนะและ
ค่าเลี้ยงชีพแก่หลวงประดิษฐาในฐานะที่เคยประกอบคุณงามความดีแก่ประเทศ
ชาติเป็นพิเศษทุกวิถีไปในระหว่างที่ยังอยู่ต่างประเทศ ปีละ 1,000 ปอนด์..."²

1 - 2 หนังสือพิมพ์ประชาชาติรายวัน ฉบับ 156 - 157, วันที่ 8 - 9

การแตกแยกระหว่างคณะราษฎรกับรัฐบาลอันนำไปสู่การรัฐประหาร

เมื่อพระยามโน ฯ ได้กำจัดหลวงประดิษฐมนต์จากวอออกนอกประเทศไปแล้ว พระยามโนฯ และคณะก็เริ่มแผนการขึ้นต่อไปคือ หาทางล้มสมัคคมคณะราษฎร ด้วยการออกคำสั่งห้ามข้าราชการ พลเรือน ทหาร เข้าเป็นสมาชิกและที่เป็นอยู่ก็ให้ลาออกเสียภายใน 7 วัน ฉะนั้นบรรดาข้าราชการที่เป็นสมาชิกก็ลาออกกันมาก ทำให้บรรดาคณะผู้ก่อการปฏิวัติหลายคนไม่พอใจ โดยเฉพาะนักปฏิวัติหนุ่ม 2 คน คือ พ.ศ. หลวงพิบูลสงคราม และ น.ต. หลวงศุภชลศัย ทัศนคติการกระทำของพระยามโน ฯ ค่อยไปไม่ได้ เพราะมีฉันทันแล้วก็จะคงมาถึงตัวเป็นแน่แท้ ดังนั้นทั้งสองคนจึงได้เข้าพบและปรึกษากับหัวหน้าคณะผู้ก่อการ คือ พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาก็พระยาพหลจึงได้เรียกประชุมสี่ทหารเสือคณะปฏิวัติ อันได้แก่ พ.อ. พระยาทรงสุรเดช พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์ และ พ.ท. พระประศาสน์พิทยายุทธ ได้ร่วมกันพิจารณาหาหนทาง และการกระทำของพระยามโนฯ และในที่สุดที่ประชุมก็ได้ตกลงกันว่า จะสละตำแหน่งทุกตำแหน่งในการบริหารราชการแผ่นดิน ดังนั้นในวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ผู้นำการปฏิวัติทั้ง 4 คน ก็เสอไบลาออกไปยังพระยามโน ฯ ก็

พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา	ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการทหารบก
พ.อ. พระยาทรงสุรเดช	ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี และผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการทหารบก
พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์	ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี และผู้บังคับการทหารปืนใหญ่
พ.ท. พระประศาสน์พิทยายุทธ	ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี และเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก ¹

¹ ไทน้อย , (นามแฝง) , ประวัติไทย 42 ปี , พระนคร , 2517 , หน้า

พระยามโนฯ ได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นการด่วน หลังจากที่ได้รับโอรสของเสนาบดีกรมการปกครอง และที่ประชุมได้มีมติให้นำเรื่องขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นเสด็จพระราชดำเนินไปทรงพักแรมพระราชอิริยาบถ ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน เพื่อขอพระบรมราชวินิจฉัย หลังจากที่พระองค์ได้ทรงซักไซ้ถึงมูลเหตุอันเป็นเบื้องหลังที่แท้จริงของการลาออกแล้ว ก็โปรดเกล้าฯ มีพระบรมราชานุญาตให้เสนาบดีการปกครองลาออกได้ตามความประสงค์ สืบตามเจตนาารมณ์ของรัฐบาลที่ต้องการให้คณะราษฎรแตกแยกจากกัน อันเป็นการรวบอำนาจเด็ดขาดกลับไปอยู่ในมือรัฐบาลได้อีกครั้งหนึ่ง

เบื้องหลังการลาออกของเสนาบดีการปกครองนั้น กล่าวกันว่าเป็นแผนการของ พ.อ.พระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิอัคเนย์ และพระประศาสน์พิทยายุทธ ในการที่จะกำจัดพระยาพหลฯ ได้พ้นจากวิถีทางการเมือง ซึ่ง นายประยูร ภมรมนตรี ได้เล่าไว้ในหนังสือของเขา ตอนหนึ่งความว่า

"...พระยาฤทธิฯ บอกว่าไม่ได้ลาออกหวดทิ้งกันไปหรอก แต่เป็นหนทางเฉียวที่จะสลัดพระยาพหลฯ ออกไป แล้วตีกลับเขามาอีก..."¹

แต่ในทัศนะของชาวต่างประเทศที่ได้ศึกษาปัญหาทางการเมืองของไทย กลับคิดว่า

"...การลาออกของเสนาบดีการปกครอง หมายถึงการแตกหักระหว่างรัฐบาลกับคณะราษฎรอย่างเด็ดขาด..."²

วันเดียวกันนั้นเอง ก็ได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งรัฐมนตรีขึ้นรักษาราชการแทน คือ นายพลตรีพระยาพิชัยสงคราม (แก้ว สร้อยอิน) และ นายพันเอกพระศรีสิทธิสงคราม (คืน ท้าวราม) เป็นรัฐมนตรีแทนเสนาบดีทหารที่ลาออกไป³

จากนั้นกระทรวงกลาโหมก็ได้มีคำสั่งให้เสนาบดีทหารลาออกจากประจำการด้วย และแต่งตั้งให้ผู้ที่มิใช่รายชื่อต่อไปนี้ขึ้นดำรงตำแหน่งแทน คือ

¹ ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แผ่นดินของข้าพเจ้า, อ่างแล้ว, หน้า 241.

² K.R. Jayanta, Portrait of Thai Politic, Orient Longman Press, 1972, p. 194.

³ ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 50, วันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2476, หน้า 380.

1. นายพลตรีพระยาพิชัยสงคราม เป็นผู้รักษาราชการในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก
2. นายพันเอกพระยาตรีสิทธิสงคราม เป็นผู้รักษาราชการในตำแหน่งเจ้ากรมยุทธการทหารบก และ
3. นายพันโทหลวงพิบูลสงคราม รองผู้บังคับการทหารปืนใหญ่ เป็นผู้รักษาราชการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการ¹

การรัฐประหารครั้งที่สองล้มรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา

วิกฤตการณ์ทางการเมืองของไทยในระบบประชาธิปไตยที่ได้ทำการยึดอำนาจมาจากพระมหากษัตริย์ เมื่อรุ่งอรุณของวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้ถึงกาลถึงกาลลงอีกครั้งหนึ่งเมื่อรัฐบาลพลเรือน โดยพระยามโนฯ ได้กระทำผิดบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญด้วยการปิดสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา อันเกินเหตุให้บุคคลสำคัญ ๆ ในคณะผู้ก่อการ เปลี่ยนแปลงการปกครองต้องรับเคราะห์กรรมทางการเมืองต่าง ๆ กัน อันมีหลวงประดิษฐมนูธรรม ต้องถูกเนรเทศออกจากประเทศไทย พระยาพหลพลพยุหเสนา ต้องลาออกจากนายทหารประจำการ พระยามโนฯ ได้ใช้ทุกวิถีทางต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่จะขจัดอิทธิพลของคณะราษฎรให้หมดไป รวมทั้งล้มล้างความเป็นประชาธิปไตยให้สูญสิ้นไป ดังที่ ประยูร ภมรมนตรีได้เล่าไว้ในหนังสือของเขา ตอนหนึ่งว่า

"...พระยาทรงสุรเดชได้ล้มล้างคำสั่งของพระยาพหลฯ ถึงกับขัดแย้งกันอย่างรุนแรง และได้วางกลลวงที่จะกำจัดพระยาพหลฯ ให้พ้นวิถีทางการเมือง โดยร่วมมือกันชักชวนพระยาพหลฯ ให้ลาออกจากคณะรัฐบาล..."²

แต่กระนั้นผู้ก่อการอีกส่วนหนึ่งโดยเฉพาะ "กลุ่มหนุ่ม" อันมี พ.ศ. หลวงพิบูลสงคราม น.ศ. หลวงพิบูลลาภ และ นายประยูร ภมรมนตรี ก็ได้วางแผนอันแนบแน่น โดยนายประยูรฯ

¹ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 50, วันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2476, หน้า

²ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แฉคนของข้าฯเจ้า, อ้างแล้ว, หน้า 241.

ซึ่งเป็นบุคคลที่ก่อกองรัฐบาลพระยามโนฯ ไว้วางใจ โคนไค้ตกลงกับ พ.ต.หลวงพิบูลฯ ให้เตรียมกำลังไว้ให้พร้อม ถ้าหากฝ่ายพระยามโนฯ ทนไม่ยอมตามที่ตกลงกันไว้ ก็จะใช้กำลังทันที¹

รุ่งอรุณวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 กำลังทหารส่วนหนึ่งภายใต้การนำของ พ.ต.หลวงพิบูลสงครามและ น.ท.หลวงสุภชลาศัย ก็ได้เข้ายึดวังปารุสก์วันโดยปราศจากการเสียเลือดเนื้อ ซึ่งก็น่าทึ่งยิ่งพระยามโนฯ ที่ไม่ยอมให้คนไทยฆ่าฟันกันเองโดยยอมลาออกจากนายกรัฐมนตรีแต่โดยดี อย่างไรก็ตามท่านได้พูดได้ ข้อคิดอย่างลึกซึ้งไว้ประโยคหนึ่งว่า

"...ข้าพเจ้ามีปากกาเพียงคำเดียวเท่านั้นอยู่ในมือ โกรจะทำอะไร ก็ยอมทำได้..."²

ในการเข้ายึดทำเนียบรัฐบาลที่วังปารุสก์วังของ พ.ต.หลวงพิบูลสงคราม นั้น เขาได้พบกับ นายประยูร ภมรมนตรี ว่า

"...ถ้าอ้าวไม่รวบรัดจัดการยึดอำนาจโดยฉับพลันแล้ว จะถูกฆ่าตายหนัก เพราะ พ.อ.พระยาตรีสิทธิสงครามหักหลัง พอขึ้นมาตั้งบัญชาการก็เตรียม ออกคำสั่งย้ายผู้ก่อการฝ่ายทหารให้พ้นการบังคับบัญชากรมกองทหารไปสิ้น ก็แต่พี่ ร.อ.ขุนอนุมาน (คำนี้เอง อมาตยกุล) เอาสำเนาคำสั่งมาให้ดู..."³

เมื่อยึดอำนาจได้แล้ว คณะรัฐประหารก็ได้มีแถลงการณ์ให้ประชาชนทราบและ ขณะเดียวกันก็ได้รับโทรเลขไปกราบถวายบังคมทูลให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบ มีความว่า

"...ควยบ่คนมีความจำเป็นที่ทหารบกและทหารเรือ ต้องเข้ายึดอำนาจการปกครองโดยมีความประสงค์เพื่อให้เปิดสภาพแทนราษฎร..."⁴

ส่วนแถลงการณ์ของรัฐบาลที่ประกาศให้ประชาชนทราบประกอบด้วยสาระสำคัญสรุปได้ว่า

¹⁻³ ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แผ่นดินของข้าพเจ้า, อ่างแล้ว, หน้า 242-243 และหน้า 266 - 267.

² Thawatt Magarapongse, History of Revolution,

⁴ Nuechterlein, Donald E., Thailand and the Struggle for Southeast Asia, New York, Cornell University Press, 1965, p. 37.

"...รัฐบาลชุดพระยามโนฯ บริหารราชการไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ ด้วยการปิดสภาผู้แทนราษฎร และจะใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา ก่อเหตุการบก ทหารเรือ จึงจำเป็นต้องเข้ายึดอำนาจ เพื่อให้มีการเปิดสภาผู้แทนราษฎร ดำเนินการปกครองตามรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตย..."¹

ในวันรุ่งขึ้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงมีพระบรม- ราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เปิดสภาผู้แทนราษฎร และเรียกประชุมวิสามัญไต่ถาม ความประสงค์ รวมทั้งโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็น นายกรัฐมนตรี แทนพระยามโนปกรณนิติธาดาที่ลาออกไป²

จากวิกฤติการณ์อันรุนแรงครั้งนี้เปรียบเสมือนเป็นการตัดสินโชคชะตาของ ประเทศไทยว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น ผู้ที่มีอำนาจและอาวุธอยู่ในมือ สามารถที่จะบันดาลให้ทิศทางทางการเมืองเป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริหารอันเป็น การก่อให้เกิด "ระบอบอุปถัมภ์และพวกพ้อง" รวมทั้ง "กลุ่มผลประโยชน์" ที่สืบเนื่องมา จากการค้ำชูความคิดทางการเมืองของประชาชน และการแสวงหาผลประโยชน์ของ นักการเมือง ชนิดที่เรียกว่า "มีอัครยาวสาวไค้สาวเอา" และจะปรากฏชัดเจนขึ้น ทุกที่ ๆ นับแต่ทหารได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา จนกลายเป็น "วัฏจักรทางการเมือง" ของไทยไปโดยปริยาย ดังจะกล่าวใน บทต่อ ๆ ไป.

วิกฤตการณ์กบฏวรวรเดช พ.ศ. 2476

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 แล้ว อำนาจการปกครองภายในพระบรมมหาราชวังที่สืบทอดกันมาแต่ศตวรรษที่สิบสองถึงอำนาจเปลี่ยนมือไปอยู่กับคณะบุคคลที่เรียกตัวเองว่า "คณะราษฎร" แต่อำนาจนั้นก็ยังคงอยู่ในมือของคนเพียงกลุ่มเดียวนั่นเอง หากได้ไปสู่ประชาชนโดยแท้จริงไม่¹ จึงก่อให้เกิดความไม่พอใจขึ้นในหมู่ประชาชน ข้าราชการ พลเรือน และทหาร ที่จงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ และโลกอศวนขึ้นจากความไม่พอใจกลุ่มย่อย ๆ จนในที่สุดกลายเป็นขบวนการจลาจลที่นองเลือด ที่คนไทยต้องประหารชีวิตตนเอง ต้องสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินมากมาย

เพื่อให้การศึกษาปัญหาวิกฤตการณ์กบฏวรวรเดชแจ่มชัดทุกแง่มุม จึงจำเป็นต้องศึกษาสภาพโดยทั่วไปของประเทศในขณะนั้น ว่ามีบรรยากาศที่เอื้ออำนวยเพียงใดหรือไม่

สภาพทางด้านการเศรษฐกิจ

ใน พ.ศ. 2476

ตามอุดมการณ์ข้อที่ 3 ซึ่งคณะราษฎรได้ประกาศให้ประชาชนทราบ ความว่า "รัฐจะต้องบำรุงความสุขสบายสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลจะจัดให้ราษฎรมีงานทำทุกคน จะวางโครงการเศรษฐกิจให้ราษฎรอยู่ดีกินดี แต่เค้าโครงเศรษฐกิจของ นายปรีดี พนมยงค์ ก็ต้องล้มเหลว และถูกยกเลิกไปตั้งใดกล่าวแล้ว อย่างไรก็ตามรัฐบาลก็ไต่เนิ่งนอนใจ ได้พยายามดำเนินการเพื่ออยู่ดีกินดีของราษฎรต่อไปด้วยการออกพระราชบัญญัติยกเลิก และปรับปรุงภาษีอากร ยกเลิกอากรนาเกลือ เมื่อ 11 กรกฎาคม 2475 ยกเลิกอากรแสตมป์ เมื่อ 17 กรกฎาคม 2475 ปรับปรุง

¹ 17 เสว สุทธิพิทักษ์, คร. ปรีดี พนมยงค์ กับการปฏิวัติ, พระนคร, 2492,

ภาษีการธนาคารและประกันภัย เมื่อ 1 สิงหาคม 2475 ลดภาษีโรงเรือนและที่ดิน เมื่อ 14 สิงหาคม 2475 ลดและเลิกอัตราเก็บเงินค้ำสวน, ไร่ เมื่อ 25 ตุลาคม 2475¹

และจากคุณภาพแห่งการค้าโดยสังเขปในปี พ.ศ. 2475 จากการชี้แจงของรัฐบาลในที่ประชุมสัมมนาผู้แทนราษฎร มีดังนี้

"...ในสิ้นปี พ.ศ. 2475 จะปรากฏว่าสินค้าขาออกสูงกว่าสินค้าขาเข้าเป็นจำนวนมาก ในระยะเวลา 11 เดือน สินค้าขาออกจะสูงและสินค้าขาเข้าจาก 38,631,000 บาท เทียบกับ 16,500,000 ในปี พ.ศ. 2474..."²

แม้ว่ารัฐบาลปฏิบัติจะไต่พยายามแก้ไขสถานการณ์ทางเศรษฐกิจให้ดีขึ้นมากก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงระยะสั้นเท่านั้น ซึ่งขาดแผนการ ระยะยาวตามที่ใครระบุไว้ในหลัก 6 ประการ ข้อที่ (3) จึงเป็นเหตุให้นายบรรจง ศรีเจริญ สมัชชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งกระทู้ถามรัฐบาลว่า ใดทำอะไรเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจแห่งชาติไปบ้างแล้ว³

รัฐบาลได้แถลงผลงานทางเศรษฐกิจ ดังนี้ *ในขณะนั้นแล้ว*

"...คณะกรรมการราษฎรได้เข้าไปแล้วในเรื่องที่จำเป็น ช่วยทันที เช่น ลดภาษี, กุมกรองทหารที่จะถูกยึด กวควบคุมการเรียกดอกเบี้ยของธนาคาร เก็บอัตราในกฎหมาย..."⁴

อย่างไรก็ตามนโยบายอันเป็นหลักที่จะคว่เน้นการทางเศรษฐกิจต่อไปก็มีจุดหมายอยู่ว่า จะสมัครสมานผลประโยชน์ของคนทุกจำพวกให้ได้ผลดีด้วยกันทุก ๆ ฝ่าย หลักการในเรื่องนี้

¹ James C. Ingram, Economic Change in Thailand, 1850 - 1970, California, Standford University Press, 1971, p. 3

² รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยที่ 1 ปี พ.ศ. 2475, หน้า 987.

³ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1/2475, หน้า 169 - 173.

⁴ ราชกิจจานุเบกษา ฉบับที่ 49, วันที่ 20 ธันวาคม 2475, หน้า 3425.

มี 2 ทาง ทางหนึ่งรัฐบาลเข้าจัดทำเองเสียทั้งหมด ซึ่งเป็นภารกิจเกินไป อาจจะมีเสียยิ่งกว่าได้ อีกทางหนึ่งก็คือรัฐบาลไม่ทำอะไรเลย ปล่อยให้ราษฎรทำกันเอง ใครดีใครได้ ดังนั้นก็หย่อนเกินไป มีเสียมากกว่าได้เหมือนกัน เพราะฉะนั้น จุดที่หมายของรัฐบาลนี้จึงคิดเข้ามามีส่วนในการที่เห็นเป็นสำคัญสำหรับประเทศ สมควรทำเสียเองก็ทำสมควร เราควบคุมก็เพียงแต่ควบคุม คิดแค่ว่าเห็นว่าเป็นประโยชน์ยิ่งสำหรับบุคคลทั่วไป จะเอาประโยชน์ของหมู่หนึ่งเป็นที่ตั้ง และไม่ได้คิดถึงประโยชน์ของคนอีกหมู่หนึ่งนั้นหาไม่ได้

อย่างไรก็ตามควรแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจโดยวิธีการ "วางยาอย่างแรงหลายขนาน" ของรัฐบาล ก็มีได้ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้นแต่อย่างใด แม้หลวงประดิษฐไพเราะจะใคร่วางเค้าโครงเศรษฐกิจขึ้น แต่เค้าโครงเศรษฐกิจดังกล่าวหาได้มางาใช้ไม่ เพราะเกิดการแตกแยกกันเสียก่อน

สภาพทางการเมือง

แม้ว่าคณะปฏิวัติจะได้นำเอาระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในการปกครองประเทศ แต่แนวประชาธิปไตยของเราก็ประสบผลสำเร็จอย่างต่ำลงทุกขณะตามกาลเวลาที่ผ่านไป เพราะคณะผู้บริหารไม่สามารถจะควบคุมสถานการณ์ให้เป็นไปตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย ไปปรากฏการณ์แล้วร้ายต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นกับระบอบประชาธิปไตยของเราอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นก็คือการแตกแยกของคณะปฏิวัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างผู้นำของการปฏิวัติ และนอกจากนั้นยังมีความบกพร่องที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ในหมู่นักปฏิวัติในสมัยนั้นนี้มักฉวยโอกาสปะปนอยู่ด้วย เพราะฉะนั้นเมื่อประชาธิปไตยจะคงเปิดประตูกว้าง เพื่อให้คนมาช่วยปกครองมาก ๆ โอกาสที่คนชั่วปะปนเข้ามาพร้อมกับคนดีก็ย่อมมีมากขึ้น เป็นเงาตามตัว และเขาเหล่านั้นเมื่อเข้ามาโดยผ่านการเลือกตั้งจากประชาชน หรือโดยการแต่งตั้งโดย "ระบบพวกทอง" ต่างก็ได้แสวงหากอบโกยผลประโยชน์ส่วนตนอย่างปราศจากคุณธรรม โดยที่ไม่มีใครสามารถจะเอาผิดกับบุคคลเหล่านี้ได้ เพราะเป็นฝ่ายรัฐบาล การเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตยจึงถอยหลังเข้าคลองลึกไปยิ่งกว่าเดิม เพราะกลายเป็นระบบ "ประชาธิปไตย" ไปโดยอัตโนมัติ อันเป็นสาเหตุให้เกิดวิกฤตการณ์ร้ายแรงขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ไม่ว่าจะออกมา สัมกับที่นักรัฐศาสตร์มีชื่อท่านหนึ่งได้กล่าวว่

"...ไม่มีรัฐบาลใดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ประสบความสำเร็จในการก่อตั้งระบบการปกครองที่มั่นคงขึ้นได้..."¹

เมื่อคณะทหารอันประกอบด้วย พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา, พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม-และ- น.ต.หลวงศุภชลาศัย ได้ยึดอำนาจการปกครองโดยมีบังคับให้พระยาโนปกรณนิติธาดา ออกจากนายกรัฐมนตรี "ก็เท่ากับเป็นการขจัดอำนาจของกลุ่มอนุรักษนิยมไปโดยปริยาย และเป็นการหยั่งรากลึกลงไปอีกชั้นหนึ่งของกลุ่มทหารในระบบการเมืองไทย"² โดยคณะปฏิวัติได้เลือกพระยาพหลพลพยุหเสนาขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ประกอบด้วยคณะรัฐมนตรี 14 คน

รัฐบาลโคกแดงนโยบายคอสภาในวันที่ 26 มิถุนายน 2476 โดยยังคงยึดหลัก 6 ประการ ของคณะราษฎรอย่างเดิม แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า "รัฐบาลชุดใหม่นี้ขาด 3 นายทหารคนสำคัญของคณะปฏิวัติ คือ พ.อ.พระยาทรงสุรเดช, พ.อ.พระยาทริชฉักเนย์ และ พ.ท.พระประศาสน์พิทยายุทธ ซึ่งเป็นนิจิตรร่วมกายของ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา เมื่อครั้งเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นการแคว่งให้เห็นความแตกแยกของคณะราษฎรนั่นเอง"³ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่นายทหารที่เป็นที่ทราบกันดีว่า พ.อ.พระยาทรงสุรเดชกับ พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม ได้ซัดกันอย่างรุนแรงทั้งในค่านส่วนตัวและในการทำงาน ฉะนั้น เมื่อหลวงพิบูลสงครามขับไล่รัฐบาลพหลพลของพระยาโนปกรณนิติธาดาออกไปสำเร็จ จึงไม่มีชื่อ 3 นายทหารคนสำคัญรวมในคณะรัฐบาล ซึ่งเบื้องหลังของเหตุการณ์ครั้งนี้ได้มีผู้เชี่ยวชาญทางการเมืองไทยหลายคนได้ให้ความเห็นไว้ว่า เป็นเพราะ "การแตกแยกของคณะทหารหนุ่ม" กับ

¹ Lucian W. Pye, Southeast Asia Political System, New Jersey, Prentice Hall Inc., 1967, p. 20.

² ทรงยศ แควหงษ์, "ทหารไทย", จุลสารโศกของการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ 2, ฉบับที่ 3, หน้า 48.

³ สว่าง ลานเหล็ก, 37 ปี แห่งการปฏิวัติ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พระนคร, หน้า 11.

"กลุ่มทหารอนุรักษ์นิยม" โดยยกเอาภัยจากความไม่พอใจส่วนตัวและตำแหน่งหน้าที่การงาน
ขึ้นมาเป็นข้ออ้างของกันและกัน และเป็นรอยร้าวเวลาที่ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์รุนแรง
ตามมาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

พอถึงเดือนกันยายน พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา ก็ไปเรียกตัวหลวงประดิษ
มธุรรม กลับประเทศไทย และให้เป็นที่ปรึกษาของคณะรัฐมนตรี ขณะเดียวกันก็จัด
ให้ไปการสอบสวนการกระทำของหลวงประดิษมธุรรม โดยรัฐสภา เพื่อพิสูจน์ว่าหลวง-
ประดิษมธุรรมไม่มีผิด¹

การสอบสวนหลวงประดิษมธุรรมถ้าจะพิจารณากันตามความเป็นจริงแล้ว
ก็เป็น การสอบสวนกันพอเป็นพิธีเท่านั้น เพราะความมุ่งหมายก็เพียงเพื่อเป็นการล้างมลทิน
หลวงประดิษฯ อันเกี่ยวกับข้อหาคอมมิวนิสต์ไปหมดไป มิได้กระทำกันอย่างจริงจัง
ซึ่งดูได้จากคณะกรรมการที่ใครรับแต่งตั้งให้เป็นผู้สอบสวน ล้วนแต่เป็นคนของฝ่าย
รัฐบาลทั้งสิ้น ฉะนั้น เมื่อได้นำบันทึกของคณะกรรมการเข้าสู่สภา เพื่อขอความ
เห็นชอบ จึงถูกโจมตีจากยูแหงราษฎรจังหวัดสกลนคร (หลวงวรนิติปรีชา) อย่างรุนแรง
และในที่สุดที่ประชุมก็ลงมติขอรับในหลวงประดิษฯ อย่างเอกฉันท์ และที่นั่นาสังเกต
ก็คือ หัวหน้าคณะรัฐบาลโลกควายำต่อหน้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ด้วยความคอหนึ่งว่า

"...ท่านจะเห็นได้ว่า เมื่อหลวงประดิษมธุรรมจากประเทศสยามไป
ข้าพเจ้าไปส่ง ข้าพเจ้าได้แสดงกิริยาอาการคยอย่างไร หนังสือพิมพ์ทุกฉบับได้
ลงแล้ว ทำไมข้าพเจ้าแสดงเช่นนี้ ก็เพราะข้าพเจ้าอยู่เต็มใจว่าหลวงประดิษฯ
มิได้เป็นไปดังกล่าวหาท่านนั้น..."²

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2476, วันที่ 25
ธันวาคม 2476

² รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 20/2476, วันที่ 10
มีนาคม 2476

หลังจากนั้นรัฐบาลก็ได้แต่งตั้งให้หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นรัฐมนตรี ซึ่งเท่ากับเป็นการท้าทายให้เห็นว่า การยึดอำนาจครั้งนี้เป็นการเอาคณะพระยามโนปกรณ์นิติธาดา และก็ได้เห็นว่าเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม มิได้เป็นคอมมิวนิสต์แต่อย่างใด¹

กบฏบวร เกษ

วิกฤติการณ์อันรุนแรงทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่บีบแค้นแห่งความยุ่งยากมาตั้งแต่รัฐบาลชุดแรก ก็มาถึงจุดระเบิดที่คนไทยดวงใจกำลังเข้าประหัตประหารกันด้วยกำลังอาวุธ เพื่อ "อำนาจ" นับเป็นวิกฤติการณ์ที่รุนแรงที่สุดนับตั้งแต่รัฐบาลสามัญชนได้เข้าบริหารประเทศ เหตุการณ์ได้อุบัติขึ้น เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2476 เมื่อพระองค์เจ้าบวร เกษ ไกลกกำลังจากหัวเมืองย่น "อัลดีเมตัม" ให้รัฐบาลพระยาพลพลพยุหเสนาลาออกจากรัฐบาล

มูลเหตุของการกบฏ²

มูลเหตุแห่งวิกฤติการณ์กบฏบวร เกษนั้น ได้มีผู้เขียนหลายท่านได้อธิบายสาเหตุแห่งความรุนแรงครั้งนี้ไว้หลายทัศนะด้วยกัน บางทีว่ามาจากความเกียจคร้านที่ "ลูกเขรบางกรวย" ได้เห็นพระบรมเชษฐาธิราชทรงจักรวารีอย่างฉาบฉวยที่สุด ดังปรากฏในแถลงการณ์ฉบับแรกของคณะปฏิวัติ บางทีว่ารัฐบาลพยายามที่จะบีบบังคับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยการยุยงให้ประชาชนสาธยายถึงอำนาจของพระองค์ บางทีว่ามาจากความหวาดระแวงจากภัยคอมมิวนิสต์ บางทีว่ามาจากความขัดแย้งส่วนตัวระหว่าง พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา กับ พระองค์เจ้าบวร เกษ ที่พระองค์มิได้เข้าร่วมรัฐบาลตามที่พระองค์คาดหมายไว้ ฯลฯ จากบรรดาข้อคิดเห็นเหล่านี้ อาจสรุปได้เป็นประเด็นสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

¹ เกียรติชัย พงศ์พานิชย์, การปฏิวัติ 2475, พระนคร, 2512, หน้า 103.

² นิคม จารุมณี, กบฏบวร เกษ พ.ศ. 2476, วิทยานพนธ์เสนาบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519, หน้า 117 - 149.

ประการที่หนึ่ง เกิดจากความหวาดระแวงภัยคอมมิวนิสต์ และความไม่พอใจในการกลับมาเมื่ออำนาจทางการเมืองของหลวงประดิษฐมนูธรรม โดยฝ่ายกบฏกล่าวหาหลวงประดิษฐ์ฯ ซึ่งเปรียบเสมือนมันสมองของกองราษฎร และเป็นพี่เลี้ยงพหุกิจของรัฐบาลทกณ จะนำเอาลัทธิคอมมิวนิสต์มาใช้ในประเทศไทย รวมทั้งเอาโครงเทอมธุรกิจขายถึงคำสารภาพของ ร.ถ.สุนเริงรชชัย (ควน โภขารทัต) บุคคลสำคัญคนหนึ่งใน "คณะกู้บ้านกู้เมือง" ที่ได้เขียนมาสารภาพต่อพระยาพหลฯ นายกรัฐมนตรีว่า กวางคิดที่จะถอดตามภัยคอมมิวนิสต์ได้ ก็เกิดขึ้นทั่วไปในชุมชนชั้นผู้น้อย ส่วนผู้ใหญ่ เช่น พระองค์เจ้าบวรเดช ทรงรู้อะไรล่วงหน้าเพียง 3 สัปดาห์เท่านั้น ส่วนพวกในกรุงเทพฯ รู้อะไรล่วงหน้าเพียง 1 สัปดาห์เท่านั้น และแต่เดิมก็มีใครบางคนจะไขว่กำลังเข้าประชิดประหารกัน จึงไถ่ถอนหลัก 6 ประการต่อรัฐบาลเพื่อตกลงอย่างสันติ แต่เมื่อรัฐบาลปฏิเสธจึงต้องไขว่กำลัง ทำให้สูญเสียชีวิตและทรัพย์สินมากมาย

หลักฐานที่ชี้ให้เห็นถึงความหวาดระแวงภัยคอมมิวนิสต์กักถามประเทศ จนลงถึงลงมือทำการนั้น ก็คือหนังสือของ พ.อ.พระยาสิทธิพิภพสงคราม ที่ไปถึงรัฐบาลในวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2476 ความว่า

"...คณะรัฐมนตรีปลดปล่อยทัศนคติที่หมิ่นพระบรมเชษานุภาพ และหลวงประดิษฐ์ฯ กบฏมาเพื่อดำเนินการแบบคอมมิวนิสต์ต่อไป จึงขอใตกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งภายใน 1 ชั่วโมง ถ้ามิฉะนั้นจะไขว่กำลังบังคับ และจะเข้ายึดการปกครองชั่วคราว จนกว่าจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่ ซึ่งป็นายทหารประจำการเข้าเกี่ยวข้องกับ..."¹

และจากคำให้การของนายทหารฝ่ายกบฏที่ถูกจับตัวได้หลังเหตุการณ์สงบแล้ว ต่างก็ยืนยันตรงกันว่า เหตุที่คัดค้านใจเขารวมกันฝ่ายกบฏก็เพราะทราบข่าวว่ารัฐบาลจะเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ และจะคิกอบกลางราชบัลลังก์ ตั้งคำให้การของ พ.อ.พระประยูทธอริยันตอกาลพิเทร เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2476 ตอนหนึ่งว่า

¹ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, กรม, ที่ 39/163, เรื่อง คำขอหรือคำขาดและ
คำสั่งลงการหรือใบปลิวของพวกกบฏ

"...ในวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2476 เวลาประมาณ 15 นาฬิกา นายผล หงสกุล (หลวงเวหนเทียรเห็จ) ได้มาบอกข้าพเจ้าว่า พระองค์เจ้าบวร เศวตทวงกรพบตัว ข้าพเจ้าก็ไปหา พระองค์เจ้าบวร เศวตทรวร เวลาที่บ้านเมืองไปสงขม คณะรัฐบาลบางกอกกำลังคิดดำเนินการ เป็นคอมมิวนิสต์ และคิดล้มราชบัลลังก์ ทหารหัวเมืองและกรุงเทพฯ ได้พร้อมกันแล้ว ที่จะซัดขวางในวันสองวันนี้..."¹

ประการที่สอง ...เกิดจากกฎที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวออกให้ พระบรมเชษฐานภาพ ทั้งนี้เพราะนับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นคณา พวกเจ้าถูกการราวเสียชื่อเสียงอย่างมาก โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ไต้ลงข่าววิพากษ์ไม่เว้นวัน นอกจากนี้ยังอาศัยศาลสถิตย์ยุติธรรมลงละเมิดและขบนพระบรมเชษฐานภาพอีกด้วย² เมื่อในกรณีที่ นายถวัติ กุทธิเดช เลขาธิการสมาคมกรรมกรรางรถไฟเป็นโจทก์ยื่นฟ้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อศาลอาญา หมายว่าหมิ่นประมาท เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2476 ทั้งนี้เพราะพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงวิจารณ์ไว้ในสมุดปกขาว ตอนหนึ่งว่า

"...เรื่องกรรมการกลางที่ผู้เขียนอ้างว่าเป็นการเสียดสีหนึ่งถึงความระส่ำระสายอันนั้นนั้น ข้าพเจ้าขอตอบไ้ว่า การที่กรรมการกลางหยุดงานนั้น หาใช่เพราะความเคียดแค้นจริงจังอันใดไม่ ที่เกิดเป็นคั้งนั้นขึ้น เพื่อจะได้เปิดโอกาสให้ทั้งสมาคมคนงานและคนจะได้เป็นหัวหน้า ได้รับเงินเดือนกันสบาย ๆ เท่านั้น..."³

¹ พระธรรมนูญการปกครอง, กรบ, บัญชีส่วนรวมและคำพิพากษาคณะกฤษฎีกา, ฉบับที่ 5, กติคำที่ 7/2476, คดีแดงที่ 2/2476.

² ชัยอนันต์ สุกตฤณ และคณะ, ศักดิ์การเบื่อง, อ้างแล้ว, หน้า 94.

³ เลื่อน ทรราชย์วาทิช, ฝันร้ายของข้าพเจ้า, พระนคร, ศกภัย, 2512, หน้า 10.

เรื่องนี้ได้มีนักเขียนแสดงความคิดเห็นไว้ในหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2489 มีข้อความตอนท้ายว่า

"...พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์ผู้ทรงคุณเหมือนจะเป็นพระมหากษัตริย์องค์เดียวที่ถูกฟ้องในคดีอาญา (และคดีแพ่งด้วยเมื่อทรงสละราชสมบัติแล้ว) โดยกล่าวหาว่า พระองค์ทรงร่วมมือกับเจ้าคุณมโนปกรณ์นิติธาดาในทางการเมือง ทำผิดวิधिทางรัฐธรรมนูญ ในครั้งเจ้าคุณมโนปกรณ์นิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวรารากันในปี พ.ศ. 2476 และในต่อมหลังใจทกได้ไปขอพระราชทานอภัยโทษที่สงขลา เรื่องจึงเงียบไป แต่ผู้ที่อยู่ใกล้ชดบวงกนคงจะทราบเรื่องที่ว่า แม้ผู้ฟ้องคดีจะเป็นกนธรรบคา แต่ผู้ที่ช่วยเกลาสำนวนฟ้องให้ นั้น เป็นคนสำคัญเพียงใด..."¹

และที่สำคัญก็คือ ศาลอาญาได้ประทับฟ้องไว้ด้วย อันเป็นการหมิ่นพระบรมเกชาานุภาพอย่างชัดแจ้ง จึงทำให้คนทั่วไปสงสัยกันว่า จะต้องมีคนสำคัญในวงการรัฐบาลสนับสนุนให้เห็นเป็นใจ หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯเดลีเมลจึงได้ตีพิมพ์ว่า

"...ความเอิกเกริกอวดวออย่างสาขานยที่ นายถวัติ ฤทธิเดช คิดขึ้นคราวนี้ ต้องมีมูลเหตุเนื่องมาจากอะไรอย่างหนึ่ง ซึ่งน่าจะคนควาเพราะอะไรก็คื นายถวัติ ฯ และพรรคพวกกมไม่เงโพท่จะคิดควาจะฟ้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวใดคคอง ๆ นอกจากนายถวัติฯ แกล้งทำขึ้นเพื่อจะทำลายพระ ราชกิติคุณ..."²

¹ ประสิทธิ์ ๗ พัทลุง, ใน "เห่าเก่าในขวคใหม่", ประชาธิปไตยรายวัน, ฉบับวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2489

² คุรายละเอียคใน บทนำของหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯเดลีเมล ฉบับวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2476.

ยิ่งกว่านั้นรัฐบาลผู้รับผิดชอบก็มีใ้ดำเนินการอย่างใดในอันที่จะปกป้องพระองค์ให้รอดพ้นจากการถูกหมิ่นพระบรมเชษานุภาพ อันเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันอยู่ทั่วไปในหน้าหนังสือพิมพ์

ประการที่สาม เกิดจากการบีบคั้นทางการเมืองในระบบรัฐสภาของบรรดานายทหารและขุนนางรุ่นเก่าอันสืบเนื่องมาจากการปิดสภาของพระยาบโปกกรมัตติธาดา และคณะทหารรุ่นใหม่ใ้ใ้กำลังเข้าทำการรัฐประหารบีบบังคับให้รัฐบาลพระยามโนฯ ลาออก อันเป็นวิธีการที่ไม่ชอบด้วยวิถีทางของประชาธิปไตย และรัฐธรรมนูญแต่ประการใด แม้คณะรัฐประหารจะอ้างว่า คณะรัฐมนตรีชุดเก่าบริหารราชการแผ่นดินไปถูกต้องครบจำนวนตามรัฐธรรมนูญ และง่ใ้รัฐธรรมนูญบางมาตรา จึงใ้ทำการรัฐประหารเพื่อใ้มีการเปิดสภาผู้แทนราษฎรตามระบอบประชาธิปไตยก็ฟังใ้ขึ้นอยู่ดี "เพราะหลังจากทำการรัฐประหารแล้ว อำนาจจักตกอยู่ในมือของคณะกรรมการชุดนี้ไม่ม่น้อยกว่า 20 ปี โดยไม่ยอมใ้มีการแข่งขันของฝ่ายตรงกันข้าม เมื่อเป็นเช่นนั้น ยักยอกทางเดียว คือ การใ้กำลังเข้าช่วงชิงอำนาจทางการเมืองเสียก่อนนั้น"¹

ประการที่สี่ เกิดจากความประสงค์ใ้ใ้มีการจักระบอบการปกครองประเทศใ้เป็นประชาธิปไตยโดยแท้จริงตามอุดมการณ์ โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข แนวคิดใ้เช่นนี้เกิดขึ้นเพราะ เกมส่การ เมืองภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว กลายเป็นเกมส์การต่อสู้เพื่อวางชิงอำนาจกัน จนปรากฏจากกฎเกณฑ์ใ้กว่ากอนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเสียอีก และควยความรู้สึกใ้ช่วยใ้ให้การปกครองถูกต้องตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตยที่แท้จริง คณะบุคคลกลุ่มหนึ่งจึงใ้ก่อการกบฏขึ้น และใ้ยื่นคำขาดต่อรัฐบาล 6 ข้อ เพื่อใ้รัฐบาลใ้ตอบทวนคำมั่นสัญญาที่ใ้ใ้ใ้ไว้กับประชาชน

ประการที่ห้า เกิดจากความขัดแย้งระหว่างทหารหัวเมืองกับคณะราษฎรภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง "ทหารหัวเมืองรู้สึกว่คณะราษฎรมิใ้ใ้ใ้ความสนใจแก่พวกตน และมองเห็นความสำคัญขงบรรดาทหารหัวเมืองในกิจการที่สำคัญ ๆ ฉะนั้น

¹ Virginia Thomson, Thailand : The New Siam, New York, Mcmillan Company, 1911, pp. 71 - 72.

ช่องโหว่ของทหารหัวเมืองจึงเป็นจุดหนึ่งที่ทำให้เกิดการกบฏนองเลือดขึ้นได้โดยง่าย"¹
 ต่อมาเมื่อคณะราษฎรได้ยึดอำนาจแล้ว "พระยาทรงสุรเดชได้จัดรูปแบบของทหารใหม่
 ตามแบบประเทศสวีเดน ไม่มีทหารยศนายพล"² ท่านผู้นี้ได้มีคำสั่งเปลี่ยนแปลงกิจการ
 ภายในกองทัพทุกด้าน โดยที่ พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนามิได้รับรู้ด้วย และโดยเฉพาะ
 หลังจกยึดอำนาจเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 แล้ว คณะรัฐประหารได้
 สั่งปลดคนเก่าแล้วบรรจุพรรคพวกของคณะราษฎรเข้าคุมอำนาจแทน ซึ่งมีนายทหารที่ถูกปลด
 หลายคนได้เข้าร่วมทำการกบฏด้วย³ สิ่งเหล่านี้ทำให้ทหารในหัวเมืองหวาดวิตกมากยิ่งขึ้น
 และประกอบกับทหารหัวเมืองส่วนใหญ่เป็นสานุภักย์ของพระยาทรงสุรเดช จึงเป็นศัตรู
 ทางการเมืองกับหลวงพิบูลสงคราม จึงพร้อมที่จะเข้าร่วมกับฝ่ายกบฏ ดังเห็นคำให้การ
 ของขุนคลังพลพยุหเสนาว่า

"...เขาถามผมว่า เกียดหลวงพิบูลสงครามไหม ผมว่าไม่เกียด แต่ไม่
 นับถือและดูถูก ตัวเองไม่มีความสามารถควรแก้ตำแหน่ง..."⁴

ประการที่หก การกระทบกระทั่งในมณฑลเทศาภิบาลของพระวรวงศ์เธอพระองค์-
เจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นอดิศัยดิศกุล และ พ.อ.พระยาตรีสิทธิสงคราม กับบรรดาผู้นำในคณะราษฎร
ด้วยเหตุที่พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นอดิศัยดิศกุลทรงปรารถนาที่จะให้มีการปกครองในระบอบ
ประชาธิปไตย และโคทรงเรียก พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนาไปปรึกษาหารือ แต่ตกลง
กันไม่ได้ เพราะพระยาพล ๗ ไม่ไว้วางใจด้วยเหตุว่าเป็นเชื้อพระวงศ์⁵ นับแต่นั้นมา

¹วิชัย สุวรรณรัตน์, "การปฏิวัติรัฐประหารและการกบฏภายหลังเปลี่ยนแปลง
 การปกครอง", ใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ, สัปดาห์การเมือง, อ่างแล้ว, หน้า 95.

²เสาวรักษ์ (นามแฝง), ตัวตายแต่ข้อยัง, พระนคร, 2518, หน้า 286 -
 287.

³ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ, สัปดาห์การเมือง, อ่างแล้ว, หน้า 95

⁴นิมิตรมงคล นวรัตน์, ม.ร.ว., เบื้องนิมิตรและชีวิตแห่งการกบฏสองครั้ง,
 พระนคร, 2513, หน้า 336 - 337.

⁵วิเทศกรณีย์ (นามแฝง), เหตุการณ์ทางการเมือง 43 ปี แห่งระบอบประชาธิปไตย,
 พระนคร, 2518, หน้า 379.

พระองค์เจ้าวร เกษทรง เป็นไม้เบื่อไม้เมากับคณะราษฎรตลอดมา แม้ภายหลังเปลี่ยนแปลง การปกครองแล้ว คณะราษฎรก็ยังส่งสายไปเฝ้าอยู่เนือง ๆ พระองค์เองก็ทรงทราบว่า กำลังตกอยู่ในฐานะที่ไม่ไว้วางใจของคณะราษฎร ประกอบกับพระองค์ทรงผิดหวังในทาง ส่วนตัว ที่ทรงคาดหวังจะได้รับตำแหน่งในทางการ เนื่องจากคณะราษฎรควย¹ จึงเป็นการ บีบคั้นให้พระองค์ไม่พอใจมากยิ่งขึ้น และเหตุการณ์ที่ถือว่าเป็นการจุกจกจนหน่วงการกบฏ ก็คือ คณะบุคคลในรัฐบาล 2 คน คือ พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม และ น.ท.หลวงศุภชลาศัย ได้มีหนังสืออันมีลักษณะขบขู่ไปยังพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวร เกษ ดังความตอนหนึ่งว่า

"...บัดนี้ปรากฏข่าวทางสืบสวนว่า ท่านได้มีการประชุมและคิดอยู่เสมอ ในอันที่จะให้เกิดความไม่สงบแก่บ้านเมือง และทำให้รัฐบาลเป็นกบฏ ซึ่งเป็น เหตุให้การบริหารบ้านเมืองไม่ก้าวหน้าไปเท่าที่ควร จะเป็นในฐานะที่ข้าพเจ้า เป็นผู้รับผิดชอบรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง จึงขอเตือนให้ท่านสงบจิต เสีย หากท่านยังขึ้นจุ่นจวนอีก คณะกักตวงจะกระทำการรุนแรง และจะถือเอา ความสงบของบ้านเมืองเท่านั้น เป็นกฎหมายอันสูงสุดในการกระทำแก่ท่าน ที่ กล่าวนานี้มิใช่เป็นการขู่เข็ญ แต่เป็นการเตือนมาเพื่อความหวังดี..."²

เมื่อทรงรับหนังสือ พระองค์ก็ถึงกับตรัสกับบรรดานายทหารทั้งหลายที่บ้านพระยาไชยณรงค์ ฤทธิรงค์ว่า "ตั้งใจจะเป็นพลเมืองที่สงบ แต่เขาไม่ให้สงบ"³ หนังสือดังกล่าวนอกจาก จะสร้างความไม่พอใจแก่บรรดาขุนนางและพระวรวงศ์แล้ว ยังเป็นการสร้างความ แดกแแยกระหว่างกลุ่มบุคคลทั้งสองให้รุนแรงมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากการวิพากษ์ วิวิจารณ์ในหน้าหนังสือพิมพ์บางกอกไทม์ตอนหนึ่งว่า

¹วิเทศกรรณีย์ (นามแฝง), เหตุการณ์ทางการเมือง 43 ปี แห่งระบอบประธา ธิปไตย, อ่างแล้ว, หน้า 379.

²เลื่อน กรวาทย์วามิช, ฝันร้ายของข้าพเจ้า, อ่างแล้ว, หน้า 16 - 17.

³พระบรมขณูบทหารบก, กรม, บัญชีสำนวนถ้อยคำพิพากษาศาลพิเณนคดีกบฏ, (พระองค์เจ้าวร เกษ), หน้า 5, คดีคำที่ 7/2476

"...คุณหลวงทั้งสองที่กล่าวมานั้น ใ้แลเห็นความหยาบกายในอันที่จะ
ต้องมีจดหมายทูลและแจ้งไปยัง เจ้านายและข้าราชการรุ่นเก่า เคือนผู้ที่
ได้รับจดหมายนั้น ๆ ว่า อย่าใ้ไ้ทำลายการดำเนินงานของรัฐบาล..."¹

ส่วน พ.อ. พระยาศรีสิทธิสงครามนั้น ทั้ง ๆ ที่เป็นเพื่อนสนิทของหัวหน้าคณะ
ปฏิวัติ แต่เนื่องจากเป็นคนคักสินใจช้า และประกอบกับความไม่พอใจที่คณะราษฎรบางกน
ใช้วิธีการรุนแรง ครั้นเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว พ.อ. พระยาทรงสุร เลขใ้
สั่งย้ายไปประจำกระทรวงศึกษาธิการ² ซึ่งเป็นการลงโทษทางอ้อม และต่อมาเมื่อ
คณะผู้นำทหาร 4 ท่านใ้ลาออก พ.ท. หลวงพิบูลสงครามก็ใ้คิดค่อใ้ พ.อ. พระยา-
ศรีสิทธิสงครามเข้าเป็นบัญญชการทหารบก แต่การครั้งนั้นปรากฏว่า "เป็นแผนของ
พระยาทรงสุร เลขที่ใ้จะหักหลังพระยาพหลา³ และพระยาศรีสิทธิสงครามเองก็ใ้เตรียม
แผนการสั่งย้ายนายทหารที่เป็นพวกของคณะราษฎร พ.ท. หลวงพิบูลสงครามจึงคองทำ
การรัฐประหาร เมื่อ 20 มิถุนายน 2476 ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนั้นใ้ พ.อ. -
พระยาศรีสิทธิสงครามโกรธ พ.ท. หลวงพิบูลสงครามมาก นายประยูร ภมรมนตรี ใ้
เล่าความค่อนหนึ่งใ้ว่า

"...ท่านเจ้าคุณศรีสิทธิสงคราม มาหาข้าพเจ้าที่บ้านบางซื่อ หน้าเข็มเกรียม
คาแคงกำเป็นสายเลือด นังกักกรมพุกว่า หลวงพิบูลสงครามเล่นสกปรก หลอกเอา
ท่านมาทำลายปณปีเพื่อสร้างคัวเอง ท่านจะคองกำจัก จะคองฉาหลวงพิบูล ๆ แต่
จะคองคูกเหตุการณ์ค่อน ถ้าหลวงพิบูลลาวงเกินพระเจ้าแผ่นดินเมื่อใ้ ท่านเป็นลงมือ
เค็ชชาก..."⁴

¹ดูรายละเอียดในหนังสือพิมพ์บางกอกใหม่ ฉบับประจำวันที 20 กรกฎาคม

พ.ศ. 2476

²หนังสือที่ระคึกพิชัพระราชทานเพลิงศพ ร.ท. จงกค ไกรฤกษ์, หน้า 35-36

³ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แบนคินของข้าพเจ้า, อ่างแล้ว, หน้า 292

⁴เดิมเค็ยวกัน, หน้า 292 - 293

มูลเหตุสำคัญทั้ง 6 ประการดังกล่าว ทำให้การต่อสู้ทางการเมืองถึงขั้นแตกหัก ที่โซ่กำลังเข้าประหัตประหารกัน สำนักประวัติศาสตร์หลายท่านเห็นห้องทองกันว่า

"...การกบฏบวรเดชเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ 24 มิถุนายน 2475 นั่นเอง..."¹

ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลว่า การปฏิวัติเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 ได้สำเร็จเสร็จสิ้นลงโดยรวดเร็ว และปราศจากการเสียเลือดเนื้อและชีวิตตามแผนการที่คณะราษฎรได้คิดเอาไว้ทุกประการ นั่นก็คือ การควบคุมพระราชวังที่กุมอำนาจสำคัญของฝ่ายรัฐบาลไว้ได้อันใดแก่ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต มิ่งมหาไถ่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยอมตามข้อเรียกร้องของคณะปฏิวัติ โดยทรงทูลเกล้าฯ ถวาย "หากนิได้เป็นไปตามพระราชประสงค์ของพระองค์ ก็อาจใช้ความพยายามที่จะถึงอำนาจที่มอบให้ไปนั้นคืนกลับมาได้ในภายหลัง..."² เพราะฉะนั้นจึงทำให้เป็นที่เข้าใจกันว่า วิกฤตการณ์กบฏบวรเดช เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิวัติเมื่อปี พ.ศ. 2475 เพราะ "ฝ่ายเจ้า" จึงเป็นผู้สูญเสียอำนาจโดยฉับพลันอย่างไม่เคยมีมาก่อน ยอมเจ็บแค้นและต้องการอำนาจคืนและประกอบกับในช่วงเวลาแห่งรัฐบาลพลเรือนชุดแรกของพระยามโนฯ ได้กระทำการอันชวนให้คิดว่า เป็นความพยายามที่จะเรียกอำนาจคืนให้กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหลายกรณีด้วยกัน ถึงที่ผู้รู้หลายท่านได้แสดงความคิดเห็นไว้ มุ่งอาจสรุปสั้น ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. ความพยายามของพระยามโนฯ ที่จะเรียกอำนาจของ "คณะราษฎร" โดยออกคำสั่งมิให้ข้าราชการ ทหาร สังกัดเป็นสมาชิก "สภากบฏคณะราษฎร" มิฉะนั้นจะไม่จ่ายเงินเดือนให้ (ดู หลักการประจักษ์ไทย - ผู้เขียน)
2. ความพยายามที่จะให้เกิดการแตกแยกในคณะราษฎร โดยอาศัยเก้าอี้เกรงเกรงกลัวของหลวงประดิษฐฯ เป็นเครื่องมือในข้อหาว่าเป็นกบฏมิวนิสต์ (ประสบความสำเร็จ)
3. ราชอำนาจโดยการยุบสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา เป็นการปิดทางมิให้ผู้อื่นเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการบริหารประเทศ (ละเมิดรัฐธรรมนูญ)

¹หนังสือที่ระลึกพิธีพระราชทานเพลิงศพ ร.ท. จงกล ไกรฤกษ์, หน้า 35 - 36.
²ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แผ่นดินของชาติเจ้า, อ่างแล้ว, หน้า 292.

4. คว้ยความจงรักภักดีในทางส่วนตัวของพระยามโน ฯ ที่มีภรรยาเป็นนางสนมของพระโอรสของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี

5. ยกเลิกสมาคม "กษัตริย์" ซึ่งเปลี่ยนแปลง "กษัตริย์" โดยให้เหตุผลว่าประชาชนยังไม่มีความรู้และความเข้าใจเรื่องพรรคการเมือง อาจทำให้แตกความสามัคคีทั้ง ๆ ที่ในตอนแรก ก้าวพระยามโน ฯ เองก็เห็นชอบด้วยแล้ว (ไม่ยอมให้มีพรรคการเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตย)

6. จากคำพิพากษาศาลพิทักษ์ พ.ศ. 2476 ฟังได้ว่า กษัตริย์กบฏวรรคผล มีวัตถุประสงค์จะดวยอำนาจคืนให้กับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวตั้งเดิม

7. เมื่อคณะกรรมการขับไล่รัฐบาลพระยามโน ฯ ออกไปแล้ว ได้มีการเรียกร้องให้พิจารณาโทษพระยามโน ฯ และคณะ แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีหนังสือถึงนายกรัฐมนตรีในใหม่ ทรงขอร้องให้เรื่องที่แล้วไปแล้ว อย่าให้บ้ออะไรต่อกันอีกเลย

8. กรณีพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและข้าราชการบริพาร สักจจากพระราชมังคลาภิเษก จ้าหิน ไปยังจังหวัดสงขลา เป็นสาเหตุความไม่คลิดอีกประการหนึ่งว่าหากพระองค์ไม่ทรงทราบเรื่อง จะต้องเสด็จไปทำไม

วัตถุประสงค์ของการกบฏ

วัตถุประสงค์การกบฏวรรคผล เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2476 ได้ระบุวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจนของผู้กบฏครั้งนี้ว่า คณะทหารหัวเมืองไปเอาใจการดำเนินงานบริหารประเทศของคณะรัฐบาลในขณะนั้น และต้องการโคตกราบถวายบังคมลาออกไปมีละนั้นจะโซ่กำลังบังคับ จนกว่าจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ในตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่ ซึ่งไม่มีนายทหารประจำการ เข้ามามีอำนาจของคว้ย และให้รัฐบาลตั้งขึ้นใจภายในเวลานั้นจำกัด และต่อจากโคตส่งแถลงการณ์ฉบับแรกไปแล้ว คณะนายทัพฝ่ายกบฏ ก็พลเอกพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบวรเดช โคตส่งคำสาคนากองรัฐบาลเป็นฉบับที่สองโดยมีเนื้อหาใน นาวาอากาศเอก พระยาเวหาสยานพิลปประสิทธิ์ นาวาอากาศโทพระยาเทเวศร์อำมรย์ และร้อยเอกเสนาะ รักมรรษ เป็นผู้นำมาขึ้นต่อรัฐบาล คำสาคนั้นมีเนื้อหาสาระสำคัญ 6 ประการ คือ

"...อนึ่ง ขอประกาศให้ทราบไว้ด้วยว่า บรรดาผู้ที่ก่อการครั้งนี้มิได้มีความปรารถนา
ลาภยศ หรืออำนาจอย่างใดอย่างหนึ่ง ตั้งใจนำความสงบสุขของชาติบ้านเมืองและ
ของประชาราษฎรเท่านั้น..."¹

จากแถลงการณ์ทั้งสองฉบับนี้ จะพิจารณาเห็นว่า มีวัตถุประสงค์ร่วมกันอยู่ประการหนึ่ง
คือ ไม่ปรารถนาจะให้ทหารและข้าราชการพลเรือนประจำการ เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมือง
เพราะเห็นว่า เมื่อทหารมาายุ่งเกี่ยวกับการเมืองแล้ว มักก้าวท้าวและทำหน้าที่ทำลายล้าง
พิพาทจากความผิดชอบของกษัตริย์และการเมืองด้วยกำลังทหารและอาวุธ ดังที่เป็นมาแล้ว
ในครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และครั้งที่ 2 เมื่อ 20 มิถุนายน
พ.ศ. 2476

กล่าวโดยสรุปแล้ว ฝ่ายกบฏต้องการให้รัฐบาลดำเนินการปกครองประเทศให้เป็น
ประชาธิปไตยตามหลักการ เมืองที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญไทยแท้จริง มีชื่อเช่นที่รัฐบาลในขณะนั้น
กำลังดำเนินการที่ไว้กำลัง เป็นเครื่องมือในการบริหารการปกครอง โดยมีได้คำนึงถึงความถูกต้อง
และชอบธรรมแต่อย่างใด

การก่อการ

คณะกบฏการกบฏได้เริ่มจับกลุ่มมากขึ้นจากบุคคลหลาย ๆ กลุ่ม และได้ก่อการกบฏ
ในปี พ.ศ. 2476 โดยมี พ.ต. ประยูร ภมรมนตรี^{**}, พ.อ. พระยากรวีรสิทธิสงคราม, พ.ต.-
หลวงพลหาญสงคราม และ ร.ท. จงกล ไกรฤกษ์² ด้วยความเจตนาที่จะล้มล้างรัฐบาล และ
คณะกบฏการกบฏได้เพิ่มมากขึ้น ๆ บุคคลสำคัญทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน มีรายชื่อปรากฏ
ดังต่อไปนี้

¹ กรมพระธรรมมัญญพราหมณ์, กระทรวงกลาโหม, บัญชีส่วนรวมคดีและคำพิพากษาศาลพิเศษ
คดีกบฏ, (พระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอ), ฉบับที่ 1, กคดีคำที่ 35/2476

^{**} พ.ต. ประยูร ภมรมนตรี ได้แยกตัวออกมาเพราะขัดแย้งกับ พ.อ. พระยากรวีรสิทธิสงคราม

² หนังสือที่ระลึกพิธีพระราชทานเพลิงศพ ร.ท. จงกล ไกรฤกษ์, หน้า 78.

ฝ่ายทหาร ประกอบด้วยบุคคลสำคัญ คือ

- นายพลเอกพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบวรเดช กฤดากร
- นายพลตรีพระยาเสนาสงคราม (ม.ร.ว.อ. นพวงศ์)
- นายพลตรีพระยาจินดาจักรีรัตน์ (เจิม อารุช)
- นายพลตรีพระยาทรงอักษร (ชวน ภวนลิขิตกร)
- นายพันเอกพระยาเสรีพิทักษ์สงคราม (คิน ทาราม)
- นายพันเอกพระยาเทพสงคราม (สิน อักนิทัต)
- นายพันเอกพระยาฤทธิรงค์ธูแดน (ทองคำ ไทไชโย)
- นายพันเอกพระยาเรีสรักกิติ (ทองอยู่ สุทธานนท์)
- นายพันเอกพระยาไชยเนตรฤทธิรงค์ (อึ้ง โปธิกนิมรัฐ)
- นายพันเอกพระยาสุรพันธ์เสนี (วัน บุณนาก)
- นายพันโทพระบัวจวมภินิวก (แปงก เองะกิริ)
- นายพันโทพระยาเกษโยธาภิบาล (ปาน สุนทรจันทร์)
- นายพันโทหลวงจรรยาพิไกร (จรรยา โชติกเสถียร)
- นายพันตรีหลวงเดชาวุฒิสงคราม (จิตร อักนิทัต)
- นายพันตรีหลวงเวหนเห็นเห็น (พล วงษ์สกุล)
- นายพันตรีหลวงรณสิทธิสงคราม (เงิน วรารักษ์ไม้มัก)
- นายพันตรีหลวงกบมากาล (ดี จารุปานตุ)
- นายพันตรีหลวงโหมวังชัย (เวก สู้ไวย)
- นายพันตรีหลวงสิทธิยานุการ (สิทธิ แสงชูโต)
- นายพันตรีหลวงปรีชากุลยุทธ (ทิพย์ คงกานนท์)
- นายพันตรีหลวงแสงสะพาน (ม้าย อานกะมัย)
- นายร้อยเอกหลวงหาญยุทธ (สงวน บุรณเสิมฤทธิ์)
- นายร้อยเอกหลวงโหมรอนราญ (ตุ ปลอดวงษ์ วัฒนอุษา)
- นายร้อยเอกขุนเรีรณชัย (ควน โภมารทัต)
- นายร้อยโทจงกล ไกรฤกษ์

ฝ่ายพลเรือน ประกอบด้วยบุคคลสำคัญ คือ

หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร

หม่อมเจ้ากฤษประารภ กมลასัน

หม่อมเจ้าวิเศษภักดิ์ ชยางกูร

ขุนอัคนีรักษการ (อัน ไวยพุกภัย)

นาวาเอกพระยาภรรยภักดิ์พิพัฒน์ (เลื่อน ภรรยภักดิ์วาณิช)

นายหลุย กี่ร์วิศ

พระยานายกนครชน ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา

อำมาตย์เอกพระยาวิเศษฤาชัย ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี

คณะผู้ก่อการกบฏได้เริ่มต้นจากนายทหารชั้นผู้น้อยก่อน แล้วจึงไปชักชวนนายทหารชั้นผู้ใหญ่เข้าร่วมในภายหลัง และใช้เวลาทำการรวบรวมพรรคพวกในเวลาอันรวดเร็ว โดยเฉพาะพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบวรเดช ได้ชักชวนพระทัยเข้าร่วมทำการกับคณะทหารหัวเมืองทันทีที่ ร.ท. จงกต ไกรฤกษ์ ตัวแทนของทหารหัวเมืองเข้าเฝ้า และทรงครีส์ว่า "ฉันยอมเธอ เพราะต้องกู้ชาติบ้านเมืองเอาไว้"¹

แผนการกบฏ

เนื่องจากคณะผู้ก่อการกบฏต้องทำงานกันอย่างเร่งรีบ ฉะนั้นแผนการเตรียมตัวเพื่อก่อการกบฏจึงบกพร่องมาก ประกอบกับเวลาน้อย จึงทำให้การดำเนินงานของคณะผู้ก่อการกบฏขาดการพิจารณาตามทวนอย่างรัดกุม และต้องล้มเหลวไปในที่สุด แก่อย่างไรก็ตาม การประชุมครั้งแรกก็ได้นัดพบปะกันที่ร้านอาหารถนนราชวงศ์ ในเดือนกรกฎาคม 2476 โดยมี พ.อ. พระยาภิรมย์ภักดีสงคราม (กิน ทหาราม) พ.ท. หลวงพลหาญสงคราม (จิตร อัครนิทัศน์) และ ร.ท. จงกต ไกรฤกษ์ ได้ปรึกษาหารือกันว่าจะนำทหารจากอยุธยา นครราชสีมา ปราจีนบุรี พิษณุโลก นครสวรรค์ ราชบุรี เพชรบุรี และกรมอากาศยานดอนเมือง แล้วเคลื่อนพลมาประชิดติดพระนคร โอบให้กำลังทหารในกรุงเทพฯ สมทบกับอำนาจรัฐบาล

¹หนังสือที่ระลึกงานพิธีพระราชทานเพลิงศพ ร.ท. จงกต ไกรฤกษ์, หน้า 88.

ต่อมาในเดือนสิงหาคม 2476 ได้มีการประชุมอีกครั้งหนึ่งที่บ้านหลวงพลหาญสงคราม ถนนราชวัตร โดยเชิญนายทหารหัวเมืองเข้าร่วมประชุม ที่ประชุมตกลงเลือก พลเอกพระ - วรวงศ์เชษฐพงษ์ เจ้าบวร เกษ ทศกากร เป็นหัวหน้า การประชุมครั้งสุดท้ายได้มีขึ้นในเดือน ตุลาคม 2476 ณ บ้านพักของ พ.อ. พระยาไชโยเนตรฤทธิรงค์ (อึ้ง โหริณิบรู) ในจังหวัด นครราชสีมา¹ ที่ประชุมตกลงให้ดำเนินการตาม "แผนล้อมทวง"² โดยใช้จังหวัดนครราชสีมา เป็นกองบัญชาการใหญ่ ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลที่ว่า นครราชสีมาเป็นจังหวัดใหญ่มีกำลังทหารและ อาวุธมากกว่าแห่งอื่น ประการหนึ่ง มีนายทหารนอกประจำการที่สมัครร่วมทำการ อีกประการหนึ่ง ประกอบกับจังหวัดนครราชสีมา เป็นศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมพลได้สะดวก และไม่ไกลจากพระนครมากนัก³

จากนั้นกองทัพของฝ่ายกบฏภายใต้การนำของพลเอกพระวรวงศ์เจ้าบวร เกษ ก็เคลื่อนพลสู่คอนเมือง ในวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2476 และในการนี้คณะทหารฝ่าย หัวเมืองได้ออกแถลงการณ์แจ้ง เหตุผลแห่งการกระทำของคณะกบฏบางกอกให้ประชาชนทราบ ** พร้อม ๆ กันนั้นฝ่ายกบฏก็ได้แถลงการณ์ให้ฝ่ายรัฐบาลทราบ ซึ่งการโต้ตอบระหว่างรัฐบาล กับฝ่ายกบฏไม่สามารถตกลงกันได้ เพราะฉะนั้นการปะทะกันการใช้กำลังอาวุธ เข้าประหัต ประหารกันระหว่างคนไทยด้วยกันเองก็เริ่มรุนแรงขึ้น เมื่อฝ่ายรัฐบาลได้แต่งตั้งให้ พ.ท. - หลวงพิบูลสงคราม เป็นผู้บังคับการกองผสมปราบกบฏ

การปะทะกันระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายกบฏ ณ พุ่งบาง เขม้นั้น ทั้งสองฝ่ายต้องสูญเสีย ชีวิตและทรัพย์สินไปเป็นอันมาก และในที่สุดฝ่ายรัฐบาลก็สามารถขับไล่ฝ่ายกบฏจนจาก ฉานกรุงเทพมหานคร ไปตั้งมั่นอยู่ที่ ตำบลนิคม จังหวัดนครราชสีมา อันเป็นที่มั่นสุดท้ายของ ฝ่ายกบฏ และ ณ ที่นั้นการรบของทั้งสองฝ่ายถึงขั้นตะคุบบอนกันด้วยอาวุธคาบปลายปืน และ

¹ กรมพระจรรยาสมุทรพหารบก, กระทรวงกลาโหม, คำพิพากษาศาลพิเศษคดีแดงที่ 62, 63, 64, 38/2477 พระยานรชนกับพวก รวม 12 คน จำเลย แห่งที่ 2.

² นิมิตรมงคล นวรัตน์, ม.ร.ว., เมืองนิคมและชีวิตแห่งการกบฏสองครั้ง, อ่างแลว, หน้า 335.

³ นิคม จารุมณี, กบฏบวร เกษ พ.ศ. 2476, วิชานิพนธ์มิตติพิทยาลัย, 2519, หน้า 162

** กระจายละเอียดในภาคผนวก ข..

ฝ่ายกบฏต้องยอมแพ้โดยคุณผี เบื่อพวกตนได้สูญเสียผู้นำคนสำคัญ คือ พ.อ.พระยาปริสสีทธิ
สงคราม (กิน ทาราบ) ฝ่ายรัฐบาลจึงสามารถเข้าควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ หลังจากนั้น
ฝ่ายรัฐบาลก็ได้ใช้มาตรการในการปราบปรามผู้เป็นปฏิปักษ์ทางการเมือง
อย่างเฉียบขาด โดยอาศัยพระราชบัญญัติจัดตั้งกาลพิเษเป็นเครื่องมือที่สำคัญ

4.1 เหตุแห่งความล้มเหลวของการกบฏ

การพาอแพชของคณะกบฏบางกลุ่มของกรุงนี้ เป็นสิ่งที่น่าสนใจที่จะวิเคราะห์กันโดย
ละเอียด เพราะเมื่อพิจารณาแผนการต่าง ๆ แล้ว ฝ่ายทหารหัวเมืองได้เตรียมฝ่าย
รัฐบาลในขณะนั้นมาก จึงน่าจะมีค่าแห่งความสำเร็จรองลงมายประการที่ทำได้ของ
ปราชัยในที่สุด อาจพิจารณาในสาระสำคัญได้ดังนี้

1. คณะทหารหัวเมืองมีผู้นำที่ไม่เหมาะสม ยิ่งถ้อยกันว่า เป็นสาเหตุที่สำคัญ
เพราะถ้าหากมีผู้นำที่ถูกต้อง เช่น แข็งแล้ว การอาจจะถล่มตรงกันข้ามก็ได้ และกรณี
ที่มีผู้นำไม่เหมาะสมทำให้เกิดความแตกแยกในหมู่นายทหารคนสำคัญของฝ่ายหัวเมือง ไม่
ยอมเข้าร่วมทำการด้วย กรณีนี้ พ.อ.พระยาปริสสีทธิสงครามเอง ก็ได้เคยคัดค้านในที่
ประชุมนายทหารฝ่ายหัวเมืองก่อนลงมือทำการแล้วว่า กลุ่มทหารในพระนครที่สัญญาว่า
จะเข้าร่วมปฏิบัติขบถ พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา นั้น ไปเห็นด้วยกับการเลือกเอา
พระองค์เจ้าบรมเทศ เป็นหัวหน้า เพราะเห็นว่าเป็นเจ้านาย เป็นพระราชวงศ์ชั้นสูง
จึงเกรงไปว่า ถ้าทำการสำเร็จแล้ว จะกลับมาเอาระบอบการปกครองแบบเก่ามาใช้
อีก และที่สำคัญก็คือ "ผู้บังคับบัญชาทหารในพระนครและหัวเมืองบางแห่งขาดความใกล้ชิด
สนิทในตัวของพลเอกพระองค์เจ้าบรมเทศ" และในที่สุดก็ไปยอมให้ความร่วมมือด้วย

ยิ่งกว่าเห็นรัฐบาลได้ถือเอา "ความเป็นเจ้า" มาเป็นข้อโจมตีว่า เป็นการขัด
ต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา 11 ผลประโยชน์จึงตกอยู่กับรัฐบาลที่ขึ้นใหม่
เห็นว่าฝ่ายกบฏต้องการความกลางรัฐบาล เพื่อนำเอาระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาใช้

¹ ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แผ่นดินของพระเจ้า, อ่างแล้ว, หน้า 283.

ถึงนี้จึงไม่น่าแปลกใจที่องค์ทหารหัวเมืองหลายแห่ง เช่น ปราชินบุรี นครสวรรค์ ราชบุรี
 พิษณุโลก ไก่ปฏิเสธความร่วมมือกับฝ่ายกบฏ และกลับไปเข้าข้างรัฐบาลเสีย แม้แต่
 ผู้รวมกองการบางคน เช่น พ.ท.ประยูร ภมรมนตรี ก็ต้องถอนตัว คั้งที่เขาได้เขียนเล่า
 ไว้ว่า

"...บัดนี้เรื่องมันแปรรูปโดยพระองค์เจ้าบรม เกษเข้ามาสวมรอย และมุ่ง
 ทำลายให้สิ้นซาก (คณะราษฎร) โต้เถ่าทำให้กระผมไม่สามารถร่วมปีกค้าบได้..."¹

ขอบทรวงในการที่มีผู้นำที่ไม่เหมาะสมอีกประการหนึ่งมีผู้รวมกองการกบฏได้เอาไว้ คือ
 พระยากรำภัยพิพัฒน์ ได้เล่าว่า

"...มีข้อที่ควรจำไว้ในประวัติศาสตร์ก็คือ ในการที่ทหารหัวเมือง
 ยกขบวนเข้ามายึดพระนครคราวปี ๒๕๑๖ นั้นมีผู้นำถึง ๒ คน คือ พระองค์เจ้า
 บรม เกษ และ พระยากรำภัยพิพัฒน์ เพราะทั้งสองคนได้มีหนังสือถึง
 รัฐบาล..."²

อันเป็นการทำให้รัฐบาลเห็นว่าฝ่ายกบฏแตกแยกกันเอง จึงควรใช้นโยบายปราบตีกว่า
 ปราบคอง เพราะเมื่อหมดเวลาค้าบแล้ว ฝ่ายกบฏก็ไปโคกระหำก เรตตามที่ได้พูดไว้
 แตกกับส่งกำซาคเป็นเชิงประนีประนอบ

จึงอาจสรุปได้ว่า การขาดผู้นำที่ดีที่เหมาะสม ซาคความเด็ดซาคในการสั่งการ
 บังกับบัญชาไม่ได้ ปลอยให้กองทัพบากระเบียบวิธีย ประคอบกับควาโลเลในการตัดสินใจ
 จึงก่อให้เกิดความระส่ำระสายในกองทัพและกองปราชัยในที่สุด

2. ซาคการวางแผนที่ดี ความคิกที่จะลบบ้างรัฐบาลเกิดจากบุคคลหลายฝ่าย
 ว่าจะนาประชุมรวมกันได้ก็เป็นเวลากระชั้นซิค ทำให้รายละเอียกต่าง ๆ เช่น ทั่วบุคคล
 กำลั้งจากหน่วยทหารไมแนอน เป็นผลให้ทำควาเข้าใจในแผนการได้ไมรลบกอบเพียงพอ

¹ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แผนกัณของซาฟเวา, อางแล้ว, หน้า 283.

²เลื่อน กรำภัยพิพัฒน์, เป็นรายของซาฟเวา, อางแล้ว, หน้า 36

เช่น "กองทหารที่พิภพโลก ผู้ยังกับกำแพงที่จะรียบกกำลังนาชวย กุญแจส่งตัวแทนใหม่มาสืบ
 ความฝ่ายไหนชนะให้รีบโทรเลขไปบอก"¹ เป็นต้น จากกวีรชาดการวางแผนที่ดีนี้เอง รัฐบาล
 จึงมีโอกาสแก้ไขสถานการณ์ที่เสียเปรียบในเบื้องต้น ให้กลับกลายเป็นได้เปรียบในเวลา
 ต่อมามากมาย ทั้งจะเห็นได้จากในระยะแรกรัฐบาลมีทหารอยู่จริง ๆ เพียงเล็กน้อย ลังเลไม่กล้า
 ต่อกัน แต่มิได้ยอมถึง "ได้ใช้วิธีกระจายเสียงเป็นเครื่องบ่อนทำลายทั้งชุดของทหาร ด้วยเรื่อง
 จนเกิดควาปลั่งใจ"² ทางรัฐบาลจึงกู้สถานการณ์จากร้ายใจกลายเป็นดีได้

นอกจากนี้ รัฐบาลเองก็ทราบด้วยบางแล้วว่าจะมีการกบฏ จึงสามารถรวบรวม
 กำลังเข้าปราบกบฏโดยไม่มีการประนีประนอม และในที่สุดบุคคลชั้นผู้นำก็เป็นที่ทราบกันดี
 เช่น พ.อ.พระยาทรงสุรเดช, พ.อ.พระยา, หรืออีกเนี้ย เป็นต้น ถึงปรากฏในคำพิพากษา
 ศาลพิเศษเรื่องกบฏ พ.ศ. 2482 ความตอนหนึ่งว่า

"...พันโทประยูร ภรบทนตรี ได้ไปหาพระยาอุทิศอินเญย์ เพื่อจะเล่า
 ถึงเรื่องที่จะเกิดกบฏให้ฟัง พระยาอุทิศอินเญย์ตอบว่า ทราบแล้ว ได้มีนาย
 ทหารชั้นผู้ใหญ่และชั้นผู้น้อยบังคับกองทัพบกแล้วได้ฟัง..." และความอีกตอนหนึ่งว่า

"...ก่อนเกิดกบฏ พ.ศ. 2476 ประมาณ 20 วัน พระยาทรงสุรเดชกับ
 พระประศาสน์พิทยายุทธ ได้เดินทางไปต่างประเทศ พระยาทรงสุรเดชได้พูด
 กับนายสงวน กุลารักษ์ ว่า กณะพวกเราจะเล่นงานพวกกบฏ..."³

จากหลักฐานพยานแวดล้อมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การคำนวณงานของคณะทหารฝ่าย
 กบฏ มิได้เตรียมการอย่างรอบคอบรัดกุมสมกับที่มักจะทำการใหญ่ อันเป็นเรื่องควาขาดตาย
 เช่นนี้ อันเป็นภัยร้ายแรงนาสูดแก่ผู้ก่อการกบฏในที่สุด

¹ หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ ร.ท.จงกล ไกรฤกษ์, อ่างแก้ว,
 หน้า 92.

² เล่มเดียวกัน, หน้า 94.

³ กรมโสมนการ, คำพิพากษาศาลพิเศษเรื่องกบฏ, อ่างแก้ว, หน้า 26 - 28

3. ขาดอกุมการที่แน่นอน กษัตริย์ฝ่ายกบฏขาดอกุมการร่วมกันอย่างแท้จริง
 ถัดจากเหตุผลและความรู้สึกส่วนตัวมาแวบแวบในการทำการ กังจะพิจารณาได้จาก
 พฤติกรรมของพันเอกพระยาตรีสิทธิสงคราม ที่ไม่พอใจในคณะราษฎรมาตั้งแต่การ เปลี่ยน-
 แปลงการปกครอง เมื่อปี 2475 ที่แต่งตั้งคนให้ไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวง -
 ธรรมการ และต้องสูญเสียผลประโยชน์หลังการรัฐประหาร เมื่อ 20 มิถุนายน 2476
 เพราะเพิ่งเข้ารับตำแหน่งเสนาธิการทหารบกขณะที่ผู้นำทางทหารที่ลาออกไป ทั้ง ๆ ที่
 พันโทหลวงพิบูลสงครามเป็นผู้รับรองและเห็นชอบในการแต่งตั้งครั้งนั้นด้วย ครั้นได้โอกาส
 ก็อาจจะแสดงออกและไม่พอใจออกมาไม่ได้ อันเป็นข้อผิดพลาดอย่างมากของฝ่าย
 กบฏ เพราะแทนที่จะมุ่งกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและประชาธิปไตยที่แท้จริง กลับทำ
 เพื่อประโยชน์ส่วนตัวในทางการ เมืองและควมคุ้มกันเป็นการส่วนตัว โดยเอาข้ออ้าง
 อื่น ๆ มาเป็นเหตุบังหน้า กังคำพิพากษาศาลพิเศษคดีกบฏ พ.ศ. 2482 ตอนหนึ่งว่า

"...สาเหตุที่เกิดกบฏขึ้นในปี พ.ศ. 2476 นั้น ได้ทราบว่า เนื่อง
 มาจากเรื่องจะเปลี่ยนแปลงการปกครองตามรัฐธรรมนูญ และให้พระปกเกล้า-
 เจ้าอนุหัวมีอำนาจตามเดิม ส่วนผู้สนับสนุนนั้นก็มุ่งหวังลาภ ยศ ตำแหน่ง
 ในภายหน้า นอกจากนี้ก็มีเรื่องคุ้มกันกันเป็นการส่วนตัว..."¹

นอกจากนั้นการลึงเลใจของหัวหน้าฝ่ายกบฏ ยังเป็นก เรขुकนลุมฝังตัวเอง
 อีกด้วย กล่าวคือ มิได้คัดลึงใจสังการอะไรเด็ดขาด ทั้งยังห้ามไม่ให้ทหารฝ่ายกบฏ
 ยิงก่อนด้วย ถึงวันที่ของ ร.ท.จงกล ไกรฤกษ์ ได้เล่าไว้ตอนหนึ่งว่า

"...การรบในวันที่ 11 ตุลาคม 2476 อย่างมากของฝ่ายหัวเมือง
 ก็เพียงส่งกำลังทหารเข้ามาที่แนวคลองบ้านบางเขน แล้วก็มาหยุดนอนมึง
 ไม่ยิง ไม่รุก..."² และอีกตอนหนึ่ง ความว่า

¹กรมโฆษณาการ, คำพิพากษาศาลพิเศษเรื่องกบฏ, อ้างแล้ว, หน้า 29

²หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ ร.ท.จงกล ไกรฤกษ์, อ้างแล้ว,

"...นายสืบฝ่ายกบฏครุฑพบใบไค้ ไซ้เป็นกตถึงโตตลบไปบ้าง แม่ทัพใหญ่ กลับนี้กำลังจกมาอย่างเกรี้ยวกราดว่า ใครเป็นคนส่งไค้ยั้ง ผรลกับกับให้หาย ทหารไปหาตัวผู้ส่งยั้งไค้ได้ เป็นอันว่ากองบัญชาการฝ่ายตัวเบื่องนั้นไปไค้มี กวาทคิดว่าจะหาผู้รับ ผากมาตามแผนที่ว่ายกทัพมาประชิดติดพระนคร แล้ว พวกทหารในกรุงเทพฯ ก็จะถูกถ่อขึ้นขับไล่วัฒนาลออกไป ฟังดูแล้วไม่เต็มมี ทหารในกรุงเทพฯ ลุกฮือขึ้น มีแต่กองทัพเรือเท่านั้นที่ประกาศตนเป็นกลาง..."¹

การที่แม่ทัพนายกองฝ่ายกบฏไม่มีอุดมการณ์ร่วมกัน จึงทำให้เกิดความสับสนอลเวง และ ในที่สุดขวัญและกำลังใจของทหารไค้บังกับบัญชาที่พลอยเสียไปด้วย ถึงกับทิ้งอาวุธหลบหนี ไปเป็นจำนวนมาก อันเป็นเหตุให้ฝ่ายกบฏต้องปราชัยอย่างยับเยินในที่สุด

นอกจากนี้ ตามบันทึกของร้อยเอกหลวงโพนรอนราษฎร ได้รวบรวมสาเหตุการ ฝายแพะของทหารหัวเมืองในครั้งนั้นไว้ว่า

ก. เกิดจากการที่นายทหารส่วนมากทิ้งทหาร เอาตัวรอด ทหารจึงกระจัด - กระจาย แต่กนั้นเอาตัวรอดจนไม่สามารที่จะควบคุมบังคับบัญชากันได้

ข. การบัญชาการรบไม่ปล้ำลึกแก่แก่และระเบียบวินัยที่เด็ดขาด กล่าวคือ ไม่มี คำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรที่แน่นอน การสั่งการรบใครจะสั่งอย่างไร สั่งอะไรก็สั่ง ทำให้นายทหารชั้นรอง ๆ ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจได้

ค. ขาดการส่งกำลังบำรุง ไปได้นี้การวัดการเตรียมการที่ถี่ไฉฉ่างหนา ทหาร ในแนวรบต้องขาดอาหาร กระสุ่ม ทำให้เสียขวัญและกำลังใจในที่สุด

ง. ไปมีการสื่อสารที่กระฉว้างกองบัญชาการใหญ่กับหน่วยทหารต่าง ๆ ในแนวรบ ทำให้ไปมีการสั่งการใด ๆ ในแนวรบ กองทหารในแนวหน้าถูกตัดขาดการสื่อสารกับ กองบัญชาการ

จ. การบังคับบัญชาไม่เด็ดขาดเข้มแข็ง ไม่มีระเบียบวินัยในกองทัพ นายทหาร กนใดจะหนีหรือถอยก็ได้ ไม่มีการสอบสวนลงโทษแก่ประการใด

¹หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ ร.ท.จงกล ไกรฤกษ์, อ่างแก้ว,

ฉ. ประการสุดท้ายแต่ที่ใหญ่ คือ พลเอกพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรวงศ์
ทรงยกกองทหารหัวเมืองมา "ชู" รัฐบาล มิใช่มา "รบ" กรณีเมื่อชูไม่ได้ผล ก็ไม่ถือ
วางแผนเพื่อทำการปราบปรามควยกำลัง!

ถ้ากล่าวมาแล้วนี้ แสวงให้เห็นขอบเขตของหลายประการที่ทำให้กองทัพฝ่ายหัวเมือง
ต้องปราชัย แต่เหตุผลที่น่าจะสำคัญที่สุดก็คือ จุดประสงค์ที่แท้จริงของหัวหน้า โยไคบี
ความประสงค์จะก่อให้เกิดมาพັນกันเอง เพียงแต่ต้องการจะตัดเคื่อนรัฐบาลให้รู้สึกตัวว่า
ปีไคคำเนินการปกครองให้ขึ้นไปตามที่ได้ให้คำมั่นสัญญาไว้แก่ประชาชน เมื่อ 24 มิถุนายน
พ.ศ. 2475 และยังมีบ้างอาจมีนครระบรมเคษานุภาพอีกด้วย เพราะฉะนั้นกองทัพที่ยกมา
เพียงเพื่อจะ "ชู" เท่านั้น กรณีเมื่อรัฐบาลไม่ยอม ฝ่ายกบฏจึงมิได้เตรียมแผนการรบมา
ล่วงหน้าจึงต้องพ่ายแพ้ไปในที่สุด

ผลของการกบฏ

หลังจากรัฐบาลได้ปราบปรามฝ่ายกบฏจนแตกพ่ายไปแล้ว รัฐบาลของ พ.อ.-
พระยาพลพลพุทธเสนา ก็ได้เสนอญัตติร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ-พิพดกฏราช
2476 ต่อสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2476 เพื่อเป็นเครื่องมือ
ในการพิจารณาโทษแก่ผู้กบฏต่าง ๆ ที่ร่วมรบกับฝ่ายกบฏ โดยมีหลักการและเหตุผลว่า
ในการจัดศาลพิเศษนี้เห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่าคดีไปนี้จะได้เลิกประกาศใช้กฎ
อัยการศึก เพื่อชำระเรื่องนี้ให้เป็นที่ยอมรับ จึ่งขอตั้งศาลพิเศษขึ้นเพื่อความสะดวก
และรวดเร็วในการพิจารณาคดี

การอธิบายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรวงศ์
บางท่านขอให้ความเป็นธรรมแก่ฝ่ายจำเลย ได้มีโอกาสหาหนายมาว่าความใดควยตนเอง
แต่ปรากฏว่าผลการออกเสียงของสมาชิก เห็นควยเพียง 2 เสียง ไม่เห็นควย 21
เสียง² ดังนั้นร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2476 ที่รัฐบาลเสนอก็ได้รับการ
การลงมติจากรัฐสภา และประกาศใช้เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2476

¹ หลวงไพบรอนราษฎร, เมื่อข้าพเจ้าออกการกบฏ, อ่างแคว, หน้า 146 - 148

² รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 22/2476 (วิสามัญ) วันที่ 28
ตุลาคม 2476, หน้า 615 - 620

พระราชบัญญัติฉบับนี้ มีลักษณะเป็น "กฏาชาตีสถิติ" ของรัฐบาลที่จะจัดการกับฝ่ายกบฏโดยไม่ให้มีโอกาสต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมได้เลย เพราะเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายล้วนแต่เป็นคนของรัฐบาลทั้งสิ้น วิจารณ์ เช่นนี้แม้แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเองก็หาทรงเห็นด้วยไม่ ดังทนายคนหนึ่งในพระราชพิทักษ์ของราชบัณฑิตยสถานว่า

"...นอกจากนี้รัฐบาลได้ออกกฎหมายใช้วิธีปราบปรามบุคคลซึ่งถูกหาว่าความผิดทางการเมืองในทางที่มีคฤทธิธรรมของโลก คือ ไม่มีโอกาสต่อสู้คดีในศาล มีการชำระโดยคณะกรรมการอย่างลับ ไม่เปิดเผย นี่เป็นวิธีการที่ข้าพเจ้าไม่เคยใช้ในเมื่ออำนาจสิทธิขาดยังอยู่ในมือของข้าพเจ้า และข้าพเจ้าได้ขอร้องให้เลิกใช้วิธีนี้ รัฐบาลก็ไม่ยอม..."¹

กรณีที่รัฐบาลได้ดำเนินการอันมีเจตนาไปบริสุทธิใจดังกล่าว อาจแปลความได้ว่า รัฐบาลมุ่งที่จะรักษาอำนาจของพวกตนและพวกพ้องโดยบังคับอำนาจถูกต้องชอบธรรมมุ่งอย่างเกินกว่าคือ ทำลายล้างศัตรูให้พินาศทุกวิถีทาง แม้ว่าจะเป็นการใช้กำลังหรือทางรัฐสภา จนเป็นมูลเหตุสำคัญอันหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ตัดสินพระราชหฤทัยสละราชสมบัติในเวลาต่อมา

มีเพียงแต่เท่านั้น ทว่ารัฐบาลได้สนองพระราชบัญญัติต่อรัฐสภาอีกฉบับหนึ่ง คือ กฎหมายป้องกันรัฐบรรพบุณ พุทธจักราช 2476* ซึ่งในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ให้อำนาจรัฐบาลบางกอบที่จะจัดการกับบุคคลที่เป็นปรปักษ์กับพวกตน จนเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันทั่วไป แม้แต่องค์พระประมุขก็ไม่ทรงเห็นด้วย ทรงเห็นว่ารัฐบาลออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ขึ้นเพื่อป้องกันมิให้ใครทำหิบัติเสียแก่รัฐบาล จึงเห็นได้ว่าเป็นกฎหมายปราบปรามประชาชนฉบับแรกของประเทศไทย และวิธีการเช่นนี้กลายเป็นมรดกทางการเมืองของผู้บริหารที่ใต้เบื้องพระบรมโพธิ์ในการปราบปรามประชาชนตลอดมาทุกยุคทุกสมัย

¹"นายสุจินดา" (นามแฝง), พระปกเกล้าสารคดีวิทยนักรบประชาธิปไตย, อ่างแล้ว หน้า 552.

** โปรดดูรายละเอียดในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 50 วันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476.

เอกสารปกไคว รัฐบาลของพระยาพลก ๑ ไคประสบความสำเร็จในการกวาดล้าง
ศัตรูทางการเมืองทั้งวิธีที่ถูกดองตามกฎหมาย และไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อให้
คณะราษฎร มีบทบาททางการเมืองแคเพียงผู้เกี่ยว

การดำเนินคดีของหากบฏ

หลังจากที่รัฐบาลไคออกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช 2476 แล้ว
ก็ไคทำการจับกุมบุคคลต่าง ๆ เป็นอันมากที่ต้องสงสัยว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการกบฏ เพื่อ
ดำเนินการไคสวนฟ้องร้องอย่างรีบด่วน แต่ก่อนอื่นหมครัฐบาลไคขอใ้มีพระบรมราช —
โองการอนุญาตและบรรดาศักดิ์ข้าราชการทหารและพลเรือน ค่ายเหตุนลวามีความ —
ประพฤติกไม่สมควรที่จะดำรงอยู่ในยศและบรรดาศักดิ์ จำนวน 35 คน¹ จากนั้นรัฐบาล
ก็ไคประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการ, จาศาล และอัยการศาลพิเศษขึ้นคณะหนึ่ง² เป็น
โจทก์ยื่นฟ้องผู้ต้องหาที่กบฏ พ.ศ. 2476 เริ่มจับจำคุกครั้งแรก เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน
2476 ซึ่งมีจำเลย 8 คน ศาลพิเศษไคอ่านคำพิพากษา เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ.
2476 ไคประหารชีวิตจำเลย 3 คน คือ นายทองคำ ไทไชโย จำเลยที่ 1 นายเจิม
อวราช จำเลยที่ 2 และ นายชวน ชวนดิชิตกร แต่ต่อมาไครับพระราชทานอภัยโทษ
ให้เหลือจำคุกตลอดชีวิต² ส่วนจำเลยอื่น ๆ ศาลพิเศษก็ไคพิพากษาอย่างแรงควน ณ
ศาลาว่าการกระทรวงกลาโหม รวมจำนวนผู้ต้องหา 304 คน ในจำนวนนี้อัยการ
ศาลพิเศษไคทำความเห็นปล่อยตัวผู้ต้องหาไป 163 คน ที่ทำความเห็นให้สั่งฟ้องยัง
ศาลพิเศษหรือศาลทองที่ 141 คน

¹ไปรคดูรายละเอียด ในหนังสือพิมพ์ศรีกรุง, ฉบับวันที่ 4 กันยายน พ.ศ.

2477.

²ไปรคอ่านรายละเอียดไคในหนังสือพิมพ์กรุงเทพวารศัพท์, ฉบับวันที่ 8

พฤศจิกายน 2476

²กรมพระธรรมนุญทหารบก, บัญชีจำนวนคดีและคำพิพากษาศาลพิเศษกบฏ,
แฟ้มที่ 3, กก็คำที่ 12/2476.

³ไปรคดูรายละเอียดไคในหนังสือพิมพ์เฉลิมประเทศ ฉบับวันที่ 7-9 ธันวาคม
พ.ศ. 2476

จึงอาจสรุปได้ว่า การที่รัฐบาลได้จัดตั้งศาลพิเศษขึ้นเพื่อกำเนินคดีกับผู้ต้องหา กฎครั้งนั้น นอกจากเหตุผลสำคัญเพื่อกวาดล้างบุคคลที่เป็นกัฏฐทางการเมืองของรัฐบาล ให้หมดสิ้นไปแล้ว ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงอำนาจฝ่ายบริหารของรัฐบาลในยุคนั้นแผ่ขยายออกไปกว้างขวางและไร้ขอบเขต แม้กระทั่งกระบวนการยุติธรรมก็อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของฝ่ายบริหาร อันแสดงว่ารัฐบาลของคณะราษฎรมิได้ปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง กลับอาศัยกรณีความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศเป็นบันไดก้าวไปสู่ระบอบเผด็จการโดยทหารอย่างสิ้นเชิง เป็นการสร้างอำนาจให้กับคนเพียงกลุ่มเดียว ในขณะที่ประชาชนทั่วไปถูกกีดกันก๊กกันอย่างหนัก มิให้มีโอกาสมีบทบาททางการเมืองแต่อย่างใด ดังนั้นจึงไม่ประหลาดใจแต่อย่างใดที่ปรากฏภายหลังต่อมาว่า ได้เกิดกบฏซึกขึ้นอำนาจของรัฐเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เป็นลำดับมา

ผลสะท้อนของกบฏบวร เกษ

วิกฤติการณ์อันร้ายแรงที่ทำลายล้างกันด้วย เลือดและชีวิตได้จบสิ้นไปแล้ว พร้อม ๆ กับความสำนึกในอุดมการณ์ของความเป็นประชาธิปไตยของคณะราษฎร ที่พยายามปลูกฝังและปูพื้นฐานระบอบประชาธิปไตยให้กับประเทศไทย แต่คณะราษฎรเองอีกนั้นแหละที่ได้ทำลายอุดมการณ์นั้นเสีย เขาได้ขณะคำขวัญที่ว่า "เขียนด้วยมือ คบด้วยเท้า" ฉะนั้น วิกฤติการณ์ครั้งนี้จึง เป็นเรื่อง ที่ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยไปสู่ระบอบเผด็จการโดยทหารที่แฝงเร้นอยู่ภายใต้คำว่า "ระบอบประชาธิปไตย" อันมีผลสะท้อนต่อนักการเมืองและนักการทหารในยุคนั้น นำไปเป็นแบบอย่าง จึงอาจสรุปได้ดังนี้

1. ทหารใช้อำนาจเผด็จการสร้างฐานอำนาจทางการเมือง จากบทเรียนในการเลือกคณะรัฐบาลพลเรือนเข้าบริหารประเทศโดยหวังจะประสานรอยร้าว ระหว่าง "ฝ่ายเจ้า" กับ "คณะราษฎร" ให้กลมเกลียวสามัคคีกัน เพื่อประเทศชาตินั้น ได้สร้างความผิดหวังให้กับ "คณะราษฎร" เป็นอันมาก เพราะผู้นำฝ่ายบริหาร ก็ พระยามโนปกรณนิติธาดา ไม่ยอมเป็นเครื่องมือให้กับคณะราษฎร มีหน้าซ้ำกับใช้มาตรการตอบโต้

ฝ่ายคณะราษฎร อย่าง เฉลิมชภาคและรุนแรงกว่าการ "ปิดสภาและยกเลิกการใช้รัฐธรรมนูญ บางมาตรา" และประกาศใช้ "พระราชบัญญัติว่าด้วยกอมมิวนิสต์"¹ รวมทั้งพยายาม วิจารณ์อำนาจของคณะราษฎรทุกวิถีทางเท่าที่จะทำได้ ดังกล่าวแล้ว

เหตุนี้เองทำให้คณะราษฎรพิจารณาเห็นว่า หากจะเลือกตัวบุคคลภายนอกมาเป็นผู้นำฝ่ายบริหารแล้ว จะก่อความยุ่งยากไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น หลังจากได้ขับไล่รัฐบาล พลเรือนคณะแรกไปแล้ว ในที่ประชุมสมาชิกรัฐสภา จึงได้เลือก "นายพันเอกพระยา - พหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี ก้วยคะแนนเสียงเอกฉันท์"² แม้ตัวท่านเองไม่เต็มใจยอมรับ เพราะไม่มีความรู้ทางการเมืองการปกครองเหมือนเช่นความรู้ทางการเมือง ทหาร แต่เพื่อความอนุรักษของชาติ (หรือถ้าจะพูดให้ตรงประเด็น คือ ความอนุรักษของ คณะราษฎร - ผู้เขียน) ท่านต้องยอมรับ แต่มีเงื่อนไขว่า "ภายในเวลา 15 วัน"³ ให้ตั้งรัฐบาลชุดถาวรเพื่อบริหารประเทศสืบไป นับเป็นความสำเร็จก้าวแรกของทหาร ที่ได้เข้ามามีบทบาททางการเมือง โดยเฉพาะนักการทหารหนุ่มซึ่งสนับสนุน พ.อ. พระยา - พหลพลพยุหเสนาอยู่ในขณะนั้น มี พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม เป็นอาทิ

เหตุการณ์หลังจากที่ พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แล้ว คณะทหารก็ได้เริ่มเสริมอำนาจของตนด้วยการ เรียกตัวหลวงประดิษฐมนูธรรม ซึ่ง เป็น "มันสมอง" ของคณะราษฎรกลับประเทศไทย และให้เข้าร่วมในคณะรัฐบาล³ แ่ต่างตั้งและโยกย้ายนายทหารตำแหน่งสำคัญ ๆ ให้กับคณะของพวกเขาเข้าควบคุมกำลังทาง ทหารไว้สิ้น พวกที่เป็นฝ่ายตรงกันข้ามก็จะถูกกักกันและกลั่นแกล้งก้วยวิธีการอันแยบยล ดังเช่น "พ.อ. พระยาทรงสุรเดช" ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีอิทธิพลมาก ก็ให้ไปดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนนายทหารที่เชียงใหม่ พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์ ให้ไปดำรงตำแหน่ง เสนาบดีกระทรวงธรรมการ⁴ ฯลฯ เป็นต้น

¹ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 50 วันที่ 1 เมษายน 2476, หน้า 1 - 4

²โปรดเกล้าฯ เลื่อนในรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 21

มิถุนายน 2476

** กล่าวถึงกอมมิวนิสต์ต่อสมาชิกรัฐสภาของ พ.อ. พระยาพหลฯ ในการประชุมคราวเดียวกัน

³ โสชาติศิริภรณ์คณะรัฐมนตรี, รายงานการประชุมกณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 18/2476 วันที่ 18 สิงหาคม 2476

⁴นิคม จารุมณี, กบฏขจร เลข พ.ศ. 2476, อ่างแก้ว, หน้า 263 - 266.

ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุด ได้แก่ พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม ซึ่งได้รับฉีกขอบร่วมกับ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้วางแผนที่จะกุมอำนาจทางการเมือง โดยอาศัย
พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นเครื่องมือ เริ่มด้วยการชักชวนนายทหารหนุ่มที่เป็นที่
ไว้วางใจให้มารวมชุมนุมในวังปารุสกวัน ซึ่งกลายเป็นกองบัญชาการผสมที่ขึ้นตรงต่อพระยา-
พล ฯ และ ณ ที่แห่งนี้จึงเป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจบริหารทั้งมวลที่รัฐบาลทหารดำเนิน
นโยบายในการบริหารประเทศตามความต้องการของพวกตน จนสร้างความไม่พอใจให้
กับ "ฝ่ายอนุรักษ์นิยม" เพราะการบริหารละเมิดคุณธรรมของคณะราษฎรที่โต้แย้งไว้กับ
ประชาชน ฉะนั้นจึงได้เกิดการขัดแย้งขึ้น ในปี พ.ศ. 2476 จากนั้นแล้วอำนาจเผด็จการ
โดยทหารภายใต้ระบอบประชาธิปไตยของไทย ก็มีบทบาททางการเมืองอย่างแท้จริง ถึง
จะเห็นได้จากกลไกทางการเมืองภายใต้รัฐบาลชุกี หมิ่นนี้เต็มไปด้วยกลเม็ดในการที่จะรักษา
อำนาจและเสถียรภาพของรัฐบาลไว้ให้มั่นคง โดยมีคำมั่นถึงว่า สิ่งที่ทำไปนั้นจะถูกต้อง
ตามคติการหรือไม่เพียงใด เพราะฉะนั้นเหตุการณ์ทั้งในและนอกรัฐสภาจึงดูเสมือนถูกควบคุม
โดยรัฐบาล โดยมีกองบัญชาการใหญ่อยู่ที่วังปารุสกวัน อำนาจอธิปไตยทั้ง 3 ที่ว่ามาจาก
ปวงชน ก็กลายเป็นอำนาจอธิปไตยที่มาจาก "กลุ่มกษัตริย์หนึ่ง" เท่านั้น รัฐสภาโดย
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ตกอยู่ใต้อำนาจของฝ่ายบริหาร ตัวอย่าง เช่น "กรณีรัฐบาลเสนอ
พระราชบัญญัติศาลพิเศษ พ.ศ. 2476 เพื่อลงโทษผู้กระทำผิดในกรณีกบฏวรร เลข รัฐบาล
ได้เสนอให้พิจารณาเร่งรัดแล้ว 3 วาระ โดยไม่ให้โอกาสความเป็นอิสระในการเตรียม
แต่อย่างใด และผลสุดท้ายเมื่อมีการลงมติ รัฐบาลก็สามารถใช้ไหวพริบ (*tactic*)
เอาชนะได้ด้วยความเสียง 21 : 2 เสียง¹

จากความสำเร็จที่สามารถเอาชนะโดยเสียงข้างมากในรัฐสภาได้ในครั้งนี้
สร้างความหวังให้กับรัฐบาลที่จะสร้างฐานอำนาจให้แน่นหนายิ่งขึ้น โดยไม่ต้องหวั่นเกรง
ต่อคำครหาของผู้ใดอีกต่อไป เพราะฉะนั้นในเวลาต่อมา รัฐบาลจึงได้ดำเนินเสียงข้างมาก
ในรัฐสภา ตราพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2476 เพื่อป้องกันการทำหิ
ติเตียนรัฐบาล ออกให้บังคับเป็นผลสำเร็จ² หลังจากนั้นแล้วรัฐบาลของคณะราษฎร ก็มี

¹โปรดดูรายละเอียดใน รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 22/2476,
วิสามัญ, อ้างแล้ว, หน้า 619 - 620.

²โปรดดูที่มารายละเอียดใน ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 50, หน้า 635 - 638.

เสถียรภาพที่มั่นคง โดยมีทหารคอยกำจุนช่วยเหลือนักิจการทุกอย่างให้ดำเนินไปสู่เป้าหมาย
อย่างปราศจากอุปสรรค

จึงอาจสรุปได้ว่า หลังกบฏวรวงศ์แล้ว รัฐบาลคณะราษฎรภายใต้การสนับสนุน
ของทหาร ก็สามารถใช้อำนาจเผด็จการภายใต้ระบอบประชาธิปไตยสร้างฐานอำนาจทาง
การเมืองให้กับพวกตนเป็นผลสำเร็จ และกลายเป็นแบบอย่างแก่ผู้บริหารในยุคต่อ ๆ มา
นำมาใช้ปฏิบัติเพื่อเพิ่มพูนอำนาจทางการเมืองให้กับทหารมากขึ้นทุกที ๆ จนกระทั่งถึง
ทุกวันนี้

2. ก่อให้เกิดระบบ "อุปถัมภ์และพวกพ้อง" วิกฤตการณ์กบฏวรวงศ์ มีส่วน
เอื้ออำนวยให้คณะรัฐบาลชุดใหม่ใช้ดุลยพินิจในการ เลือกว่าบุคคลเขาร่วมงานกับรัฐบาล
อย่างละเอียดและรอบคอบ ทั้งนี้เพื่อมิให้รัฐบาลของประสพอุปสรรค เหมือนอย่างเช่น
รัฐบาลชุดก่อน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การเลือกเฟ้นตัวบุคคลที่เข้ารับตำแหน่งทั้งทางการเมือง
และข้าราชการประจำ (ทหาร) เป็นไปอย่างสุ่มรวมคอบ กล่าวคือ เลือกรวมบุคคลที่
เป็น "พวกพ้อง" ของตนอย่างแท้จริงเท่านั้น แม้แต่สมาชิกใน "คณะราษฎร" เองหลาย
ท่านก็มีโอกาสเข้าร่วมในคณะรัฐบาล เพราะมีท่าทีว่าจะร่วมกับรัฐบาลชุดใหม่ไม่ยาก บุคคล
สำคัญในคณะราษฎร เช่น พ.อ.พระยาทรงสุรเดช พ.อ.พระยาฤทธิอัคเนย์ ก็ถูก
กล่าวหาว่ารู้เห็นเป็นใจกับกบฏ¹ ซึ่งรัฐบาลโดยการสนับสนุนของ "กุ่มทหารหนุ่ม" ก็
พยายามที่จะกีดกันบุคคลเหล่านี้ออกไปจากทิศทางการเมือง อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้
เกิดการขัดแย้งอย่างรุนแรง ระหว่าง พ.อ.พระยาทรงสุรเดช กับ พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม
ถึงคำให้การของพระสิดิธิเรื่องเศษผลต่อศาลพิเศษในปี พ.ศ. 2482 ตอนหนึ่ง ความว่า

"...ที่พวกเรามาร่วมกันวันนี้ ได้มีความเห็นร่วมกันหมดว่า จะจัดการเอา
พระยาทรงสุรเดช เขาร่วมงานกับรัฐบาล โดยขอร้องต่อหลวงพิบูลสงคราม
ให้จัดการเอาพระยาทรงฯ เขาร่วมงาน ถ้าหลวงพิบูลฯ ไม่จัดการเอาพระยาทรงฯ
เขาร่วมงาน ก็ให้จัดการอย่างใดอย่างหนึ่งให้หลวงพิบูลฯ เอาพระยาทรงฯ เข่า
ร่วมงานให้จงได้..."²

1 - 2 ปรครุรายละเอียดใน คำพิพากษาศาลพิเศษคดีกบฏ พ.ศ. 2482

อีกประการหนึ่งที่แสดงว่าคณะราษฎรได้ริเริ่มระบบ "อุปถัมภ์และพวกพ้อง" ก็
คือโครงการแต่งตั้งสมาชิกประเภทที่ 2 รัฐบาลได้เลือกเฉพาะ "พวกพ้อง" ของตน ดัง
ปรากฏในพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอนหนึ่งความว่า

"...แต่ครั้นถึงเวลาที่จะเลือกสมาชิกประเภทที่ 2 ขึ้น ข้าพเจ้าหาได้มี
โอกาสแนะนำในการเลือกเลย และคณะรัฐบาลก็เลือกเอาแต่เฉพาะผู้ที่
"พวกพ้อง" ของตนเกือบทั้งนั้น..."¹

นับแต่นั้นมา หลวงพิบูลสงครามจึงได้ตระหนักถึงภัยที่จะเกิดขึ้นกับตน จึงได้วางมาตรการ
ที่จะตัดไฟต้นลม ด้วยการโยกย้าย, ปลด, ผู้ที่คาดคิดว่าจะเป็นศัตรูทางการเมืองกับตน
ทุกคน ทั้งโดยวิธีการที่ละมุนละม่อม และโหดเหี้ยมทารุณ ซึ่งได้อาศัยเพื่อนร่วมรุ่นที่สนิทสนม
คือ หลวงอดุลเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ เป็นผู้ดำเนินการกวาดล้างชนิดถอนรากถอนโคน
จึงเห็นได้ว่าวิกฤตการณ์กับกฎมวร เคช เป็นสาเหตุอันหนึ่งที่ริเริ่ม "ระบบอุปถัมภ์
และพวกพ้อง" อันเป็นจุดเสื่อมของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยเสมือนมรดกตกทอดอย่างไม่มีการ
สิ้นสุด

3. การแทรกแซงในกระบวนการยุติธรรม จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า การ
พิจารณาคดีกบฏโดยศาลพิเศษ พุทธศักราช 2476 ได้กระทำอันเป็นการละเมิดอธิปไตย
ทางความตุลาการ กล่าวคือ ไม่ได้ดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม อันได้แก่การ
แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นพิจารณาโดยไม่ผ่านศาลสถิตยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม่
ให้โอกาสจำเลยต่อสู้คดีในศาล โดยการห้ามมิให้หมิ่นนายอรรถ และให้อำนาจแก่คณะ
กรรมการที่รัฐบาลแต่งตั้งอย่างเด็ดขาดเป็นผู้พิจารณาคดี แทนที่จะเป็นอำนาจของศาล
วิธีการดังกล่าวนี้รัฐบาลเผด็จการได้นำมาใช้อีกอย่างน้อย 2 ครั้ง ที่เด็ดขาด
และรุนแรงยิ่งขึ้น คือ ในกรณีกบฏนายสิบ ปี พ.ศ. 2478 และ ในปี พ.ศ. 2482 ใน
กรณี "ประหารชีวิตนักการเมือง 18 คน" อันเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์มาจนกระทั่งทุกวันนี้

¹ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, กรม, สำเนาพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกาศพระราชสมภพ.

4. สร้างคานิยมทางการเมืองที่ป่าความสำคัญของกำลังและอำนาจมากกว่า

ความชอบธรรม

จากวิกฤตการณ์บวร เกษ นอกจากจะชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลก็ใช้อำนาจ
 แคล้จการแล้ว ผลที่ติดตามมาอีกประการหนึ่งก็คือ ความพยายามที่จะแสดงให้ เห็นว่า
 อำนาจทางการเมืองนั้น จะคงอยู่ "อาวุธและกำลัง" เป็นปัจจัยสำคัญ ประการหนึ่ง
 โดยใบคำนึงถึงความถูกต้อง ตัวอย่างที่แฉ่งให้เห็นอย่างชัดเจน ก็โคแก การปราบปราม
 กัทรูฎการกบฏอย่าง เกิดซากและฉับพลัน ซึ่งส่ง เสริมให้ผู้นะก้าวขึ้นเป็นผู้นำทางการเมือง
 อันมี พ.ท. หลวงพิบูลสงคราม เป็นอาทิ * ควบเคื่อนผู้สนใจในกิจการบ้านเปื่องในยุค
 ต่อมา เมื่อทนถาวรบริการของรัฐบาลต่อไปไม่ได้ ก็โคแกการกบฏโดยยึดหลักการอื่นเกี่ยวกับ
 ก็อ 'การใช้ "กำลัง" เพื่อความสัมฤทธิ์ผลทางการเมือง อันได้แก่วิกฤตการณ์กบฏกษลิข
 ในปี พ.ศ. 2478 แมว่ารัฐบาลจะปราบลงไคอย่าง เกิดซาก แต่ก็เป็นอุทธาหรณ์ให้
 นักการเมืองรุ่นไคใหม่มอง เห็นว่า การจะก้าวเข้าสู่วิถีทางการเมืองไทยนั้น นอกจากจะ
 กำหนดการตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ ซึ่งต้องอาศัยเวลาแคว ปัจจัยที่ช่วยให้ประสบความสำเร็จ
 สำเร็จทางการเมืองอย่างรวดเร็ว ก็คือ "กำลังและอาวุธ"

5. สร้างความหวาดกลัวให้กับประชาชนและข้าราชการ ผลสะท้อนอีก

ประการหนึ่งซึ่งมีผลต่อเนื่องที่ตกอยู่กับประชาชนนาจนกระทั่งทุกวันนี้ ก็คือ "ความหวาดกลัว"
 เพราะรัฐบาลไคพยายามสร้างไคเกิดขึ้นชนิดที่เร็วกว่า "เชื่อกไคให้ลึงกู" ฉะนั้นหลัง
 วิกฤตการณ์บวร เกษแล้ว ทุกหนทุกแห่งฉาจะสนทนาทางการเมืองแล้ว จะต้องระมัดระวัง
 ในเรื่อง "โอบรูภัย" ตัวอย่างที่เห็นไคชัดก็คือ "การสั่งปิกหนังสือพิมพ์ จำนวน 11
 ฉบับ ในขอหาต่าง ๆ กัน¹ และอีกวิธีหนึ่งก็คือ กรณีเรื่องพระยาโทณวนิกมนตรี รักษา-
 ราชการแทนอธิบดีกรมพาณิชย์ ในงานอะคีตนาายกสมาคม "กณะชาติ" ถูกจับกุมในขอหา
 กบฏ เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2476

** โปรคตุรายละเอียคไคในระบรมราชโองการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 22
 กันยายน พ.ศ. 2477

¹ โปรคตุรายละเอียคไค ระปกเกล้าจากโรคีณักประจาธิปไตย, โดย "นายสุจินดา"
 อ้างแล้ว, หน้า 508 - 511.

พระยาโศภนนิคมฯ แก้ออกกล่าวหาว่า "ไม่ใคร่รู้เห็นหรือสมาคมกับผู้ใด ตั้งแต่ วันที่ 24 มิถุนายน 2475 ตลอดมา เรื่องสมาคมกณะชาตินั้นรับว่าเป็นผู้เริ่มตั้ง แต่ไม่มีความประสงค์จะเป็นปรปักษ์กับผู้ใด และวันกบฏนั้นไม่ไปทำงานเพราะป่วย และเป็นระเบียบของบ้านว่า ถ้ามีกบฏมาหา คนไข้จะต้องบอกวาไฉนอยู่ ส่วนการไปมาหาสู่กับพระยากรรณพิพัฒน์นั้น ก็เพื่อต้องการทราบข่าวการค้ายาต่างประเทศจากหนังสือพิมพ์"¹

ต่อมาพระยาโศภนนิคมฯ ได้รับการปล่อยตัวพ้นข้อหา ก็ได้ไปรายงานตัวต่อ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ หอบบเจ้าวิมานนิคมฯ เพื่อขอทราบว่าจะปฏิบัติกรอย่างไรต่อไป ปรากฏว่าปลัดกระทรวงพาณิชย์ก็ไม่กล้าคัดสินพระทัยแต่ประการใด จึงได้พระยาโศภนนิคมฯ พักราชการก่อน แล้วนำเรื่องเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการ รัฐมนตรีเอง ก็ไม่กล้าคัดสินใจ จึงได้มีหนังสือที่ 712/4536 ลงวันที่ 31 สิงหาคม 2476 ถึง นายกรัฐมนตรี เพื่อขอทราบแนวปฏิบัติ นายกรัฐมนตรีจึงมีบัญชาให้ถามไปยังกรมการ- กาลพิเศษ และศาลพิเศษใดที่ขอหมายว่า

"... กวดยกดีระหว่างอัยการศาลพิเศษโจทก์ พระยาโศภนนิคมฯ กับพวก จำเลย ศาลพิเศษใดพิพากษาคดีนี้แล้ว แต่วันที่ 23 สิงหาคม คดีนี้ ได้จำคุกจำเลยอื่น แต่ยกฟ้องคดีส่วนตัวพระยาโศภนนิคมฯ จำเลย อ่างเหตุว่าโจทก์ไม่ไต่พยานสำคัญ คือ นางสาวสาสน์พลขันธ์ บาสืบ

ตามเหตุผลที่ศาลอ้างนั้น ไม่ใช่เพราะจำเลยเป็นคนบริสุทธิ์ "แต่เพราะโจทก์ไม่สามารถนำตัวนางสาวสาสน์พลขันธ์จากต่างประเทศมาให้ศาลสืบได้ ตามคำนางสาวสาสน์พลขันธ์ ประกอบกับเหตุผลอื่นในสำนวนนั้น จำเลยอยู่ในประเภททัศนคติในการยกฎกรรมนี้ ถ้าให้นำตัวนางสาวสาสน์พลขันธ์มาเบิกความ จำเลยอาจได้รับโทษไม่หนักกว่าพระบรมวงศานุวงศ์ อัยการศาลพิเศษจึงเห็นพรั้มกันว่า ไม่เป็นการสมควรที่รัฐบาลจะรับไว้ใช้ในราชการต่อไป² แต่เรื่องนี้ยังไม่สิ้นสุด คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้รัฐมนตรีว่าการ

¹โปรดเกล้าฯ ราชละเอียดในคำให้การของหลวงวิจิตรวาทการต่อศาลพิเศษ ในคำพิพากษาศาลพิเศษเรื่องกบฏ วันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2477

²หนังสือกระทรวงกลาโหมที่ 7694/2477 ลงวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2477

กระทรวงเกษตร การพิจารณาว่า พระยาโพนวณิกา มีบดินทร์บงจหรือไว้ ไ้ กระทรวง พานิชย์ก็ถามไปยังอัยการศาลพิเศษ อัยการศาลพิเศษได้ความเห็น ว่า พระยาโพนวณิกา มีมลทินมัวหมองมาก ควรไล่ออกจากราชการ¹ แต่ปรากฏว่ามีหน่วยงานสุดท้ายที่คัดค้านมติ ดังกล่าว คือ คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) เพราะไม่มีระเบียบอันใดที่จะ นำมาใช้ในกรณีนี้ได้ แต่คณะรัฐมนตรีต้องการจะไต่พระยาโพนวณิกา ออกจากราชการ โดยไม่มีบำเหน็จบำนาญ จึงตัดสินใจให้ไต่พระยาโพนวณิกา ออกจากราชการ ตาม มาตรา 38 (จ) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2471 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2478

จึงเห็นได้ว่ารัฐบาลได้พยายามใช้อำนาจแห่งระเบียบในศาลพิเศษ เพื่อกำจัด บุคคลต่าง ๆ ทั้งนักการเมืองและข้าราชการประจำ ที่ถือว่าเป็นศัตรูของรัฐบาล อันเป็นการสร้างรอยคางให้กับศาลสถิตยุติธรรมเป็นอย่างมาก รวมทั้งสร้างภาพหวาดกลัวให้ เกิดขึ้นกับข้าราชการและประชาชนทั่วไปด้วย

6. "เจ้า" และ "ขุนนางที่นิยมเจ้า" ถูกกำจัดออกไปจากวิถีทางการเมือง ความพยายามของคณะราษฎรที่ไต่ทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 บังคับมุ่งหมายที่แห่งระเบียบประการหนึ่ง คือ ความพยายามที่จะ "กีดกัน" และ "กำจัดเจ้าและขุนนางที่นิยมเจ้า" ออกจากเวทีการเมือง ดังจะเห็นได้จาก มาตรา 11 แห่งรัฐธรรมนูญ ระบุว่า ห้าม "เจ้า" ที่มีฐานันดรศักดิ์ถึงแต่หม่อมเจ้าขึ้นไป เข้าเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยเด็ดขาด (ยกเว้นบางองค์ที่เป็น "พวก้อง" ของฝ่าย คณะราษฎร เช่น พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นนคราธิพงษ์ประพันธ์ และ ม.จ.สกลวรรณ วรวรรณ เป็นต้น - ผู้เขียน) ทว่าถนัดนี้ถูกถ่ายทอดสู่สมาชิกคนสำคัญ ๆ ของ คณะราษฎร เมื่อเกิดวิกฤติการณ์พฤษภาคม พ.ศ. 2476 จึงทำให้ฝ่ายคณะราษฎร โดยเฉพาะ กลุ่มผู้นำรุ่นใหม่ได้แสดงเจตนารมย์อย่างซัดเซ็งที่จะกำจัด "เจ้า" และ "ขุนนางที่นิยมเจ้า"

¹หนังสือกระทรวงกลาโหมที่ 8755/2477 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2477

** มาตรา 38 (จ) ของ ก.พ. พ.ศ. 2471 บัญญัติว่า ... (จ) ประพฤติชั่ว

ออกจากการเมืองอย่างสิ้นเชิง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือ การพิจารณาของโทบเจ้า และขุนนางที่นิยมเจ้าซึ่งสนับสนุนการปฏิวัติกับกบฏวรวรเดช อภิเม พระองค์เจ้าวรวรเดช, ม.จ.สิทธิพร กฤดากร, ม.ร.ว. นิมิตรมงคล นวรัตน์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์, กรบขุนชัยนาทนเรนทร ฯลฯ เป็นต้น และหลังจากนั้นในราชการชั้นผู้ใหญ่ที่นิยมเจ้า เช่น พ.อ.พระยาทรงสุรเดช, พ.อ.พระยาฤทธิ์อัคเนย์, พระสิทธิเรืองเดชพล, พระยาเทพหัสดินทร ฯลฯ ก็ถูกกำจัดออกจากการเมืองจนแล้วจนเล่า ในข้อหาที่ทราบกันว่า เป็นการสร้างพะยานเท็จ บางคนก็ถูกลงโทษประหารชีวิต บางคนก็ถูกจำคุกตลอดชีวิต ทั้งนี้แล้วแต่ความพอใจของผู้นำรัฐบาลในขณะนั้น

จึงเห็นได้ว่า วิกฤติการณ์วรวรเดช ได้มีส่วนให้บุคคลสำคัญ ๆ ทางการเมืองถูกกำจัดออกไปมากมาย และที่สำคัญที่สุดก็คือ หลังจากวิกฤติการณ์ครั้งนี้แล้ว ใจมหน้าทางการเมืองของไทยได้เปลี่ยนไปอีกรูปหนึ่งอันเป็นแบบอย่างที่ถูกหาคมาให้เห็นกันอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้.

การขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

วันนำไปสู่การสละราชสมบัติ

หลังจากที่รัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา ได้ถูกคณะราษฎรทำการ
รัฐประหารจับได้ เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2476 และคณะทหารได้เข้ามาบริหารประเทศ
การกระทบกระทั่งระหว่างรัฐบาลกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้เป็นไป
อย่างรุนแรง สาเหตุแห่งการกระทบกระทั่งนั้น เริ่มต้นมาจากการขัดแย้งไขว่เสนอ
เค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐา ซึ่งทำให้แตกความคึกคอกเบ้าเสองฝ่าย คือ
พระยามโนฯ และพรรคพวกในคณะรัฐมนตรีฝ่ายหนึ่ง กับหลวงประดิษฐมนูธรรม และผู้
สนับสนุนอีกฝ่ายหนึ่ง การถกเถียงในเรื่องนี้ในเวลาต่อมา ได้มีพระบรมราชวินิจฉัยว่า
โครงการนี้เป็นโครงการอันเกี่ยวกันแนบกับที่ประเทศรัสเซียใช้อยู่¹ ความขัดแย้ง
ดังกล่าวเป็นปมอันยุ่งยากที่ผูกพันไปถึงระบอบการเมืองไทยระบอบต่อมาด้วย เพราะว่าเมื่อ
คณะทหารได้อำนาจได้แล้ว ก็ได้เรียกหลวงประดิษฐากลับจากต่างประเทศ และ
ได้หยิบยกเอาปัญหานี้ขึ้นพิจารณากันในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเสียงข้างมากไม่ขัดข้องและ
ไม่เชื่อว่าหลวงประดิษฐาเป็นคอมมิวนิสต์ ดังนั้นรัฐบาลจึงแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีร่วมใน
คณะรัฐบาล²

การที่คณะทหารได้นำตัวหลวงประดิษฐาเข้าร่วมในคณะรัฐบาล ทำให้เกิด
ความไม่พอใจแก่ทหารกลุ่มหนึ่ง เพราะกล่าวว่ารัฐบาลจะนำเอาลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามา
ปกครองประเทศ ประท้วงกับรัฐบาลได้ปล่อยปละละเลยให้มีการฟ้องร้องจะเอาผิดทาง

¹โปรดดูรายละเอียดใน พระปกเกล้าจากข้าราชการไทยสู่ประชาชนไทย, โดย "นายสุจินดา"
(ขามเียง), อ่างแล้ว, หน้า 338 - 492

²โปรดดูรายละเอียดใน รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 2/2476,
(สามัญ), สมัยที่ 2, วันที่ 25 ธันวาคม 2476.

อาญาพระเจ้าบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว¹ ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้รัฐบาลต้องการที่จะทำลายพระเกียรติคุณของพระองค์ไป คณะทหารและพลเรือนที่เรียกตัวเองว่า "คณะกู้บ้านกู้เมือง" จึงโคกอาคารกบฏขึ้น เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2476 โดยมีเจ้านายชั้นพระองค์เจ้าเป็นหัวหน้าผู้กบฏ กังไคกล่าวมาแล้วไปเนทก่อน อันเป็นสาเหตุให้รัฐบาลเกิดกลางแคลงใจว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระราชมารดาจะสนับสนุนกบฏ²

จากการกบฏครั้งนี้ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ขึ้นอย่างรุนแรง โดยฝ่ายรัฐบาลได้กวาดล้างสอบสวนผู้ที่อยู่ตรงกันข้ามกับรัฐบาล มาตรการแรกที่รัฐบาลนำมาใช้ในการปราบปรามก็คือ การตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช 2476³ พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้รับการคัดค้านอย่างรุนแรงในสภาว่า เป็นกฎหมายที่ปราศจากมนุษยธรรม ที่ไม่ยอมให้จำเลยหาการต่อสู้ อย่างไรก็ตามรัฐบาลก็นำพระราชบัญญัติฉบับนี้ออกมาใช้จนได้ คุกยะแมนเสียง 21 : 2 เสียง และประกาศใช้ เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2476⁴ ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้พระเจ้าบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็หาทรงเห็นด้วยไป ดังปรากฏอยู่ในพระราชหัตถเลขาเมื่อทรงประกาศพระราชสมมติ ตอนหนึ่งว่า

"...รัฐบาลได้ออกกฎหมายใช้วิธีปราบปรามบุคคลซึ่งถูกหาทำความผิดทางการเมืองในทางที่ผิดคุณธรรมของโลก คือ ไม่ให้โอกาสต่อสู้คดีในศาลเป็นการชำระโดยคณะกรรมการอย่างลับ ไม่เปิดเผย ซึ่งเป็นวิธีการที่ข้าพเจ้าไม่เคยใช้ในเมื่อวานาจอสิทธิชากยังวุโยเมื่อของข้าพเจ้า และข้าพเจ้าได้ขอร้องให้เลิกใช้วิธีนี้ รัฐบาลก็ไม่ยอม..."⁵

จึงถือเป็นสาเหตุแห่งความขุ่นเคืองพระราชหฤทัยมาแล้วตั้งแต่เริ่มต้นที่รัฐบาลได้ใช้มาตรการรุนแรงกับฝ่ายกบฏ

¹โปรดเกล้าฯ ราชรายละเอียดใน โน้ตของข้าพเจ้า, โดย เลื่อน แกรภย์วิจิตร, อ่างแล้ว, หน้า 263

²กรมเอกสารการคณะรัฐมนตรี, เรื่องเกี่ยวกับพระองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ในระหว่างมีกบฏ, แฟ้มที่ 55/163, อ่างแล้ว, เรื่องเดิม.

³ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 50, วันที่ 25 ตุลาคม 2476 และในภาคผนวก

⁴รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 22/2476, อ่างแล้ว, หน้า 619-620

⁵"นายสุคจินดา" (นามแฝง), พระปกเกล้าจากษัตริย์กับประชาธิปไตย, อ่างแล้ว, หน้า

สาเหตุแห่งความขัดแย้งอีกประการหนึ่ง คือ การตราพระราชบัญญัติป้องกัน - รัฐธรรมนูญ ที่รัฐบาลได้ประกาศใช้ไปเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๗๖ ซึ่งพระบาท - สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงเห็นด้วย เพราะทรงเห็นว่ารัฐบาลตราขึ้นเพื่อป้องกันมิให้ใคร ทำหน้าที่เดียวรัฐบาล ถ้าผู้ใดขัดขึ้น รัฐบาลจะถือว่าผู้นั้นเป็นปรปักษ์กับรัฐธรรมนูญ ดังจะ เห็นได้จากรายละเอียดต่อไปนี้

พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ

พุทธศักราช ๒๔๗๖

 ประชาธิปก ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระ - บรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรถวายคำปรึกษาว่า สมควรที่จะจัดการป้องกันรักษา ความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและ ยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษา รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๔๗๖"

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ผู้ใดกระทำการใด ๆ เป็นปรปักษ์ต่อ หรือเพื่อให้ประชาชนเสื่อม ความนิยมหรือความหวาดหวั่นต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม แม้ การกระทำดังกล่าวมาแล้วจะเป็นเพียงการกบคิดหรือทำความตกลง หรือจะเตรียมการ ก็ตาม ท่านว่าผู้นั้นมีความผิด ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ ๓ ปี จนถึง ๒๐ ปี หรือปรับ ตั้งแต่ ๕๐๐ บาท จนถึง ๕,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

แต่ถ้าหากความผิดที่กระทำดั่งนั้นต้องกวมกฎหมายอื่น ท่านว่า ผู้กระทำความผิดนั้น จะต้องถูกลงโทษตามพระราชกำหนดกฎหมายอื่นนั้นด้วย

มาตรา 4 เพื่อกความสงบเรียบร้อยของประชาชน เมื่อเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยรายงานว่าบุคคลใดกระทำการอันจะเป็นเหตุก่อให้เกิดความผิดตามมาตรา 3 ข้างต้น ให้กระทรวงมหาดไทยส่งเรื่องให้คณะกรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีจะได้แต่งตั้งขึ้นเพื่อไต่สวนวินิจฉัย ถ้าเห็นว่ามีมูลก็ให้ห้าความเห็น เพื่อให้บุคคลนั้นอยู่ภายในเขตที่อันมีกำหนดได้เป็นเวลาไม่เกิน 10 ปี และให้กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจสั่งการให้ไปขึ้นไปตามความเห็นนั้น

ถ้าผู้ต้องหาเป็นคนต่างด้าว ทานให้จัดการตามพระราชบัญญัติเนรเทศ ร.ศ.

131

มาตรา 5 คณะกรรมการตามมาตรา 4 นั้น จะต้องตั้งขึ้นจากข้าราชการตุลาการ และให้มีจำนวน 3 นาย เป็นอย่างน้อย จึงจะเป็นองค์ประชุมได้ การวินิจฉัยให้ถือความเห็นข้างมาก

มาตรา 6 บุคคลที่ถูกสั่งให้อยู่ภายในเขตที่วันกำหนด และได้ไปอยู่ในเขตนั้นตามคำสั่งแล้ว ภายหลังอาจร้องขอให้กระทรวงมหาดไทยจำไว้ที่จะเพิกถอนคำสั่ง เช่นว่ามาแล้วนั้นได้ เมื่อขอรับทราบว่า

1. จะไม่เบี่ยงปฏิบัติราชการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ
2. จะเผยแพร่สนับสนุนด้วยความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ

เมื่อกระทรวงมหาดไทยได้เรียกประกันทัณฑ์บน และวินิจฉัยเห็นเป็นรองแท้ว่าผู้ต้องหาจะปฏิบัติตามที่รับรองได้ ก็ให้เสวยคณะรัฐมนตรีเพื่อขออนุมัติให้เพิกถอนคำสั่งเดิมเสียก็ได้

ประกาศมา ณ วันที่ 5 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2476 เป็นปีที่ 9 ในรัชกาลปัจจุบัน.

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นาย พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี 1

1 ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 50, วันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476 หน้า

จากพระราชบัญญัติฉบับที่แก้ไขพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โคตรงมีพระราชบัญญัติก
ตั้งความตงนหนึ่งว่า

"...พระราชบัญญัตินี้มีวิธีการที่ขัดกับหลักเสรีภาพในร่างกายของประชาชน
เช่น บุคคลอาจถูกจับกุมเพราะมีข้อคิดว่าจะทำลายรัฐธรรมนูญ แล้วถูกนำตัวขึ้น
ไต่คณะกรรมาการที่ใบศาลพิจารณาคดี และกรรมาการนั้นอาจสั่งให้เนรเทศบุคคล
เหล่านั้นไปอยู่ในเขตอันจำกัด การกระทำเช่นนี้เป็นการตัดสิทธิซึ่งพลเมือง
ในการติดต่อขอหาของเจ้าหน้าที่ ถ้ามีเหตุที่จะต้องชำระโคโยเปิดภายใน
ศาลหลวง ไต่โอกาสจำเลยมีทนายว่าความและต่อสู้โต้แย้งที่ ไม่ตัดสินกัน
อย่างงุนงิม ซึ่งทำให้เห็นว่ารัฐบาลขาดความยุติธรรม เป็นการกดขี่อย่าง
ร้ายแรง..."¹

พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงเป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการขัดแย้งอย่าง
รุนแรงระหว่างรัฐบาลกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อันเป็นชนวนนำไปสู่การสละราช
บัลลังก์ในที่สุด

วิกฤตการณ์ขัดแย้งที่ติดตามมาหลังจากนั้นได้แก่ การใช้สิทธิยับยั้งร่างพระราช
บัญญัติอากรมรดก ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ใช้สิทธิยับยั้ง หากแต่สภาผู้แทน
ราษฎรยังคงยืนยันตามมติเดิม ให้กฎหมายดังกล่าวมีผลบังคับใช้ ซึ่งในพระราชบัญญัติฉบับนี้
ให้เก็บภาษีแก่พระมหากษัตริย์ด้วย¹ ซึ่งทรงเห็นว่าเป็นการทำลายสถาบันกษัตริย์* และ
เป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพอย่างที่มีเคยปรากฏมาก่อน จึงยังทำให้พระองค์ทรง -
โทมมนัสในพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง และเป็นข้อมูลที่มีส่วนสนับสนุนในการประกาศ
สละราชสมบัติในเวลาต่อมา

นอกจากนี้แล้ว การขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระบรมวงศานุวงศ์ในหลายกรณีด้วยกัน เช่น เรื่องการเบิกจ่าย
เงินปีของพระบรมวงศานุวงศ์ รัฐบาลก็พยายามที่จะถ่วงเวลาและหาว่าผิดระเบียบการ
เบิกจ่าย² ทรงในกรณีที่รัฐบาลได้มีหนังสือกราบบังคมทูลกล่าวหาว่าพระบรมวงศานุวงศ์ว่า
กล่าวความอันเป็นเสียหายแก่ความสงบ ตั้งข้อความตงนหนึ่งว่า

¹โปรดดูรายละเอียดในรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2477 (วิสามัญ)

* รัฐบาลได้ชี้แจงว่าเป็นการเข้าพระทัยผิดของพระเจ้าอยู่หัว

²กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 68/2477

"...วันที่ ความมาปรากฏขึ้นว่า ไก่มีปากเสียงอันเป็นเสียงนวมแก่ ความสงบเกิดขึ้นในหมู่พระราชวงศ์ ซึ่งถ้าหากจะเพิกเฉยเสียก็เกรงจะเป็น เชื้อปล่อยให้ลุกลามต่อไป และครั้นคณะราษฎรจะจัดการปราบปรามเสียเอง ก็เกรงจะเป็นที่ขุ่นเคืองพระราชหฤทัย ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้กราบบังคมทูล พระกรุณามาให้ทรงทราบ เพื่อขอได้ทรงช่วยทำความเข้าพระทัยในหมู่ พระราชวงศ์ทั้งหลาย โดยขอว่าให้ปากเสียงอันจะพึงเป็นเสียงนวมแก่ ความสงบเกิดขึ้นแก่หมู่พระบรมวงศานุวงศ์ต่อไป..."¹

จากนั้นรัฐบาลได้เป็นบังคับให้พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการ วาที กรมพระยา - นริเวรานวัตรดิวงก์ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ น.จ.ทองแถมแก้ว พ.จ.พงรู่จา ฯลฯ เจ็ดคน ให้คำปฏิญาณไว้ต่อคณะราษฎร ตอนหนึ่งว่า

"...ข้าพเจ้าได้ให้สัตย์ปฏิญาณไว้ว่า ข้าพเจ้าจะไม่กระทำการใด ๆ วันจะพึงเป็นภัยแก่คณะราษฎรทั้งทางกายและวาจาใจ ถ้าปรากฏว่าข้าพเจ้า ผิดคำปฏิญาณ ก็ให้คณะราษฎรจัดการแก่ข้าพเจ้าตามที่เห็นควร..."²

อีกเรื่องหนึ่งที่ก่อให้เกิดการขัดแย้ง ได้แก่เรื่องที่รัฐบาลได้ตัดทอนกำลังและตัด งบประมาณของทหารรักษาพระราชวังลงไปมาก รวมทั้งปลด น.จ.กฤษสวัสดิ์* และ นายทหารรักษาวังอีกหลายคนออกจากตำแหน่ง โดยขอหาว่ามัวหมองในหน้าที่ มิ่งใน เรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ให้รัฐบาลอนุญาตให้ ทหารรักษาวังมีอาวุธ เช่นเดียวกับทหารราบ เพื่อประกันความปลอดภัยแก่พระราชวงศ์ ในระหว่างสถานการณ์ยังไม่ปกติ แต่รัฐบาลไม่ยอมตามพระราชประสงค์ โดยอ้างเอา ประเพณีและแบบอย่างในต่างประเทศ ตลอดจนความรู้สึกไว้อาจจะเกิดขึ้นแก่ทหาร เหล่าอื่น ๆ อันเป็นเรื่องสิ่งไม่ขึ้นทั้งสิ้น³

¹หนังสือกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 23/44 ลงวันที่ 28 มิถุนายน 2475, เรื่อง พระราชวงศ์กล่าวความเป็นเสียงนวมแก่ความสงบ.

²กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, คำปฏิญาณของพระราชวงศ์และข้าราชการซึ่ง ให้ไว้ต่อคณะราษฎร, หน้า 8/44.

* พระเชษฐาของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7

³ช้อยอนันต์ สมุทวณิช และชัชติยา กรรณสูต, เอกสารการเมืองการปกครองไทย, อ่างแฉว, หน้า 376.

จากสาเหตุที่กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจเป็นไปได้ว่ามีสาเหตุหลักทำให้พระองค์ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยยืนยันที่จะเดินทางไปต่างประเทศเพื่อรักษาพระเนตรอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงความยุ่งยากทั้งหลายที่จะเกิดขึ้น และในที่สุดก็ได้เสด็จไปรักษาพระเนตรที่ประเทศอังกฤษ ในต้นปี พ.ศ. 2477 และเป็นครั้งสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพของพระองค์ เพราะหลังจากนั้นแล้ว พระองค์มิได้เสด็จกลับมาอีกเลยจนกระทั่งสิ้นพระชนม์ ในระหว่างนั้นแม้คณะรัฐบาลจะได้มีการติดต่อกับพระองค์ตลอดเวลาก็ตาม และความขัดแย้งทั้งหลายก็หาได้ยุติลงแต่ประการใดไม่ มีแต่จะรุนแรงยิ่งขึ้นทุกที ๆ ฉะนั้นไประยะเวลาต่อมาไม่นานนัก พระองค์จึงทรงมีพระราชโอรสถึงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ว่า

"...ทรงสังเกตเห็นชัดว่า สภาพผู้แทนรู้สึกแน่ใจว่า ไม่จำเป็นต้องประนีประนอมต่อพระองค์ไม่ว่าเรื่องใด ๆ อันเป็นที่ต่อประเทศชาติ และทรงพระราชดำริว่าไม่ควรดำรงอยู่ในราชอาณาจักรสืบไป และไม่มีประโยชน์ที่จะช่วยปกป้องผู้หนึ่งผู้ใดเลย จึงสมิ่ครพระราชหฤทัยสละราชสมบัติ..."¹

แม้ว่าทางรัฐบาลจะได้จัดคณะผู้แทนออกไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ประเทศอังกฤษหลายครั้ง และให้กราบบังคมทูลพระกรุณาให้ความปรารถนาอันแท้จริงที่รัฐบาลไทยจะได้เห็นพระองค์เสด็จกลับมาครองราชสมบัติสืบไป รวมทั้งให้ชี้แจงข้อข้องพระราชหฤทัยแก่รัฐบาล แต่ก็ไม่อาจขยับยั้งความเด็ดเดี่ยวในพระทัยของพระองค์ได้ จึงถึงจุดสุดยอดแห่งการขัดแย้งระหว่างพระองค์กับรัฐบาล เมื่อพระองค์ได้ทรงพระราชทานพระราชบัลลังก์เสด็จลงวันที่ 2 มีนาคม 2477 แจ้งเรื่องการสละราชสมบัติ อันมีสาระสำคัญบางตอนที่ดีว่าเป็นเหตุแห่งการสละราชสมบัติของพระองค์ ความว่า

"...ข้าพเจ้าเห็นว่า คณะรัฐบาลและพวกพ้องใช้วิธีการปกครองซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักการของเสรีภาพในส่วนบุคคล และหลักความยุติธรรม ความ

¹ ทองคอก กล้วยไม้ ณ อยุธยา, พระปกเกล้าเจ้าสละราชสมบัติ, สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 6, ฉบับที่ 1, มิถุนายน - สิงหาคม 2511, หน้า 13

เข้าใจและยึดถือของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะยินยอมให้ผู้ใด คณะใด ใช้วิธีการปกครองอย่างนั้นในนามของข้าพเจ้าต่อไปได้

ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าแต่เดิม แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใด โดยเฉพาะเพื่อใช้อำนาจโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงของราษฎร

บัดนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า ความประสงค์ของข้าพเจ้าที่จะให้ราษฎรมีสิทธิออกเสียงในนโยบายของประเทศโดยแท้จริงไม่เป็นผลสำเร็จ และเมื่อข้าพเจ้ารู้สึกว่ารัฐบาลนี้ เป็นอันหมดหนทางที่ข้าพเจ้าจะช่วยเหลือให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนไว้ต่อไปแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอสละราชสมบัติ และออกจากตำแหน่งพระมหากษัตริย์แต่บัดนี้เป็นต้นไป..." 1

อย่างไรก็ตาม เราจะไม่สามารถพิจารณาข้อเท็จจริงได้ หากว่าเราไม่ได้ศึกษาข้อโต้แย้งระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับรัฐบาล จึงขอแนะนำพระราชบัญญัติที่สำคัญ ๆ และคำสนองพระราชบัญญัติของรัฐบาลมาเสนอไว้ ดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติข้อ 1

ก่อนน้อมเกล้าฯ ข้าพเจ้าขอแจ้งเสียโดยชัดแจ้งว่า เมื่อพระยาพลพลพยุหเสนาและคณะผู้ก่อการร้องขอให้ข้าพเจ้าคงอยู่ครองราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ ภายใต้รัฐธรรมนูญนั้น ข้าพเจ้าได้ยินดีรับรอง ก็เพราะเข้าใจและเชื่อมั่นว่า คณะผู้ก่อการต้องการจะสถาปนากการปกครองแบบ "ประชาธิปไตย" หรือ Democratic Government ตามแบบอย่างของประเทศอังกฤษ และประเทศอื่นซึ่งมีพระมหากษัตริย์ปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญจำกัดโดยรัฐธรรมนูญ และมีรัฐสภาซึ่งประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งโดยแท้ ข้าพเจ้าเองได้เล็งเห็นอยู่เนืองแล้วว่า เมื่อประเทศสยามได้มีการศึกษาเจริญขึ้นมากแล้ว ประชาชนคงจะประสงค์ที่จะได้เปลี่ยนการปกครองของบ้านเมืองเป็นแบบนี้ และตั้งแต่นั้นข้าพเจ้าได้รับ

สี่ปราชสมบัติจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ข้าพเจ้าก็ได้คิดการที่จะบันดาลให้การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปโดยราบรื่นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และไต่ถามถึงความประสงค์นั้น โศภเปิดเผยหลายครั้ง โดยเหตุนี้เมื่อคณะผู้ก่อการร้องขอให้ข้าพเจ้าเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้าจึงรับรองได้ทันทีโดยไม่มีเหตุข้องใจอย่างใดเลย

ครั้นเมื่อข้าพเจ้ากลับขึ้นไปกรุงเทพฯ แล้ว และได้เห็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่หลวงประดิษฐไพเราะนำมาให้ข้าพเจ้าลงนาม ข้าพเจ้าก็รู้สึกทันทีว่า หลักการของผู้ก่อการกับหลักการของข้าพเจ้าไม่พองกันเสียแล้ว เพราะผู้ก่อการมิได้มีความประสงค์ที่จะให้เสรีภาพในการเมืองโดยบริบูรณ์ หากแต่ต้องการให้มีคณะกรรมการเมืองได้แก่คณะเดียว ข้าพเจ้าเห็นว่าเวลานั้นเป็นเวลาลูกเงิน* และสมควรจะพยายามรักษาความสงบไว้ก่อน เพื่อหาโอกาสผ่อนผันภายหลัง และเพื่อมีเวลาสำเนียงฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อน ข้าพเจ้าจึงได้ถอนตนไปตามความประสงค์ของผู้ก่อการในครั้งนั้น ทั้งที่ข้าพเจ้ามิได้เห็นด้วยกับหลักการเหล่านั้นเลย

ครั้นต่อมาในระหว่างที่กำลังร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรอยู่ ข้าพเจ้าก็ได้พยายามคัดค้านและโต้เถียงกับคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญอยู่ตลอดเวลาว่า ควรยึดถือหลัก " Democracy " อันแท้จริงจึงจะถูก ถ้ามิฉะนั้นจะเกิดทำให้มีความไม่พอใจขึ้นแก่ประชาชนซึ่งส่วนมากต้องการให้มีการปกครองแบบ Democracy อันแท้จริง มิฉะนั้นก็เป็นการเสียเวลาและเป็นการเสี่ยงภัยให้แก่ประเทศไทยที่ ในเวลาที่ฐานะของบ้านเมืองตกอยู่ในซีกกับขันและยากจน นอกจากนี้ข้าพเจ้ายังได้กล่าวความเห็นของข้าพเจ้าในข้อนี้โดยเปิดเผย เมื่อข้าพเจ้าไปให้รางวัลแก่นักเรียนโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย ข้าพเจ้าได้เคยคัดค้านพระยามโนฯ ไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้เสนอคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญว่า การที่จะให้มีสมาชิกประเภทที่ 2 ซึ่งคณะรัฐบาลเป็นผู้เลือกเองนั้น จะเป็นเหตุทำให้ความไม่พอใจให้เกิดขึ้นได้ และเป็นอันตรายแก่วิธีการปกครองแบบใหม่ซึ่งกำลังจะสถาปนาขึ้น โดยหวังว่าจะเป็นการถาวรและจะนำความสุข

* เป็นเวลาไม่กี่วันหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองซึ่งคณะราษฎรต้องการให้ปฏิบัติโดยฉับพลันทันที โดยมิได้เวลาใคร่ครวญตัดสินใจ เช่น ในตอนหนึ่งว่า "... ถ้าไม่ตอบภายใน ๑ ชั่วโมงนับแต่วันนี้แล้ว ก็คณะราษฎรจะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ การปกครองแผ่นดินโดยเลือกเจ้านายพระองค์อื่นที่เห็นสมควรขึ้นเป็นกษัตริย์..." เป็นต้น

ความเจริญมาสู่บ้านเมืองของเรา คำตัดเคื่อนของข้าพเจ้าเหล่านี้ไร้ผล เพราะคณะผู้
 ก่อการยืนยันในความประสงค์ที่จะยึดอำนาจไว้ในมือของคณะของคนในจังหวัด อย่างน้อย
 เป็นเวลา 10 ปี ข้าพเจ้ารู้สึกในขณะนั้นว่า ถ้าจะโค่นล้มกันต่อไป การร่างรัฐธรรมนูญ
 ก็จะชักช้าไม่รู้จักแล้ว และอาจเป็นการแตกหักร้ายแรง เสียกว่าที่จะยอมรับให้การได้เป็น
 ไปตามความประสงค์ของคณะผู้ก่อการ จึงยอมได้เป็นไปตามนั้น ต่อมาข้าพเจ้าก็ได้ยิน
 คำคัดค้านหลักการอันนั้นในรัฐธรรมนูญมากขึ้นทุกที และหลักการอันนี้เป็นเหตุให้มีคนไม่พอใจ
 ในคณะรัฐบาลเป็นอันมาก จนมีการเริ่มคิดที่จะล้มล้างรัฐบาลเสียโดยพลการ เพื่อแก้ไข
 หลักการข้อนี้ตั้งแต่ก่อนกระทำพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญ และยังมีอยู่เนื่อง ๆ ในกาลต่อมา
 การที่พระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอฯ และพระยาศรีสิทธิสงครามหาพวกพ้องได้มากมายจนถึงกับได้ยก
 กองทหารมาประชิดติดพระนคร ทำให้เกิดการฆ่าฟันกันเองในระหว่งคนไทย ก็ได้
 หยิบยกเอาการตั้งสมาชิกประเภทที่ 2 นี้ขึ้นเป็นข้อสำคัญข้อหนึ่ง ที่เห็นควรทำลายรัฐบาล
 เสียโดยกำลังและโดยฉกฉวยหมาย เพราะไม่มีทางอื่นที่จะทำได้ ความวิตกของข้าพเจ้า
 ในเรื่องการตั้งสมาชิกประเภทที่ 2 ได้เป็นจริงอย่างชัดเจนแล้ว ไม่มีทางสงสัยอีกได้
 เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้มีการระส่ำระสายขึ้นในบ้านเมืองและยังมีอยู่เนื่อง ๆ ข้าพเจ้า
 เชื่อแน่ว่าตราไปโดยยังมีได้แก่หลักการอื่นไม่เพียงประสงค์นี้เลย ความสงบราบคาบอันแท้จริง
 จะมีไม่ได้เลย รัฐบาลจะคงใช้วิธีการประหัตประหารและปราบปรามอย่างเข้มแข็งอยู่
 เรื่อยไป เป็นที่หวาดเสียวแก่ประชาชน ทำให้รู้สึกว่าการปกครองของบ้านเมืองไม่มี
 ความมั่นคง ผลของการระส่ำระสายและหวาดกลัวเหล่านี้ ทำให้เกิดความเสียหายแก่
 การค้าขายและความเจริญ ข้าพเจ้าได้คัดค้านหลักการอันนี้ตลอดมา และบัดนี้ข้าพเจ้า
 รู้สึกแน่ชัดแก่ใจว่า ไม่ควรจะสนับสนุนให้หลักการอันนั้นคงเป็นอยู่ตลอดไป จำต้องขอให้
 เปลี่ยนแปลงแก้ไขหลักการอันนี้

วิธีที่จะแก้ไขอย่างไรนั้นย่อมมีได้หลายทาง แต่ทางที่ลึที่สุดนั้นก็ควรจะให้เป็นการ
 เลือกตั้งอย่างใดอย่างหนึ่ง ความประสงค์ที่ให้สมาชิกประเภทที่ 2 นั้น ข้าพเจ้าได้ยิน
 กล่าวกันว่า เพราะประเทศเรายังไม่คุ้นเคยกับการปรีการาชการในสภา ฯ จึงควรให้

มีสมาชิกประเภทที่ 2 ซึ่งเลือกตั้งโดยคุณวุฒิที่เป็นผู้มีวิชาสูง หรือเคยชินกับงานการแผ่นดิน เพื่อเป็นผู้นำทางให้แก่สมาชิกประเภทที่ 1 ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นมา หลักการวันนี้ก็พอฟังได้ ถ้าใครทำกันตามนั้นจริง แต่เมื่อใดตั้งกันขึ้นแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่ กลับกลายเป็นเลือกตั้งประเภทที่อยู่ในขณะผู้ก่อการ เป็นส่วนมาก และความจริงหาได้มีคุณวุฒิหรือความเคยชินกับการงานก็ไปกว่าสมาชิกประเภทที่ 1 เลย เมื่อการเป็นดังนี้ก็จำเป็นต้องมีผู้กล่าวว่า คณะรัฐบาลเลือกตั้งคนเหล่านั้นเพื่อความประสงค์ที่จะคุมอำนาจไว้ให้ได้เท่านั้น แม้ราษฎรจะเห็นด้วยกับนโยบายของตนหรือไม่ก็ตามที่ ข้อความในมาตรา 2 แห่งรัฐธรรมนูญ ก็เป็นหมันไปทันที เป็นการเขียนเพื่อตบตาเพื่อหลอกกันเล่นเท่านั้นเอง

ข้าพเจ้าเห็นว่าสมาชิกประเภทที่ 2 นี้ ยังควรมีอยู่จริง แต่ควรกำหนดให้เป็นบุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 35 และเป็นผู้ที่เคยชินกับการงานมาแล้ว เช่น รับราชการในตำแหน่งสูง ๆ เป็นต้น การเลือกตั้งนั้น ถ้าอย่าให้เป็นบุคคลใดคนหนึ่งเลือกไว้ก็จะดี เพราะจะป้องกันไม่ให้เสียใจว่าเลือกพวกพ้อง เพราะฉะนั้นจึงต้องให้ประชาชนเลือก หรือให้บุคคลอื่นซึ่งเรียกกันว่ามีความรู้ 'intelligentisa' เลือก โดยกำหนดเอาการศึกษาหรือถ้าจะไต่ถามที่สุดก็ให้บุคคลที่เป็นข้าราชการสัญญาบัตรโดยมากเป็นผู้มีความรู้และเคยชินกับงาน จะเรียกว่าเป็น intelligentisa "ของประเทศสยามก็เห็นจะไม่สู้ผิดนัก ข้าพเจ้าเห็นว่าแนวทางนี้เป็นทางดำซอกหนา และความไม่พอใจได้ แต่วิธีการจะเป็นอย่างไรใครก็ตาม แล้วแต่ใครจะมีปัญญาหาทาง ถ้ามีทางดีกว่านี้ข้าพเจ้าก็จะยินดีรับ ขอแต่ให้หนีไปจากคำคติเขียนที่ว่า เป็นการ "ตั้งพวก" เพื่อคุมอำนาจไว้ให้จนได้ เป็นการบิดหลักนิคทางของลัทธิ "Democracy" โดยแท้

การเปลี่ยนแปลงอันนี้อาจมีการเถียงว่า "รอเอาไว้จนหมดชีวิตของสภานี้เสียก่อนเถิดจะได้เปลี่ยนพร้อม ๆ กับสมาชิกประเภทที่ 1" ข้าพเจ้าเกรงว่าถ้ารอไปก็ไม่ได้เรื่อง และเมื่อครบกำหนดก็อาจมีการคิดเพี้ยนกันไปอีกเรื่อย ๆ ถ้าเห็นว่าสมควรเปลี่ยนเพราะเหตุให้เกิดความไม่พอใจขึ้นจริง ๆ ก็ควรเปลี่ยนเดี๋ยวนี้ทีเดียว จะได้เห็นความหวังดีของคณะผู้ก่อการโดยชัดเจน เมื่อคณะผู้ก่อการได้ประกาศว่า จะขอพระราชทานให้

** มาตรา 2 แห่งรัฐธรรมนูญ ฉบับ 10 ธันวาคม 2475 ความว่า "อำนาจอธิปไตยยอมมาจากปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นแต่โดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้"

เปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นแบบรัฐธรรมนูญนั้น คนไทยที่มีความรู้ยอมไม่ทนทานทั่วไป แต่เมื่อกลายเป็นยี่ขวานากันเฉย ๆ ไม่ได้ทำให้มีเสรีภาพในการเมืองมากขึ้น ก็กลายเป็นของขมที่กินแล้วไม่ลง เพราะผลร้ายของการปกครองแบบ absolute มีได้เสียมากมาย เป็นแต่เปลี่ยนตัวเปลี่ยนคณะกันเท่านั้น เสรีภาพกลับน้อยลงไปเสียอีก เพราะต้องระวังจับกุมผู้ไม่พอใจ และบิณฑุกผู้กล่าวร้ายรัฐบาล สมบูรณาญาสิทธิราชย์ของพระเจ้าแผ่นดิน ยังมีผู้นับถือเป็นส่วนมาก เพราะเคยชินมาแต่บูยาตายาย แต่สมบูรณาญาสิทธิราชย์ของคณะยอมไม่มี -ใครนับถือ มีแต่ต้องทนไปเพราะกลัวอาชญาและกลัวรถเกราะและเป็นกล่นักกลัวว่าความไม่พอใจจะมีอยู่เรื่อยไป ข้าพเจ้าต้องขอให้แก้ไข

ข้าพเจ้าได้พูดไว้นานแล้วว่า ข้าพเจ้ายอมสละอำนาจของข้าพเจ้าให้แก่ราษฎรทั้งปวง แต่ไม่สมัครที่จะสละอำนาจให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือคณะใดคณะหนึ่ง เว้นแต่จะรู้แน่ว่า เป็นความประสงค์ของประชาชนอันแท้จริง เท่านั้น

สนองพระราชบัณฑิต

1. พระราชบัณฑิตนี้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญเป็นส่วนใหญ่ คือ มีข้อความที่ทรงขอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ เพราะทรงกล่าวว่าได้ศึกษานานอยู่ตลอดเวลา แต่หากไม่เป็นผลจึงได้จ่ายอมไปนั้น

ข้อนี้รัฐบาลรู้สึกเสียใจและประหลาดใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรนั้น อนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้แถลงต่อสภา ฯ ว่า ได้ทำการติดต่อกับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอยู่ตลอดเวลา จนถึงใค่นำตนร่างไปขอให้ทรงแก้ไข ข้อใดที่ทรงขอแก้ไข คณะอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญก็ได้ปฏิบัติครบ ดังปรากฏในคำแถลงของพระยามโน ฯ ซึ่งเป็นประธานคณะอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามว่า

"...อนึ่ง ข้าพเจ้าขอเสนอด้วยว่าในการร่างพระธรรมนูญนี้ อนุกรรมการได้ทำการติดต่อกับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดเวลา จนถึงอาจจะกล่าวได้ว่า ได้ร่วมมือกันทำข้อความตลอดในร่างที่เสนอมานี้ ไขทูลเกล้า ฯ ถวายและทรงเห็นชอบด้วยทุกประการแล้ว และที่กล่าวไว้ว่าทรงเห็นชอบนั้น ไม่ใช่เพียงแต่ทรงเห็นชอบด้วยอย่างข้อความที่กราบบังคมทูลขึ้นไป ยิ่งกว่านั้นเป็นที่พอพระราชหฤทัยมาก..."¹

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยที่ 1, พ.ศ. 2476, หน้า 359 - 360

จึงเชื่อได้ว่าเป็นที่พระพระราชหฤทัยแล้ว จึงมิได้ปรากฏว่าไ้ทรงปฏิบัติกา
 อย่ำไ้ที่จะค้ำวรัฐธรรมนุญนี้ ครั้นมาบัดนี้ปรากฏว่ามีข้อหาบางอย่างที่ยังทรงข้อง
 พระราชหฤทัยอยู่อีกก็จริงอยู่ แต่เห็นว่าเป็นเรื่องซึ่งเ้าพระหทัยผิด ความจริงในทาง
 ปฏิบัตินั้นนับว่าไ้เป็นไปตามพระราชประสงค์ทุกประการแล้ว โดยไม่ต้องเกร้รัฐธรรมนุญ
 อันจะทำให้ความศักดิ์สิทธิ์เสียไปโดยไม่จำเป็น กังจะกล่าวต่อไปนี้

1. ในเรื่องวิธีการ เลือกตั้งของสมาชิกประเภทที่ 2 นั้น รัฐบาลไ้กระทำ
 ตามพระราชบัญญัติการ เลือกตั้ง พ.ศ. 2475 ซึ่งได้ประกาศก่อนมีการฉดองรัฐธรรมนุญ
 ฉบับดวว รำงพระราชบัญญัติฉบับนี้ เมื่อก่อนที่จะนำขึ้นสู่สภาฯ ประธานอนุกรรมการ คือ
 พระยามโนปกรณนิติธาดา ก็ไ้้นำร่างขึ้นทูลเกล้าฯถวาย ทำการติดต่อกับพระมหากษัตริย์
 พระยามโนไ้นำมาแจ้งต่อนุกรรบการรำงรัฐธรรมนุญว่า ในหลวงทรงโปรดปราน
 รำงพระราชบัญญัตินั้นมาก และรับสั่งว่าเป็นที่พอพระราชหฤทัย จะไม่ทรงชบแกแม่แต่
 คัวอักษรแต่คัวเดียว อันที่จริงวิธีการ เลือกสมาชิกประเภทที่ 2 ตามพระราชบัญญัติ
 การ เลือกตั้ง พ.ศ. 2475 นั้น เนื่องจากที่ไ้ทรงพระราชปรารภในขณะรำง
 รัฐธรรมนุญอยู่ว่า การที่จะให้ผู้สมัคร เข้ารับเลือกเป็นสมาชิกประเภทที่ 1 คงไ้รับ
 ความเห็นชอบของผู้ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสมัยที่ 1 ตามวิธีการในรัฐธรรมนุญ
 ชั่วครวณั้น ทรงเห็นว่าไม่เหมาะ เพราะสมาชิกประเภทที่ 2 พระมหากษัตริย์ทรงตั้ง
 โดยพระราชกฤษฎีกาถึงครั้งหนึ่งแล้ว ควรให้สมาชิกประเภทที่ 1 นั้นสมัครไ้โดยไม่
 ต้องมี กังนี้อนุกรรมการรำงรัฐธรรมนุญไ้ไ้ยอมปฏิบัติตามพระราชประสงค์ ไม่ปรากฏ
 เลยว่าไ้ทรงขอร้องให้รำงวิธีการ เลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ 2 โดยวิธีอื่น นอกจากที่
 กล่าวมาแล้ว

ครั้นเมื่อทรงพระราชปรารภให้ม้คณะกรรมการ เมือง และให้เลิกคณะราษฎรตาม
 พระราชหัตถเลขา ลงวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2475 จึงไ้ทรงพระราชปรารภที่จะ
 ไ้เลือกจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทั่วไป ก็ ทรงหมายถึงข้าราชการชั้นสัญญาบัตร
 ตามที่ปรากฏในพระราชบันทึก รัฐบาลไ้คำนึงถึงพระราชปรารภในข้อนี้ ฉะนั้นก่อนที่จะ
 ขอให้ลงพระปรมาภิไธยในพระราชกฤษฎีกาตั้งสมาชิกประเภทที่ 2 รัฐมนตรีหลายนายจึง

ได้นำรายชื่อไปทูลเกล้าถวายเพื่อทรงดำริ แต่มีใต๋ทรงพักแวงประการใด และใต๋ทรง
 ลงพระพรหมาก็โยยให้ที่เกี่ยว ในการเลือกตั้งนั้น เลาว่าบาลก็มีใต๋เลือกแต่ผู้ก่อการ เท่านั้น
 จะเห็นได้ว่าในจำนวนสมาชิกประเภทที่ 2 78 คนนั้น มีผู้ก่อการเพียง 47 คน
 และในส่วนตัวบุคคลที่เป็นชั้นสัญญาบัตร จะมีที่มีสัญญาบัตรอยู่คนหนึ่ง ก็ค นายมังกร
 สามเสน แต่ผู้นี้ก็เคยไ้รับราชการในตำแหน่งยกกระบัตร เมืองมาแล้ว ซึ่งพอจะเทียบ
 ใ้กับชั้นสัญญาบัตร ส่วนวิธีการที่จะให้ข้าราชการสัญญาบัตร เป็นผู้เลือกผู้แทนของคณนั้น
 เห็นว่าอาจ ทำให้ข้าราชการประจำแบ่งแยกออกเป็นพรรคพวกเพื่อทำการ เมือง เช่นนี้ก็ใ้
 ซึ่งจักไม่เป็นผลดีพึงปรารถนาในทางราชการ กลับอาจมีผลอันไม่พึงปรารถน่ายิ่งไปกว่า
 ที่จะใช้วิธีการแต่งตั้งโดยพระราชาคณะผู้ใ้ใ้

อันที่จริง เรื่องที่เคยเป็นมาในขณะที่ยังมีสมาชิกแต่ประเภทเดียวนี้ เมื่อกทรง
 รั้งเกี่ยวใ้ใ้ เมื่อทราบในพระราชอัธยาศัยแล้ว ผู้นั้นก็ใ้ลาออกจากสมาชิกภาพไปแล้ว
 ทลายนาย

อนึ่ง ที่ว่ากบฏหาพวกใ้มากเพราะเหยียดแอกการตั้งสมาชิกประเภทที่ 2
 ขึ้นอันนั้น ข้อนี้เห็นว่าการที่พวกกบฏหาพวกใ้มากนั้น เพราะใ้วิธีการหลอกลวง กัง
 ปรากฎในส่วนต่าง ๆ ที่ศาลพิเศนแล้ว

พระราชกระแสใ้ทรงใ้ข้อความแก้คำสนองของรัฐบาลในข้อ 1

ข้าพเจ้าใ้ใ้คักกัน เป็นลายลักษณ์อักษรต่อวิธีการที่จะใ้สมาชิกประเภทที่ 2
 คั้งที่บัญญัติไว้ในพระ รารบัญญัติเลือกตั้งผู้แทนราษฎร เพราะว่า

- ฉ. พระยามโนฯ ใ้สัญญาแก่ข้าพเจ้าว่า อันบัญญัติรายนามผู้ใ้เสนอใ้เป็นสมาชิก
 นั้น จะส่งมาให้ข้าพเจ้าล่วงหน้าเป็น เวลามาก่อนที่จะตราขึ้นเป็นพระ ราชก ฎีกา
- ช. และว่าจะเสนอรายชื่อกว่าจำนวนสมาชิกที่ต้องการตั้ง เพื่อข้าพเจ้า
 จะใ้มีโอกาสเลือกบ้าง และรับจะพิจารณาคำทักท้วงของข้า พเจ้า
- ค. กับว่าอนบัญญัติรายนามนั้นจะใ้ทำขึ้นใ้ตรงต่อหลักการ ซึ่งข้าพเจ้าใ้วาง
 ไว้ใ้แล้ว ใ้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

จริงอยู่ข้อสัญญาต่าง ๆ ดังที่ได้ออกมาแล้ว มิได้ทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรเลย ครั้นเมื่อถึงเวลาที่จะเสนอนามสำหรับคัดเลือกตั้ง พระยามโนปกรณ์นิติธาดา ตำแหน่งที่ไปแล้ว โดยถูกรัฐประหาร ข้าพเจ้าใคร่ขอหลายครั้งหลายหนว่า อัน บัญชีรายนามผู้ที่ได้รับเลือกนั้น ควรเสนอมายังข้าพเจ้าโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ อันที่จริง บัญชีรายนามนี้ ได้ส่งมาให้ข้าพเจ้าในตอนกลางคืนก่อนวันซึ่งได้กำหนดไว้สำหรับ เป็นวันเปิดสภาผู้แทนราษฎร ความจริงประมาณเพียง 12 ชั่วโมงก่อนที่จะถึงเวลาเริ่มพิธี การเปิดสภาผู้แทนราษฎร เท่านั้น การที่ทำได้เช่นนี้ เห็นได้ชัด ๆ ว่า มุ่งหมายที่จะให้ข้าพเจ้า จำต้องเห็นอนุมัติรายนามนั้นไปอย่างหลัทธิหลับทา จะแสดงความซัดซังของประการใดก็คง จะทำให้การเปิดสภาผู้แทนราษฎรล่าช้าไปอีก และอย่างไรก็ดีก็คงจะให้เป็นผลประการใดเลย

การที่จะป้องกันมิให้ข้าราชการประจำการไปเกี่ยวข้องกับกบฏเมืองนั้น เป็น สิ่งที่พึงประสงค์และทำได้โดยง่าย คือ โดยวางเกณฑ์ไว้เสียว่า ข้าราชการนอกประจำ การเท่านั้นที่อาจเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ส่วนข้าราชการประจำการ ก็มีสิทธิ ที่จะออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ 1 อยู่แล้ว ข้าพเจ้าขอว่าอันสมาชิกประเภทที่ 2 นั้น ควรให้ข้าราชการทั้งหมดไม่ว่ายังประจำการหรือนอกประจำการก็ตาม เป็นผู้เลือก ทั้งนี้มิใช่เพื่อที่จะทำให้ข้าราชการประจำการทั้งหลาย มีความคิดไปในทางกบฏเมืองยิ่ง ไปเสียกว่าที่เป็นอยู่ ณ บัดนี้ นอกจากนั้นวิธีการนี้จะมีผลอันพึงประสงค์อย่างยิ่งในอันที่จะกั้ข้าราชการออกเสียจากวงการเมือง

การที่พวกกบฏสามารถหาพรรคพวกสนับสนุนการกระทำของเขาได้ โดยการ หลอกลวงนั้น อาจเป็นได้ สมาชิกในคณะรัฐบาลน่าจะทราบก็อยู่ว่า อันวิธีการชนิดนี้พวก นักการเมืองอื่น ๆ ในประเทศสยามได้เคยนำไปใช้เป็นผลก็อย่างยิ่งมาแล้วด้วย แต่ อย่างไม่รู้ก็เห็นความจริงที่ความไม่พอใจในวิธีเลือกผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 อันนี้ได้ เพิ่มจำนวนพรรคพวกและผู้เห็นชอบด้วยให้แก่พวกกบฏหลายคน

สนองพระราชากระแสด์ที่ทรงไขความข้อ 1

พระยามโนปกรณนิติธาดาได้สัญญาไว้ว่ากระโรนั้น รัฐบาลไม่อาจที่จะทราบได้
เลย พระยามโนฯได้บอกถึงความจริงที่ได้กราบบังคมทูลไว้ รัฐบาลเพิ่งทราบโดย
พระราชบัณฑิตไขความฉบับหลังนี้เอง

ส่วนรายนามสมาชิกประเภทที่ 2 มิ่งไถ้นำมาทูลเกล้าฯ ถวาย รัชสั่งว่า 12
ชั่วโมงก่อนเริ่มพิธีเปิดสภาผู้แทนราษฎรนั้น ความจริงเป็นดังนี้

ในระหว่างที่เกิดกบฏ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จไปประทับที่สงขลา
รัฐบาลได้พยายามกราบบังคมทูลขอได้รับกลับสู่พระนคร เพื่อที่จะทรงพระราชทานความเห็น
ในการเลือกสมาชิกประเภทที่ 2 แก่พระองค์ทูลเกล้าฯ เสด็จกลับไม่ คงเสด็จกลับมาถึง
กรุงเทพฯ ในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2476 ซึ่งวันรุ่งขึ้นก็จะเริ่มการเปิดสภาผู้แทน
ราษฎร รัฐบาลก็มีใ้คนโน้มน้าวใจ จึงขอพระราชทานโอกาสให้ไปเข้าเฝ้าเพื่อทูลเกล้าฯ
ถวายรายนามสมาชิกประเภทที่ 2 ซึ่งรัฐบาลได้คัดเลือกจากข้าราชการสัญญาบัตร หรือ
เทียบสัญญาบัตรตามที่ใ้กล่าวมาแล้วในตอนต้นบันทึกฉบับก่อน

อีกประการหนึ่ง ข้อไขความที่ว่า ในขณะที่เกิดกบฏนั้นยังไม่มีสมาชิกประเภทที่ 2
เลย มีแต่สมาชิกประเภทเดียว กบฏจะมาอ้างถึงสมาชิกประเภทที่ 2 ก็ดูกระไรอยู่

พระราชบัณฑิตข้อ 2

เนื่องจากเหตุที่สภาผู้แทนราษฎรของเรา ยังไม่เป็นสภาที่มีผู้แทนซึ่งราษฎร
เลือกตั้งทั้งสิ้นนั้นเอง จึงมีผู้คิดเห็นว่า มาตรา 39 แห่งรัฐธรรมนูญ¹ นั้นยังไม่เหมาะ

มาตรา 39 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม 10 ธันวาคม 2475 มี
ความว่า "ถ้าพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัตินั้น จะใ้พระราชทาน
คืนมายังสภาภายในหนึ่งเดือน นับแต่วันที่นายกรัฐมนตรีนำทูลเกล้าฯ ถวายก็ดี หรือมีใ้
พระราชทานคืนมายังสภาภายในเดือนหนึ่งก็ดี สภาจะต้องปรึกษากันใหม่และออกเสียง
สูงคะแนนลับโดยวิธีเรียกชื่อ ถ้าและสภาลงมติตามเดิมไซ้ร ทานใ้ในร่างพระราชบัญญัติ
ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มีใ้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทาน
ลงมาภายในสิบห้านวันแล้ว ทานใ้ประกาศพระราชบัญญัตินั้นใ้บังคับเป็นกฎหมายใ้"

เพราะพระราชบัญญัติใด ๆ ที่พระมหากษัตริย์ทรงคัดค้าน สภาอาจยื่นยับยั้งเป็นไปตามเดิม โดยความเห็นข้างมากแต่เสียงเดียว (Simple Majority) ตามธรรมนูญหรือนโยบายใด ๆ ที่พระมหากษัตริย์จะทรงคัดค้านนั้น คงจะต้องเป็นเรื่องสำคัญมาก และเกี่ยวกับการได้เสียของประชาชนหรือหลักการอันสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้น จึงเห็นกันว่า ก่อนที่จะให้สภาลงมติคัดค้านของประมุขของชาติได้ ควรจะต้องให้ปรากฏแน่ชัดว่าราษฎรมีความเห็นด้วยกับนโยบายหรือกฎหมายนั้นจริง ๆ ในประเทศต่าง ๆ ย่อมใช้วิธีการต่าง ๆ กัน เพื่อสอบถามความเห็นของราษฎรอย่างที่ไม่ประเทศสวีตมีการลงคะแนนทั้งประเทศ (Plebiscite) ในประเทศอื่น ๆ อาจใช้วิธียุบสภาให้เลือกตั้งกันขึ้นมาใหม่ และโดยมากนั้นถ้าได้โอกาสให้ประมุขของประเทศคัดค้าน (Veto) ได้แล้ว ก็มักจะต้องให้สภาลงมติเสียงข้างมาก 2 ใน 3 หรือ 3 ใน 4 แล้วจึงจะลบล้างเสียงคัดค้านของประมุขได้ (ดูตัวอย่างสหพันธรัฐอเมริกา) ในประเทศสยามก็เช่นเดียวกัน มีผู้ที่เห็นควรให้เสียงข้างมากอย่างน้อย 2 ใน 3 เพื่อลบล้างคำคัดค้านของพระมหากษัตริย์จึงจะควร การนับเอาเสียงข้างมากเฉย ๆ (Simple Majority) เช่นที่เป็นอยู่นี้ เท่ากับไม่ได้ถวายพระราชอำนาจในทางคัดค้านเลย และเมื่อสภาฯ มีสมาชิกซึ่งรัฐบาลเลือกตั้งขึ้นเองถึงครึ่งหนึ่ง เช่นนี้ แปลว่าสภาอาจลบล้างคำคัดค้านของพระมหากษัตริย์ได้ โดยเสียงของสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งจริง ๆ เพียง 1 เสียง ก็แปลว่าสภาอาจสนับสนุนนโยบายซึ่งราษฎรไม่ได้เห็นด้วยจริง ๆ หรือไม่ต้องการเลยจนนึกเดียว ถ้าจะให้เห็นว่าเอาเสียงราษฎรเป็นใหญ่จริง ๆ จะต้องให้มีเสียงข้างมาก 3 ใน 4 เพื่อลบล้างคำคัดค้านจึงจะควร แปลว่าอย่างน้อยต้องให้มีเสียงสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้งจริง ๆ ครึ่งหนึ่งเห็นด้วยกับคำลบล้างนั้น

โดยเหตุเหล่านี้ ข้าพเจ้าเห็นควรแก่รัฐธรรมนูญในข้อนี้ให้เป็นที่ว่า "ถ้าและสภาลงมติตามเดิมโดยมีเสียงข้างมาก 3 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด" ฯลฯ หรือจะแก้ไขข้อความนี้ได้โดยลงไปใน "บทเฉพาะกาล" ก็ได้ คือ ถ้าเลิกใช้บทเฉพาะกาลเมื่อไรก็ให้เลิกข้อความนี้ได้ เพราะถ้าสภาเป็นสภาที่ราษฎรเลือกเองทั้งหมดแล้ว ข้อรังเกียจตามที่กล่าวแล้วข้างบนย่อมหมดไป ถึงกระนั้นก็ควรเห็นยวรั้งการออกกฎหมาย

หรือคำเนนนโยบายนั้น ก็ยังควรมีอยู่อย่างใดอย่างหนึ่ง แม้ในประเทศอื่น ๆ เขาก็เห็น
ความจำเป็น จึงมีสภาสูง (Senate) เพื่อเห็นยวรั้ง เป็นต้น โดยเฉพาะในประเทศ
สยามเรายังไม่คนเคยแก้วิธีการปกครองอย่างใหม่นี้ ทำให้รู้สึกความจำเป็นในข้อนี้มากขึ้น

การที่ข้าพเจ้าร้องขอให้มีการเปลี่ยนแปลงในข้อนี้ ไม่ใช่เพราะข้าพเจ้าต้องการ
อำนาจ เพราะข้าพเจ้าเป็นนายตอการ เมืองเต็มที ที่ร้องขอ ใหญ่ก็เพราะข้อนี้เป็นข้อที่ทำให้
คนไม่พอใจในรัฐธรรมนูญตามที่เป็นอยู่ นอกจากนั้นข้าพเจ้ารู้สึก ว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่
รับมาปรับความขัดทด และรับผิดชอบโดยไม่มีอำนาจเลย จะเห็นยวรั้งการกระทำของ
รัฐบาลหรือของสภา ๆ มิได้เลย แต่การรัฐบาลทำอะไรที่ไม่ถูกใจคน ข้าพเจ้าก็ถูกตึกเถียน
ว่า "ทำไมปล่อยให้ทำไปได้ ทำไมไม่ห้าม" ซึ่งเป็นข้อที่นาราคาญเต็มทน และบางครั้ง
หนังสือพิมพ์ที่สนับสนุนรัฐบาลก็ชอบพูดขัดทอดควย เช่นว่า "ทรงเห็นควยและทรงยอมแล้ว"
และเข็ดคักกันให้ เป็นผลจริง ๆ ไม่ได้แล้ว ยังขัดทอดคักกันอยู่อย่างนี้ก็เป็นการหนักมือมาก

ถ้าไม่อยากจะถวายเป็นการคักคักกันแก่พระมหากษัตริย์ให้มากขึ้น จะเปลี่ยน
ว่า ถ้าพระมหากษัตริย์ทรงคักคักกันการออกกฎหมายใด ๆ แล้ว ต้องให้มีการ เลือกลงกันใหม่
แล้ว เปลี่ยนวิธีเลือกสมาชิกประเภทที่ 2 หรือกำหนดวิธีการให้ราษฎรออกเสียงโดยตรงก็
เหมือนกัน แต่ถ่าปล่อยให้เป็นอย่างเดี๋ยวนี้นี้ ขอมมีเสียงอยู่ได้เสมอว่า การปกครองตาม
ที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้นี้ เป็นลัทธิเผด็จการทางอดม ๆ ไม่ใช่ " Democracy " จริง ๆ เลย

สนองพระราชบันทึก

2. ตามที่ทรงมีพระราชดำริจะให้แก้รัฐธรรมนูญมาตรา 39 และทรงกล่าวถึง
วิธีต่าง ๆ นั้น เห็นว่าวิธีอย่างประเทศสวีต ซึ่งให้มีการลงคะแนนเสียงทั้งประเทศ (Plebiscite)
นั้น จะนำมาใช้ในประเทศสยามในเวลาที่ยังไม่ถนัด เพราะการศึกษาของเรายังไม่
แพร่หลาย และราษฎรไม่สันทักเคยชินตอการปกครองระบอบนี้ จึงควรคงใช้วิธีนี้ไว้ก่อน
ส่วนวิธีที่ได้สภาลงมติเสียงข้างมาก 2 ใน 3 หรือ 3 ใน 4 จึงจะลดล้าง
เสียงคักคักของประมุขไค่นั้น ในเรื่องนี้เป็นเรื่องของสภา ส่วนทางรัฐบาลนั้นเห็นว่า
ในทางปฏิบัติที่เป็นมาแล้ว สำหรับพระราชบัญญัติที่ทรงคักคักกันนั้น บรรดาสมาชิกที่เป็น

รัฐมนตรีและเลขาธิการรัฐมนตรีทั้งหมด ตลอดจนผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 บางคนที่ไม่
ประชุมกันไม่ลงมติ (abstention) เสีย ก็จะเห็นได้จากผลแห่งการลงมติ คือ

ก. โวทพระราชบัญญัติการมรดก สมาชิกมาประชุม 136 (ประเภทที่ 1 76
นาย ประเภทที่ 2 60 นาย) นิ่งไม่ออกเสียง 12 เสียง ให้ออกเป็นพระราช-
บัญญัติ 89 ผู้ที่เห็นไม่ควรรอกเป็นพระราชบัญญัติ 35

ข. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายอาญา สมาชิกมาประชุม 140 (ประเภ
ที่ 1 74 ประเภทที่ 2 66) นิ่งไม่ออกเสียง 29 เสียง ให้ออก 111 ผู้ที่ออก
เสียงให้ออกเป็นพระราชบัญญัติ 75 ผู้ที่เห็นไม่ควรรอกเป็นพระราชบัญญัติ 36

เมื่อตามผลแห่งการปฏิบัติที่กล่าวมาได้เป็นดังที่ได้กราบบังคมทูลมาแล้ว จึง
เห็นว่า การที่จะแก้ไขไปในทางอนันท์จะทำได้ประโยชน์เท่าใดนัก ผลที่จะพึงได้รับจาก
การแก้ไขไม่คุ้มกับที่จะทำให้รัฐธรรมนูญเสื่อมความศักดิ์สิทธิ์

ยังคงเหลืออยู่ถ้อยคำหนึ่งที่ควรรับสั่ง คือ วิชียุบสภา ให้เลือกตั้งกันขึ้นมา
ใหม่ ซึ่งเป็นวิธีที่อาจกระทำได้โดยบังคับแก้รัฐธรรมนูญ ก็ โดยกาถยบบัญญัติใน
รัฐธรรมนูญ มาตรา 35 1 ในเรื่องนี้ก็ได้พิจารณาตามพระราชกระแสสำหรับร่าง
พระราชบัญญัติที่ไต่ทรงคัดค้านก่อน ๆ แล้ว แต่เห็นว่าการที่จะยุบสภานั้นยังไม่สมควร เพราะ
ความจำเป็นยังไม่ปรากฏ และจะทำให้เป็นการเปลืองพระราชทรัพย์โดยใช่เหตุ เพราะ
ร่างพระราชบัญญัติทั้ง 2 นั้น เป็นเรื่องที่รัฐบาลอาจทำความผิดพระราชหฤทัยให้ตามที่ทรง
คัดค้านนั้นได้ แต่ในกาลต่อไปเพื่อที่จะไม่ต้องแก้รัฐธรรมนูญ จะโปรดให้ใช้วิชัยยุบสภา ฯ
เนื่องด้วยพระราชบัญญัติที่ทรง Veto ถ้อยคำจะทรงทำได้โดยโปรดเกล้า ฯ แจงพระราช
ประสงค์ในการยุบสภามาในพระราชหัตถเลขาที่ทรงคัดค้านนั้นด้วย

มาตรา 35 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม มีความว่า "พระมหากษัตริย์
ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้ราษฎรเลือกตั้งสมาชิกใหม่ ในพระราช
กฤษฎีกาให้ยุบสภาเจนนี ต้องมีกำหนดให้เลือกตั้งสมาชิกใหม่ภายในเก้าสิบวัน"

เมื่อวิธีการที่จะกระทำได้โดยมิต้องแก้รัฐธรรมนูญเช่นนั้นแล้ว จึงเห็นว่าไม่จำเป็นต้องแก้มาตรา 39 แห่งรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อยังความถาวรไว้แก่รัฐธรรมนูญนี้จริง ๆ เพราะเมื่อสิ้นระยะเวลาเฉพาะกาลแล้ว รัฐธรรมนูญนี้ไ้พระราชทานก็จะเป็นหลักถาวรยิ่งขึ้น

พระราชกระแสที่ทรงไขความแก่คำสนองของรัฐบาลในข้อ 2

ทราบโดยที่ยังกรวให้มิสภาชิกประเภทที่ 2 มีอยู่ ตามความเห็นของข้าพเจ้า วิธีการซึ่งเหมาะที่สุด ณบัดนี้ที่จะลงมติไม่เห็นชอบด้วยกับคำทักท้วงของพระมหากษัตริย์นั้น มีอยู่เพียงวิธีเดียว กล่าวคือ กรวให้มิเสียข้างมากที่ไม่เห็นด้วยเป็นจำนวนเศษสามส่วนสี่ ถ้าหากใช้วิธียุบ (สภา)แล้ว ก็จักต้องให้เป็นไปเอง และจักต้องเพิ่มความในรัฐธรรมนูญไว้ว่า ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ทรงทักท้วงพระราชบัญญัติฉบับใดลงมา สภาผู้แทนราษฎรเป็นอันต้องยุบไปเองในคราวเดียวกัน ทั้งนี้ต้องเป็นไปโดยมิต้องอาศัยความยินยอมของรัฐมนตรีผู้หนึ่งผู้ใดในอันที่จะรับสนองพระบรมราชโองการ

ข้าพเจ้าได้เคยขอให้ยุบสภาผู้แทนราษฎรแล้ว แต่รัฐบาลก็ไม่ยอม และก็คงเป็นเช่นนี้แทบทุกคราวไป

ถ้านำวิธีนี้มาใช้แล้ว สมาชิกประเภทที่ 2 ก็ควรที่จะเลือกตั้งกันใหม่เหมือนกัน การที่ข้าพเจ้าขอมาครั้งนี้ก็เพื่อที่จะรักษาหลักไว้ มิใช่เพื่อที่จะให้การทักท้วงพระราชบัญญัติของข้าพเจ้าเป็นผลทุกคราวไป ถ้าข้าพเจ้าแน่ใจได้ว่านโยบายอันใดเป็นความประสงค์อันแท้จริงของราษฎรส่วนมากแล้ว ข้าพเจ้าก็จะไม่ชักชวนนโยบายกันนั้นเลย

สนองพระราชกระแสที่ทรงไขความในข้อที่ 2

การที่จะให้สภาผู้แทนราษฎรต้องยุบไปเอง โดยเหตุที่พระมหากษัตริย์ทรงทักท้วงพระราชบัญญัติฉบับใดลงมา นั้น เห็นว่าตามระบอบรัฐธรรมนูญทำเช่นนั้นไม่ได้ ส่วนที่ได้เคยทรงขอให้ยุบสภาผู้แทนราษฎร และรัฐบาลไม่ยินยอมนั้น ข้อนี้ก็ไ้กรวามบังคมทูลไปแล้วในครั้งก่อนว่า รัฐบาลยังไม่เห็นเป็นการสมควรจึงมิได้ยุบ

ตามที่รัฐบาลได้ทูลพระราชนัดกไปนั้น ก็ไ้พยายามหาหนทางที่จะให้เป็นไปโดยไม่ต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญ

ใน 2 ข้อแรกนั้นข้าพเจ้าได้ขอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจกล่าวกันได้ว่าไม่เป็นการสมควรก็ได้ เพราะข้าพเจ้าได้ยื่นขอลงนามในรัฐธรรมนูญให้แก้ไขไปตามนั้น แต่ที่จริงนั้นข้าพเจ้าไปได้เห็นความแตกตั้น และไปกักกันอยู่ตลอดเวลา แต่หากไม่เป็นผลจึงได้จำใจยอมไป มาบัดนี้มีโอกาสที่จะพูดอีกครั้งหนึ่ง จึงได้พูดไปตามใจคิด ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่ควรจะทำอะไรสิ่ง ๆ กลาง ๆ ถ้าจะดำเนินการปกครองตามแบบรัฐธรรมนูญก็ควรจะทำกันจริง ๆ หรือถ้าเห็นว่ายังไม่เหมาะเวลา จะทำกันอย่างไรนั้นก็ควรทำกันจริง ๆ เหมือนกัน ไม่ใช่ชูรัฐธรรมนูญ แต่ก็ไม่ทำตามหลักการกันจริง ๆ ทำอะไรสิ่ง ๆ กลาง ๆ ข้าพเจ้าไม่ชอบ

ต่อไปนี้ข้าพเจ้าจะขอให้รัฐบาลทำการตามหลักการของรัฐธรรมนูญจริง ๆ คือทำตามมาตรา 14 แห่งรัฐธรรมนูญ 1

ก. การให้เสรีภาพในการพูด การเขียน การโฆษณา จริง ๆ

ตามที่เป็นการแล้ว หนังสือพิมพ์ที่ผู้ใดจะไม่เป็นที่พอใจของรัฐบาลก็ถูกปิด และหนังสือพิมพ์ที่กักกันนโยบายของรัฐบาลเอง เล็กกลม เช่น หนังสือพิมพ์เคลิเมล เป็นต้น คือไปขอให้อนุญาตให้หนังสือพิมพ์ออกความเห็นได้จริง ๆ และให้ตีพิมพ์นโยบายของรัฐบาลได้จริง ๆ จะถูกปิดโคตเมื่อผู้ใดให้เกิดการจลาจลอย่างซัด ๆ เท่านั้น เมื่อครั้งก่อนมีรัฐธรรมนูญ หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพมากกว่าเดี๋ยวนี้เป็นอันขาด

ขอให้เลิกการจับกุมราษฎรโดยหาว่า "กล่าวร้ายรัฐบาล" เวลานี้ต้องระวังปากระวังคอกันเต็มที่ โดยกล่าวสิ่งที่เรียกกันว่า "โอบธุภย"

เสรีภาพในข้อ ก. นี้ย่อมต้องอยู่ภายในกรอบแห่งรัฐธรรมนูญ นั่นเป็นขอบเขตที่ควรวางไว้

มาตรา 14 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม 10 ธันวาคม 2475 มีความว่า "ภายในบังคับแห่งบทกฎหมาย บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เกศสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม การอาชีพ"

ข. ให้เสรีภาพในการประชุมโดยเปิดเผย และการตั้งสมาคม

ในเวลานี้ยังตั้งสมาคมการเมืองไม่ได้ กวรวอนุญาตให้ตั้งได้ถ้าวัตถุประสงค์ไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ และคงไม่ให้ทหารบก ทหารเรือ และตำรวจประจำการ เป็นสมาชิกสมาคมการเมือง

การประชุมนั้นเคยมีเรื่องแปลก ๆ เช่น บุคคลบางจำพวกจะชวนเพื่อนฝูงไปเลี้ยงอาหารกัน ก็มีตำรวจห้องและถูกห้าม จนเป็นการเกรงกลัวกันมาก เป็นการตัดเสรีภาพและตัดความสุขของประชาชนบางจำพวก เห็นว่าควรเลิกการกระทำชนิดนี้

สนองพระราชาชนนึ่งที่ก

3. ในข้อที่จะขอให้รัฐบาลทำการตามหลักการของรัฐธรรมนูญจริง ๆ ก็คือ ทำตามมาตรา 14 แห่งรัฐธรรมนูญนั้น รัฐบาลได้ปฏิบัติอยู่แล้ว

ก. ให้เสรีภาพในการพูด การเขียน การโฆษณา จริง ๆ

- ข้อนี้รัฐบาลรับรองได้แน่เพราะได้มีพระราชบัญญัติการพิมพ์ใหม่ เปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์คำสั่งพนักงานการพิมพ์ได้อย่างเต็มที่ เป็นการเพิ่มสิทธิยิ่งกว่าพระราชบัญญัติเดิม ความที่ทรงยกตัวอย่างหนังสือพิมพ์เคลิเมนต์นั้น หนังสือพิมพ์เคลิเมนต์ไคยุงให้เกิดการจลาจลอย่างชั้ก จึงต้องถูกปิด กรรมกรอุทธรณ์ไคยุงยืนตามคำสั่งพนักงานการพิมพ์ และจะทรงเห็นได้ว่า ทว่าการสำคัญในหนังสือพิมพ์เคลิเมนต์ เช่น นายหลุย คีร์วัต และพระยากรภยพิพฒันได้เป็นกบฏอย่างชั้ก ๆ นอกจากนี้เมื่อมีพระราชบัญญัติใหม่แล้ว รัฐบาลมิได้ปิดหนังสือพิมพ์ใด และรัฐบาลต้องระมัดระวังในการที่จะสอดส่องมิให้หนังสือพิมพ์ใช้เสรีภาพในการกล่าววระทบทระ เทือนถึงพระองค์กึ่งที่เป็นมาแล้ว ก็ไค้จัดการปิดหรือฟ้องร้องผู้กระทำผิด

อนึ่ง ในเรื่องการกล่าวร้ายรัฐบาลนั้น ถ้าการกล่าวนั้นเป็นการกล่าวติชมตามธรรมดา ซึ่งไม่เป็นการผิดกฎหมายอาชญาแล้ว ก็ไม่ทำการจับกุม นอกจากจะเป็นการกระทำผิดกฎหมายอาชญาซึ่งต้องว่ากล่าวไปตามกระบิลเมือง

ข. ให้เสรีภาพในการประชุมโดยเปิดเผย และการตั้งสมาคม

ข้อนี้รัฐบาลยังข้องใจ และที่ยังมิได้อนุญาตให้มีพรรคการเมืองก็เพราะ คำนี้ถึงพระราชกฤษฎีกาที่ 2/128 ลงวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2475 ถึงพระยามโนฯ ว่า ไม่ทรงโปรดให้มีคณะกรรมการเมือง และทรงเลิกคณะกรรมการในฐานะที่เป็นคณะกรรมการ เบื้องเสีย รัฐบาลในครั้งกระนั้นก็ได้ปฏิบัติตามแล้ว

ส่วนที่ทรงกล่าวว่า มีบุคคลบางจำพวกจะรวมเพื่อนฝูงมาเลี้ยงอาหารกัน ก็มีการ ถูกตำราวจอง และถูกตำราวจห้าม ข้อนี้คงจะมีคนกราบบังคมทูลความเท็จ เพราะไม่มี เป็นความจริงเลย

พระราชกระแสที่ทรงไขความแก่คำสั่งของรัฐบาลในข้อ 3

(ก) ถ้าลักษณะการ เจนนี้ได้ปฏิบัติไปแล้ว เรื่องนี้ก็เป็นอันตกไปเองในตัว

ฟังสิ่งเกตุว่า ฉบับที่แก้ไขประมวลกฎหมายลักษณะอาญา พ.ศ. 2470 มาตรา 4 วรรค 1 (ค) นี้ได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ณ บัดนี้ ชักกับความตองการของรัฐบาลซึ่งตั้งอยู่ในระบอบรัฐธรรมนูญ เหตุที่มาตรานี้ อาจแปลความ ไปในทำนองหนึ่งซึ่งถึงแก่จะจัดตั้งคณะพรรคการเมืองและทำการ เผยแพร่หลักการใดที่เป็น ปฏิบัติของรัฐบาลใด ซึ่งกำลังมีอำนาจแทบไม่ได้เลย ผู้หนึ่งผู้ใดที่จัดตั้งคณะขึ้นตั้งนี้อาจถูก จำคุกตามมาตรานี้ ดังเช่น ถัดพระยาเทพหัสดิน ฯ เป็นต้น ถ้าหากตั้งใจจริง ๆ ในอันที่ ปกครองประเทศตามหลักแห่งประชาธิปไตยแล้ว เป็นการสมควรแล้วมิใช่หรือที่จะ เปลี่ยน- แปลงลักษณะ เช่นนี้เสีย

(ข) ข้าพเจ้าชอบที่จะให้มีคณะกรรมการ เบื้องขึ้น จกหมายของข้าพเจ้ามีถึง พระยามโน ฯ นั้นได้เขียนไปในคราวที่รัฐบาลในครั้งแรกนั้นไม่ยอมอนุญาตให้คณะชาติตั้งขึ้น ข้าพเจ้าจึงแนะนำไปว่า ถ้าคณะชาติไม่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นแล้ว ก็ควรที่จะ เลิกล้ม คณะราษฎรเสียเหมือนกัน อันที่จริงอาจแก้ไขได้ สำหรับการ เลือกตั้งผู้แทนราษฎรครั้งแรก นั้น ไม่พึงประสงค์ที่จะให้พรรคการเมือง ข้าพเจ้าเห็นว่า ณ บัดนี้ถึงเวลาแล้วที่จะ อนุญาตให้คณะกรรมการ เมืองจัดตั้งขึ้นโดยเปิดเผย หากไม่แล้วก็คงจะจัดตั้งขึ้นโดยลับ ๆ

และคงจะมีความประสงค์และความมุ่งหมายไปในทางเข้ายึดอำนาจ โดยใช้อำนาจในเมื่อ
 วิชาการอันถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อคัดค้านการกระทำของรัฐบาลเสียเลย จุดประสงค์
 ในอันที่จะมีการปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญก็ย่อมสูญหายไปหมดทีเดียว

การเปลี่ยนแปลงในบทรัฐธรรมนูญซึ่งข้าพเจ้าได้ขอมานั้น ก็ผิดกระทันหันเกินไป
 เพียงข้อที่เป็นบทเฉพาะกาล เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงแลไม่เห็นเหตุว่าทำไมความศักดิ์สิทธิ์
 แห่งรัฐธรรมนูญ จึงถูกกระทันหันไปด้วย

ในทวิบทรัฐธรรมนูญเองก็มีวิธีการให้แก้ไขได้อยู่แล้ว ฉะนั้นรัฐธรรมนูญจึงไม่
 เป็นสิ่งที่ต้องสักการะจนถึงกับเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ทำไมจึงจะต้องปลงภัยในลักษณะการอัน
 ไปน่าพิงพอใจคงอยู่ต่อไป การที่จะขจัดการประชุมชาวมุขรัฐธรรมนูญด้วยรูปเหี้ยม และโดยไม่ปฏิบัติ
 ตามความมุ่งหมาย และความประสงค์อันแท้จริงของรัฐธรรมนูญนั้นก็เท่ากับเป็นการเล่นตลก

สนองพระราชกระแสที่ทรงไขความข้อ 3

ก. รัฐบาลได้ตกลงไว้แล้วว่า จะตั้งกรรมาธิการขึ้นพิจารณาเสาะแสวงบทกฎหมายที่
 ออกในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งขัดต่อระบอบรัฐธรรมนูญ

ข. ตามที่ทรงรับสั่งว่าให้ทรงส่งจดหมายถึงพระยามโนปภักดีนิเทศาภิบาล เลขาธิการ
 คณะราษฎร เพราะรัฐบาลในครั้งนั้นไปขมอดอนุญาตให้คณะชาติตั้งขึ้น ความข้อนี้พระยามโนฯ
 จะกราบบังคมทูลไว้อย่างไรก็ยังทราบไปได้ แต่ความจริงเรื่องนี้รัฐบาลพระยามโนฯ
 ไก่บังคับประชุมผู้ก่อการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญทั้งหมด ที่ประชุมส่วนใหญ่เห็นควรให้ตั้ง
 คณะชาติ และไม่ทันที่รัฐบาลจะคำเนิการอย่างไร ก็มีพระราชหัตถ์เลขาถึงพระยามโนฯ
 ดั่งได้กล่าวแล้ว ข้อนี้หลวงวิจิตรวาทการ เลขาธิการคณะชาติในเวลานั้นยอมทราบดี

ที่รับสั่งมาว่า การขอเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญก็เพียงกระทันหันเกินไป
 บทเฉพาะกาล ไม่ทำให้ความศักดิ์สิทธิ์แห่งรัฐธรรมนูญกระทันหันไปด้วยนั้น ที่จริงให้ทรง
 ขอแก้บทเฉพาะกาลด้วย "วิโถก" ด้วย และแก้บทเฉพาะกาลก็สำคัญเหมือนกัน เพราะการ
 ที่แก้บทเฉพาะกาลนั้น ก็เพื่อจะประคับประคองให้ความเรียบร้อยในสมัยหัวต่อหัวเดียว เช่นนี้
 ได้เป็นไปโดยราบรื่น เพื่อความศักดิ์สิทธิ์แห่งรัฐธรรมนูญถาวรนั่นเอง ฉะนั้นถ้าไม่จำเป็น
 แล้วก็ไม่ควรแก้รัฐธรรมนูญไม่ว่าในมาตราใด ๆ

พระราชบัญญัติข้อ 4

ขอใ้ยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญ เพราะพระราชบัญญัติ^{ที่}วิธีการที่ขัดกับหลักเสรีภาพในร่างกายของประชาชน เช่น บุคคลอาจถูกจับกุมเพราะมีข้อหาว่าคิดจะทำลายรัฐธรรมนูญ แล้วถูกนำตัวขึ้นไต่ถามกรรณการที่ไม่ใช่ศาลพิจารณา และกรรณการนั้นอาจสั่งให้เนรเทศบุคคลเหล่านั้นไปอยู่ในที่อันมีเขตจำกัด การกระทำเช่นนี้เป็นการตัดสิทธิของพลเมืองในการที่จะต่อสู้ขอหาของเจ้าหน้าที่ ถ้ามีเหตุที่จะต้องชำระควรชำระโดยเปิดเผยในศาลหลวง ให้โอกาสให้จำเลยมีทนายว่าความและต่อสู้ความโต้เถียงที่ ไม่ใช่ตัดสินกันอยู่อย่างงูยิบ จึงทำให้เห็นว่าการขาดความยุติธรรม เป็นการกดขี่อย่างร้ายแรง

ข้อความต่าง ๆ ที่บัญญัติในพระราชบัญญัตินี้จะคงไว้ต่อไปก็ได้ แต่ควรออกเป็นพระราชบัญญัติเพิ่มเติมแก้ไขกฎหมายหลักคณะอาญา และจะคงไว้วิธีลงโทษให้ไปอยู่ในเขตพื้นที่อันจำกัดก็ได้ แต่การพิจารณาคดีขอให้เป็นไปในศาลหลวงเหมือนคดีชนิดอื่น ๆ

สนองพระราชบันทึก

การที่จะยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญนั้นเห็นว่า วิธีการตามพระราชบัญญัตินั้น เป็นวิธีที่เบาที่สุด มีฉะนั้นก็จะคงถึงศาลพิเศษ และศาลทหารกันขึ้นเสมอเหมือนกันในต่างประเทศ วิธีการตามพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญนี้เป็นวิธีป้องกันไว้ก่อนแก่ เพราะถ้าจะรอให้มร่อให้มีการแก้ ก็เมื่อมีกฎหมายขึ้นแล้ว ก็จะทำให้เสียชีวิตของไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินไปโดยไร้เหตุ ฉะนั้น พระราชบัญญัตินี้เป็นที่พอใจของผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าทำลายรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ มีจำเลยบางคนที่ไม่ยอมเฝ้าคุกแล้วได้ร้องขอให้พิจารณาตามวิธีการของพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญ ดังนี้ เป็นต้น

พระราชกระแสที่ทรงไขความแก่คำสนองของรัฐบาลในข้อ 4

วิธีการอันดีเยี่ยมในอันที่จะป้องกันมิให้เกิดการกบฏขึ้นได้นั้น ก็โดยคำเนิการปกครองอย่างดีและโดยคำจัดข้อไม่พอใจต่าง ๆ เสีย มิใช่โดยวิธีปราบปราม กฎหมายใหม่ที่ไม่ได้ความยุติธรรมซึ่งเป็นหน้าที่ของศาลซึ่งจะต้องจัดการไป อันที่จริงไม่จำเป็นเลยที่จะหันเข้าใช้กำลังพิณทุกกรายไป ความจริงทางชนคดีนี้ไม่ควรที่จะตั้งขึ้นเลย นอกจากในเวลาที่ถูกเงินจริง ๆ

ข้าพเจ้าไม่รังเกียจหลักการแห่งพระราชบัญญัตินี้ แต่ข้าพเจ้ารังเกียจวิธีพิจารณาคดีโดยคณะกรรมการ

สนองพระราชกระแสที่ทรงไขความข้อ 4

การพิจารณาโดยคณะกรรมการนั้นได้พิจารณาตามทำนองอุกฤษฏ์ คือ ถือความบริสุทธิ์เป็นใหญ่ มิใช่ในถ้อยคำสำนวน เพราะเป็นที่ทราบโดยทั่วว่า ผู้ที่คิดก่อการ เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญนั้น ย่อมจะทำลายหลักฐานะที่เป็นเอกสาร เพื่อความสงบเรียบร้อยจึงควรป้องกันไว้ดีกว่าแก้ นอกจากนั้นกรรมการก็แต่งตั้งจากผู้พิพากษาทั้งสิ้น

พระราชบัญญัติข้อ 5

ข้าพเจ้าเชื่อว่าความสงบราบคาบในบ้านเมืองจะมีมากขึ้น ถ้าหากได้มีการให้อภัยโทษแก่นักโทษการเมืองที่ต้องถูกกักขังจองจำ หรือถูกลงโทษด้วยวิธีอื่น ๆ อยู่ในเวลานี้ ถ้ายังไม่ปล่อยนักโทษการเมืองกันเสียบ้าง คงจะมีผู้ที่คิดจะยกกำนำจ เพื่อให้นักโทษเหล่านั้นไต่พินจากทุกซ่เวณา ยิ่งทิ้งไว้นานไปก็จะต้องจับขังกันเป็นจำนวนมากขึ้นทุกที เพราะฉะนั้นขอให้มีการอภัยโทษแก่นักโทษการเมือง ดังต่อไปนี้

- ก. นักโทษประหารชีวิต ให้เปลี่ยนโทษเป็นเนรเทศไปอยู่ในที่จำกัด ตามแต่จะกำหนดให้ เป็นเวลา 10 ปี (เวาบุตรภรรยาไปอยู่ด้วยได้)
- ข. นักโทษจำคุกตลอดชีวิต ให้ลดโทษเป็นอย่างเดียวกับข้างบนนี้ แต่ให้มีกำหนดเพียง 5 ปี

ทั้ง 2 ประเภทนี้ ถ้าผู้ใดเจ็บป่วยและนายแพทย์อนันต์มีชื่อเสียงและแนะนำให้รักษาตัว
ณ ที่ใด ๆ แล้ว ขอให้ผอ.อนันต์ให้รักษาตัวได้ก็ตามคำแนะนำของนายแพทย์

ก. นักโทษอื่น ๆ ที่มีโทษต่ำกว่าที่กล่าวมาแล้วไม่ว่าประเภทใด และไม่ว่าถูก
จับกุมไปในคราวใด ถ้าเนื่องจากโทษการเมืองให้พ้นโทษไปทั้งสิ้น

สนองพระราชบัญญัติ

5. ในเรื่องลดโทษให้ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาในเรื่องกบฏนั้น รัฐบาลได้ดำริไว้
แล้วว่า เมื่อศาลพิพากษาได้พิจารณาจากคดีเสร็จสิ้นทุกส่วนแล้ว ก็จะได้พิจารณาเทียบกับ
ตัวอย่างที่เคยมาแล้ว และพิจารณาถึงความผิดมากน้อย และความเสียหายอันบุตรภรรยา
ของผู้ที่คงเสียชีวิตไปในการปราบปรามกบฏนั้นด้วย เพื่อแสดงให้เห็นเจตนาที่ รัฐบาล
ขออ้างว่าในชั้นหลังนี้แม้กาลพิเศษจะได้ตัดสินแล้วก็ตาม รัฐบาลก็ได้สั่งให้งดการถอดยศและ
บรรดาศักดิ์ไว้ก่อน เพราะจะพิจารณาถึงการลดโทษพร้อม ๆ กับส่วนงานอื่น ๆ ซึ่งศาล
พิพากษาตัดสินแล้ว (คำสั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน
พ.ศ. 2477 จำเลยปีจำนวน 37 คน)

พระราชกระแสที่ทรงไขความแก่คำสนองของรัฐบาลในข้อ 5

ข้าพเจ้าไม่เห็นชอบด้วยกับการยกโทษอย่างกริ่ง ๆ กลาง ๆ การยกโทษนั้นจะ
ไม่มีผลดีประการใดนอกจากจะยกโทษอย่างเต็มที่ ข้าพเจ้าขอยืนยันความเห็นอันนี้ของ
ข้าพเจ้า

สนองพระราชกระแสที่ทรงไขความขอ 5

ข้อนี้จะไม่ขอเพิ่มเติมประการใดสุดแต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะวินิจฉัย

พระราชบัญญัติข้อ 6

ข้าราชการที่ถูกปลดออกจากราชการโดยฐานสงสัยว่าจะมีความผิดทางการเมือง กัก หรือถูกหาว่า "กล่าวร้ายรัฐบาล" ถูกลงโทษและพ้นโทษไปแล้วก็ดี แต่ถูกตัดสิทธิ์ ในการที่จะรับเบี้ยบำนาญ เห็นสมควร ขอให้เขาได้กลับได้รับบำนาญ ตามที่เขา มีเกณฑ์จะได้ในวันที่ถูกปลดนั้น พวกข้าราชการที่ถูกปลดโดยเหตุข้างต้นนี้อาจมีใจแค้นเคือง รัฐบาลมาก และลาตองออกยากเพิ่มขึ้นอีกด้วย ก็อาจมีความผิดในทางไม่ก็ได้มากมาย ควรตัดทางไม่สงบโดยเหตุนี้เสีย โดยให้เขามีอะไรกินบ้าง

ครอบครัวของข้าราชการที่ต้องถูกลงโทษในการเมือง เห็นจะมีหลายร้อยหลาย พันในระหว่าง 2 ปีที่แคว้นนี้ ควรจะมีใจกรุณาบ้าง เพราะคนเราก็มองด้วยกันทั้งนั้น

สนองพระราชบัญญัติ

6. ในเรื่องเบี้ยบำนาญข้าราชการที่ถูกปลดออกจากราชการ โดยฐานถูกสงสัยว่าจะมีความผิดทางการเมืองนั้น เมื่อมีสิทธิ์ตามเกณฑ์ในพระราชบัญญัติเบี้ยบำนาญแล้ว ก็ให้เบี้ยบำนาญทุก ๆ คน ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงเกณฑ์เรื่องอายุและเวลารับราชการ ฯลฯ ส่วนผู้ที่ เป็นข้าราชการทหารนั้นมีการได้เบี้ยหวัด เบื้องยังไม่เข้าเกณฑ์ได้เบี้ยบำนาญ ก็ได้ให้เบี้ยหวัดไปหมดทุกคน

พระราชกฤษฎีกาที่ทรงไขความแก่คำสนองของรัฐบาลข้อ 6

ถ้าหากได้จัดการไปดังนี้แล้ว ก็ไม่มีอะไรจะกล่าวอีกต่อไป แต่เท่าที่ข้าพเจ้า เห็นเข้า ข้าพเจ้าได้ยินข่าวมาว่า มีข้าราชการบางคนได้ถูกไล่ออกหรือถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่ในฐานถูกสงสัยโดยมิได้มีการไต่สวนประการใด ถ้าหากยังมีเรื่องคงที่ใดกล่าว ข้างบนนี้ รัฐบาลคงแจ้งความตั้งใจอันที่จะให้บำนาญหรือบำนาญ และอนุญาตให้เขา ยื่นขอบำนาญหรือบำนาญทางกระทรวงทบวงการต่าง ๆ

สนองพระราชกระแสที่ทรงไขความข้อ 6

การที่รัฐบาลจะแจ้งความตั้งใจในอันที่จะให้บำเหน็จบำนาญ หรือบำเหน็จตามสิทธิที่เขามีได้ตามเกณฑ์กฎหมายนั้น รัฐบาลรับทำได้

พระราชบัญญัติข้อ 7

ข้าราชการที่ยังถูกสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับ "การกบฏ" ครังใด ๆ ก็ตาม และที่กำลังจะฟ้องหรือคำริจะฟ้องร้องต่อไป ขอให้การฟ้องร้องจับกุมเสียในคราวที่จะให้อภัยโทษแก่ผู้มีโทษผิดทางการเมืองในคราวนี้ เพื่อล้างกันเสียที่ ทั้งนี้เพื่อให้ข้าราชการหมกควาบร้อนใจร้อนตัว เรื่องราวที่เจ้าหน้าที่รวบรวมเพื่อจะฟ้องร้องกระทำลายกันเสียในครั้งนี้ ตั้งต้นกันใหม่ให้ขาว

สนองพระราชบัญญัติ

7. ข้าราชการที่ถูกยังสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับกบฏนั้น เวลานี้ได้สั่งให้จัดการฟ้องร้องนานแล้ว ส่วนผู้ที่อยู่ระหว่างคดีก็ต้องว่ากล่าวไปให้คดีถึงที่สุดก่อน และในไม่ช้าศาลพิพากษาถึงจะตัดสินให้เสร็จสิ้นไป

ส่วนการที่จะให้ทำลายเรื่องราวที่เจ้าหน้าที่รวบรวมเพื่อจะฟ้องร้องนั้น เห็นว่าจะทำลายเสียมิได้ เพราะเรื่องราวเหล่านั้นย่อมเกี่ยวข้องกับคดีอื่น ๆ

พระราชกระแสที่ทรงไขความแก่คำสนองของรัฐบาลในข้อ 7

ขอให้ดูโทรเลข ลงวันที่ 7 ของข้าพเจ้า ถ้าหากจะมีการยกโทษให้กันโดยทั่วไปแล้วก็จะเป็นการเสียเวลาเปล่า ๆ ในอันที่จะดำเนินคดีซึ่งอยู่ในระหว่างพิจารณาต่อไป ข้าพเจ้าไม่บังคับในชั้นนี้ ถ้าจะไม่มีกรรงกล่าวโทษกันต่อไปอีก

สนองพระราชกระแสที่ทรงไขความข้อ 7

เรื่องที่จะให้ห้องร้องว่ากล่าวคดีที่ยังอยู่ในระหว่างพิจารณานั้น ก็ต้องว่ากล่าวกันต่อไปให้เสร็จสำนวนเสียก่อน จึงจะพิจารณาว่าจะกรุณาแก้จำเลยอย่างไร รวมกันไปกับคดีที่ได้ตัดสินแล้ว

พระราชบัญญัติข้อ 8

ขอให้รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร ให้คำมั่นเป็นลายลักษณ์อักษรแก่ข้าพเจ้าว่าจะไม่คัดค้านและคัดง้างประมาณของทหารรักษาวังให้น้อยกว่าเท่าที่มีอยู่ในเวลานี้ เว้นแต่ข้าพเจ้าจะขอร้องเอง และจะคงให้ทหารรักษาวังอยู่ในฐานะที่เป็นอยู่ ณ บัดนี้ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง

ขอให้รัฐบาลจ่ายอาวุธและลูกกระสุนให้แก่อองร่อย กองพัน ในกรมทหารรักษาวังให้มีเท่ากับกองร่อยกองพันทหารราบอื่น ๆ

ในการที่ข้าพเจ้าร้องขอให้มีการรักษาวังไว้ตามเดิมนี้ ก็เพราะว่าบ้านเมืองยังอยู่ในเขตเปลี่ยนแปลง ยังไม่มีอะไรแน่นอน ความคิดความเห็นของคนและคณะต่าง ๆ ยังพุดกพุดกันเต็มที่ จึงอยากให้มีกรมทหารที่พวกเขาจะควบคุมมิให้ยุ่งเหยิงในการเงือง ใดเอาไว้รักษาพระราชวังและรักษาพระองค์โดยใกล้ชิดเท่านั้น เพื่อเป็นการอุ้มใจสำหรับข้าพเจ้าและเจ้านายพอสมควร

ถ้าหากเหตุการณ์ในบ้านเมืองสงบเรียบร้อย และการปกครองแบบรัฐธรรมนูญเข้าสู่ฐานะปกติ และประชาชนเกษมสัน และเข้าใจในวิธีการปกครองแบบใหม่นี้ก็แล้ว ก็อาจเปลี่ยนแปลงฐานะของกรมทหารนี้ไปไต่บ้าง ตามแต่จะเห็นสมควรในเวลานั้น

สนองพระราชบัญญัติ

8. ในเรื่องที่จะคัดค้านและคัดง้างประมาณของทหารรักษาวังนั้น เรื่องงบประมาณนี้เกี่ยวข้องกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐบาลไม่มีความขัดข้องประการใดในการที่จะ

คงให้มีทหารรักษาวังไว้ตามเดิม ในเรื่องที่จะขอให้ทหารรักษาวังมีอาวุธเหมือนทหารรบ ทุกอย่างนั้น เห็นว่าตามประเพณีที่เป็นมาแล้ว ทหารรักษาวังหาอาวุธเช่นนั้นไม่ ในต่าง - ประเทก็ดูยาก การที่จะเพิ่มอาวุธให้แก่ทหารรักษาวังเช่นนี้ มีข้อจะคำนึงถึงทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นจอมทัพอยู่แล้ว ตลอดจน ตำรวจซึ่งมีความจงรักภักดี อาจจะรู้สึกโหมมนินว่าพระมหากษัตริย์ไม่ทรงไว้วางพระราช- หารักษ์ก็เป็นได้

พระราชกระแสที่ทรงไขความแก่คำสนองของรัฐบาลในข้อ ๘

ข้าพเจ้าไม่เคยเป็นอย่างอื่น นอกจากควบคุมทัพแห่งกองทัพบกและกองทัพเรือ แต่ ถึงกระนั้นก็ดี ก็ได้มีการรัฐประหารโดยทหาร เป็นผู้กระทำ 2 ครั้ง มีการกบฏอย่างใหญ่ โดยกองทัพบกครั้งหนึ่ง และอย่างเล็กน้อยโดยกองทัพเรือครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีข่าวลือ ข่าวว่าพวกเด็ยถึงว่าอาจมีการสู้รบขึ้นระหว่างกองทัพบกกับกองทัพเรือ และจนกระทั่ง ในระหว่างพมทหมู่ต่าง ๆ ในกองทัพทั้งสองนี้ หากสิ่งเหล่านี้ได้เกิดขึ้นก็จริง ๆ แล้ว พวก ทหารก็จะมัวพะวงแก่ในการสู้รบกันเองมากกว่าที่จะมาคอยระวังรักษาตัวข้าพเจ้า เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงเกรงที่จะได้ความคุ้มครองจากกองทัพบกทั้งนี้ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการแก่งแย่ง ทั้งหลาย เพื่อเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงได้ขอร้องมาในเรื่องกรมทหารรักษาวัง

ถ้าหากและ เมื่อกองทัพบกและกองทัพเรือกระทำการตามหน้าที่ของตนจริง ๆ คือ ในฐานะที่เป็นผู้รักษาความสงบและรักษาความปลอดภัยของประชาชาติ และไม่เข้ามายุ่ง กับการเมืองแล้ว เมื่อนั้นก็เป็นเวลาที่สมควรที่จะลดกำลังกรมทหารรักษาวังมาทำหน้าที่ เพียงเป็นเครื่องประกม็เกียรติกษัตริย์ หรือ เป็นเพียงตำรวจรักษาการภายในพระราชวัง

สนองพระราชกระแสที่ทรงไขความข้อ ๘

เรื่องทหารรักษาวังซึ่งทรงพระราชประสงค์ให้มีอาวุธเยี่ยงทหารทั้งหลายนั้น เมื่อเสด็จกลับสู่พระนครแล้ว รัฐบาลจะได้จัดถวายตามพระราชประสงค์

พระราชบัญญัติข้อ 9

ขอให้จัดการออกพระราชบัญญัติวางระเบียบการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาในเรื่อง
พระราชทานอภัยโทษ

สนองพระราชบัญญัติ

9. เรื่องคณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติแก้ไขร่างประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา เกี่ยวกับการพระราชทานอภัยโทษแล้ว ดังนี้
มาตรา 263 ผู้ต้องคำพิพากษาให้รับโทษอย่างใด ๆ หรือผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวของ
เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว มีอำนาจทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์ขอรับพระราชทาน
อภัยโทษ

เรื่องราวเช่นนี้ ให้ยื่นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยภายในกำหนด
สิบห้าวัน นับแต่วันคดีถึงที่สุด

ถ้าผู้ถวายเรื่องราวต้องขังหรือจำคุก จะยื่นเรื่องราวต่อพระทأمะรง เรือนจำ
ก็ได้ เมื่อรับแล้วให้พระทأمะรงรีบส่งไปยังรัฐมนตรีนั้นโดยทันที

เป็นหน้าที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์
พร้อมทั้งความเห็นว่าจะควรพระราชทานอภัยโทษหรือไม่

ในกรณีซึ่งไม่มีผู้ใดถวายเรื่องราว ถ้ารัฐมนตรีถูกกล่าวแล้ว เห็นเป็นการสมควร
ตามความยุติธรรม จะถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้อง
พิพากษานั้นก็ได้

ถ้าไม่มีพระบรมราชวินิจฉัยตกมายังรัฐมนตรีภายในกำหนดสองเดือน นับแต่วันทรง
รับเรื่องราว ให้ถือว่าเรื่องราวนั้นตกไป

พระราชกระแสทรงไขความแก่คำสนองของรัฐบาลในข้อ 9

อันบทร่างมาตรา 263 แห่งประมวลวิธีพิจารณากฎหมายอาชญาณั้นมิเป็นการตรงกันข้ามกับคำขอของข้าพเจ้าในเรื่องนี้ไปหมดทีเดียวหรือ และเป็นการตักสิทธิตั้งร่ามฎรมีอยู่ก่อนยิ่งขึ้นไปอีกมิใช่หรือ ร่างมาตรานี้ข้าพเจ้าขอรับไม่ได้เลยทีเดียว

สนองพระราชกระแสที่ทรงไขความข้อ 9

ในเรื่องมาตรา 263 แห่งประมวลวิธีพิจารณากฎหมายอาชญาณั้น ที่ว่าตรงกันข้ามกับคำขอของพระองค์ และเป็นการตักสิทธิตั้งร่ามฎรมีอยู่ก่อนนี้ รัฐบาลไม่เห็นว่าจะเสียหายแก่ผู้ใดหรืออย่างไรใด เพาะราชฎรมีกฎสิทธิหลุดเกล้าถวายฎีกาตลอดจนญาติและผู้มีส่วนได้เสียก็มีสิทธิหลุดเกล้าถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษเช่นเดียวกัน มีข้อแตกต่างอันสำคัญอยู่ คือ ตามพระราชประสงค์นั้นเมื่อหลุดเกล้าถวายฎีกาขึ้นไปแล้ว จะปฏิบัติตามคำพิพากษาไม่ได้เลย ไม่ว่าเวลาจะล่วงผ่านไปนานสักเท่าใด แต่ความร่างมาตรานี้ได้กำหนดเวลาไว้ว่า ถ้าไปพระราชทานวินิจฉัยในฎีกา เมื่อล่วงพ้นกำหนดแล้วก็ถือว่าเสมือนได้ทรงปฏิเสธไม่พระราชทานอภัยโทษ และปฏิบัติตามคำพิพากษาได้ดังนี้ ปัญหาอยู่ที่ว่าจะควรกำหนดเวลาหรือไม่กำหนดเวลานั้น รัฐบาลเห็นควรกำหนดเวลา ถ้าเวลาในร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาไม่พอจะขยายให้ยาวออกไปอีกก็ได้

เมื่อได้พิจารณาพระราชบัญญัติที่คัดสรรระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับรัฐบาลแล้วก็จะพิจารณาเห็นได้ว่า ต่างฝ่ายต่างก็พยายามที่จะหลีกเลี่ยงข้อเท็จจริงบางประการอยู่ ไม่ยอมเปิดเผยเจตนารมณ์ที่แท้จริงว่ามีความต้องการที่แท้จริงอย่างไร โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงมีความวิตกและต้องการที่จะปกป้องข้าราชการบริพารของพระองค์ เมื่อพระองค์ไม่สามารถจะเอาชนะรัฐบาลได้ พระองค์จึงทรงประกาศสละราชสมบัติ ดังรายละเอียดในพระราชหัตถเลขาครั้งต่อไป

พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงประกาศพระราชสมบัติ

ป.ป.ร.

บ้านโนล

แครนลี

ประเทศอังกฤษ

เมื่อพระยาพหลพลพยุหเสนา กับพวก ได้ทำการยึดอำนาจการปกครองโดยใช้ทหาร ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้มีหนังสือมาอัญเชิญข้าพเจ้าให้ดำรงอยู่ในตำแหน่งพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้าได้รับคำเชิญนั้น เพราะเข้าใจว่าพระยาพหลพลพยุหเสนาและพวกจะสถาปนารัฐธรรมนูญ ตามแบบประเทศทั้งหลาย ซึ่งใช้การปกครองตามหลักนั้น เพื่อให้ประชาราษฎร์ได้มีสิทธิ์ที่จะออกเสียงในวิธีดำเนินการปกครองประเทศและนโยบายต่าง ๆ อันจะเป็นส่วนไ้ส่วนเสียแก่ประชาชนทั่วไป ข้าพเจ้ามีความว้าวุ่นใจในวิธีการ เช่นนั้นอยู่เสมอ และกำลังกำลังจะจัดการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศสยามให้เป็นไปตามรูปนั้น โดยมิให้มีการกระทบกระเทือนอันร้ายแรง เบื้องหน้าเหตุอันรุนแรงขึ้นเสียก่อนแล้ว และเมื่อผู้ก่อการรุนแรงนั้นอ้างว่า มีความประสงค์จะสถาปนารัฐธรรมนูญขึ้นเท่านั้น ก็เป็นอันไม่ผิดกับหลักการที่ข้าพเจ้ามีความประสงค์อยู่เหมือนกัน ข้าพเจ้าจึงเห็นควรโน้มนำตามความประสงค์ของผู้ก่อการยึดอำนาจนั้นไว้ เพื่อหวังความสงบราบคาบภายในประเทศ ข้าพเจ้าได้พยายามช่วยเหลือในการที่จะรักษาความสงบราบคาบ เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงอันสำคัญเป็นไปโดยราบรื่นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่ความพยายามของข้าพเจ้าไร้ผล โดยเหตุที่ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองหาได้กระทำให้งังเกิดมีความเสรีภาพในการเมืองอย่างสมบูรณ์ขึ้นไม่ และมีใ้พึงความเห็นของราษฎรโดยแท้จริง และจากรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับ จึงพึงเห็นได้ว่า อำนาจที่จะกำหนดนโยบายต่าง ๆ นั้น จะตกอยู่แก่คณะผู้ก่อการและผู้สนับสนุนเป็นพวกห้องเท่านั้น มิได้ตกอยู่แก่ผู้แทนซึ่งราษฎรเป็นผู้เลือก เช่น ในฉบับชั่วคราวแสดงให้เห็นว่า ถ้าผู้ใดมิได้รับความเห็นชอบของผู้ก่อการ จะมิได้เป็นผู้แทนราษฎรเลย

ฉบับดวารไค้มีการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นตามคำขอร้องของข้าพเจ้า แต่ก็ยังให้มีสมาชิกซึ่งตน เล็กเอง เข้ากำกับอยู่ในสภาผู้แทนราษฎรถึงครึ่งหนึ่ง การที่ข้าพเจ้าได้ยินยอมให้มีสมาชิก 2 ประเภท ก็โดยหวังว่าสมาชิกประเภท 2 ซึ่งข้าพเจ้าตั้งนั้น จะเลือกจากบุคคลที่รอบรู้การงานและชำนาญในวิชาดำเนินการปกครองโดยทั่ว ๆ ไป ไม่จำกัดว่าเป็นพวกใดคณะใด เพื่อที่จะได้ช่วยเหลือผู้นำทางให้แก่สมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นมา แต่ครั้นถึงเวลาที่จะตั้งสมาชิกประเภท 2 ขึ้น ข้าพเจ้าหาได้มีโอกาสแนะนำในการเลือกเลย และคณะรัฐบาลก็เลือกเอาแต่เฉพาะผู้ที่ เป็นพวกพ้องของตน เกือบทั้งนั้น มิได้คิดถึง ความชำนาญ นอกจากนั้นคณะผู้ก่อการบางส่วนได้มีความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงโครงการ เศรษฐกิจของประเทศอย่างใหญ่หลวง จึง เกิดแตกร้าวกันขึ้นเองในคณะก่อการและพวกพ้อง จนต้องมีการปิดสภาและงัดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา โดยคำแนะนำของคณะรัฐบาลซึ่งมีตำแหน่งอยู่ในเวลานั้น ทั้งนี้เป็นเหตุให้มีการปั่นป่วนในการเมือง ต่อมาพระยาพหล ๗ กับพวกก็กลับเข้าทำการยึดอำนาจโดยกำลังทหารเป็นครั้งที่ 2 แต่ั้นมากความหวังที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เป็นไปโดยราบรื่นก็ลดน้อยลง

เนื่องจากเหตุที่คณะผู้ก่อการมิได้กระทำให้มีเสรีภาพในการเมืองอันแท้จริง และประชาชนไม่ได้อีกโอกาสออกเสียงก่อนที่จะดำเนินนโยบายอันสำคัญต่าง ๆ จึงเป็นเหตุให้มีการกบฏขึ้น ถึงกับต้องต่อสู้ฆ่าฟันกันเองในระหว่างคนไทย

เมื่อข้าพเจ้าได้ร้องขอให้เปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญเสีย ให้เข้ารูปประชาธิปไตยอันแท้จริง เพื่อให้เป็นที่พอใจแก่ประชาชน คณะรัฐบาลและพวกซึ่งกุมกำลังอำนาจบริบูรณ์ในเวลานี้ก็ไม่ยินยอม ข้าพเจ้าได้ขอร้องให้ราษฎรได้มีโอกาสออกเสียงก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงหลักการ และนโยบายสำคัญอันมีผลได้เสียแก่พหุเรือน รัฐบาลก็ไม่ยินยอม และแม้แต่การประชุมสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องสำคัญ ๆ เช่น เรื่องคำร้องขอต่าง ๆ ของข้าพเจ้า สมาชิกก็มิได้มีโอกาสพิจารณาเรื่องโดยถ่วงแท้และละเอียดละออเสียก่อน เพราะถูกเร่งรัดให้ลงมติอย่างรีบด่วนภายในวาระประชุมเดียว นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ออกกฎหมายใช้วิธีปราบปรามบุคคลซึ่งถูกหาว่าทำผิดทางการเมือง ในทางที่ผิดยุติธรรมของโลก คือ ไม่ให้มี

มีโอกาสต่อสู้คดีในศาล มีการชำระโดยคณะกรรมการอย่างลับไม่เปิดเผย ซึ่งเป็นวิธีการที่ข้าพเจ้าไม่เคยใช้ในเมื่ออำนาจสิทธิขาดยังอยู่ในมือข้าพเจ้าเอง และข้าพเจ้าใคร่ร้องขอให้เลิกใช้วิธีนี้ รัฐบาลก็ไม่ยอม

ข้าพเจ้าเห็นว่ารัฐบาลและพวกพ้องใช้วิธีการปกครองซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักการของเสรีภาพในตัวบุคคล และหลักความยุติธรรมตามความเข้าใจและยึดถือของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะยินยอมให้ผู้ใดละเมิดใช้วิธีปกครองอย่างนั้นในนามของข้าพเจ้าต่อไปได้

ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่เดิมให้แก่ราษฎรทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใดโดยเฉพาะเพื่อใช้อำนาจโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร

บัดนี้ ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ความประสงค์ของข้าพเจ้าที่จะให้ราษฎรมีสิทธิออกเสียงในนโยบายของประเทศโดยแท้จริงไม่เป็นผลสำเร็จ และเมื่อข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นหนทางที่ข้าพเจ้าจะช่วยเหลือให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้ต่อไปแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอสละราชสมบัติและออกจากตำแหน่งพระมหากษัตริย์แต่บัดนี้เป็นต้นไป ข้าพเจ้าขอสละสิทธิของข้าพเจ้าทั้งปวงซึ่งเป็นของข้าพเจ้าอยู่ในฐานะที่เป็นพระมหากษัตริย์ แต่ข้าพเจ้าสงวนสิทธิทั้งปวงอันเป็นของข้าพเจ้าแต่เดิมมา ก่อนที่ข้าพเจ้าได้รับราชสมบัติสืบสันตติวงศ์

อนึ่ง ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะให้ผู้ใดก่อกองการไม่สงบขึ้นในประเทศเพื่อประโยชน์ของข้าพเจ้า ถ้าหากมีใครอ้างในนามของข้าพเจ้า ฟังเข้าใจว่ามีได้เป็นไปโดยความยินยอมเห็นชอบหรือความสนับสนุนของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้ามีความเสียใจเป็นอย่างยิ่งที่มิสามารถจะยังประโยชน์ให้แก่ประชาชนและประเทศชาติของข้าพเจ้าต่อไปได้ด้วยความตั้งใจและความหวัง ซึ่งรับสืบกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ยังได้แต่ตั้งสัตยาธิษฐาน ขอให้ประเทศสยามจงประสบความเจริญ และขอให้ประชาชนชาวสยามได้มีความสุขความสบาย.

(พระปรมาภิไธย) ประชาธิปก ป.ร.

วันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2477 เวลา 13 นาฬิกา 45 นาที

ระบบการ เมืองไทยหลัง เปลี่ยนแปลงการปกครอง

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าคณะราษฎรไ้ทำการปฏิวัติเพื่อ เปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบประชาธิปไตย โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมาย สูงสุดในการปกครองประเทศ แต่การบริหารของรัฐบาลทั้งสองคณะที่ผ่านมา ยังหาได้ ตรงตามเป้าหมายแห่งระบอบประชาธิปไตยไม่ แม้จะมีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้งทั้ง ทางตรงและทางอ้อม แต่เป็นเพียงช่วยให้เกิดมีรูปแบบที่ถูกต้องแน่นอนตามหลักเกณฑ์ของ ระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น ประชาชนส่วนใหญ่จึง เป็นเจ้าของประเทศที่แท้จริง ยังไม่ใช่ ส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองเลย¹ อำนาจการปกครองยังคงอยู่กับคนเพียงกลุ่มเดียว ตลอดมา ด้วยการแต่งตั้งสมาชิกประเภทที่สองโดยสนับสนุนอำนาจของรัฐบาล ส่วน สมาชิกประเภทที่หนึ่งเป็นเพียงส่วนประกอบของรัฐสภาใหม่ของคณะราษฎรตามลักษณะแห่ง ระบอบประชาธิปไตย² จึงอาจกล่าวได้ว่ารูปแบบของความเป็นประชาธิปไตยของไทยนั้น ได้กำหนดแบบฝึก ๆ ไว้แล้วแต่เริ่มต้น อันเป็นตัวอย่างให้รัฐบาลยุคต่อ ๆ มา ยึดถือเป็น แบบอย่างมาจนกระทั่งทุกวันนี้

อย่างไรก็ตามผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกเข้ามา ก็พยายามสร้างความเข้มแข็ง ให้กับฝ่ายนิติบัญญัติ เพื่อถ่วงดุลอำนาจฝ่ายบริหารไว้ คงจะเห็นได้จากมติไม่เห็นด้วยกับ รัฐบาล ในเรื่องการจัดตั้ง ซึ่งรัฐบาลแพ้คดีด้วยคะแนนเสียง 78 ต่อ 25³ จาก การไม่เห็นด้วยครั้งนี้ทำให้ฝ่ายบริหารต้องลาออกและบีบบังคับให้ต้องยุบสภาไปในเวลาต่อมา

จากนั้นเมื่อมีการเลือกตั้งในครั้งหลัง ฝ่ายบริหารจึงพยายามที่จะเข้าควบคุม กลไกทางการเมืองด้วยการ เข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยมีกำลังทหารสนับสนุน อยู่เบื้องหลัง และฝ่ายบริหารก็พยายามที่จะลดอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ จนฝ่ายหลังต้อง อ่อนแอลง เมื่อรัฐบาลได้ประกาศยึดคบทเฉพาะกาลให้มีสมาชิกประเภทที่สองต่อไปอีก 10 ปี รวมเป็น 20 ปี ซึ่งผู้คัดค้านได้อภิปรายกันอย่างรุนแรงในสภา แต่ในที่สุดฝ่ายบริหารก็ ได้รับชัยชนะ จึงเป็นที่เห็นได้แน่ชัดว่า อำนาจทางการเมืองในการปกครองประเทศขึ้นอยู่กับ

¹ พง ทัณตภักย์, ประชาธิปไตยและความหมาย, อ่างแล้ว, หน้า 15.

² ชัยอนันต์ สุธงตนิช และ คณะ, ศัพท์การเมือง, อ่างแล้ว, หน้า 66.

³ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 22/2477, (สมัยสามัญ) วันที่

กับการควบคุมกำลังฝ่ายทหารไว้ได้ หลักการใด ๆ ที่อยู่ในรัฐธรรมนูญ เป็นแต่เพียงการกำหนดความถูกต้องตามกฎหมายให้แก่บทบาทของฝ่ายทหาร ที่จะให้การปกครองดำเนินต่อไปเท่านั้น¹ ทั้งนี้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกครั้งจนกระทั่งสิ้นสงครามโลกครั้งที่สอง จึงมีสมาชิกสังกัดพรรคการเมืองเพียงคณะเดียว คือ คณะราษฎร นับเป็นฝ่ายรัฐบาล ผู้ชกคึกฉิมรวมทางการเมืองของประเทศแต่ผู้เดียว นับเป็นการขัดกับอุดมการณ์ของระบอบประชาธิปไตย และอุดมการณ์ของการปฏิวัติ

แม้รัฐบาลจะดำเนินการทางการเมืองที่ขัดต่อระบอบประชาธิปไตยหลายครั้ง แต่รัฐบาลก็มีนโยบายที่จะวางรากฐานความเป็นประชาธิปไตยไปสู่ประชาชน ก็คงจะเห็นได้จากกรณีที่รัฐบาลได้ส่งเจ้าหน้าที่ออกไปชอชมและเผยแพร่ระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ ทั้งข้อความตอหนึ่งซึ่งหลวงประดิษฐมนูธรรมได้เสนอต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า

"...ราษฎรในหัวเมืองอาจจะยังมีที่ไม่เข้าใจวิธีการปกครองแบบใหม่ น้อยบาง ควรส่งผู้แทนออกไปทำการเผยแพร่ให้ราษฎรเข้าใจ เพื่อมิให้ราษฎรทำการกระด้างกระเดื่อง..."²

นอกจากนี้แล้วรัฐบาลยังใช้กลวิธีอย่างอื่น คือ การพัฒนาท้องถิ่นด้วยการยกท้องถิ่นที่เจริญพอสมควรขึ้นเป็นเทศบาล ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล 2476 อันเป็นการสนับสนุนให้ราษฎรมีส่วนในการปกครองตนเอง เป็นการสอนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไปโดยปริยาย อันจะนำไปสู่ความเข้าใจในระบอบการปกครองของประเทศ³

¹ Frank G. Darling, Thailand and the United States, ใน สถิติการเมือง, โดย ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ, อ่างแล้ว, หน้า 67.

² กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 7/2475 วันที่ 5 กรกฎาคม 2475, เรื่อง การเผยแพร่วิธีการปกครองใหม่

³ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 20/2476, (สมัยที่ 2), วันที่ 21 มีนาคม 2476, หน้า 1800.

จึงเห็นได้ว่ารัฐบาลก็พยายามที่จะกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ประชาชน ด้วยการให้เรียนรู้อาจจากหน่วยการปกครองในท้องถิ่นเป็นอันดับแรก และผลที่รัฐบาลได้รับก็ สอดตามความมุ่งหมาย คือประชาชนเข้าใจกลไกในการบริหารของเทศบาล อันเท่ากับ เป็นการเข้าใจการบริหารงานของรัฐบาลในระบบประชาธิปไตยนั่นเอง เพราะเทศบาล จะผันแปรไปตามวิฤติการผู้ทางการเมืองของประเทศ¹ แต่เพียงเท่านั้นไม่เป็นการ เพียงพอที่จะให้ประชาชนเข้าใจระบบการปกครอง สิ่งสำคัญที่สุดที่จะสนับสนุนให้ประชาชน เรียนรู้และเข้าใจเร็วขึ้นก็คือการศึกษา ดังนั้นรัฐบาลจึงขยายการศึกษาไปสู่ท้องถิ่น โดยการอนุญาตให้เอกชนเข้ามาจัดการศึกษามากขึ้น² และยิ่งกว่านั้นในเวลาต่อมารัฐบาลได้ จัดตั้งสถาบันการศึกษาเพื่อเผยแพร่ผลให้ความรู้ทางการเมือง การปกครอง คือ การจัดตั้ง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และกรมการเมือง ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความ - ต้องการของประเทศชาติในขณะนั้น³

จึงอาจสรุปได้ว่า การวางพื้นฐานทางการศึกษาให้เกี่ยวพันกับรูปแบบการปกครอง ของประเทศในสมัยเริ่มแรกของประเทศประชาธิปไตยนั้น รัฐบาลได้วางพื้นฐานที่ดีไว้ให้แล้ว หากแต่รัฐบาลยุคต่อ ๆ มาไม่พยายามที่จะดำเนินรอยตาม จึงทำให้ระบอบประชาธิปไตย ของไทยไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควรจะเป็น บาดแผลนี้คงจะทิ้งทุกวันนี้

"ระบบพวกพ้อง" สาเหตุแห่งความเสื่อมของรัฐบาล

นับแต่การปฏิวัติยึดอำนาจการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมา การเมืองภายในประเทศไทยกลับกลายเป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างบุคคลที่มีความคิดเห็น ขัดแย้งกันอยู่ตลอดเวลา การสิ้นสุดระบอบเก่าโลกก่อให้เกิดช่องว่างขึ้น ในข้อที่ทำให้ผู้ สูญเสียผลประโยชน์ขาดความคิดหรือวิธีการอันถูกต้องของการได้มาซึ่งอำนาจ⁴ เพราะฉะนั้น

¹อมร รัชลาสัตย์, เทศบาลกับการพัฒนาประเทศ, พระนคร, 2509, หน้า 41 -

²ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 49, วันที่ 20 ตุลาคม 2475, หน้า 2285.

³สุพจน์ คานทรานุรักษ์, ชีวิตและงานของ ดร.ปรีดี พนมยงค์, พระนคร, 2514, หน้า 224.

⁴David A. Wilson, Politics in Thailand, New York, Cornell

หลังจากคณะรัฐบาลชุดแรกของพระยาบโน ฯ ถูกขับไล่ออกไปแล้ว รัฐบาลทหารของพระยาพหลพลพยุหเสนา จึงได้คัดเลือกตัวบุคคลเข้าร่วมรัฐบาล จากบุคคลที่คณะราษฎรเห็นว่าไม่เป็นภัยกับพวกตน คือ เด็ดจากสมาชิกของคณะราษฎร ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

1. นายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
2. พระยามานวราชเสวี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
3. นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
4. หลวงศาส์นประพันธ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมรดกการ
5. หลวงประดิษฐมนูธรรม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
6. พระยามติภาสตร์ไพฑูริ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
7. เจ้าพระยาวรวงษ์ไพบูลย์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัง
8. นายพลตรีพระยากรรณสูต	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการ
9. พระกฤษยธรรมปรีชาไวฑู	เป็นรัฐมนตรี
10. นายนาวาตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์	เป็นรัฐมนตรี
11. หลวงนฤเบศร์มานิต	เป็นรัฐมนตรี
12. นายนาวาโทหลวงฤกษ์ลาภ	เป็นรัฐมนตรี
13. ชุมสมาหารพิทักษ์	เป็นรัฐมนตรี
14. นายพันเอกพระสิทธิเรืองเกษม	เป็นรัฐมนตรี
15. นายนาวาเอกหลวงสินธุสงครามชัย	เป็นรัฐมนตรี
16. ชุนสุคนธ์วิฑูริ	เป็นรัฐมนตรี
17. พระยาสุริยานุวัตร	เป็นรัฐมนตรี

ประกาศ ณ วันที่ 22 กันยายน 2477

(ลงชื่อ) นายพลตรีพระยากรรณสูต
ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ¹

¹ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์, รัชกาลไทยในรอบสี่สิบสองปี, พระนคร, 2517, หน้า 147 - 148.

จากรายชื่อคณะรัฐมนตรีชุดนี้ จะเห็นว่าแม้พวกคณะราษฎรที่เคยก่อการร่วมกันมา แต่มีความคิดเห็นขัดแย้งกันก็มิได้รวมอยู่ในคณะรัฐมนตรีเลย ทั้ง ๆ ที่มีความสามารถ มีพระยาทรงสุรเดช เป็นอาทิ ทั้งนี้ก็เพราะแนวความคิดทางการเมืองและดูคชการขัดแย้งกันอย่างรุนแรง บุคคลที่เป็นศัตรูทางการเมืองของรัฐบาลจะถูกกำจัดออกไปจนหมดสิ้น จะเหลืออีกแต่เฉพาะ "พวกพ้อง" ของตนเท่านั้น ดังที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชหัตถเลขาในคราวสละราชสมบัติ ถอนหนึ่งว่า

"...ถ้ามีทางดีกว่านี้ ข้าฯ เจ้าก็จะยินดีรับ ขอแต่ให้พ้นไปจากคำติเตียนที่ว่า เป็นการ "ตั้งพวก" เพื่อยึดอำนาจไว้จนได้ เป็นการผิดหลักนิคทางของลัทธิ Democracy โดยแท้..."¹

ในสายตาสาวต่างประเทศก็ได้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลไทยในขณะนั้นไว้ว่า เพื่อพระยาพลพลพยุหเสนาได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งที่สองแล้ว คณะรัฐบาลก็คัดเลือกตัวบุคคลเข้าร่วม โดยคัดจากกลุ่มของตนที่ไว้ใจได้ทั้งสิ้น โดยเฉพาะจากคณะราษฎรเท่านั้น²

นอกจากนี้คณะรัฐบาลได้ประกาศพระราชทานคืนยศทหารแก่ผู้กระทำผิดทางการเมือง เมื่อ ร.ศ. 130³ ซึ่งรัฐบาลถือว่าเป็นต้นคิดแห่งการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง เทากับรัฐบาลได้หา "พวกพ้อง" ไว้สนับสนุนคนทางการเมือง และในบรรดาผู้ที่มีชื่อพวกพ้องของเนกัถูกปลด ย้าย บุคคลสำคัญ ๆ เช่น พระยาประเสริฐสงคราม พระยาพิชัยสงคราม พระยาอุทธรณ์ชัย พระยากรังสงคราม⁴ เป็นต้น

¹ แถลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ, อ่างแฉว, หน้า 440 - 441.

² John T. Mc Alister, Jr., Southeast Asia, The Politics of National Integration, Random House, New York, 1973, p. 466 - 467.

³ - ⁴ ไปรตดูรายละเอียดในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 50, วันที่ 30 เมษายน 2476 หน้า 333 - 334, และ หน้า 924 - 925

ส่วนทางด้านการเมืองนั้น ได้เผชิญกับวิกฤติการณ์หลังการปราบปรามกบฏบวรเดชเรียบร้อยแล้ว เพราะในระหว่างมีการกบฏ ผู้บัญชาการทหารเรือ พลตรีพระปรีชาชลยุทธ ได้ประกาศตนเป็นกลาง ไม่ยอมเข้าร่วมกับฝ่ายใด ฉะนั้นหลังการกบฏแล้ว จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลในกองทัพเรือ คือ ย้ายนายพลเรือตรีพระยาปรีชาชลยุทธ ไปรับราชการกระทรวงมหาดไทย แล้วแต่งตั้งให้นายนาวาเอกพระยาวิเทศศรี เป็นผู้บัญชาการทหารเรือแทน โภยมี นายนาวาโทหลวงศุภชลาศัย เป็นรองผู้บัญชาการ และนายนาวาโทหลวงสินธุสงครามชัย เป็นเสนาธิการ¹ สำหรับกิจการด้านตำรวจ รัฐบาลก็ได้สังเกตเห็นความสำคัญที่จะใช้ เป็นเครื่องมือในการกำจัดศัตรูทางการเมือง ดังนั้นจึงได้ส่ง "พวกพ้อง" ของตนเข้าไปคุมอำนาจ โดยส่งไปคุมฝ่ายพันตำรวจเอกพระยา — บุเรศคุงกิจ (รวย พรหมมรด) แล้วแต่งตั้งนายพันตำรวจเอกพระยาอนุสรยุทธการ เป็นอธิบดีกรมตำรวจแทน โภยมี นายพันตรีหลวงอคุศลยเกษตรวิสัย (บัตร์ พึ่งพระคุณ)* ไปครองอธิบดี หลังจากนั้นแล้ว รัฐบาลก็ได้ดำเนินการกวาดล้างศัตรูทางการเมืองของตนจนหมดสิ้น ขณะเดียวกัน พวกพ้อง ของตนก็ได้รับการสนับสนุนให้เข้าดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ แทนผู้ที่ถูกปลดออกไป โภยมีได้คำนึงถึงความรู้ความสามารถทุกอย่างใด ก็จะได้เห็นได้จากบันทึกของพลโทประยูร ภมรมนตรี มีความตอนหนึ่งว่า

"...ครั้น พ.อ. หลวงพิบูลสงครามได้ขึ้นมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ก็ได้พยายามปรับปรุงส่งเสริมการจัดระเบียบให้เข้าสภาพปกติ แต่ก็แปรรูปเป็น กองทัพบกการเมืองไป การบรรจุผู้บังคับบัญชามีได้ก็ออกรู้ความสามารถและอาวุโส เป็นหลัก บรรจุแต่ "พรรคพวก" ที่เป็นทีไว้วางใจเป็นสำคัญ..."²

¹ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 50, วันที่ 30 เมษายน 2476, หน้า 1294.

* ท่านผู้นี้ เป็นเพื่อนสนิทของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม และมีบทบาทสำคัญมากในคณะรัฐบาลชุดนี้ ที่ช่วยรัฐบาลกำจัดศัตรูทางการเมืองอย่างเฉียบขาด

² ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แผ่นดินของข้าพเจ้า, อ่างแคว, หน้า 291 - 305.

และอีกตอนหนึ่งได้เขียนไว้ว่า

"...พ. ท. พระสารสาสน์ (ดอง สุนทานนท์) เป็นครูสอนภาษาอังกฤษโรงเรียน นายร้อย ถูกอุปลักษณ์ให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง เกราะบริการ โดยที่มิได้มีความรู้ความสันทัด ในก้านนี้ จึงถูกยก เมฆเวาตัว เควสดีติยางพาราไปยืนในสภามุขแทนราษฎรนิคพลาตมากมาย สภา ไม่รับรอง พ. ร. บ. ควบคุมยาง จนรัฐบาลพระยาพหลพลก้องลาออก..."¹

มาตรการสุดท้ายที่รัฐบาลได้ดำเนินการ เพื่อรักษามวลประโยชน์และพวกพ้องของตนให้ มั่นคงก็คือ การใช้อำนาจเผด็จการ โดยอาศัยศาลพิเศษกำจัดบุคคลที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลอย่าง โหดเหี้ยมและรุนแรงยิ่ง รวม 2 ครั้งด้วยกัน

ครั้งแรก รัฐบาลได้จัดตั้งศาลพิเศษขึ้นในกรณี "กบฏนายสิบ" ในปี พ.ศ. 2478 หลังจากทีพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้สละราชสมบัติประมาณเดือน มิถุนายน "กบฏนายสิบ" นี้เป็นเหตุการณ์ที่นายทหารชั้นประทวนวางแผนที่จะสังหารบุคคลสำคัญ ๆ ของ รัฐบาล อันมีพันเอกหลวงพิบูลสงคราม พันเอกหลวงอดุล เกษจรีส พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า วรธวัชยากร วรบรรณ เป็นต้น นายทหารชั้นประทวนได้คงนึกเป็นเอกฉันท์ว่า หากมีผู้ใด ชักชวน หรือแสดงก้าเป็นอุปสรรคในการปฏิวัติครั้งนี้ ก็ให้จัดการแก้มุขคนนั้นอย่างรุนแรงที่สุด เท่าที่จะรุนแรงได้ และจะยึดกระทรวงกลาโหมเป็นกองบัญชาการชั่วคราว โดยวางแผนที่จะ ปลดปลัดอัยการโทมการ เมืองสนัยกบฏบวร เควส เพื่อร่วมมือกับพวกคนกวาดล้างพวก "คณาธิปไตย" ที่มีอำนาจอยู่ในขณะนั้นออกไป แล้วอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กลับมาครองราชย์ ตั้งเดิม²

¹ ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แผ่นดินของข้าพเจ้า, อ่างแล้ว, หน้า 291 - 305.

² วิเทศกรณีย์ (นามแฝง), เหตุการณ์ทางการเมือง 43 ปี แห่งระบอบประชาธิปไตย, อ่างแล้ว, หน้า 485 - 486.

แผนการของคณะ "กบฏนายสิบ" ต้องพังทลายลงโดยสิ้นเชิง เพราะฝ่ายรัฐบาลซึ่งทราบระแคะระกายอยู่ก่อนแล้ว ได้วางแผนจับกุมโดยพลัน โดยมีกำลัง สิบ - ค่วน ไปยังบู๊ม้งกับกองพันทหารต่าง ๆ อันมี กองพันทหารราบที่ 2 กองพันทหารราบที่ 3 กองพันทหารราบที่ 5 กองทะเลเบียนพล และกองพันรถรบ ซึ่งการกวาดล้างจับกุมได้เสร็จสิ้นลงในวันที่ 5 สิงหาคม 2478 จับกุมผู้กระทำผิดที่สำคัญ ๆ ได้ 23 คน ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

1.	จาสิบเอกแดง	ฉลากรบ
2.	จ่านายสิบวีว	รัตนกุล
3.	สิบโทเหมื่อน	พงก์เผือก
4.	พลทหารจินคา	พลเอี่ยม
5.	พลทหารฮกเฮง	
6.	สิบเอกเก็ก	สีเขี้ยว
7.	สิบโทสั้น	อะแอมพันธ์
8.	สิบโทปลอก	พุ่มวรรณ
9.	สิบโทเลี่ยม	คะนินทะพงศ์
10.	นายพุ่ม	ณ พัทลุง
11.	สิบโทแฉ้ว	แสงส่งสูง
12.	สิบเอกถม	เกตุอำไพ
13.	สิบเอกหง	แฮซิม
14.	สิบเอกตะเข็บ	สายสุวรรณ์
15.	สิบโท ม.ล.ทวีวงศ์	วัชรวิวงศ์
16.	สิบเอกกวย	สินธุวงศ์
17.	จ่านายสิบสาคร	ภูมิศักดิ์
18.	สิบเอกสวัสดิ์	มะหะหมัด
19.	จ่านายสิบสวัสดิ์	ภักดี
20.	สิบเอกสวัสดิ์	คิมบุตร

21..	สิบบัณฑาสน์	คชกุล
22.	สิบเอกเข้ม	เฉลยพิศ
23.	สิบเอกแวม	บัวปลื้ม ¹

ในจำนวนนี้ได้ถูกนำตัวขึ้นพิพากษาในศาลพิเศษ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช 2476 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2478² โดยผ่านมติของสภายุแทนราษฎรด้วยคะแนนเสียง เป็นเอกฉันท์ จากนั้นก็ได้ตั้งคณะกรรมการชั้นชุดหนึ่ง พิจารณาพิพากษาคดีนี้ ประกอบด้วยผู้มีรายชื่อต่อไปนี้

1. พันเอกพระยาอภัยสงคราม
2. พันโทพระยาวิรัชยุทธ เกษากณี
3. พันโทหลวง รณสีหวิชัย
4. พันโทหลวง เสรี เริงฤทธิ์
5. ร้อยเอกหิรัญ บัณฑามนต์
6. พันโทหลวง เกรียงศักดิ์พิชิต
7. นายเสงี่ยม กาญจนเสถียร³

และการพิจารณาพิพากษาคดีได้เสร็จสิ้นลง ในวันที่ 3 กรกฎาคม 2478 ซึ่งผู้กระทำผิดจำนวน 23 คนนั้น ถูกพิพากษาลงโทษ จำนวน 13 คน ดังปรากฏรายชื่อต่อไปนี้

1. สิบบัณฑาสน์	วิรัชวงศ์	จำคุกตลอดชีวิต
2. สิบเอกเข้ม	เฉลยพิศ	จำคุกตลอดชีวิต
3. สิบเอกถม	เอกอุทัย	จำคุกตลอดชีวิต
4. สิบเอกหง	แซ่ม	จำคุกตลอดชีวิต
5. จานายสิบสาคร	ภูมิทัต	จำคุกตลอดชีวิต
6. สิบเอกกวย	สินธุวงศ์	จำคุกตลอดชีวิต
7. สิบบัณฑาสน์	คชกุล	จำคุกตลอดชีวิต

¹ วิเทศกรณีย์ (นามแฝง), เหตุการณ์ทางการเมือง 43 ปี แห่งระบอบประชาธิปไตย, อ่างแลว, หน้า 488 - 489.

² ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52, วันที่ 6 - 7 สิงหาคม 2478

³ เล่มเดียวกัน

8. สิบโทแว้ว	แสง สงสูง	จำคุกตลอดชีวิต
9. สิบเอกแซม	บัวปลื้ม	จำคุกตลอดชีวิต
10. สิบเอกตะเช็บ	สายสุวรรณ	จำคุกตลอดชีวิต
11. สิบโทเลี่ยม	คะหันทะพงศ์	จำคุกตลอดชีวิต
12. นายนุ่ม	ณ พัทลุง	จำคุก 16 ปี
13. สิบเอกสวัสดิ์	มะหะหมัด	ประหารชีวิต ¹

ครั้งที่สอง เป็นวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่รุนแรงที่สุดนับตั้งแต่ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา กล่าวคือ รัฐบาลได้ใช้อำนาจเผด็จการกำจัดศัตรูทางการเมืองโดยปราศจากความชอบธรรม จับกุมนักการเมืองที่เป็นฝ่ายตรงกันข้าม และพิพากษาให้ประหารชีวิต จำนวน 18 คน นับเป็นการสิ้นสุดเหตุนองเลือดของประชาชนคนไทยเป็นที่สุด เพราะรัฐบาลได้ใช้อำนาจเผด็จการโดยมิไต่ถามกระบวนการยุติธรรม แม้จะถือว่าเป็น ศาลพิเศษ แต่อำนาจในการพิพากษาและพิจารณาคดีนั้น จะต้องฟังจาก "วังปารุส" เท่านั้น และแม้ว่าเหตุการณ์นี้จะได้ล่วงเลยมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ไม่ว่าความรู้สึกของประชาชนทั้งที่อยู่ในเหตุการณ์และรุ่นหลังที่ได้รับฟังคำบอกเล่าหรือได้ศึกษาข้อเท็จจริงจากคำพิพากษาของศาลพิเศษ ปี พ.ศ. 2482 แล้ว กังวลถึงความเห็นว่าเป็นการสร้าง "หลักฐานเท็จ" เพื่อกำจัดศัตรูทางการเมืองที่เป็นฝ่ายตรงกันข้ามให้หมดสิ้นไปอย่างปราศจากความเป็นธรรม โทษไม่แยแสกับคำครหานินทาแก่ประการใด*

จึงเห็นได้ว่ารัฐบาลได้ใช้มาตรการทุก ๆ อย่าง เพื่อรักษาสปประโยชน์และ "วงกฟอง" ของตน เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นและเป็นฐานอำนาจทางการเมืองโดยมิได้คำนึงถึงประชาชนผู้อยู่ใต้อำนาจว่า จำมีความรู้สึกเช่นไร นับเป็นการทำลายอุดมการณ์ดั้งเดิมของ "คณะราษฎร" และเป็นตัวอวางที่เป็นมรดกตกทอดมาถึงรัฐบาลหลายยุคหลายสมัย.

¹ "ไทยน้อย" (นามแฝง), 43 มีดทรงระบอบประชาธิปไตย, อังแล้ว, หน้า 395
* ผู้สนใจโปรดศึกษารายละเอียดจาก คำพิพากษาศาลพิเศษ พ.ศ. 2482

วิกฤตการณ์ในรัฐสภาภายใต้รัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ก็เพื่อต้องการให้ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งผ่านการเลือกตั้งโดยประชาชน เข้ามามีหน้าที่แทนประชาชนในรัฐสภา ดังนั้นหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. 2475 แล้ว ประเทศไทยก็ปกครองในระบบรัฐสภาตลอด แม้ว่าจะเป็นรัฐสภาที่ไม่สมบูรณ์ตามลักษณะของประชาธิปไตยที่แท้จริง เพราะยังมีสมาชิกประเภทที่ 2 อยู่ก็ตาม แต่สมาชิกก็ได้ทำหน้าที่ของตนอย่างดีที่สุด

เพื่อให้เข้าใจบทบาทของรัฐสภาและสมาชิกผู้ทำหน้าที่แทนประชาชนในรัฐสภามากขึ้น จึงควรจะได้ศึกษาบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่า ได้ทำหน้าที่ของตนถูกต้องเหมาะสมเพียงใดหรือไม่ และสามารถยับยั้งการบริหารของฝ่ายรัฐบาลได้เพียงใด จะได้กล่าวถึงการประชุมรัฐสภาครั้งสำคัญ ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งที่สามารถหยุดยั้งการดำเนินงานของฝ่ายบริหาร (คณะรัฐมนตรี) ในขณะที่ประพาศ์ผิดกติกาของประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จากการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 22/2477 (วิสามัญ) เรื่องสัญญาการค้ากับอังกฤษ ซึ่งรัฐบาลต้องแพ้มติในสภา และในที่สุดต้องลาออกไป

การประชุมในวันนั้น (10 กันยายน 2477) รัฐบาลได้ลงนามในสัญญาจำกัดยางไว้กับนานาประเทศ เพื่อความมุ่งหวังที่จะให้ผู้มีส่วนยางได้รับประโยชน์และทำให้ยางมีราคาสูงขึ้น รัฐบาลได้เสนอสัญญาดังกล่าวต่อสภาเพื่อขอความเห็นชอบ ผู้แทนราษฎรในจังหวัดที่มีสวนยางได้ชี้แจงผลได้ผลเสียในข้อสัญญาตามที่รัฐบาลได้ตกลงมา การประชุมได้ดำเนินไปอย่างถึงเครียด จนถึงวันที่ 13 กันยายน ก็ได้มีการออกเสียงลงมติ ซึ่งที่ประชุมลงมติไม่เห็นชอบด้วยกับสนธิสัญญาที่รัฐบาลทำไปด้วยคะแนนเสียง 73 ต่อ 25¹ เมื่อรัฐบาลแพ้โหวต จึงได้นำคณะรัฐมนตรีลาออกทั้งหมด

¹โปรดดูรายละเอียดใน รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 22/2477, (วิสามัญ) วันที่ 10 - 13 กันยายน 2477.

อีกครึ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ กรณีที่ นายเตียง ไชยกาล ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี โยนกระทู้อาหารรัฐบาล เรื่อง การซื้อขายที่ดินพระคลังข้างที่ รวม 8 ข้อด้วยกัน ถึงมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. กรมพระคลังข้างที่เดิมขึ้นกับสำนักนายกรัฐมนตรี แต่โอนไปขึ้นกับกระทรวงการคลัง เริ่มโอนจริง ๆ เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2480 ก่อนใด ๆ จะโอนไปขึ้นกับกระทรวงการคลังนั้น ได้มีการโอนขายสังหาริมทรัพย์ของกรมพระคลังข้างที่มากที่สุด คือ ตั้งแต่วันที่ 1 - 20 กรกฎาคม 2480 มีกว่า 25 ราย ถึงปรากฏตามหลักฐาน ดังนี้

วันที่ 1 กรกฎาคม 2480

สำนักพระราชวัง (พระคลังข้างที่) เป็นเจ้าของ พระยาฤทธิ์อัคเนย์ เป็นผู้ซื้อ โฉนดเลขที่ 3245 อำเภอบางรัก ราคา 8,000 บาท โฉนดเลขที่ 3130 อำเภอบางรัก ราคา 700 บาท โฉนดเลขที่ 2610 อำเภอบางรัก ราคา 1,300 บาท

วันที่ 2 กรกฎาคม 2480

พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นเจ้าของ นายนเรศวรวิทย์ เป็นผู้ซื้อ โฉนดเลขที่ 4104 อำเภอบางมด ราคา 4,000 บาท

วันที่ 15 กรกฎาคม 2480

สำนักพระราชวัง เป็นเจ้าของ นายวิลาศ โอสถานนท์ เป็นผู้ซื้อ โฉนดเลขที่ 3845 อำเภอบางรัก ราคา 6,000 บาท

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นเจ้าของ พระพิจิตรราชศาสน์ เป็นผู้ซื้อ โฉนดเลขที่ 4243 อำเภอบางมด ราคา 5,945 บาท

วันที่ 16 กรกฎาคม 2480

สำนักพระราชวัง เป็นเจ้าของ หลวงนิเทศ ฯ เป็นผู้ซื้อ โฉนดเลขที่ 586 อำเภอพระนคร ราคา 7,000 บาท

สำนักพระราชวัง เป็นเจ้าของ นายเอก กุ๊กโปก เป็นผู้ซื้อ โฉนดเลขที่ 1336 อำเภอบางกอกใหญ่ ราคา 2,488 บาท

วันที่ 17 กรกฎาคม 2480

สำนักพระราชวัง เป็นเจ้าของ หลวงชำนาญนิติเกษตร เป็นผู้ซื้อ

โฉนดเลขที่ 3849 อำเภอบางรัก ราคา 9,231 บาท

โฉนดเลขที่ 522 นายแสง มหากานี เป็นผู้ซื้อ ราคา 4,070 บาท

โฉนดเลขที่ 2110 อำเภอบางรัก นายบรรณา เป็นผู้ซื้อ ราคา

6,614 บาท

โฉนดเลขที่ 2383, 2395, 2400 ที่ดินสำเพ็ง นายสวน บุญจง

เป็นผู้ซื้อ ราคา 5,584 บาท

โฉนดเลขที่ 3473 อำเภอบางรัก หลวงอรรถสารประสิทธิ์ เป็นผู้ซื้อ

ราคา 10,724 บาท

โฉนดเลขที่ 433 อำเภอพระนคร นายจ่านงค์ ราชกิจ เป็นผู้ซื้อ

ราคา 6,134 บาท

โฉนดเลขที่ 560, 2569 ที่ดินสำเพ็ง ร.อ.ภูทาบ กาญจนสกุล

เป็นผู้ซื้อ ราคา 6,734 บาท

โฉนดเลขที่ 6128 อำเภอบางซื่อ หลวงยุทธศาสตร์โกศล เป็นผู้ซื้อ

ราคา 10,303 บาท

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นเจ้าของ นายประจวบ

บูรานนท์ เป็นผู้ซื้อ โฉนดเลขที่ 6943 อำเภอบางซื่อ ราคา 11,790 บาท

โฉนดเลขที่ 380, 489, 530 อำเภอคูสิต ร.อ.กระวี ฉัตรภูติ

เป็นผู้ซื้อราคา 5,480 บาท

วันที่ 19 กรกฎาคม 2480

สำนักพระราชวัง เป็นเจ้าของ พระคุณยวราชปริธิตาไว้ เป็นผู้ซื้อ

โฉนดเลขที่ 2486 ที่ดินสำเพ็ง ราคา 14,000 บาท

นอกจากนี้ยังมีอีกหลายราย แต่หาหลักฐานยังไม่ได้ ตาม

ข้อ 1. นี้ว่า มีความจริงเพียงไร

ข้อ 2. ราคาที่ขายนั้น โดยมากขายตอนชำระเป็นรายเดือนใช่หรือไม่

ข้อ 3. ราคาที่ขายนั้น ถูกมากใช่หรือไม่ และขอถามว่าเหตุใดจึงไม่

ประกาศให้ประชาชนรู้ เพื่อกันซื้อ อันอาจไครากากกว่า มีโซ่ขุบจับขายให้พวกพ้อง
เคียวกันเอง

ข้อ 4. ตามธรรมเนียมในการซื้อขาย ธรรมดาผู้ซื้อออก แต่การขอขาย
กราวนี้ พระคลังข้างที่ออกเงงไรหรือไม่

ข้อ 5. การสำรวจเพื่อแบ่งแยกที่ดินตามธรรมดาใช้เวลาเพียง 2 เดือน
แต่การขอขายแบ่งแยกที่ดินรายนี้ 2 วันเสร็จ เหตุไรจึงเป็นเช่นนั้น

ข้อ 6. เหตุผลการขายที่ดินกราวนี้มีอย่างไร ขอให้อธิบาย

ข้อ 7. ตามเรื่องที่ปรากฏนี้มีเสียงโจษจันกันว่า ในกรมพระคลังข้างที่
เกิดทุจริตกันมาก ท่านจะตั้งกรรมการหรือกนภายนอกจริง ๆ ไม่เกี่ยวแก่ส่วนใดส่วนเสีย
ชำระสะสางถึงเรื่องทุจริตเกี่ยวแก่ที่ดินใดหรือไม่

ข้อ 8. ท่านทราบหรือไม่ว่าที่ดินแทบทุกแห่งที่ขายกราวนี้ มีลักษณะที่น่าสนใจ
อยู่ข้อหนึ่ง คือ รายได้จากที่ดินใกล้เคียงกับเงินค่าโฉนดคนส่ง เช่น ที่ดินรายที่ขายให้
พระกุดยธรรมปริชาวัต โฉนดเช่าเดือนละ 150 บาท แต่โฉนดส่ง เดือนละ 100 บาท
ขอถามว่าท่านจะลงโทษผู้ทุจริตยิ่งกว่าไล่ออกไหม

ท่านนายกรัฐมนตรี ได้ตอบกระทู้ถาม ดังต่อไปนี้

ขอ 1. การซื้อขายเช่นนี้เวลานับ แต่ก่อน ๆ ก็เคยมี

ขอ 2. โฉนดชำระได้

ขอ 3. บางรายจะว่าถูกก็ได้ ที่ไม่ได้ประกาศก็เพราะไม่ได้ตั้งใจจะขาย
หากที่ขายให้นี้ก็เพราะเป็นพระมหากษัตริย์เท่านั้น

ขอ 4. ข้าพเจ้าไปทราบ

ขอ 5. ไม่ทราบขอเท็จจริง แม้แต่การสำรวจเพื่อแบ่งแยกที่ดินของเจ้า

ข้อ 6. ไต่ตอบแล้วว่า ข้ายให้แกผู้สมควรได้รับพระราชทานพระมหากรุณา
เป็นราย ๆ ไป

ข้อ 7. ข้าพเจ้าไม่สงสัยว่า การกระทำนั้นเป็นการทุจริต เพราะได้
กระทำโดยวิธีเบียดเบียน

ข้อ 8. ข้อเท็จจริงไม่ทราบ แต่รายที่กินที่อ้างนั้นไม่รู้¹

จากคำตอบของนายรัฐมนตรีทั้ง 8 ข้อ นายเงียง ไชยกาล เจ้าของกระทู
ก็ไต่ซักถามเพิ่มเติม จนก่อให้เกิดความตึงเครียดในสภามากยิ่งขึ้น แต่ก็ยุติลงได้ แต่
การยุติกระทูของนายเงียง ๆ มิได้หมายความว่าสภาจะพอใจด้วยไป ดังนั้นสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร นายโต ปาทักบุตร ได้เสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปใน
นโยบายของรัฐบาล ว่าด้วยการจักรเบียดเบียนพระคลังข้างที่นั้นโดยด่วน โดยให้เหตุผลว่า

"...ทรัพย์สินของพระมหากษัตริย์เป็นทรัพย์สินแผ่นดิน ไม่ใช่เป็นของ
ส่วนพระองค์ เราต้องรักมาไว้ ฉะนั้นนโยบายการจักรทรัพย์สินจึงมีว่า
ต้องจัดได้คงอยู่และเจริญขึ้น มิให้เสื่อมลง ดังนั้น จึงได้มีกฎหมาย
โอนพระคลังข้างที่ไปให้กระทรวงกลาโหมรักษาต่อไป ก่อนมีการโอน
กิจการไปอยู่กับกระทรวงคลัง ได้ความว่า กระทรวงคลังต้องการ
ให้เรียบร้อยเสียก่อน จึงในระหว่างนี้ได้มีการขายที่ดินกันเป็นจำนวน
มาก ปรากฏว่าบางท่านซื้อแล้วได้กลับโอนก็ไปถวาย รู้สึกตัวว่าจะ
ถูกต้ม ขอโทษที่ถองอดกลาม คุณหลวงพิบูลสงคราม ที่นำชมเขย
อย่างยิ่ง ท่านได้ซื้อไว้ 8 แปลง พอรู้ว่าเป็นเรื่องสกปรกท่าม
ก็กินหมก คุณหลวงสว่าง ๆ ก็เช่นเดียวกัน ท่านไบบอมซื้อ นอกจากนั้น
ยังมีรัฐมนตรีอีกหลายท่าน ถูกชวนให้ซื้อในท่านองนี้ มีอยู่รายหนึ่งจะนำ
มาอ้างเป็นข้อเท็จจริง คือ ที่กินรายพระยาสุรเกษมทรโสภณ ผู้เป็น
ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ได้รับพระราชทานประจำตระกูล ได้จำนองที่ดิน

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 12/2480, (วิสามัญ), วันที่ 27
กรกฎาคม 2480, หน้า 306 - 500.

ราคาหลายหมื่นบาทกับพระคลังข้างที่ แล้วขอซื้อที่ดินกินด้วยราคา 20,000 บาท แต่คลังไม่ขาย ไปขายให้กับบุคคลอื่นอีกผู้หนึ่ง ซึ่งมีเกียรติคุณความดีไม่เท่ากับพระยาสุร เกมทร โสภณ จึงขอให้เจ้าคุณนายก ฯ อภิปราย..."¹

การอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการตอบโต้ของฝ่ายรัฐบาล เป็นไปอย่างเผ็ดร้อนและรุนแรง พระสมาชิกได้อภิปรายพาดพิงไปถึงประธานผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิภัยทิพย์ธาดา จึงยิ่งทำให้บรรยากาศในรัฐสภาตึงเครียดยิ่งขึ้น โดยเฉพาะสมาชิกที่โจมตีรัฐบาลอย่างรุนแรง คือ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งได้กล่าวโจมตีรัฐบาล มีความตอนหนึ่งว่า

"...ท่านนายกรัฐมนตรีที่เคารพ ท่านพยายามบีบความรับผิดชอบแก่ผู้บริหารแต่ละคน เรื่องนี้มีประเด็นสั้น ๆ ว่า การที่รัฐบาลทำอย่างนี้งามแล้วหรือ ถ้างามก็ผ่านไป แต่ถ้าไม่งาม จะทำอย่างไรต่อไป แต่ขอเท็จจริงนั้นซัดกันอยู่ ส่วนข้อที่รัฐมนตรีมหาดไทยกังวลว่าจะถึงกรรมาธิการไปไม่ได้นั้น ขอท่านว่าตามข้อบังคับย่อมทำได้..."²

เมื่อนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ อภิปรายจบลง พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ก็ได้กล่าวตอบโต้นายทองอินทร์ ฯ มีความตอนหนึ่งว่า

"...ข้าพเจ้าคิดว่าสมาชิกทั้งหลายยังคงมีความข้องใจอยู่ ถึงหากข้าพเจ้าจะมีความรับผิดชอบให้แก่แต่ละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน้าที่รัฐบาลไม่มีความผิด แต่หากในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้รับผิดชอบสำนักพระราชวัง เมื่อเกิดความผิดเช่นนี้ขึ้น จึงขอให้ตั้งกรรมการไปสอบสวนท่าน

¹ ไร่รศกีกขารายละเอียดใน รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 12, 13/ 2480, (วิสามันต์), วันที่ 27 - 28 กรกฎาคม 2480, หน้า 301 - 352.

² วิเทศกรณีย์, (นามแฝง), เหตุการณ์ทางการเมือง 43 ปี แห่งระบอบประชาธิปไตย, อ่างแล้ว, หน้า 514.

ไม่ใช่สวดสวนกนอื่น คณะผู้สำเร็จราชการมีอำนาจที่จะวินิจฉัยว่า อันใดควรให้
อันใดควรกรุณาหรือไม่..."¹

และในตอนจบคำอภิปราย นายกรัฐมนตรีได้พูดด้วยความคับแค้นใจว่า

"...ไม่ใช่โถ้วคคอก ชีวิตยังให้ได้ สามีจะหาอะไรกับเรื่องนี้จะให้
ไม่ได้ ที่ผู้คนมีโชโหรอ แต่ช่วยถวายจริงที่เดียว..."²

เมื่อเสร็จการประชุมครั้งนี้แล้ว นายกรัฐมนตรีพาคณะรัฐมนตรีทั้งคณะลาออก
ตั้งหนังสือของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ที่ไปถึงประธานสภาผู้แทนราษฎร ดังนี้

พระที่นั่งบรมพิมาน

วันที่ 29 กรกฎาคม พุทธศักราช 2480

ถึง พระยามานวราชเสวี ประธานสภาผู้แทนราษฎร

ด้วยวันนี้ข้าพเจ้าได้รับหนังสือ นายกรัฐมนตรีว่า โดยที่ควรจัดทรัพย์สินส่วน
พระมหากษัตริย์ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับที่ดินบางราย ซึ่งสำนักพระราชวังได้กระทำไป บรกกฏ
เป็นที่ข้องใจของสภาผู้แทนราษฎร นายกรัฐมนตรีในฐานะเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบใน
ราชการสำนักพระราชวัง เห็นสมควรจะให้มีโอกาสสอบสวนเพื่อควาชอบธรรมด้วยกันทุก
ฝ่าย จึงขอพระราชทานลาออกจากตำแหน่ง และคณะรัฐมนตรีได้ขอพระราชทานลาออกด้วย
ความรับผิดชอบร่วมกัน

ฉะนั้น จึงขอแจ้งมาทางสภาผู้แทนราษฎร เพื่อจักดำเนินการตามรัฐธรรมนูญต่อไป.

(ลงพระนาม) อาทิตยทัตพิยอาภา

(ลงนาม) ยมราช

(ลงนาม) พล.อ.พิชเยนทรโยธิน

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์³

¹วิเทศกรณีย์, (ผูกแฝง), เหตุการณ์ทางการเมือง 43 ปีแห่งระบอบ
ประชาธิปไตย, อ่างแคว, หน้า 514.

²เล่มเดียวกัน, หน้า 514.

³รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 13/2480, (วิสามัญ) สัปดาห์ที่ 2,
วันที่ 28 กรกฎาคม พุทธศักราช 2480.

ส่วนทางด้านผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เมื่อถูกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโจมตีอย่างรุนแรงใน เรื่องการขายที่ดินพระคลังข้างที่ ก็ทรงมีหนังสือถึงประธานสภาผู้แทนราษฎร ขอลาออกจากตำแหน่งเช่นเดียวกัน ครั้งมีรายละเอียดต่อไปนี้

วันที่ 28 กรกฎาคม พุทธศักราช 2480

เรียน พระยามานวราชเสวี ประธานสภาผู้แทนราษฎร

เนื่องจากได้เกิดการอภิปรายกันโดยที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร อันเกี่ยวข้องกับเรื่อง การซื้อขายที่ดินพระคลังข้างที่เมื่อวันวานนี้ ข้าพเจ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางท่าน ได้ อภิปรายพากันมาถึงประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ คือ ข้าพเจ้า อันมี ถ้อยคำรุนแรง เป็นเหตุให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นการเสื่อมเสียเกียรติยศและตำแหน่งในหน้าที่ ราชการ

ทั้งนี้ ข้าพเจ้ามีอยู่ในระบบประชาธิปไตยโดยแท้ ยึดถือเสียงของประชาชน คือสภาผู้แทนราษฎร เป็นใหญ่ เมื่อสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ที่ได้กระทำการ หนึ่งเป็นที่ขงใจของประชาชนเช่นนี้แล้ว ข้าพเจ้าก็เกรงขอลาออกเสียจากคณะผู้สำเร็จราชการ แทนพระองค์.

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงพระยาม) อาทิตยทิพยอาภา

ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์¹

จากหนังสือที่ 2 ฉบับที่ประธานสภาได้แจ้งให้แก่ที่ประชุมสภาทราบบ ไก่กอ ให้เกิดปัญหาขึ้นในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรว่า เมื่อรัฐบาลลาออก คณะผู้สำเร็จราชการ ลาออก เช่นนี้ สภาจะดำเนินการอย่างไรต่อไป ปรากฏว่ามีสมาชิกอภิปรายกันอย่างยืดเยื้อ

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 13/2480, (วิสามันท์), สมัยที่ 2, วันที่ 28 กรกฎาคม พุทธศักราช 2480

4. หลวงประดิษฐมนูธรรม	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง การต่างประเทศ
5. นายพันเอกพระยาพลเทพเสนา	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง เกษตรธิการ
6. นายนาวาเอกหลวงสินธุสงครามชัย	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ธรรมการ
7. นายนาวาตรีหลวงถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง มหาดไทย
8. พระยามหิธร	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ยุติธรรม
9. นายพันเอกพระบริรักษ์บุพผกิจ	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง เกษมการ
10. นายพันเอกหลวงชำนาญยุทธศิลป์	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง เกษมการ
11. หลวงนาถนิติธาดา	เป็นรัฐมนตรี
12. นายนาวาเอกพระยาวิจารณ์จักรกิจ	เป็นรัฐมนตรี
13. หลวงวิจิตรวาทการ	เป็นรัฐมนตรี
14. นายนาวาเอกพระเวชยันต์รังสาภักดิ์	เป็นรัฐมนตรี
15. พระยาภิรมย์	เป็นรัฐมนตรี
16. นายนาวาโทหลวงสุภชลาศัย	เป็นรัฐมนตรี
17. พระยาสุรพันธ์สุนทรินทร์	เป็นรัฐมนตรี
18. ชุนสุคนธ์วิทีถึภากร	เป็นรัฐมนตรี
19. พระสารคามนประพันธ์	เป็นรัฐมนตรี
20. นายพันเอกพระยาภักย์สงคราม	เป็นรัฐมนตรี

¹ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี, อ่างแก้ว, หน้า 240

รัฐบาลชุกฉินไคแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 11 สิงหาคม 2480¹ และสภาไคลงมติไว้วางใจความดีเป็นเอกฉันท์² รัฐบาลไคบริหารประเทศมาจนกระทั่ง วันที่ 9 ธันวาคม 2480 อันเป็นวันสิ้นสุดสมัยของผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ และได้จัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน โดยวิธีแบ่งเขต เขตละ 1 คน ราษฎร 200,000 คน ถอดผู้แทนราษฎร 1 คน ปรากฏว่าได้จำนวนผู้แทนราษฎรทั้งหมด 91 คน มีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 6,123,239 คน ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง 2,462,535 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00²

ต่อมาในวันที่ 21 ธันวาคม 2480 ก็ได้มีการเลือกตั้งรัฐบาลใหม่ ซึ่งที่ประชุมก็ได้เลือก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง และเป็นครั้งสุดท้ายในชีวิตทางการเมืองของทาเล ประกอบด้วยรัฐมนตรี 18 นาย³

รัฐบาลไคแถลงนโยบายขอความไว้วางใจต่อรัฐสภาว่า รัฐบาลนี้ขึ้นนโยบายที่จะดำเนินการกำหนดต่อไปตามหลัก 6 ประการ ในการประคองฐานะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม คือ หลักเอกราช 1 หลักความสงบ 1 หลักเศรษฐกิจ 1 หลักสิทธิเสมอภาค 1 หลักเสรีภาพ 1 หลักการดีงาม 1⁴

การยุบสภาผู้แทนราษฎร

นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมา รัฐบาลได้เข้ามาบริหารประเทศรวม 3 ชุดด้วยกัน เฉลี่ยแล้วรัฐบาลชุดหนึ่งมีเวลาบริการประเทศประมาณ 7 - 8 เดือน โดยเฉพาะรัฐบาลชุดที่พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรีต้องเผชิญกับมรสุมทางการเมืองอย่างหนักตลอดเวลา แต่ด้วยความต้องการให้ประเทศมี

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 22/2480, (วิสามัญ) สมัยที่ 2, วันที่ 11 สิงหาคม 2480

² ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี, อ่างแล้ว, หน้า 244 -

³ เล่มเดียวกัน, หน้า 250.

⁴ เล่มเดียวกัน, หน้า 256.

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ท่านก็พยายามอดทนและแสวงหาความเป็น
นักประชาธิปไตยให้ประจักษ์หลายครั้ง แต่ในที่สุดความอดทนของท่านก็สิ้นสุดลงในปี พ.ศ.
2481 เมื่อรัฐบาลแพ้วตีในสภา เรื่องให้ม็วยละเอียดคำนงมประมาณโดยแจ่มแจ้ง ซึ่ง
เป็นมติของ นายถวิล อุดล ผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด ด้วยคะแนนเสียง 45 : 31
ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2481 มั่งได้ขลิบรายกัน.
อย่างรุนแรงตลอดเวลา¹

เมื่อเสร็จสิ้นการประชุมสภาผู้แทนราษฎรแล้ว รัฐบาลก็ได้เรียกประชุมคณะ -
รัฐมนตรีเป็นการด่วน ในวันที่ 11 กันยายน 2481 และ พณฯ นายกรัฐมนตรี ได้แจ้ง
ให้ที่ประชุมทราบ เรื่องรัฐบาลแพ้วตีในสภา ความตอนหนึ่งว่า

"...การที่เชิญมาประชุมวันนี้ก็เพราะมีเรื่องชกกันระหว่างรัฐบาลกับ
สภาผู้แทนราษฎร คือ เรื่องญัตติของ นายถวิล อุดล ผู้แทนราษฎรจังหวัด
ร้อยเอ็ด ขอแก้ไขข้อบังคับการประชุมและปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร
ข้อที่ 68 เกี่ยวกับการ เสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ เพื่อพิจารณา
รับหลักการขั้นต้นในสภาผู้แทนราษฎร ผู้เสนอต้องการให้แสดงบัญชีราย-
ละเอียด แสดงหลักเกณฑ์การคำนวณภาวอากร สถิติต่าง ๆ และราย -
ละเอียดอื่น ๆ อีก เรื่องนี้ก็ได้ขลิบรายกันยืดยาว ในตอนนั้นเราเห็นว่าเป็น
เรื่องสำคัญ ควรยึกเวลาไปพิจารณากันในวันหลัง เพื่อจะได้มีเวลาคิดกัน
มาให้เรียบร้อย แต่สมาชิกประเภทที่ 1 ใช้โอกาสที่มีสมาชิกประเภทที่ 2
น้อย เพราะมีฐานะกลับกันเสียบ้าง เข้าโจมตีรัฐบาลและไคลงมติให้ยึกเวลา
ออกไปอีก กอมนยึกเวลาซาพเข้าเห็นว่าเข้าที่กับชั้น เพราะได้ไคลงมติขลิบราย
ทั้ง 2 ฝ่าย เห็นว่าผู้เสนอขอแก้ไขข้อบังคับเข้าใจผิด เสนอข้อที่เป็นการม้ค
รัฐบาล จึงได้ข้แจงในที่ประชุมว่า ถ้าชั้นลงมติรับหลักการบังคับใช้ข้อบังคับนี้

¹ดูรายละเอียดใน รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 21/2481,
(สามัญ), วันที่ 10 กันยายน 2481.

แก่รัฐบาล ๆ ก็ต้องลาออก เพราะไม่สามารรถทำางข้อบังคับนี้ได้ แต่
 อยางไรก็ดี สมาชิกประเภทที่ 1 ทำไปโดยไปยู่ติธรรม ใช้ไหวพริบ
 เล่ห์เหลี่ยมเข้าแผนงานรัฐบาล ข้าพเจ้าจึงเกิดเห็นท่ายเรื่องมาแล้ว
 ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลแถลงว่ารับรองร่างพระราชบัญญัตินั้น ๆ ไม่ได้ ก็ถูกบังคับให้รับ
 เราก็อพยายามออกใจ มาถึงคราวนี้สำคัญ รัฐบาลปฏิบัติไม่ได้ และข้าพเจ้าก็
 ล่นวจาไว้แล้ว สมาชิกประเภทที่ 1 ก็ไป โง่ ทาวี่ชื้อบายบังคับเป็นการ
 เกือบออก จึงแลเห็นว่าควรจะได้ลงโทษกับเสียกราวหนึ่ง คือ สภาผู้แทน
 รามภทรท่นเราไปได้ เพราะเราเข้มงวดเขาเปรียบ เราก็กวลาออก แต่
 ถากัดควาเรากลับทนสภาผู้แทนรามภทรไม่ไหว ก็ควรยุบสภาผู้แทนรามภทร เสีย
 กราวหนึ่ง แล้วรัฐบาลก็ลาออกตามรัฐธรรมนูญเหมือนกัน..."¹

เมื่อ พณฯ นายกรัฐมนตรีได้กล่าวจบแล้ว คณะรัฐมนตรีได้อภิปรายในเรื่องนี้
 กันอย่างกว้างขวาง คงมีรายละเอียดต่อไปนี้

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง : ข้าพเจ้าถือว่าเรื่องนี้เป็นที่
 ปรีกษาของคณะรัฐมนตรี และข้าพเจ้าใจทำท่าเห่าอย่างดีแล้ว ญัตตินี้ข้าพเจ้าได้เคยเสนอ
 กวางเห็นต่อคณะรัฐมนตรีว่า ไม่ควรรับหลักการ เพราะเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่าในทาง
 ปฏิบัติทำไม่ได้ การแจกจ่ายละเอียดต้องมีเรื่องมีพร้อมประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง
 ได้พยายามสอบสวนเจ้าหน้าที่ ๆ ก็ชี้แจงว่าในชุดวิชาทำไม่ได้จริง ๆ ข้าพเจ้าได้เวียฐสมาชิก
 หมุ่ของกระทรวงการคลังมาหารือ เขาก็เห็นว่ารายละเอียดที่เราได้ยู่เวลานี้ก็มีมากไป
 อยู่แล้ว ข้าพเจ้าโกรชเวียนเหตุการณ์เมื่อวันเสาร์ ข้าพเจ้าได้พูดกับหลวงเชวงก็คือ
 สงครามแล้วว่า ญัตตินี้รัฐบาลเห็น และได้ออนวอนสมาชิกประเภทที่ 2 ให้ยู่ประชุมก่อน
 กับได้เรียนประธานสภาผู้แทนรามภทรว่า ญัตตินี้ขอใหม่อนหนักเป็นเบา กล่าวคือ ให้อภิปราย
 ให้หมดเวลา แล้วไปพิจารณาต่อในคราวประชุมหน้า ข้าพเจ้าได้พยายามอภิปรายคนเดียว
 แต่รู้สึกว่าเขาไม่โง่เหตุผล เขาก็ต้องการเขาเป็นใหญ่ การอภิปรายและการ

¹ กรมเลขาธิการกณะรัฐมนตรี, รายงานการประชุมกณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 30/2481,
 วันที่ 11 กันยายน 2481.

ออกเสียงลงคะแนน เขาว่าเห็นอกรัฐบาล แต่ว่าซองเขาคิดว่า เขาไม่นึกถึงทางปฏิบัติ
 ข้าพเจ้าได้พยายามอธิบายให้หมดเวลา แต่ในที่ผู้ก็ได้มีมติขอให้พิจารณาได้เสร็จใน
 วันนั้น ครั้งนี้เขาก็ได้เปรียบทุกทาง เพราะเขาคั่งใจมาแล้ว โดยถือโอกาสพวกมาก
 ข้าพเจ้าได้พูดแก้และชี้แจงรายละเอียดเสร็จแล้ว แทนที่จะให้โอกาสรัฐบาลได้แก้ต่อไปอีก
 เขากลับขอให้ลงมติทีเดียว ข้าพเจ้าได้ให้ความเห็นไว้แล้วว่า ไม่ควรรับหลักการแห่ง
 ข้อบังคับนี้ จึงถือ เป็นหน้าที่รับผิดชอบของข้าพเจ้า แม้จะเป็นอย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าต้อง
 ลาออก เพราะให้ความเห็นแก่รัฐบาลแล้วแพ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม : เรื่องนี้ที่เรานั่งประชุมอยู่ไม่นึกว่า
 จะเป็นเรื่องใหญ่โต แต่อย่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังกล่าวมาแล้ว เมื่อประชุม
 ไปเห็นผิดสังเกต เรื่องนี้เขาเห็นสำคัญ รัฐบาลก็สนองรับว่าสำคัญและไม่อาจปฏิบัติได้
 ทางฝ่ายเขาก็ว่าปฏิบัติไม่ได้ ก็ควรประนีประนอม ทั้ง ๆ ที่จะประนีประนอมเวลากี่หมด
 แล้ว เขาคงให้โอกาสฝ่ายรัฐบาลมาปรึกษากัน แล้วไปพิจารณากันวันหลัง ใบจำเป็น
 ต้องขอต่อเวลาซึ่งหมดแล้ว โดยถือเอาเปรียบเมื่อสมาชิกประเภทที่ 2 ยืนอยู่ เพื่อจับ
 รัฐบาล เรื่องนี้ทางการอาจตกลงกันได้ แต่เขามีเจตน์เต็มใจไปตรงไปตรงมา เช่น เรื่อง
 นโยบายปกครองคณะสงฆ์ที่ลดยกอธิปไตยกันไว้ตั้ง 3 วัน เรื่องนี้ควรให้รัฐบาลมีโอกาส
 แก้ม่าง แต่เขากลับถือเสียงข้างมาก ข้าพเจ้าได้เรียนนายกรัฐมนตรีก่อนแล้วว่า เรื่องนี้
 สำคัญ แล้วพวกเราถกกันหมด เราต้องพูดให้หมดเวลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 การคลังได้พูดถึง 45 นาทีจนหมดเวลา ต่อมา นายทองอินทร์ ๆ พูด แล้วควรให้เราพูด
 อีกคนหนึ่ง ก็ไม่ยอมให้เราพูด และหมดเวลาแล้ว ก็ขอให้พิจารณาให้ได้ ที่จริงควรให้ไป
 พูดกันต่อในวโรกาส เพราะเป็นเรื่องสำคัญไม่ถ่วงรบกวน และฝ่ายเขาเห็นสำคัญควร
 ผอนผันให้พูดกันอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้มีเวลาตรึกตรอง ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามีสิทธิเขาจะทำได้
 แต่ก็ไปควรทำ เพราะไปตรงไปตรงมา เรื่องนี้พูดแล้วแต่รัฐมนตรีผู้นั้นจะเห็นอย่างไร ถ้า
 ส่วมากตกลงอย่างไรข้าพเจ้าก็ตกลงด้วย

นายพันตรีหลวงเชวงศักดิ์สงคราม : ข้าพเจ้าอยากจะดูคามวิกิทางรัฐธรรมนูญ เขาเสนอขอให้ลงมติ เรายกเสนอขอได้เปิดอภิปรายต่อไป จะได้โศกกันจนสว่างก็ยอม แต่ครั้งนั้นมาคิดว่าเขาเล่นกับเราไม่ดี ข้าพเจ้าจะเปิดอภิปรายต่อไปตามข้อบังคับ ผลก็จะเป็นอย่างเดียวกัน คือแพ้เขา เมื่อเป็นเช่นนี้จึงไปอภิปรายทั้ง ๆ ได้เตรียมไว้แล้ว

พระสวรสาส์ประพันธ์ : ข้าพเจ้าสังเกตความเคลื่อนไหวแนวคิดของชุมนุมราษฎรรุ่นใหม่ ตั้งแต่เปิดประชุมสมัยที่แล้ว รู้สึกว่าเมื่อคราวพิจารณางบประมาณนั้น ก็ไม่ยุติโอนอ่อน เขากลับถูกยุบสภาจึงปล่อยไป แล้วก็มาเกิดมีข้อบังคับเรื่องนี้ ชั่งไปโง่ของใหม่ เป็นการทดแทนคราวที่แล้วมา เมื่อเขาพยายาม โดยหมด sporting spirit ในทางการเมือง เราก็กินสภาไปได้ จึงเห็นมีอยู่ทางเคี้ยว คือ ยุบสภาเสียซึ่งเราก็กินไปด้วย

นายกรัฐมนตรีนครินทร์ : เท่าที่รัฐบาลกล่าวมาแล้ว พอเชื่อหรือไม่ว่าเป็นความจริงดังข้าพเจ้ากล่าว ถ้าไม่เชื่อข้าพเจ้าก็ใครจะขอให้ที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นคนกลางชี้แจงให้ฟังต่อไป

ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี : ว่าโดยยุติธรรมแล้ว พวกสมาชิกสภา - ผู้แทนราษฎร เตรียมจริง เมื่อพักการประชุม ข้าพเจ้าได้เรียนนายกรัฐมนตรีนครินทร์ว่า การกระทรวงยุติธรรมว่า รัฐบาลแพ้นั้น และได้เสนออุทธรณ์ 2 ทาง คือ (1) โศกให้ส่งกรมการ กอนรับหลักการ (2) อภิปรายให้หมดเวลา เมื่อปรึกษากันแล้ว เห็นว่าเมื่อเขาเสนอมาเช่นนี้ เขาเตรียมมา จะไปขอถึงกรมการหรือรับขานพิจารณาคงไม่สำเร็จ ควรใช้วิธีอภิปรายให้หมดเวลา แต่เขากลับมาโจมตีให้เสร็จในวันนั้น การเสนอรายละเอียดงบประมาณนั้น รัฐบาลทำไม่ได้และที่อื่นเขาก็โง่เท่ากัน เพราะทางปฏิบัติทำไม่ได้ แต่ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังว่า เจ้าหน้าที่ไม่พอ การจะออกไปสักหน่อย ควรว่าไม่ควรเสนอรายละเอียด เพราะงบประมาณเสนอในชั้นรับหลักการ ควรตกลงแต่เพียงหลักการว่าดูดยภาพหรือไม่ และรัฐบาลควรให้แก่รายการสำคัญ ๆ ส่วนรายละเอียดต้องทำเสนอกรมการ การพิจารณางบประมาณวาระ 1 ไม่ควรพูดกันมาก

ควรพิจารณาว่าตรงกับนโยบายหรือไม่ เคียงกันในรายการใหญ่ ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ใน วาระ i ไม่ควรให้รายละเอียด เพราะรายละเอียดไปพิจารณาในกรรมาธิการ สมาชิก ที่ไปแปรญัตติโดยไม่มีรายการพอ เขาก็ขอได้ และรัฐบาลก็ควรให้รายการให้พอแปรญัตติได้ ตามข้อบังคับแปรญัตติได้แต่เพียงตัด สำหรับเงินเดือนประจำ ถ้าใช้สอยประจำ ไม่ควรแปร ญัตติตัด งบประมาณของประเทศอังกฤษ กระจายประจำไปจ่ายในเงินกองกลาง ส่วน ของเราไม่เหมือนกันและสมาชิกได้แปรญัตติตัดงบประมาณเงินเดือนทั้ง ๆ ที่มีตัวกัน ข้าพเจ้า เห็นว่าควรแปรญัตติตัด ถ้าเป็นการขอขยายงานกระจายเพิ่มขึ้น และในกรณีเช่นนี้ควรให้ รายการบ้าง เพื่อเปิดโอกาสให้เขาแปรญัตติได้สะดวก เพราะถ้าเขาแปรญัตติโดยไม่มี รายการก็ไม่มีหลัก ทำให้เฉอะเทอะ ข้าพเจ้าเห็นควรให้รายการเท่านี้ รัฐมนตรี ว่าการกระทรวงการคลังก็ยอม แต่ไม่มีโอกาสชี้แจง เมื่อเป็นเช่นนี้ตอนท้ายข้าพเจ้าจึง เสนอนายกรัฐมนตรีว่า หลักการที่เขาเสนอรับไม่ได้ และนายกรัฐมนตรีก็ลั่นวาจา ไปแล้ว มีอีกทางหนึ่งที่จะไปโต้แก้หลักการเสีย แต่ฝ่ายเขาเตรียมมาพร้อมแล้ว ในที่สุด ก็แก้ไม่ได้

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย : ถ้าพูดถึง Sporting spirit รัฐบาล มีภาวีกว่า เช่น เบื้องหลังเล็กพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรัฐธรรมนูญ ถ้ารัฐบาลร่วมมือ กัน ไม่ยอมพวกสมาชิกก็แพ้ กรณีนางเวียงนี้สภารับหลักการแล้ว รัฐบาลลาออก เมื่อตั้ง รัฐบาลใหม่ ญัตตินี้ก็ต้องผ่านสภาอีก เพราะได้รับหลักการไว้แล้ว ญัตตินี้จะตกไปก็ต้อง ยุยงสภาผู้แทนราษฎร เมื่อเป็นเช่นนี้ ในหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย ขอเรียนว่าพร้อม ที่จะให้เลิกตั้งใหม่

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง : ข้าพเจ้าได้ชี้แจงแล้วว่า หน้าที่สภา ผู้แทนราษฎร พิจารณาเงินงบประมาณที่รัฐบาลเสนอไป ว่าตรงกับนโยบายหรือไม่ ถ้าไม่ตรง ก็แปรญัตติได้ หน้าที่ของเขาไม่ใช่ว่ารัฐบาลขอเงินงบประมาณไป ต้องกวบลูรายละเอียดย ควบ ยกตัวอย่าง เช่น ขอทำไรบ่อ 50,000 บาท เขาจะให้เสนอรายละเอียดว่า ค่า ใช้จ่ายเท่าไร การจรเท่านั้น เราถูกผูกมัดเช่นนั้นทำให้ได้ งบประมาณของอังกฤษเขามี รายการบางประการไปต้องเสนอสภาผู้แทนราษฎรเลย เช่น เงินอุดเกล้า ๆ ถวาย เงินเดือนตุลาการ เงินให้หนี้ เป็นต้น

ที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรี : งบประมาณของเรา เงินเดือนมีตัวคนกว
แยกได้ แต่เมื่อไม่ได้แยกรายการ เงินเดือนประจำเดือนเพิ่ม เขาก็แปรญัตติมา จริงอยู่เขา
ไปสอบตัวเลขปกติได้ แต่ไม่สะดวก สักแปรญัตติเขามีในทางคัก เราก็พิจารณาได้ว่าเขา
ขอตัวอย่างไร ถ้าขยายงานเขาตัดได้

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม : ข้าพเจ้าอยากเรียนว่า การที่พิจารณาวันนี้
ก็สาเหตุเนื่องมาจากเราเห็นญัตติเกษม คับเกี่ยวกับงบประมาณ ทางแก้อย่างที่รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงมหาดไทยว่า ก็ยุบสภาผู้แทนราษฎร เลือกตั้งใหม่เพื่อให้ญัตติตกไป เราแก้
เพียงเท่านี้ไม่สำเร็จ เราต้องนึกถึงสาเหตุว่า รัฐบาลแพมอวย ๆ เพราะอะไร เรายุบสภาผู้แทน
ราษฎรแล้ว เลือกตั้งใหม่โดยคำนึงวิธีอย่างนี้ เรื่องก็จะกลับมาอีก อนึ่ง เรายุบไปแล้วความ
สงบทาง ๆ ก็ย่นถุกกระทบกระเทือน สมาชิก 100 คน ออกไปจังหวัดต่าง ๆ ก็จะพูดว่ารัฐบาล
ใช้อำนาจไม่เป็นไปตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ ราษฎรไม่เข้าใจวิธีทำงบประมาณก็จะหลงเชื่อ
ผลร้ายก็จะมาตกอยู่กับรัฐบาลนี้ เราสังเกตเห็นแล้วว่า ผู้แทนราษฎรที่เข้ามาโดยมากไม่มีวิถะ
ฐานะอันควรจะเป็นผู้แทนราษฎร แต่เขาก็สามารถมานั่งในสภาผู้แทนราษฎรได้ ข้าพเจ้าเห็นว่า
เพียงแค่อยุบสภาผู้แทนราษฎรให้เขาพ้นหน้าที่ไป เขาก็จะอ้างว่า เขาคงออกเพราะช่วยราษฎร
และทำไมสำเร็จ เพราะรัฐบาลยุบสภาผู้แทนราษฎรเสีย ราษฎรพึงโทษนี้ก็จะทำให้เขาช่วย
ลภภาณี ก็จะเลือกเข้ามาอีก อีกข้อหนึ่ง เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้นแล้ว ก็มีหลายอย่างที่จะให้เกิดจลาจล
ในบ้านเมือง เราเปลี่ยนการปกครองมาโดยละมุดละม่อมเป็นเวลา 6 ปีแล้ว ทางฝ่ายรัฐบาลเก่า
ก็ยังมียุบมาก จะเห็นได้ว่าทุกวันนี้มีการยุบเหี้ยให้เกิดการไม่สงบจนเดี๋ยวจะทนแล้ว ถ้าเรายุบ
สภาผู้แทนราษฎร พวกสมาชิกมีปากเสียงมาก เงินก็มีมาก ก็จะตั้งถามว่าเราเป็นเผด็จการเอา
อำนาจเข้าใส่เพื่อปิดปาก อนึ่ง ในระหว่างพวกสมาชิกประเภทที่ 2 ซึ่งเป็นพวกเราเอง ก็
รวมกันไม่ได้ บางหมู่แตกไป บางคนไม่พอใจ กลับไปหนุนพวกสมาชิกประเภทที่ 1 เมื่อยุบสภา
ผู้แทนราษฎรแล้ว เราหวังหรือว่าพวกสมาชิกประเภทที่ 1 บัดนี้จะไม่ถูกรับเลือกเข้ามาอีก เรา
ป้องกันได้หรือ ถ้าพวกนี้เข้ามาอีกเราจะว่าอย่างไร สรุปความว่า การยุบสภาผู้แทนราษฎรนั้น
เห็นด้วย แต่ไม่ใช่คำเนิการ เพียงยุบสภาผู้แทนราษฎร เราต้องดำเนินการอื่น ๆ ให้เด็ดขาด
ด้วย สมาชิกประเภทที่ 2 ผู้ใดไม่มาประชุมควรวี้ออกเสีย นอกจากนี้ก็กิจการในกระทรวงต่าง ๆ

ยังดำเนินไปไม่เป็นทีพอใจ บางกระทรวงก็ดำเนินก้าวหน้าดี แต่บางกระทรวงก็ไม่ได้ดำเนินการ
 อย่างไรให้ก้าวหน้า เหตุการณ์เหล่านี้ส่งเสริมให้สมาชิกประเภทที่ 1 เลียคน เพราะเรา
 เปิดช่องโหว่ให้เขาเห็น ถ้ายุบสภาผู้แทนราษฎร รัฐมนตรีก็ต้องทำงานกันจริง ๆ งานจะได้เดิน
 ถ้าทำไคอย่างนี้ การยุบสภาผู้แทนราษฎรก็จะเป็นไปได้เรียบร้อย หากเพียงยุบสภาผู้แทนราษฎร
 อย่างเดียวก็กว้างไม่พอ ขอ ข้าราชการ เรียบตรง ๆ อย่างนี้ต้องชอภัยด้วย

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย : ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
 พูดตรงไปตรงมา รวมความว่ายุบสภาผู้แทนราษฎรควรยุบ แล้วยุบแล้วต้องดำเนินการอย่าง
 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมชี้แจง ข้าราชการขอสนับสนุน อนึ่ง ข้าราชการเห็นว่าพระราช
 บัญญัติเลือกตั้งมีข้อไม่สมควรหลายประการ คณะรัฐมนตรีควรจะแก้พระราชบัญญัติเลือกตั้ง เสีย
 ส่วนในเรื่อง เกรงว่าพวกสมาชิกประเภทที่ 1 ที่ถูกยุบไปจะพากันไปร่ายกระทรวงมหาดไทย ยินดี
 จัดการป้องกันให้ แต่ขอให้รีบออกพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎรและออกคำสั่งแต่งตั้ง

พระสารสาสน์ประพันธ์ : การโหมหนาคควรทำให้ดีที่สุด

นายนาวาเอกพระเวชยันต์รังสฤษฎ์ : ทางที่จะดำเนินมี 2 ทาง ก็คือ (1)
 รัฐบาลลาออก (2) ยุบสภาผู้แทนราษฎร การที่รัฐบาลจะลาออกในขณะที่เหตุการณ์ของโลก
 กำลังปั่นป่วนคับขันเช่นนี้ไมควร ข้าราชการเห็นว่าถ้าเรายุบสภาผู้แทนราษฎรแล้วเลือกตั้งใหม่ ก็
 คงได้พวกนี้อีก และจะมีเรื่องอีก ฉะนั้นควรแก้พระราชบัญญัติเลือกตั้งเสียด้วย

พระยาสิทธิสาร : ข้าราชการเมื่อได้เข้ามาร่วมในคณะรัฐมนตรีด้วย ส่วนมาก
 เห็นอย่างไร ข้าราชการก็เอาด้วย

หลวงวิจิตรวาทการ : ข้าราชการเห็นควรวางการยุบสภาผู้แทนราษฎร และแก้
 พระราชบัญญัติเลือกตั้ง

รัฐมนตรีว่าการกระทรวง เกษตรการ กับ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง เกษตรราชการ
 เห็นด้วยในการยุบสภาผู้แทนราษฎร

หลวงโกวิทอภัยวงศ์ : ข้าราชการเห็นแปลกไปหน่อยในทางที่เราจะหาทางออก
 เพราะนายกรัฐมนตรีได้กล่าวในสภาผู้แทนราษฎรว่า ถ้าสภาผู้แทนราษฎรรับหลักการญัตตินี้จะลาออก

ฉะนั้นทางออกควรรหาทางที่งาม จะออกทางนี้ก็ได้อีก คือรัฐบาลลาออกเสีย เมื่อตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่
นายกรัฐมนตรีไปรับญัตตินี้ แล้วจึงยุบสภาผู้แทนราษฎร

ที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรี : เรื่องนี้ข้าพเจ้าได้ก็เคยอยู่เหมือนกัน คณะรัฐมนตรี
ใหม่ เข้าไปต้องแถลงนโยบายให้สภาผู้แทนราษฎรไว้วางใจก่อน ผู้คัดค้านกับนี้ เป็นปัญหาค้าง
ถ้าไปขลุกขลักแล้วไปยุบสภาผู้แทนราษฎรตอนนั้นจะเกิดปัญหาขึ้น เพราะการยุบสภาผู้แทนราษฎร
คณะรัฐมนตรีจะตกลงนามรับรอง

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ : การยุบสภาผู้แทนราษฎรนั้นตกลง
ยุบ ส่วนทางออกที่ไม่ให้นายกรัฐมนตรีเสียวจา ตามที่หลวงโกวิทอภัยวงศ์เป็นเหตุ วงอยู่ก็มีทาง
ทำได้ ก็คือ เมื่อยุบสภาผู้แทนราษฎรแล้ว รัฐบาลก็ต้องลาออกไปในคราวรัฐธรรมนูญ และ
ก็ทำใบลาออกยื่นคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เสียด้วย การออกแถลงการณ์จะงดงามก็
แล้วคณะรัฐมนตรีก็ปรึกษากันการแทนไปจนกว่าจะตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย : ข้าพเจ้าเห็นคล้ายในทางออกอย่าง
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกล่าว

ที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรี : ทำอย่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
กล่าว มีข้อที่ควรระวังก็คือ เรื่องจะแก่พระราชบัญญัติเลือกตั้ง การที่จะดำเนินการให้สำเร็จความ
ความประสงค์และถูกวิถีทางรัฐธรรมนูญ นายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีควรยื่นใบลาออก โดย
ชี้แจงเหตุผลไป คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์พิจารณาแล้ว ถ้าท่านเห็นว่าฐานะการเมือง
ของโลกเวลานี้กับขึ้น ก็ขอให้นายกรัฐมนตรีกลับมาพิจารณาอีกว่า ไม่มีทางอื่นที่ดำเนินการไป
โดยรัฐบาลไม่ลาออก นายกรัฐมนตรีก็สนองไปได้ว่า ไม่มีทางอื่นนอกจากยุบสภาผู้แทนราษฎร

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม : แทนที่จะยื่นใบลาออก นายกรัฐมนตรีควร
ไปเข้าประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ปรึกษารับในเรื่องที่ทนสภาไม่ไหว และว่าได้
ปรึกษาคณะรัฐมนตรีแล้วเห็นควรลาออก แต่เนื่องจากเหตุการณ์นี้ใจ เพราะฐานะของโลก
กำลังคับขัน ถ้าคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ถามว่าไม่มีทางอื่นอีกหรือที่จะดำเนินการได้
โดยไม่ต้องลาออก นายกรัฐมนตรีก็กราบบังคมทูลได้ก็เกี่ยวกับ มีทางที่จะไม่ต้องลาออกก็คือ
ยุบสภาผู้แทนราษฎร เสีย แทนนี้ก็รัฐบาลก็ลาออกไปในตัวเหมือนกัน แต่มีใบลาออก

ที่ประชุมตกลงว่า

1. ให้นายกรัฐมนตรี เสนอเรื่องแก้คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ให้ทราบความประสงค์ของคณะรัฐมนตรีในการที่ขอลาออกจากหน้าที่
2. ถ้าคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เห็นว่าคณะรัฐมนตรีผู้นี้ควรบริหารราชการของประเทศต่อไป ก็ให้ทราบเหตุว่ามีอีกทาง คือ ยุบสภาผู้แทนราษฎร
3. ให้ตั้งกรรมการขึ้นไว้เป็นการภายใน เพื่อกำเนินการในเรื่องกำหนดการณ์และแก้ไขที่จะมีปรัปรำรัฐบาล คณะกรรมการนี้ให้ประกอบด้วย เจ้าพระยาภิรมย์ภักดี เสด็จหลวงวิจิตรวาทการ และหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรณ กับให้หลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นที่ปรึกษาของกรรมการคณะนี้

ที่ประชุมเห็นว่า เพื่อมิให้ต้องกลับมาประชุมอีกในกรณียุบสภาผู้แทนราษฎร ให้เลขาธิการคณะรัฐมนตรี เสนอร่างพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎรมาดู เลขาธิการคณะรัฐมนตรี นำร่างพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร เสนอที่ประชุมตกลง เห็นชอบด้วย ¹

หลังการประชุมคณะรัฐมนตรีแล้ว นายกรัฐมนตรีก็ได้ทราบถึงมติขอลาออกจากตำแหน่งต่อคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แต่คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไม่ยอมรับในลา โดยอ้างว่า คณะรัฐมนตรีจะต้องเตรียมการรับเสด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จะเสด็จกลับสู่พระนคร รัฐบาลควรอยู่บริหารราชการต่อไป จึงไปรอกเกล้า ๆ ให้ตราพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 11 กันยายน 2481 ²

จากนั้นรัฐบาลก็ได้ออกแถลงการณ์แจ้งให้ประชาชนทราบถึง เหตุผลในการยุบสภาผู้แทนราษฎร ถึงแม้ว่าจะละเอียดเกินไป

¹ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 30/2481, วันที่ 11 กันยายน 2481, เรื่อง การยุบสภาผู้แทนราษฎร

² ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ วันที่ 11 กันยายน 2481

คำแถลงการณ์ของรัฐบาล

ด้วยในการประชุมเมื่อวันเสาร์ที่ 10 กันยายน ค.ศ. นี้ สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาญัตติของสมาชิก ฯ ขอแก้ไขข้อบังคับ การประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร ข้อ 68 เกี่ยวกับการเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ เพื่อพิจารณารับหลักการขั้นต้นในสภาผู้แทนราษฎร ผู้เสนอต้องการให้แสดงบัญชีรายละเอียด แสดงหลักเกณฑ์การกำหนดภาษีอากร สถิติต่าง ๆ จำนวนคน และรายละเอียดอื่น ๆ อีกเป็นอันมาก

ความจริงข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร ในเรื่องนี้ในเวลาว่างทำขึ้นก็ได้ปรึกษาระเบียบการสภา ฯ ในนานาประเทศโดยเปรียบเทียบและปรับปรุงให้เหมาะสมแก่ประเทศนี้ และกรรมการของสภาก็ได้พิจารณาแล้วเป็นอย่างดี ระเบียบร่างพระราชบัญญัติงบประมาณที่เป็นอยู่ในเวลานี้ได้ใช้มาด้วยก็ตลอดเวลา 5 ปี มิได้ปรากฏความขัดข้องเสียหายประการใด ข้อบังคับนี้ก็จะทำให้มีรายละเอียดเพียงพอแก่การพิจารณารับหลักการ ส่วนรายละเอียดนอกจากนั้น ก็ไปแสดงในชั้นกรรมการ ถึงกระนั้นที่รัฐบาลก็ได้แสดงรายละเอียดเพิ่มเติมเท่าที่จะทำได้

การทางงบประมาณนั้น ในชั้นรัฐบาลก็ได้พิจารณาโดยรอบคอบที่สุด เมื่อหัวหน้าส่วนราชการได้ร่างงบประมาณขึ้นแล้ว เจ้ากระทรวงก็สอบสวนพิจารณาในขั้นต้น เสร็จแล้วเสนอไปยังกระทรวงการคลัง กรมบัญชีกลางได้ตรวจตราโดยรอบคอบแล้ว เสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง กระทรวงการคลังพิจารณาแล้วเสนอคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีตั้งกรรมการสอบสวนซักถามรายละเอียดทุกรายโดยถี่ถ้วน ในชั้นกรรมการนี้ก็มี การคัดทอนแก้ไข เสร็จแล้วเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งมีการคัดทอนแก้ไขในชั้นนี้อีกแล้วจึงเสนอมายังสภา ฯ เพื่อรับหลักการในขั้นต้น กรณีสภา ฯ รับหลักการ และตั้งกรรมการขึ้นแล้ว รัฐบาลก็เสนอรายละเอียดต่อคณะกรรมการทุกประการ และให้เจ้าหน้าที่มากอยชี้แจงตอบคำซักถามของกรรมการตามที่ต้องการ

แต่การที่จะวางข้อบังคับให้ตายตัวคงที่สมาชิกเสนอมี รัฐบาลเห็นว่า เป็นการขอเอา
รายละเอียดจนเกินความจำเป็นในการพิจารณาชั้นรับหลักการ การที่จะเสนอร่างพระราชบัญญัติ
งบประมาณ ตามวิธีที่สมาชิกเสนอนี้ จะต้อง เป็นเอกสารตั้ง 600 หรือ 700 หน้ากระดาษ ซึ่ง
รัฐบาลเห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับการพิจารณาเพื่อรับหลักการเช่นกัน และไม่สมควรกับที่จะต้อง
ทำเช่นนั้น อีกประการหนึ่ง ภายใต้อำนาจหลายเรื่องต้อง สงวนเป็นความลับ ที่จะมาเสนอ
รายละเอียดโดยเปิดเผยไม่เป็นการสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการกำหนดภาษีอากร
นั้น ถ้าเปิดเผยออกไปก็จะนำความเสียหายมาได้แก่ประเทศ อนึ่ง ภายการปิดกั้นย่อนั้น ย่อม
ต้อง เปลี่ยนแปลงวิธีการตามยุคตามสมัย และความต้องการของกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ซึ่ง
ไม่เหมือนกัน จะวางข้อบังคับให้ตายตัวคงไปเช่นนั้นไม่เป็นการสมควร

แม้รัฐบาลจะชี้แจงแสดงเหตุผลดังกล่าวมาข้างตนอย่างแจ่มชัดแล้วก็ตาม และแม้จะ
ได้แสดงให้เห็นทางเสียหายที่ประเทศชาติจะได้รับในการแก้ไขข้อบังคับเช่นนี้ ก็ ญู่โตแย้งก็ยัง
หาสนใจที่ฟัง เหตุผลไม่

รัฐบาลได้พยายามเสนอมาที่จะร่วมมือกับญู่แต่นราษฎร และได้ยินยอมทำความเข้าใจ
แก่ผู้แทนราษฎรมาแล้วแม้ในเรื่องสำคัญ เช่น การยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญ ซึ่ง
รัฐบาลก็ยอมรับความเข้าใจกว้างขวาง ในบางเรื่อง เช่น ถัดคิดร่างพระราชบัญญัติกำหนดเขตการ
รักษาป่า ซึ่งผู้แทนราษฎร เสนอมา รัฐบาลได้ชี้แจงแล้วว่าไม่สามารถจะปฏิบัติตามร่างนั้นได้
สภาฯก็ได้รับหลักการ กรันถึงเวลาพิจารณาในชั้นกรรมาธิการ กรรมาธิการของสภาเองก็มี
ความเห็นปฏิบัติไม่ไว้ รัฐบาลก็ยังหาทางทำความเข้าใจให้แก่ผู้เสนอโทษวิธีอื่น ทั้งนี้แสดง
ให้เห็นว่ารัฐบาลได้พยายามร่วมมือกับญู่แต่นราษฎรโดยจริงใจ แต่ญู่แต่นราษฎรหาได้ให้ความ
ร่วมมือแก่รัฐบาลตามสมควรไม่

โดยเฉพาะการพิจารณาแก้ไขข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร
ข้อ 68 นี้ ได้เริ่มอภิปรายมาจนหมดเวลาประชุมตามปกติ มีสมาชิกอยู่ประชุมเป็นส่วนใหญ่แล้ว
และสภาฯ ก็เห็นเป็นเรื่องสำคัญ สภาฯ น่าจะให้การประชุมปรึกษาเป็นไปตามระเบียบ คือ

อภิปรายต่อไปในวันหลัง เพื่อให้โอกาสสมาชิกส่วนมากได้ฟัง เหตุผลและใช้ดุลยพินิจโดยรอบคอบ แต่สมาชิกฝ่ายผู้แทนราษฎรก็เสนอญัตติให้รวบรวมการพิจารณาและเสนอให้ลงมติโดยไม่ให้อาสา
รัฐบาลแถลงชี้แจงอีก วิธีการครั้งนี้เป็นวิธีซึ่งเขาเปรียบโดยไปเป็นธรรม ในที่สุดสภาฯ
ได้ลงมติรับหลักการแห่งร่างข้อบังคับใน

รัฐบาลเห็นว่าเป็นไปใ้สภาผู้แทนราษฎรในเรื่องนี้และเรื่องอื่น ๆ หลายเรื่อง
ที่แล้มาแล้ว ผู้แทนราษฎรชุดนี้เป็นอันมากไม่สนใจฟังคำชี้แจง หรือเหตุผลทางรัฐบาล และมีใจคำนึง
ถึงความเสียหายอันจะพึงมีแก่ประเทศไทย

การเป็นดังนี้ รัฐบาลจึงรู้สึกว่าจะไม่สามารถจะบริหารราชการของประเทศในความไว
วางใจของสภานี้ได้ นายกรัฐมนตรีได้เสนอเรื่องนี้แก่คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ให้
ทราบความประสงค์ของคณะรัฐมนตรีที่จะขอลาออกจากหน้าที่ แต่คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
เห็นว่าสภาพการของโลกในเวลานี้อยู่ในระหว่างความปั่นป่วนกับขึ้น ประกอบกับจะต้องเตรียมการ
รับเสด็จสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จสู่พระนคร รัฐบาลคณะนี้ก็จะบริหารราชการของประเทศ
ต่อไป เมื่อเป็นเช่นนี้ รัฐบาลก็เห็นมีทางเดียวที่จะดำเนินตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ ก็คือ ยุบสภา
ผู้แทนราษฎร เพื่อเป็นทางที่ราษฎรจะได้เลือกตั้งผู้แทนมาใหม่ ดังที่ได้ประกาศในพระราชกฤษฎีกาแล้ว

ขอใ้ประชาชนมั่นใจว่า รัฐบาลนี้มีใ้มุ่งหมายที่จะทำสิ่งใดนอกเหนือไปจากวิถีทาง
รัฐธรรมนูญ การลาออกของคณะรัฐมนตรีก็ดี การยุบสภาฯ ก็ดี เป็นเหตุการณ์ตามสภาพแห่งการ
ปกครองในระบบรัฐธรรมนูญ รัฐบาลจึงขอให้ประชาชนอยู่ในความสงบ อย่าใ้มีความหวั่นไหว
ตกใจอย่างหนึ่งอย่างใด รัฐบาลอยู่ในฐานะที่จะรักษาความปลอดภัยของประชาชนและความสงบ
เรียบร้อยของประเทศอยู่เสมอ.

สำนักนายกรัฐมนตรี¹

11 กันยายน 2481

¹กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, แถลงการณ์ยุบสภาผู้แทนราษฎรของรัฐบาล, วันที่ 11
กันยายน 2481.

บทที่ 5

บทสรุป

6 ปี นับแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2475 วากระบอบ
 สมบูรณาญาสิทธิราช มาสู่ระบอบประชาธิปไตย โลกทำให้เกิดวิกฤติการณ์ขึ้นหลายครั้ง
 และในวิกฤติการณ์แต่ละครั้ง แทบจะเรียกได้ว่ากลายเป็น "กระสวน" (pattern)
 ของการ เมืองในประเทศไทยที่ค่อยพัฒนาทางประชาธิปไตยอยู่มาก สิ่งนี้ก็คือการช่วงชิง
 อำนาจหรือยึดอำนาจทางการเมือง การปกครองโดยวิธีการใช้กำลัง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจาก
 การขาดเสถียรภาพทางการเมือง ซึ่งหมายถึงการไม่ปิดระบอบการปกครองที่มั่นคง ที่อำนาจ
 สามารถเปลี่ยนมืออย่างมีระเบียบแบบแผน ปราศจากการใช้กำลัง สาเหตุสำคัญที่กลายเป็น
 เครื่องมือนำไปสู่อำนาจนั้น มาจากการที่สถาบันทางการเมืองไม่สามารถเนิ่นกว่ามเชื่อถือ
 และศรัทธาของผู้ที่อยู่ปกครองและบังคับบัญชาไว้ได้ การเปลี่ยนรัฐบาลแต่ละครั้งเป็นผล
 เนื่องมาจากการแตกแยกซึ่งกันและกันภายในในกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจ หรือไม่ก็เพราะกลุ่ม
 พลเรือนมีที่ทางจะเข้ามาบีบบังคับทางการเมืองมากเกินไป ดังจะเห็นได้จากกรณีรัฐประหาร
 เมื่อ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 คณะทหารโค่นล้มรัฐบาลพลเรือนของพระยามโนปกรณ
 นิธิธาดาออกไป ก็มีสาเหตุมาจากการแตกแยกระหว่างกลุ่มนายทหารอาวุโส กับ กลุ่มนาย
 ทหารหนุ่ม และกลุ่มพลเรือน บุคคลที่มีความขัดแย้งกันเสมอ ๆ ได้แก่พระยาทรงสุรเดช
 กับ หลวงพิบูลสงคราม ทั้งนี้ก็เพราะพระยาทรงสุรเดช เป็นบุคคลที่เชื่อมั่นในตนเองและ
 ไม่เลื่อมใสในความคิดเห็นและความสามารถของคนหนุ่มในคณะปฏิวัติทั้งฝ่ายทหารและ
 พลเรือน จึงได้ปรารภกับหลวงพิบูลสงครามชัวยว่า พวกก่อการโค่นมากเป็นเด็กไม่รู้จัก
 สัมมาคารวะ และยกตัวเองว่าเป็นผู้มีความรู้ดีกว่าพวกผู้ก่อการทั้งหลาย และมีนิสัยเป็น
 คนชอบบุญถุกตน ใครแสดงความคิดเห็นอะไรมา พระยาทรงสุรเดชมักจะหัวเราะเยาะ
 การกระทำดังกล่าว เป็นการสร้างความแค้นให้กับกลุ่มนายทหารหนุ่มเป็นอันมาก แต่
 เหตุการณ์ก็ยังไขว่หน้าแรงถึงขั้นแตกหัก

การช่วงชิงอำนาจทางการเมืองที่เพิ่งจะเปลี่ยนแปลงรูปแบบมาเป็นระบอบ

ประชาธิปไตยยังไม่ทันสมัย ได้สร้างรอยค่างให้กับการเมืองของไทยตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา จนกระทั่งปัจจุบัน เพราะผู้บริหารยุคต่อมา โดย พ.อ.พระเทพฯ พยุหเสนา ได้กลายเป็นเครื่องมือให้นักการเมืองรุ่นใหม่ที่มาควบคุมการทางการเมือง ชักนำไปสู่ความเสื่อมและขาดหลักการของระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะพื้นฐานทางการเมืองของไทยตั้งอยู่บนรากฐานที่กลอนแคลนขาดความสามัคคีกลมเกลียว เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของนักการเมืองในอันที่จะสร้างสรรความเจริญก้าวหน้าให้กับประเทศชาติ ควบคุมการและความถูกต้องถูกบังคับและขัดแย้งกันในผลประโยชน์ส่วนตัว จึงมีผลทำให้การเมืองในระบอบประชาธิปไตยต้องล้มลุกคลุกคลานตลอดมา มีแต่เพียงรูปแบบเท่านั้น อำนาจการปกครองที่แท้จริงตกอยู่ในมือของบุคคลเพียงกลุ่มเดียว คือชนชั้นปกครอง อันได้แก่ข้าราชการทหาร และพลเรือนชั้นนำ มิได้ตกถึงมือของประชาชนแต่อย่างใดไม่ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะในสังคมไทยไม่มีกลุ่มชนชั้นอื่นใดที่รวมกันคิด และมีพลังเชิงบรณพวที่จะต่อต้านอิทธิพลของข้าราชการ และเข้ามาสับเปลี่ยนการใช้อำนาจ ฉะนั้นผู้บริหารจึงมักเข้าใจว่า ตนเองควร เป็นผู้กำหนดการปกครองของประเทศเสียเอง หรือพูดอีกนัยหนึ่งก็คือ ยึดถือความคิดเห็นว่า ถูกต้อง โดยไม่คำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชนทั่วไป และในที่สุดบรรดาผู้มีอำนาจเหล่านั้น เมื่อมีอำนาจเพิ่มขึ้นก็เกิดความโลภหลง ต้องการผูกขาดความมีอำนาจเอาไว้เสียเอง

เมื่ออำนาจการปกครองอยู่ในมือของคนเพียงกลุ่มเดียว ผู้ที่สูญเสียอำนาจสูงสุด จึงพยายามยึดอำนาจของตนคืนมา จะโดยวิธีใดก็ตาม โดยมีใจคำนึงถึงความถูกต้องแต่อย่างใด ดังเช่น การกบฏบวรเดช และกบฏนายสิบ เป็นต้น และก็มีวิธีเดียวเท่านั้นที่ปฏิบัติกันมาโดยตลอดก็คือ การใช้กำลัง ฉะนั้นการเบี่ยงของไทยตลอดระยะเวลา 6 ปี ผู้บริหารจึงต้องเผชิญกับปัญหา "คลื่นใต้น้ำ" ของคนหลายพวกหลายกลุ่มตลอดมา กลุ่มแล้วกลุ่มเล่าอย่างไม่มีวันสิ้นสุด แทบจะเรียกได้ว่ามีตัวตายตัวแทนตลอดเวลา ควบคุมการประชาธิปไตย อันเป็นเจตนารมย์อันแน่วแน่ของคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. 2475 จึงเป็นเพียงทฤษฎี เพราะไม่สามารรถชักนำไปที่กระบวนการเมืองจากค่างไปสู่บนได้

ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสร้างฝ่ายบริหารในทางที่ผิด คือพยายามสนับสนุนในรัฐสภา ส่วนนอก
 รัฐสภา ไม่เคยจะโคเหลียวแล เช่น ไม่มีการวางแผนพัฒนาการเมืองในลักษณะที่จะช่วย
 กระตุ้นให้ประชาชนมีความสำนึกทางการเมือง และรวมพลังทางการเมืองขึ้นม ๑ จึงหา
 ความมั่นคงไค่ยาก เพราะขาดการสนับสนุนอย่างแท้จริงจากประชาชน ในสภาพการณ์
 เช่นนี้ การต่อสู้ทางการเมืองจึงเป็นการต่อสู้ระดับบน คือชนชั้นปกครองกวดกันเองเท่านั้น
 และในบรรดาชนชั้นปกครองก็ถูกครอบคลุมไว่กวดที่ทัศนคติแบบอนุรักษนิยม โดยเฉพาะใน
 ทัศนคติที่เกี่ยวกับอำนาจ ทุกคนต่างก็คิดว่า เป็นสิทธิอันชอบธรรมของตนที่จะปกครอง ไม่
 ว่าจะได้อำนาจและอยู่ในอำนาจและอยู่ในอำนาจด้วยวิธีใด เมื่ออำนาจกลายเป็นอภิสิทธิ์
 ชน อำนาจนั้นก็ไม่มีโอกาสที่จะตกไปถึงมือประชาชน หรือถ้าถึงก็คงใช้เวลาาน คัง
 จะเห็นไค่ว่าหลังการรัฐประหาร เมื่อพ.ศ. 2476 เป็นต้นมาแล้ว ผู้มีอำนาจพยายามที่จะ
 รวบอำนาจของพวกตนไว้ ไค่ยอมไค่ค้ำนึ่งถึงประชาชนแต่อย่างไค่เลย เพราะต่างก็คิดว่า
 พวกตนเป็นผู้นำ ส่วนประชาชนเป็นผู้ตาม ทั้งนี้เพราะระบอบไทยเกือบทั้งหมดซึ่งมีไค่มีส่วน
 ร่วมในการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 และไม่มีประสบการณ์ทางประชา
 ธิปไตย รวมทั้งไค่ตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันสภาผู้แทนราษฎร และการเลือกตั้ง
 ผู้แทนมาก่อน ก็ไค่มีส่วนร่วมทำให้ประชาธิปไตยไม่อาจพัฒนาก้าวหน้าไปสู่จุดมกตติงไค่กล่าวไค่
 พวกเขาไม่สนใจในการใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ผู้ที่ไปใช้สิทธิส่วนใหญ่ก็ไปเพื่อพวกพ้องหรือเพื่อ
 สินจ้างรางวัล เขาไค่เคิดร้อ่นว่ไค่ไรจะไค่เป็นรัฐบาล ขอแต่เพียงให้พวกเขาอยู่
 สะดวกสบายก็เพียงพอแล้ว และประชาชนคนไทยในขณะนั้นไค่ยังไม่พร้อมที่จะรับคั้งที่ผู้มี
 อำนาจหยิบยื่นให้ เขาเหล่านั้นต่างก็คิดว่า การเมืองไม่ใช่น้ำที่ของพวกตน แต่เป็นของ
 ชนชั้นปกครองเท่านั้น คังนั้นลักษณะเช่นนี้ จึงเป็นเงื่อนไขใจที่จะสนับสนุนฝ่ายบริหาร
 ไปไค่โดยปริยาย

นอกจากนั้นฝ่ายปกครองก็พยายามที่จะใช้ "โอกาส" ที่ควมมีอยู่แล้วแสวงหาผล
 ประโยชน์ไค่ยกตัวเองและพวกพ้อง เพื่อสร้างฐานอำนาจให้กับพวกของตน และพยายาม
 ล้มล้างสถาบันทางการเมืองที่เป็นการค้ำเนินรูปแบบถูกต้องตามหลักของความ เป็นประชา
 ธิปไตยเสีย อาทิ การล้มล้างรัฐธรรมนูญ การล้มล้าง"คณะราษฎร" การล้มล้างคณะชาติ

ซึ่งเปรียบเสมือนพื้นฐานอันคับแคบที่ประชาชนจะได้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการเมือง นอกจากนั้นตัวบุคคลที่เกี่ยวข้อง กับสถาบันดังกล่าว ก็ถูกทำลายลงอย่างปราศจากความ เป็นธรรมใด ๆ เช่น พระยาโททวนนิคมมนตรี เป็นต้น ปราบฎการเหล่านี้ เป็นวิธีสร้าง อำนาจฝ่ายปกครอง ขณะเดียวกันก็เป็นฝ่ายทำลายอุดมการณ์ของระบอบประชาธิปไตยไป ด้วย เมื่อปราศจากองค์กรที่จะทำหน้าที่แทนประชาชน รัฐสภาโดยสมมติสภาผู้แทนราษฎร ก็ไม่สามารถที่จะทำหน้าที่ของตนได้ดังที่ตั้งใจไว้ เพราะฝ่ายนิติบัญญัติที่ไ้รับเลือกเข้ามา ก็ยังมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือสมาชิกประเภทที่สองคอยกำกับอยู่ชั้นหนึ่ง อันเป็นความล้มเหลวของ ระบอบรัฐสภามาตั้งแต่เริ่มแรก เป็นเหตุให้สภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยละทิ้งความ ตั้งใจดีของตน กลายเป็นนักฉวยโอกาส เพราะเห็นว่าการยึดมั่นในอุดมการณ์ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ให้ส่วนรวมได้มากนัก พวกนี้จึงหันไปร่วมมือกับฝ่ายรัฐบาล เรียกร้องเอาผลประโยชน์จากบุคคลหลายกลุ่มหลายฝ่าย ซึ่งรัฐบาลก็ต้องจ่ายยอม เพราะถ้าไม่ยอมก็อยู่ไม่ได้ เสถียรภาพของรัฐบาลจึงอยู่ได้โดยวิธีเดียวกันนี้เรื่อยมาทุกยุคทุกสมัย และหาก รัฐบาลทนต่อการ เรียกร้องไม่ไ้ก็กระทำการรัฐประหารตัวเอง เพื่อสร้างฐานอำนาจขึ้นมาใหม่ ลักษณะเช่นนี้จะปรากฏให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นในการเมืองของไทยสมัยหลัง ๆ โดยเฉพาะสมัยที่ทหารได้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองอย่างเต็มที่ ก็ชอบใช้วิธีการเช่น นี้ เช่นสมัยที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยึดอำนาจขับไล่อัฐบาลของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ออกไป แล้วแต่งตั้งให้ นายพจน์ สารสิน เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาได้เกิดวิกฤติการณ์ ทางรัฐสภา เรียกร้องผลประโยชน์จากรัฐบาล เมื่อรัฐบาลทนไม่ไ้ก็ทำการรัฐประหาร ตัวเอง เพื่อให้มีการ เลือกตั้งใหม่ โดยคาดว่าจะสามารถคัดเลือกสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรที่ดีเข้าสู่สภาได้ แต่ในที่สุดก็เข้าสู่ระบบเดิมอีก เป็นอยู่อย่างนี้เหมือนวัฏจักร ส่วนการกำจัดทำลายล้างศัตรูทางการเมืองของแต่ละยุคแต่ละสมัยนั้น เป็นไป อย่างรุนแรง แม้จะเคยรวมเป็นรวมตายกันมากบ้างก็น้อยบ้างแต่อย่างใด ความรุนแรงนี้ ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 เมื่อรัฐบาลพลเรือนได้ถูกบังคับให้ลาออกจากรัฐบาล และ ทั่วความรุนแรงยิ่งขึ้นทุกที ตามแต่ความอำมหิตของผู้บริหาร ดังปรากฏในบันทึกของ นายทวี บุญยเกษตร ว่า

"...พระยามโนไม่ชอบคณะราษฎร และไปบอมน้อยู่ใต้อำนาจของคณะราษฎร แต่กลับสนับสนุนฝ่ายเจ้า โดยเฉพาะนายปรีดี พนมยงค์ พระยามโนฯ ถ่วงการกำจัด แต่ขณะเดียวกันก็อยากได้มันสมองของนายปรีดี พนมยงค์ ในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ส่วนนายปรีดีท่านั้น มิได้คิดถึงขั้นนี้ คงใช้ความพยายามในการร่างหลักการของคณะปฏิวัติ จึงถูกพระยามโนฯ ตั้งข้อหาคอมมิวนิสต์ เมื่อได้เสนอเค้าโครงเศรษฐกิจ จนต้องถูกเนรเทศไปอยู่ฝรั่งเศส..."

และอีกคนหนึ่งความว่า

"...หลวงพิบูลสงครามไม่ชอบพระยาทรงฯ เมื่อกลับจากต่างประเทศ จึงจัดแจงส่งพระยาทรงฯ ไปเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนทหารที่จังหวัดเชียงใหม่ หลวงพิบูลสงครามจึงคุมอำนาจแต่เพียงผู้เดียว..."

และในปี พ.ศ. 2482 หลวงพิบูลสงครามก็สามารถบีบบังคับให้พระยาทรงสุรเดช เดินทางออกจากประเทศไทยได้สำเร็จ ซึ่งเขาคิดว่ากำจัดขบวนการอนันตสมาคมให้หลุดพ้นจากทิศทางการเมืองของไทย จนต้องสิ้นชีวิตอย่างน่าอนาถาในประเทศเขมร หลังจากนั้นบรรดาสมาชิกพรรคพวกของพระยาทรงฯ ก็ถูกกำจัดลงคนแล้วคนเล่า แม้แต่เชอพระวงศ์ก็มีได้มีการยกเว้น ทั้ง ๆ ที่บางคนก็เคยเป็นเพื่อนร่วมตายกันมา แต่ก็ต้องจบชีวิตและถูกจำคุก โดยอาศัยบารมีของศาลพิเศษ ปี พ.ศ. 2482 เป็นเครื่องมีอคติ

อย่างไรก็ดี มิใช่ผู้บริหารจะมีได้คำนึงถึงอุดมการณ์ของระบอบประชาธิปไตย เสียเลยก็หาไม่ได้ รัฐบาลก็ได้พยายามที่จะสร้างรากฐานของความเป็นประชาธิปไตย ด้วยการส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลออกไปเผยแพร่ และให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตยแก่ประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น ที่จังหวัดนครปฐม อยุธยา เป็นต้น แต่ก็มีได้กระทำกันมากมายนัก เพราะต้องประสบกับอุปสรรคมากมายกั๊กลาว ประชาธิปไตยของไทยจึงเติบโตช้ามาก วิธีการที่รัฐบาลได้ดำเนินการกันเป็นปัจจัยที่สำคัญคือ "ระบบรัฐสภา" คณะรัฐบาลต้องพ่ายแพ้ทีในสภา จนต้องยุบรัฐบาลไปตามรัฐธรรมนูญ เช่น ในกรณี พ.ร.บ. การควบคุมชายระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2476 และในกรณีกระทุ้งตามของสมุชชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี (นายเลียง ไชยกาล)

เรื่องการขายที่ดินพระคลังข้างที่ เมื่อ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2480 เป็นต้น

แต่คงใคร่ถามแล้วว่า ระบบรัฐสภาไทยขาดพื้นฐานการสนับสนุนทางการเมืองอย่างแท้จริง คือ "พรรคการเมือง" จึงปรากฏว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยต้องหันไปร่วมมือกับฝ่ายรัฐบาลและกลุ่มผลประโยชน์ เพื่อความอยู่รอดของตน นอกจากนี้แล้ว ระบบรัฐสภาของไทยดำเนินมาแต่แรก กล่าวคือ สมาชิกชุดแรกทั้งสองประเภทที่แต่งตั้งเข้ามา ส่วนใหญ่จะเป็นพวกอนุรักษนิยม ที่ไม่ยอมฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีความคิดก็เคยออกไปจากที่ เคยปฏิบัติกันมาในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อันเป็นอุปสรรคสำคัญของระบอบประชาธิปไตย และในที่สุดก็เกิดการแตกแยกออกเป็นสองฝ่าย มุ่งทำลายล้างซึ่งกันและกัน แต่ฝ่ายอนุรักษนิยมได้เปรียบกว่าตรงที่มีพวกมาก จึงสามารถเอาชนะพวกสมัยใหม่ได้ในระยะแรก แต่ต่อมาทั้งสองฝ่ายแพ้แก่กลุ่มสมัยใหม่

นับแต่นั้นมา รัฐบาลไทยก็กลายเป็นเงาของฝ่ายบริหารที่จะชักนำไปสู่ระบบโลกได้ตามที่ตนจะต้องการ เพราะรัฐบาลได้เริ่มนำเอา "ระบอบอุปถัมภ์และพวกพ้อง" มาใช้ทั้งในและนอกสภา นับตั้งแต่แต่งตั้งตัวบุคคลเข้าร่วมในคณะรัฐบาลก็ล้วนแต่คัดเลือกจากบุคคลที่ใดก็ตามที่ตนจะคิดว่าจะไม่ทรยศต่อพวกตน ส่วนจะมีความสามารถแค่ไหนเพียงใดนั้นไม่ใช่ปัญหาสำคัญ ขอให้มีความซื่อสัตย์ต่อรัฐบาลเท่านั้นก็เพียงพอแล้ว กระบวนการนี้จะเห็นชัดเจนที่สุดหลังจากที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2481 ส่วนทางคานรัฐสภานั้น สมาชิกสภาผู้แทนหลายยุคหลายสมัยต่างก็ไล่ละทิ้งอุดมการณ์ของตนร่วมมือกับรัฐบาลแลกกับผลประโยชน์ที่มากกว่าที่ตนจะได้รับ สำหรับสมาชิกที่เห็นผลประโยชน์ของส่วนรวมสำคัญกว่าผลประโยชน์ส่วนตัวก็ไม่สามารถทำอะไรได้เลย เพราะรัฐบาลบีบเสียดข้างมากในรัฐสภาไว้ได้โดยตลอด รวมถึงสมาชิกสภาประเภทที่สอง ก็ร่วมมือสนับสนุนอย่างเต็มที่จนบอบประชาธิปไตยของไทย จึงกลายเป็น "ประชาธิปไตยแบบไทย" ที่ไม่เหมือนประเทศอื่น ๆ ในโลก กล่าวคือ อำนาจอธิปไตยทั้งสาม ที่ถ่วงดุลย์กัน ได้ถูกละเลย โดยที่ฝ่ายบริหารได้เข้าไปก้าวกายอำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ ซึ่งหลักฐานในเรื่องนี้ จะเห็นได้จากกรณีที่รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติจำกัดศาลพิเรน พ.ศ. 2476 ลงโทษผู้ก่อ

การกบฏวระเกช โดยไม่ยอมให้จำเลยมีทนายแก้ต่างแต่อย่างใด (ร. 7. โค้ทริงอ้าง
 ในคราวทรงสละราชสมบัติ ว่าไม่มีประเทศใดในโลกเขาทำกัน) อีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ.
 2482 ซึ่งฝ่ายบริหารได้เข้าไปกวดกวดอำนาจนิติบัญญัติและฝ่ายตุลาการ เมื่อรัฐบาลได้
 ใช้นามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษมาครั้งเดียว โดยไม่ให้โอกาสสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 ใช้ดุลยพินิจแต่อย่างใด และพระราชบัญญัติฉบับนี้ถือว่าเป็นพระราชบัญญัติที่สรวุจตุลาง
 ให้กับรัฐบาลเป็นอันมาก เพราะเป็นมาตรการที่รุนแรงอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนเลย กล่าว
 คือ ศาลพิเศษสี่ศาลตั้งโหมประหารชีวิตนักการเมือง จำนวน 18 คน โดยที่เชื่อกันว่า
 รัฐบาลได้พยายามสร้างพยานเท็จปรักปรำ จำเลย และรวบรวมคดีขึ้นโดยไม่ให้โอกาส
 จำเลยได้ดูพยานและฎีกาแต่อย่างใด "ละที่นำสิ่งเกิดก็คือ คณะกรรมการที่ร่วมกันพิจารณา
 คดีในศาลพิเศษแต่ละครั้ง แต่งตั้งจากบุคคลภายนอกเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งขาดความรู้ความ
 ชำนาญในกานกฎหมาย และการพิจารณาคดี อาทิ พ.อ. มังกร พรหมโยธี (ยศในขณะนั้น)
 เป็นต้น สำหรับผู้พิพากษาที่แท้จริงนั้น แทบจะไม่มีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องเลย

นี่คือผลอันเกิดจากการนำเอา "ระบบอุปถัมภ์และพวกพ้อง" เข้ามาเกี่ยวข้อง
 ในการบริหารประเทศ ซึ่งถ้าบรรดาสถาบันการณเจ้ากรายให้กลายเป็นดี จากผู้บริสุทธ์
 ให้กลายเป็นมีความฉิบหนืดไทย อุคตของการระบอบประชาธิปไตย กลายเป็นเพียง
 อุคตการทางทฤษฎี ส่วนทางปฏิบัติถูกเหยียบย่ำเสีรภาพ ความเสมอภาคของปวงชน ไม่
 ได้คำนึงถึง ความถูกต้องทั้งหลายขึ้นอยู่กับ "ชนชั้นปกครอง" เท่านั้นที่จะตัดสินว่า ประชา
 ธิปไตยของไทยจึงมีลักษณะเป็น "เผด็จการ" ตลอดมาจนกระทั่งทุกวันนี้

อีกประการหนึ่ง ละเว้นที่จะกล่าวถึงเสียมิได้ เมื่อศึกษาปัญหาทางการเมือง
 ของไทย เรื่องนี้ก็คือ กรณีที่ทหารเข้ามาบีบบทบาททางการเมือง จะสังเกตเห็นได้ว่า
 นับแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา ทหารพยายามที่จะแทรกซึมเข้าไป
 กุมอำนาจทางการเมือง แม้ว่าในคณะรัฐบาลชุดแรกจะให้พลเรือนเป็นผู้นำในการบริหาร
 ประเทศ แต่ก็มีกำลังทหารสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง และนับวันทหารมีบทบาททางการเมือง
 มากขึ้นทุกที ๆ จนกระทั่งเกิดวิกฤติการณ์อันรุนแรงถึงการใช้กำลังเข้าทำลายล้างซึ่งกัน
 และกันอย่างไม่มีวันสิ้นสุด กรณีนี้ อาจพิจารณาได้หลายประการ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ในระยะการเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ ประชาชนโดยทั่วไป ยังไม่ทราบและไม่เข้าใจระบอบประชาธิปไตยกับสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แตกต่างกันอย่างไร ประชาชนจึงงงฝังใจอยู่กับการปกครองแบบเดิม ยิ่งงมงีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์อย่างเต็มเปี่ยม ประกอบกับฝ่ายเจ้ายังคงมีอำนาจครอบคลุมอยู่ในวงราชการมาก ฝ่ายทหารจึงจำเป็นต้องเข้ามาแข็งไว้ก่อน เพราะไม่แน่ใจว่า บรรดาขุนนางและเจ้าที่สูญเสียอำนาจจะวางเฉย แม้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะได้ทรงห้ามแล้วก็ตาม แต่ความกลางแกลงใจของฝ่ายทหารในขณะราฎรก็หาได้หมดไปไม่ และเป็นการบังเอิญที่สุดที่ได้เกิดกบฏขึ้นในปี พ.ศ. 2476 คือ กบฏบวรเดช โดยมีเชื้อพระวงศ์ชั้นพระองค์เจ้าเป็นหัวหน้า ก็ยิ่งทำให้ความกลางแกลงใจของฝ่ายทหารเป็นจริงขึ้นมา และนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จนเป็นสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่พระองค์ของสละราชสมบัติในที่สุด หลังจากกบฏบวรเดชแล้ว กำลังทหารก็เข้าควบคุมสถานการณ์มากขึ้นทุกที จนแทบจะเรียกได้ว่า นับแต่ปี พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา ทหารก็เข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างเต็ม พากพวม แม้จะมีพลเรือนร่วมอยู่ด้วย ส่วนใหญ่ก็เป็นพวกพ้องของกันทั้งสิ้น

ประการที่สอง ในประเทศด้อยพัฒนา เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย จำเป็นจะต้องมีผู้นำที่เข้มแข็งและเด็ดเดี่ยว จึงจะสามารถควบคุมสถานการณ์ในประเทศไว้ได้ ก็มีสถาบันเกี่ยวเท่านั้นที่พร้อมและเหมาะสมที่สุด คือ ทหาร และโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทหารก็ได้มีบทบาทสำคัญในการยึดอำนาจ อารุชยุทธปฏิกรณทั้งหมดก็อยู่ในมือของทหารทั้งสิ้น ทหารจึงจำเป็นต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะในการป้องกันประเทศเป็นหน้าที่ของฝ่ายทหาร ฉะนั้นทหารกับการเมืองจึงมีความผูกพันกันมาตั้งแต่แรก

ประการที่สาม ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมือง เขาเหล่านั้นยังเคยชินอยู่กับการเป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน มากกว่าการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทั้ง ๆ ที่คณะราษฎรโดยหลวงประดิษฐมนูธรรม ได้พยายามที่จะปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองให้กับประชาชน แต่ก็มีได้บังเกิดผลในทางปฏิบัติแก่อย่างใด ทั้งนี้เพราะ

ประชาชนหาได้สนใจในกิจกรรมทางการเมืองเท่าที่ควรไม่ เขาคำหนึ่งถึงแต่เรื่องปาก เรื่องท้อง เป็นสำคัญ เขายอมรับรัฐบาลทุกรัฐบาลไม่ว่าจะเข้ามาโดยชอบธรรมหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ทหารจึงคิดว่า พวกตนมีอำนาจอยู่ได้โดยไร้ของอาศัยประชาชนเป็นพื้นฐาน จะคิดจะทำอะไรก็ทำได้โดยง่าย ตามความต้องการของพวกเขาโดยไม่คำนึงถึงอุดมการณ์ทางการเมืองที่แท้จริงแต่อย่างใด ความคิดนี้จะเห็นชัดยิ่งขึ้นหลังจาก จอมพล ป.พิบูลสงคราม โดดขึ้นเป็นรัฐบาลหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เพราะต่างก็มีความคิดว่า อำนาจและอาวุธ ที่มีอยู่ก็เพียงพอที่จะบันดาลให้ทิศทางทางการเมืองหันเหไปตามความต้องการของพวกเขา

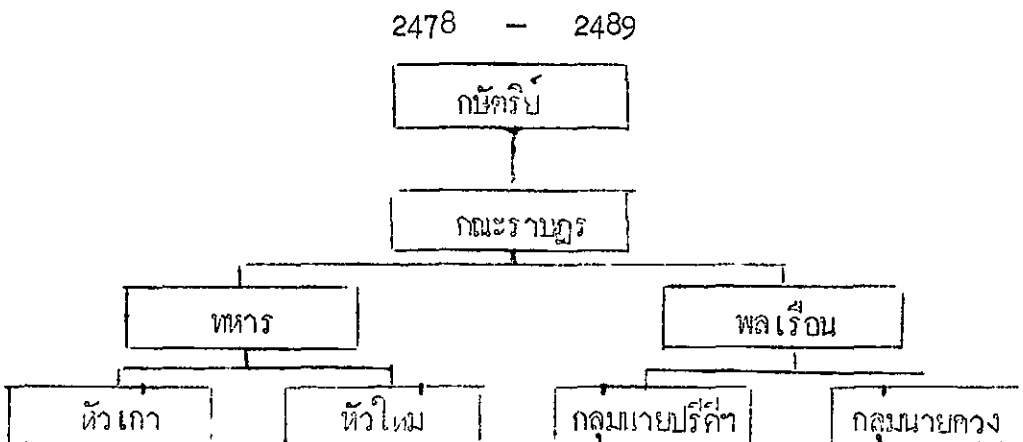
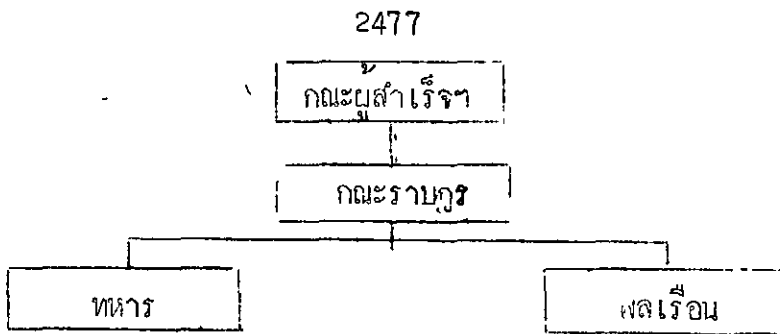
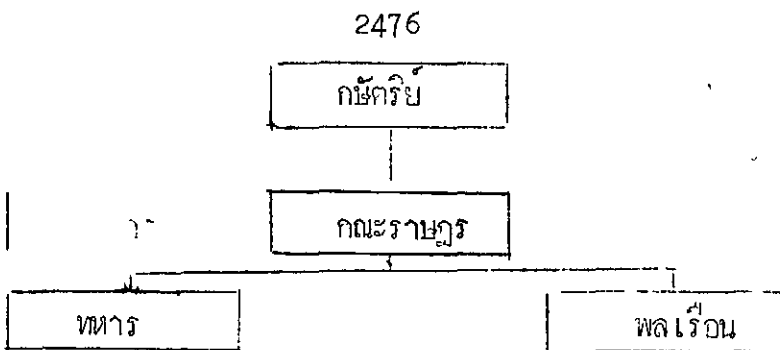
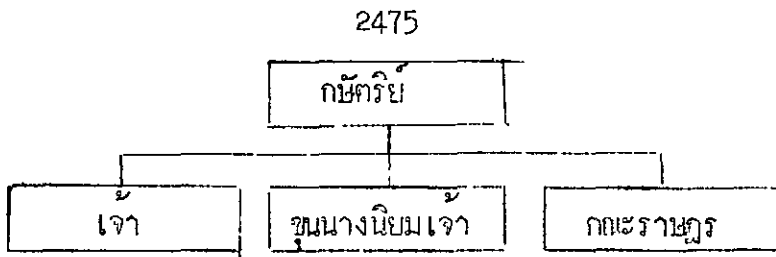
ประการที่สี่ ทหารเข้ามาบดบาททางการเมือง เพราะเกิด "ช่องว่าง" ระหว่างประชาชนกับพระมหากษัตริย์ กล่าวคือ ประชาชนไม่พยายามที่จะใช้อำนาจในการเลือกผู้นำในการบริหารประเทศตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย และใช้อำนาจอธิปไตยอย่างถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ อันเป็นเหตุให้ผู้นำทางการเมืองฝ่ายทหารฉวยโอกาสที่จะยึดอำนาจทางการเมืองไว้เสียเอง เพราะมีกำลังสนับสนุนพร้อม ซึ่งผู้ทรงอำนาจเก่า ๆ (เจ้าและขุนนาง) ก็ไม่มีกำลังพอที่จะหักท้านแล้ว และนอกจากนั้น การเข้ามามีอำนาจทางการเมืองของทหาร ยังมีผลส่งให้เกิดความมั่งคั่งและเกียรติยศศักดิ์ศรีความภาคภูมิใจ

ประการที่ห้า ลักษณะของวัฒนธรรมการเมือง มีส่วนส่งเสริมให้ทหารเข้ามามีอำนาจทางการเมือง กล่าวคือ วัฒนธรรมทางการเมืองได้ส่งเสริมพฤติกรรมทางทัศนคติ ความเชื่อ, ความรู้, และค่านิยมของการต่อสู้เพื่อแสวงหาอำนาจ หรือการไถ่มาซึ่งอำนาจ หรือที่เรียกว่า "อำนาจนิยม" ซึ่งแสดงออกในรูปของการใช้กำลังเข้าชกกับปัญหาทางการเมือง รูปแบบการปกครองจึงมีแนวโน้มไปสู่ระบบเผด็จการ ทั้งนี้เพราะทหารเป็นองค์กรที่จัดระเบียบวินัยได้ดีกว่าหน่วยงานอื่น ๆ ที่สามารถจัดปัญหาเฉพาะหน้าได้ทันทีทันใด ทหารจึงกลายเป็นสถาบันทางการเมืองที่มั่นคงที่สุดในประเทศไทย เพราะสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ เช่น กลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง และรัฐสภา ขาดประสิทธิภาพในการรวมตัวเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับองค์กรทางทหาร

จากที่กล่าวมานี้ จึงเห็นได้ว่าทหารได้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ๆ จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะบรรยากาศทางการเมืองและลักษณะสังคมไทย เอื้ออำนวยให้ทหาร เข้ามาแทรกแซงได้อย่างสะดวกคาบ อันหมายถึงกระบวนการ เบื้องของไทยขาดสถาบันทางการเมืองอื่นใดที่จะต้านพลังทางทหารได้ เพราะไปสามารถรวมตัวกันติด ทหารจึงสามารถครองอำนาจทางการเมืองมาได้ในระยะ เวลาไม่น้อยกว่า 40 ปี .

เพื่อความเข้าใจและเป็นพื้นฐานในการศึกษากระบวนการทางการเมืองของไทย ในยุคปัจจุบันว่าเจริญรอยหรือเติบโตมาในลักษณะใด จึงขอเสนอตารางเปรียบเทียบผล ที่เกิดขึ้นจากวิกฤติการณ์ทางการเมืองของไทยในช่วงระยะเวลา 6 ปี เพื่อชี้ให้เห็น ถึงความสำคัญของ "การเปลี่ยนแปลง" ของนักการเมืองในยุคต่อ ๆ มา รวมทั้งบทบาททางการเมืองของนักการเมืองรุ่นแรก ๆ ว่าเป็นอย่างไร ดังนี้

(โปรดพลิก)

จากแผนภาพที่ 1 ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มการเมืองที่สำคัญของไทยใน
 ระยะเริ่มแรกของระบอบประชาธิปไตย เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475
 นั้น ประกอบไปด้วยกลุ่มการเมืองของ "ฝ่ายเจ้า" "ขุนนางที่นิยมเจ้า" และคณะราษฎร
 วันใดแก่ กลุ่มของพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิพินิต พระยา
 ศิริวิสารวาจา และกลุ่มของคณะราษฎร อามี พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้า
 ตามลำดับ กลุ่มการเมืองแต่ละกลุ่มต่างก็พยายามที่จะแก่งแย่งและช่วงชิงอำนาจ
 ซึ่งกันและกัน ทั้งผู้ที่สูญเสียอำนาจไป และผู้ที่เพิ่งได้อำนาจมา ก็เกิดความไม่แน่ใจใน
 เสถียรภาพของพวกตน ดังจะเห็นได้ในปี พ.ศ. 2476 เมื่อความขัดแย้งทางการเมือง
 ใ้กลุ่มเกิดขึ้น เมื่อเดือนมิถุนายน และเดือนตุลาคม ทำให้ฝ่ายเจ้า และขุนนางที่นิยมเจ้า
 ถูกกำจัดออกไปจากเวทีการเมืองในที่สุด "คณะราษฎร" ได้ทำการยึดอำนาจจากพระยาบโน
 นายกรัฐมนตรีคนแรกของไทย และต่อบากก็บีบบังคับให้เดินทางออกนอกประเทศ และใน
 เดือนตุลาคม เมื่อ "ฝ่ายเจ้า" ทนต่อการกระทำของ "คณะราษฎร" ต่อไปไม่ไหว ก็ได้
 ก่อการจลาจลขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ที่เราเรียกกันว่า "กบฏบวรเดช" และถือว่าเป็นการ
 "กบฏปฏิวัติ" ครั้งสุดท้ายของ "ฝ่ายเจ้า" เพราะหลังจากนี้แล้ว พวกเจ้าจะถูกฝ่าย
 "คณะราษฎร" กวดยึดตราบและกำจัดออกไปจากเวทีทางการเมืองของไทย ทั้งทางตรงและ
 ทางอ้อม เช่น การออก พ.ร.บ. ป้องกันรัฐธรรมนูญ การจัดตั้งศาลพิเศษลงโทษ -
 นักการเมืองอย่างรุนแรง รวมทั้งกระทำทารุณบีบบังกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดย
 อาศัยการตีความในรัฐธรรมนูญเป็นเกราะบังหน้า การแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมือง
 ให้แก่พวกตน จนกระทั่งพระองค์ทรงประกาศสละราชสมบัติ ในเดือนปีนาคม 2477
 เพราะสุดท้ายที่ทนต่อการบีบบังกับพระทัยของฝ่ายรัฐบาลหรือคณะราษฎรอีกต่อไป

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 เป็นต้นมา จนถึง พ.ศ. 2489 จะพิจารณาเห็นว่า อำนาจ
 ทางการเมืองของไทยนั้นตกอยู่กับกลุ่มของ "คณะราษฎร" แต่เพียงคณะเดียวตลอดมา
 พวกเขาได้วางแผนที่จะครองอำนาจทางการเมือง เปรียบเสมือนการสืบมรดก โดยมิ
 หลวงประดิษฐมนูธรรม เป็น "ผู้นำทางความคิด" คนสำคัญ บุคคลผู้นี้ได้วางแผนทาง
 การเมืองให้แต่ละคนเดินไปตามที่เขามุ่งหวังเอาไว้ นับตั้งแต่การกักเลื้อยตัวบุคคลเป็น
 ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน การศึกษาและตีความในกฎหมายเพียรบาล เกี่ยวกับการสืบสันตติวงศ์

และอื่น ๆ ล้วนมาจากความคิดของท่านผู้เฒ่าทั้งสิ้น แต่ผลที่ติดตามมาจากการกระทำของท่านก็คือ ทำให้ "คณะราษฎร" แยกแยกออกเป็น 2 ฝ่ายด้วยกัน คือ ทหารฝ่ายหนึ่ง และพลเรือนอีกฝ่ายหนึ่ง และทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น หลังจากที่พระยาพลพลพยุหเสนา ไก่ขวางมือจากการเมือง ในปี พ.ศ. 2481 เพราะผู้รับตำแหน่งแทน คือ หลวงพิบูลสงคราม ได้เป็นผู้กำหนดเกมสัการ เมืองเสียให้ตกหนักที่พิจารณาเห็นว่าจะไม่เป็นภัยต่อตนและพวกพ้อง

กระบวนการการเมืองตั้งแต่ปี 2481 เป็นต้นมา จึงได้แตกแยกแนวความคิดออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้หลายกลุ่มด้วยกัน อย่างเห็นได้ชัด เพราะหลวงพิบูลสงคราม ได้นำเอาระบบ "อุปถัมภ์และพวกพ้อง" เข้ามาเกี่ยวข้องกับกำบังการปกครองและการบริหารอย่างจริงจัง ทำให้บรรดาผู้ที่สูญเสียอำนาจและผลประโยชน์ หันไปรวมกันเพื่อต่อต้านหลวงพิบูลสงคราม ทั้งในกลุ่มของทหารและพลเรือน มีการแบ่งแยกเป็นกลุ่มทหาร "หัวเก่า" อันได้แก่ พระยาทรงสุรเดชและพวกพ้อง และกลุ่มทหาร "หัวใหม่" อันได้แก่ พวกของหลวงพิบูลสงคราม หลวงภูษาดากัญ เป็นต้น ส่วนทางฝ่ายพลเรือนก็ได้มีความคิดทางการเมืองขัดแย้งกันอย่างเห็นได้ชัด ก็ได้แก่กลุ่มของหลวงประดิษฐไพเราะ และสาธุกิจย์ เช่น สมาชิกพรรคสหชีพ ที่มีแนวความคิดไปในทางสังคมนิยม กับกลุ่มของนายทองอินทร์ วัฒนวิจิตร และกลุ่มของนายประยูร ภมรมนตรี ที่มีแนวความคิดขัดแย้งกับหลวงประดิษฐไพเราะ และพยายามที่จะทำลายล้างซึ่งกันและกันทั้งในและนอกรัฐสภา โดยมีได้ยึดถือคติทางการเมือง เบี่ยงแต่อย่างใด เพราะฉะนั้นกระบวนการเมืองในระหว่งปี พ.ศ. 2481-2489 นั้น จึงเป็นระยะหัวเดียวหัวต่อที่สำคัญระยะหนึ่งของไทย เพราะได้เปลี่ยนแนวคิดทางการเมืองที่เป็นอุดมการณ์ดั้งเดิมของคณะราษฎร มาสู่แนวคิดใหม่ตามความเข้าใจของผู้นำทางการเมือง ขณะนั้น อันได้แก่การทำลายล้างนักการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามอย่างขาดคุณธรรมทางการเมือง มีทั้งรุนแรงถึงขั้นประหารชีวิต และลดหย่อนลงมา คือการเนรเทศ เป็นต้น และวิธีการเดียวกันนี้ก็ได้ยึดถือปฏิบัติกันมาทุกยุคทุกสมัยจนกระทั่ง ปัจจุบัน เพียงแต่ได้วิวัฒนาการกรรมวิธีในการปฏิบัติให้เหมาะสมแก่กาลเวลาและตัวบุคคลยิ่งขึ้นเท่านั้น และกว่ากว่าแบบรูปของลุ่มการเมือง เช่นนี้ จะยังคงมีไปอีกนาน ตราบเท่าที่อำนาจทางการเมืองยังคงตกอยู่ในมือของ "คณะบุคคลเพียงกลุ่มเดียว"

24 มิ.ย. 2475	12 เม.ย. 76	19 มิ.ย. 76	20 มิ.ย. 76	11 ต.ค. 76	21 เม.ก. 81	หมายเหตุ
พ. อ. พระยาพหล ๖		ลาออก	ปฏิวัติ		ลาออก	
พ. อ. พระยาทรง ๖		ลาออก	ไม่เข้าร่วม	เดินทางไป ทางประเทศ	ถูกเนรเทศ	
ช. อ. พระยาฤทธิ ๖		ลาออก	ไม่เข้าร่วม	เดินทางไป ทางประเทศ	ถูกเนรเทศ	
พ. ท. พระประจักษ์ ๖		ลาออก	ไม่เข้าร่วม		ไปเป็นทูต ๖	
พ. ท. หลวงพิบูลสงคราม						ผู้นำทางการ ที่สำคัญของ 1-
น. ท. หลวงศุภ จาคัย						
น. ท. หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์						
น. ท. หลวงสินธุสงครามชัย						
ร. ท. ประยูร ภมรมนตรี						
หลวงประจักษ์ธรมุขรรบ	ถูกเนรเทศ		เดินทางไป			
หลวงสิริราชไมตรี						
หลวงโกวิทอภัยวงศ์						นายควง อภัย วงศ์ หัวหน้า ประชาธิปไตย
หลวงบุญ เบ็ญจมานิต						
ดร. ทั่ว ลพานุกรม						
นายแนบ พหลโยธิน						
นายศรี บุญยกฤ						นายกรัฐมนตรี ที่มีอายุสั้นที่สุด ตายก่อน
ร. อ. หลวงทัศนัยนิยมศึก						อตร. สมัย อม
ร. อ. หลวงออกุล เกษจรีส						

หมายเหตุ ผู้นำที่ไม่ได้แสดงรายละเอียดไว้ หมายถึงผู้ที่ได้ร่วมกับรัฐบาลตั้งแก่
ต้นจนตลอด
การถูกเลือกตัวบุคคลเข้ามาแสดงในตารางนี้ยึดถือเอาการแต่งตั้ง
ให้เขาบริหารประเทศ

เพื่อให้เห็นแนวความคิดขัดแย้งทางการเมืองของกลุ่มผู้นำในระยะเวลาแห่งการ เริ่มต้นของระบอบประชาธิปไตย ในระหว่างปี พ.ศ. 2475 - 2481 อันเปรียบเสมือนการวางรากฐานทางการเมืองให้กับผู้นำทางการเมืองในยุคต่อมา จึงน่าจะได้พิจารณาบทบาทและแนวคิดทางการเมืองของผู้นำในขณะนั้นว่ามีส่วนสร้างสรรค์ทางการเมืองให้กับการเมืองรุ่นหลัง ๆ เพียงใด

จากตารางที่ 1 นี้จะเห็นว่า ในบรรดากลุ่มผู้นำของ "คณะราษฎร" ซึ่งคนทั่วไปเรียกกันว่า "สี่ทหารเสือ" ก็เริ่มมีแนวคิดทางการเมืองแตกแยกกันตั้งแต่เดือนมีนาคม 2476 เมื่อได้มีการพิจารณาแก้ไขโครงสร้างเศรษฐกิจของชาติ โดยการเสนอของหลวงประดิษฐมนูธรรม และก่อให้เกิดวิกฤติการณ์อันรุนแรงทางการเมืองเป็นครั้งแรก นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา เพราะหลังจากนั้นก็มีการเนรเทศหลวงประดิษฐฯ เจ้าของโครงการเศรษฐกิจออกนอกประเทศเป็นรายแรก ทำให้กลุ่มผู้นำหวนทวนตรอยที่ระเิดกขึ้นกับตน จึงได้ร่วมกันพิจารณาและวางแผนที่จะรักษาเสถียรภาพของพวกตนไว้คงอยู่ ซึ่งในระยะนี้จะพบว่า เกมสัการเมืองนั้น ทำให้คน กระทำการใด ๆ ก็ได้เพียงเพื่อให้ตนมีอำนาจและดูเหมือนจะเป็นความสำนึกของนักการเมืองทุกยุคทุกสมัย ในกรณีที่ว่า "ทีโกรทิมิน" โดยไม่มีการอาฆาตแค้นต่อกัน จึงจะเห็นได้จากกรณีผู้นำของคณะราษฎรลาออก เมื่อ 19 มิถุนายน 2476 โดยฝ่ายหนึ่งวางแผนเป็นกลลวง เพื่อลดอำนาจทางการเมืองของพระยาพหล ฯ อันมี พระยาทรง ฯ พระยาฤทธิ ฯ และพระประศาสน ฯ เป็นต้น ได้เสแสร้งชวนพระยาพหล ฯ ให้ลาออกจากตำแหน่งสำคัญ ๆ ทางกรมเมือง เพียงเพื่อให้ฝ่ายพวกตนได้มีอำนาจ (ตามคำบอกเล่าของ ประยูร ภมรมนตรี ในหนังสือของเขา ชื่อ ชีวิต 5 แฉกดินของข้าพเจ้า)

และเมื่อฝ่ายพระยาพหล ฯ โดยการสนับสนุนของกลุ่มทหารหนุ่ม ๆ เทาตัน ได้ยึดอำนาจคืน ในวันที่ 20 มิถุนายน 2476 คือ ในวันรุ่งขึ้น จึงปรากฏว่าสามทหารกลุ่มผู้นำที่ลาออกมิได้มีชื่อร่วมอยู่ในคณะรัฐประหารแต่อย่างใด อันแสดงให้เห็นความแตกแยกทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง แสดงว่า แมื่กลุ่มผู้นำจะขัดแย้งทางการเมือง แต่ก็มิได้อาฆาตแค้นกันเป็นการส่วนตัวแต่อย่างใด ซึ่งแนวคิดเช่นนี้ก็ถ่ายทอดสู่ผู้นำการเมืองยุคต่อ ๆ มา เช่น ในสมัยของหลวงพิบูลสงคราม ซึ่งถือว่าเป็นช่วงระยะเวลาแห่งความรุนแรงทางการเมืองมากที่สุดของไทย ถึงขั้นมีการประหารชีวิตนักการเมือง มีกาา เนรเทศ

มีการจำคุกโดยปราศจากความเห็นธรรม แต่บรรดานักการ เบื่องและทนายของบุคคลเหล่านั้น มิได้มีความคุ้มครอง เป็นการส่วนตัว เพราะทางก็ถือว่าเป็น "เกมส์" ที่ทุกคนจะต้องมี "มารยาท" ไม่เหยียบย่ำซ้ำเติมผู้ที่มีอำนาจทางการเมือง แม้ว่าในระยะหลัง ๆ จะมีปรากฏบ้าง แต่ก็เพียงชั่วระยะเวลาอันสั้นเท่านั้น แล้วความชิงชังนักการเมืองก็ค่อย ๆ เลือนหายไปในที่สุด

ส่วนนักการเมืองที่หมดอำนาจแล้ว ส่วนใหญ่ก็จะถูกเนรเทศเสียมากกว่าการกระทำอย่างอื่น ซึ่งก็ใคร่เริ่มกันมาเช่นนี้ตั้งแต่ตน ก็จะได้เห็นได้ เมื่อหลวงพิบูลสงครามขึ้นมีอำนาจ บรรดาผู้นำที่ขัดแย้งกับตนจะถูกกำจัด และคนที่สำคัญที่หลวงพิบูลสงคราม ถือว่าเป็นศัตรูทางการเมือง ก็คือ พ.อ. พระยาทรงสุรเดช ก็ถูกเนรเทศไปอยู่อินโดจีน ซึ่งหากหลวงพิบูลฯ จะกระทำการรุนแรงก็ยอมกระทำได้ ฉะนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า "การเมืองสอนให้คนขาดคุณธรรม สอนให้คนเห็นแก่ตัว ไม่มีคำว่า "เพื่อน" ในเกมส์การเมือง ต่างก็ยึดถือคติที่ว่า "ที่ใครที่มัน"

ตารางที่ 2 แสดงผลของวิกฤติการณ์ที่มีผลต่อนักการเมือง ระหว่างปี พ.ศ. 2475 - 2481

วิกฤติการณ์	ผลที่เกิดต่อนักการเมือง			
	ถูกถอดจาก ตำแหน่ง	จำคุก	ประหารชีวิต	ออกนอก ประเทศ
ปี.ย. 2476 - รัฐประหาร	✓	-	-	-
ต.ค. 2476 - กบฏบวรเดช	✓	✓	✓	-
ส.ค. 2478 - กบฏนายสิบ	-	✓	✓	-
ม.ค. 2481 - กที่ 18 ศพ	-	✓	✓	-
มี.ย. 2489 - กรณีสวรรคต	-	✓	✓	✓
พ.ย. 2491 - กบฏแยกดินแดน	-	✓	-	-
ก.พ. 2492 - กบฏวังหลวง	-	✓	-	-
พ.ย. 2494 - กบฏแมนฮัตตัน	-	✓	-	✓
ก.ย. 2500 - ปฏิวัติ	-	✓	-	✓
ต.ค. 2501 - ปฏิวัติ	-	✓	✓	-
6 ต.ค. 2516 - จัปผู้เรียกร้อง รัฐธรรมนูญ	-	✓	-	-
14 ต.ค. 2516 - ปฏิวัติโดยประชาชน	-	-	-	✓
ก.ค. 2519 - ปฏิรูป	-	✓	-	✓
มี.ค. 2520 - กบฏ	✓	✓	✓	✓
ต.ค. 2520 - ปฏิวัติ	✓	-	-	-

หมายเหตุ

- การลงโทษในที่นี้ หมายถึงการลงโทษจากคำพิพากษาของศาล
- ผลของวิกฤติการณ์ที่มีต่อนักการเมืองในที่นี้มีทั้งในกรณีที่แก้ไขขึ้นก่อนพยายาม
กลับลงอำนาจของรัฐบาล และก่อนที่อยู่ในอำนาจ

ข้อสรุปที่จะแสดงให้เห็นถึงผลของความรุนแรงจากวิกฤติการณ์ทางการเมืองในแต่ละครั้ง จะดูได้จากตารางที่ 2 ซึ่งได้แจกแจงรายละเอียดไว้ตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อจะได้พิจารณากันอย่างชัดเจนว่า การลงโทษนักการเมืองในแต่ละยุคแต่ละสมัยนั้นมีความรุนแรงแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

จากตารางที่ 2 จะพบว่า การลงโทษขั้นรุนแรงถึงขั้นประหารชีวิตในช่วงระยะเวลา 40 ปีเช่นนั้น มีอยู่ประมาณ 7 ครั้ง และครั้งที่รุนแรงและโหดเหี้ยมที่สุดก็คือ "คดีประหารชีวิตนักการเมือง 18 ศพ" ในปี พ.ศ. 2481 - 2482 ซึ่งรัฐบาลได้ทำการประหารชีวิตนักการเมืองที่ยังหาความผิดไม่ได้เนรเทศไปถึง 18 คนด้วยกัน เป็นคดีที่สิ้นสะเทือนความรู้สึกของประชาชนคนไทยและชาวต่างประเทศเป็นอันมาก และเป็นการสร้างความหวาดกลัวให้กับประชาชนคนไทยอย่างยิ่ง อันเป็นการหยุดยั้งความเติบโตของระบอบประชาธิปไตย

อีกครั้งหนึ่งที่สร้างความสะเทือนใจให้กับประชาชนทั้งประเทศ ก็คือ "กรณีสวรรคตของในหลวงรัชกาลที่ 8" ซึ่ง ..... แสดงให้เห็นถึงความรุนแรงของ เกมสการ เมือง

จากตัวอย่าง 2 คดี ที่ยกมา เป็นอุทธรณ์นี้ก็เพื่อจะเน้นให้เห็นว่า ในวิกฤติการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งนั้น ส่วนใหญ่จะมาจากการขัดแย้งในผลประโยชน์และอำนาจทางการเมือง เป็นเรื่องสำคัญ จนถึงต้องประหารชีวิตคนไทยด้วยกันเอง ดังในกรณีประหารชีวิตนักการเมือง 18 คน นั้น ผู้นำทางการเมืองในขณะนั้น คือ หลวงพิบูลสงคราม เขาต้องการกำจัดนักการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามที่เป็นศัตรูกับเขา ก็ฝ่ายที่สนับสนุนพระยาทรงสุรเดช ให้รวบรวมพล เพื่อเขาจะได้ดำเนินนโยบายทางการเมือง และผลประโยชน์ของพวกพ้องของเขาได้อย่างเต็มที่ จึงสั่งลงโทษอย่างเฉียบขาดและรุนแรง ทั้ง ๆ ที่หาความผิดชัดแจ้งไม่ไปเลย (ตามคำพิพากษาศาลพิเศษ พุทธศักราช 2482) และในกรณีอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองขึ้นก็ล้วนแล้วแต่อาศัยรูปแบบการกระทำที่คล้ายคลึงกันทั้งสิ้น และได้กระทำกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

อีกประการหนึ่งที่ต้องการจะเน้นให้เห็นก็คือ ในกรณีที่รัฐบาลสั่งลงโทษผู้กระทำผิดทางการเมืองชั้นรุนแรงถึงขั้นประหารชีวิตนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นช่วงระยะเวลาที่รัฐบาลทหารเข้าครอบครองอำนาจทั้งสิ้น เช่น รัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา ในปี พ.ศ. 2476 และ ปี พ.ศ. 2478 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในปี พ.ศ. 2482 ฯลฯ เป็นต้น ส่วนในคณะรัฐบาลพลเรือนนั้น จะไม่ปรากฏโทษชั้นรุนแรงถึงประหารชีวิต อย่างรุนแรงที่สุดก็คือ โทษจำคุกเท่านั้น และนอกจากนั้นยัง เปิดโอกาสให้ลี้ภัยในต่างประเทศอีกด้วย.

ตารางที่ 3

193

ผลของวิกฤติการณ์ทางการเมืองที่มีผลต่อสถาบันทางการเมือง ระหว่างปี พ.ศ. 2475 - 2520

วิกฤติการณ์	ผลที่มีต่อสถาบันทางการเมือง			หมายเหตุ
	รัฐธรรมนูญ	รัฐสภา	เลือกตั้ง	
1 เม.ย. 2476	งดใช้บางมาตรา	ปิด	-	
20 มี.ย. 2476	ประกาศใช้	เปิด	เลือกตั้งทั่วไป	
21 ก.ย. 2477	-	ไม่รับข้อเสนอของ รัฐบาล	-	
9 ส.ค. 2480	-	สมาชิกรัฐสภา	เลือกตั้งทั่วไป	
20 ธ.ค. 2480	-	ยุบสภา	-	
24 ก.ค. 2487	-	รัฐบาลแผ่นดิน	-	
31 ม.ค. 2489	-	-	เลือกตั้งทั่วไป	
18 มี.ก. 2489	ประกาศใช้ฉบับ พ.ศ. 2489	-	-	
8 ม.ย. 2489	-	ยุบ	-	
8 พ.ย. 90	-	-	-	
6 ก.พ. 2491	-	-	เลือกตั้งทั่วไป	
24 เม.ย. 2492	ประกาศใช้ฉบับ พ.ศ. 2492	-	-	
28 พ.ย. 2494	-	ยุบ ตั้งสภาชั่วคราว	-	
24 มี.ค. 2495	-	-	เลือกตั้งทั่วไป	
25 ก.พ. 2500	-	-	เลือกตั้งทั่วไป	วิกฤติการณ์เลือกตั้ง
21 มี.ก. 2500	-	ยุบ ตั้งสภาชั่วคราว	-	
21 ก.ย. 2500	-	-	เลือกตั้งทั่วไป	
1 ม.ค. 2501	-	ยุบ	-	
20 ต.ค. 2501	-	ยุบ แต่งตั้งสภาชั่วคราว	-	

วิกฤติการณ์	ผลที่ส่งต่อสถาบันทางการเมือง			หมายเหตุ
	รัฐธรรมนูญ	รัฐสภา	เลือกตั้ง	
9 มี.ก. 2506 พ.ย. 2514	- ยกเลิกรัฐธรรมนูญ 2511	- ล้มรัฐสภา	เลือกตั้งทั่วไป -	ปฏิวัติตัวเองของ รัฐบาล แต่งตั้งสมาชิกสภา ประชาชนแทนสมาชิก สภานิติบัญญัติ
14 ต.ค. 2516	-	มีพระราชกฤษฎีกา ยกเลิกสภานิติ บัญญัติ	-	
6 มี.ค. 2518	-	มีการลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์บา	-	
12 ม.ก. 2519		ยุบสภา	-	
6 ต.ก. 2519	ยกเลิกรัฐธรรมนูญ	ล้มเลิก	-	
20 ต.ก. 2520	ยกเลิกรัฐธรรมนูญ	ล้มสภาปฏิรูป	-	

จากตารางที่ 3 จะแสดงให้เห็นว่า แม้จะได้เกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองอย่างรุนแรงครั้งแล้วครั้งเล่า ที่ผู้บริหารได้เข้ามาบริหารประเทศ แต่ทุกรัฐบาลก็ได้สืบจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย นั่นก็คือ ให้มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศเสมอมา แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขไปบ้าง แต่ก็มิใช่เป็นสาระสำคัญหลักการสำคัญยังอยู่ครบถ้วน เพียงแต่นำทางการเมืองบางท่านบางสมัย ต้องการจะให้ทุกสิ่งดำเนินไปสู่เป้าหมายเร็วขึ้น จึงได้มีเหตุเฉพาะกาลที่ให้อำนาจผู้นำไว้มากมาย เช่น ม. 17 ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ม. 21 ในสมัยรัฐบาลยุคปฏิรูป ของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญที่ใช้ในการปกครองประเทศมาจนกระทั่งทุกวันนี้ก็มีการแก้ไขเพิ่มเติมเพียงไม่เกิน 3 ครั้ง ก็คือ ฉบับ พ.ศ. 2489 พ.ศ. 2492 และฉบับสุดท้าย ปี พ.ศ. 2516

ในการแก้ไขเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญแต่ละครั้งแต่ละฉบับ ย่อมเป็นของแน่นอนที่จะต้องกระทบกระเทือนต่อสถาบันอันสูงสุดทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย คือ รัฐสภา ทั้งนี้เพราะว่า เมื่อเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมือง ไม่ว่าจะ เป็นในหรือนอกรัฐสภา ผู้ที่มิตำที่พิจารณาความถูกต้อง คือ รัฐสภา หากว่ารัฐสภาลงมติสิ่งใดไป ก็ย่อมตราเป็นกฎหมายใช้บังคับของประเทศ ฉะนั้นในรัฐสภาจึงกลายเป็นเวทีของการรณรงค์ทางการเมืองอย่างดุเดือดและรุนแรงของฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายค้าน ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 3 ว่า มีการยุบสภา มีการแต่งตั้งสมาชิกสภาชั่วคราว มีการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล และอื่น ๆ อีก ซึ่งในการต่อสู้ทางการเมืองดังกล่าว นั้น เป็นตัวอย่างให้นักการเมืองรุ่นหลังได้ยึดถือเป็นแบบอย่างที่จะได้ยกอุทาหรณ์ในกรณีสำคัญ ๆ เช่น

ใน พ.ศ. 2480 ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยวิสามัญ สมัยที่ 2 ครั้งที่ 12/2480 วันที่ 27 มีนาคม 2480 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งกระทู้ถามรัฐบาล เรื่อง การทุจริตการขายที่ดินของพระคลังข้างที่ และได้มีการอภิปรายโต้เถียงกันอย่างรุนแรง จนเป็นเหตุให้รัฐบาลต้องลาออก และยังกระทบกระเทือนไปถึงผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ต้องลาออกไปด้วย และสมาชิกก็ถูกยุบไป แต่ที่ใครจะเน้นได้เห็นความสำคัญ ก็ไก่อแก่ การทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะเห็นได้ว่าในสมัยแรก ๆ นั้น สมาชิกเขาทำหน้าที่ของเขาอย่างสมบูรณ์ ไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของพวกเขาเองและส่วนตัว บางกรณีเมื่ออภิปรายแล้วก็มีการประนีประนอมกัน จริงอยู่ฝ่ายรัฐบาลก็เปรียบ เพราะไม่มีพรรคการเมืองอื่นใด นอกจากคณะราษฎร เท่านั้น แต่ผู้แทนที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามา ก็ไก่อทำหน้าที่ของเขาอย่างเหมาะสม และบางครั้งก็พยายามแสดงให้เห็นว่า เขาพยายามวางคุณอำนาจของฝ่ายรัฐบาลไว้ได้

ต่อมาระยะหลัง ก็คือ หลัง ปี พ.ศ. 2480 มาแล้ว กระบวนการทางการเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มี "กลุ่มผลประโยชน์" และ "ระบบพวกพ้อง" เกิดขึ้น ฉะนั้นสถาบันทางการเมือง จึงต้องผันแปรไปตามสภาพสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเมื่อทหารเข้ามามีบทบาททางการเมือง ได้กลายเป็นผู้โอบอุ้มคุ้มครองผลประโยชน์ของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในที่สุด และที่เห็นได้ชัดก็คือ กลุ่มพ่อค้าชาวจีนได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองในทางอ้อมมากขึ้นทุกที และยิ่งสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อเรามีพรรคการเมืองขึ้น ก็ยิ่งทำให้สถาบันทางการเมืองต้องยึก ๆ หด ๆ ตามแต่วิฤตการณ์ทางการเมืองจะบันดาลให้เป็นไป ทั้งนี้เพราะว่าพรรคการเมืองของไทยขาดประสิทธิภาพ เพราะพรรคการเมืองของไทยมิใช่เป็นการรวมกลุ่มของนักการเมืองที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน แต่เป็นการรวมกลุ่มของนักการเมืองที่มี "ผลประโยชน์ส่วนตัว" ร่วมกัน แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ พรรคการเมืองไทยขาดการสนับสนุนของกลุ่มผลประโยชน์ที่จะเป็นฐานอำนาจในการระดมสรรพกำลัง เพื่อสนับสนุนหรือรองรับเรียกร้องอำนาจทางการเมือง ควบเหตุผลที่ว่า กลุ่มผลประโยชน์ที่ขึ้น เช่น สมาคมแรงงานก็คี่ สมาคมพ่อค้าก็คี่ จะถูกเพ่งเล็งว่ามีการรวมกลุ่มเพื่อขัดขวางการทำงานของรัฐบาล และพยายามทั้ง ขู่ข่มขู่การกระทำเป็นกบฏวินาศก็ได้ อันเป็นเหตุใหญ่ที่หวังจะสร้างพัฒนาการทางการเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตยหมกมุ่นใจ ปล่อยให้ไปเป็นไปตามบุญตามกรรม แลต้นไปใช้เล่ห์เหลี่ยมมกลเม็ด เพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากการเข้าเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง โดยขาดความจริงใจที่ไทยมีมาแต่เดิม

ตารางที่ 4

การแจกแจงต้นทุนทางตรงเบื้องต้นของโครงการแบบการแบ่งในระยะเวลา 6 ปี

ปี เลข แถว	ม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ต.ถ.	ก.ย.	ท.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.
2475			งบฯ 24 ม.ย. 75 โครงการ 7									
2476	พจนานุกรม 12 ม.ย.		งบฯ 20 ม.ย.			งบฯ 11 ค.ย.						
2477												1 มี.ค. 77 งบฯ 7. ตุลาคม งบฯ
2478					5 ค.ค. 78 งบฯ งบฯ ต.ถ. ต.ถ.							
2479												
2480												
2481						11ก.ย. 81 งบฯ งบฯ				2 มี.ค. 81 งบฯ งบฯ		

ในการร่างที่ 4 ต้องการจะเน้นให้เห็นว่า ผู้นำทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ในระยะเริ่มแรกนั้น ได้ถูกจำกัดให้ลู่ลื่นวากว้างแห่งทางการเมืองในลักษณะที่แตกต่างกัน นับตั้งแต่การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมาแล้ว ผู้บริหารและมีบทบาทสำคัญทางการเมืองต่างก็ทราบดีว่า การใช้อำนาจมาของพวกตนนั้น ได้สร้างความไม่พอใจให้กับคนหลายพวกหลายกลุ่ม ทั้งนี้ คณะปฏิวัติจึงระแวงอยู่เสมอว่า ตนจะต้องสูญเสียอำนาจไป หากไม่วางแผนการให้รัดกุมเพียงพอ นอกจากนั้นแล้วจากรายนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงช่วงระยะเวลาของการอยู่ในตำแหน่งของผู้นำแต่ละคนว่าอยู่ไถ่ยาวนานกน้อยเพียงใด หากเป็นรัฐบาลพลเรือนมักจะมีอายุสั้นกว่ารัฐบาลที่เป็นทหาร อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในการเข้ากุมอำนาจทางการเมืองของแต่ละพวก และเราก็ตราบแล้วว่า ในระยะ 40 ปีเศษที่เราอยู่ภายใต้ระบอบการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตยนั้น ชาติที่อยู่ภายใต้การบริหารของรัฐบาลพลเรือนแล้ว มักจะมีอายุการเป็นรัฐบาลสั้นกว่ารัฐบาลที่เป็นทหารตลอดมา เฉพาะในช่วง 6 ปีแรก นี้จะเห็นว่า รัฐบาลพลเรือนของพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นรัฐบาลอยู่ไถ่ไม่ถึงขวบปี ก็ถูกทหารทำการโค่นล้มรัฐบาล และเมื่อ พ.อ. พระยาพหล ๆ ฐน เป็นรัฐบาลแล้ว ก็อยู่ในอำนาจของเขาตลอดมาถึง 5 ปี แม้ว่าในช่วงเวลาทั้งกล่าวจะมีการยุบรัฐบาลบ้าง แต่เป็นการกระทำเพื่อความเหมาะสมในพวกเดียวกันเอง และในปี พ.ศ. 2431 ที่พระยาพหลพลพยุหเสนา ไถ่วางมือจากเกมสการ เมืองก็เพราะเบื่อหน่าย มิไถ่มาจากการปฏิวัติหรือรัฐประหารแต่อบางใด.

ตารางที่ 5

แสดงรายละเอียดของวิถีการแสวงหาการเมือง ระหว่าง พ.ศ. 2475 - 2481

วัตถุประสงค์ทางการเมือง	พ.ศ.	สาขา	กลุ่มของตน	ผลจากการดำเนินงาน	หมายเหตุ
1. เปลี่ยนแปลงการปกครอง	24 มี.ย. 75	1. วัตถุประสงค์ของทวีปทิศทางการเมืองของตะวันตก	ระหวาง "เจ้าและขุนนาง" กับ "คนจนผู้ยากไร้" ที่โกรธแค้นต่อชนชั้นปกครอง	"คณะราษฎร" ประสบความสำเร็จ	ปราศจากการเสียเลือดเนื้อ
2. กบฏบวรเดช	11 ต.ค. 76	1. กบฏกบฏบวรเดช 2. ศาลพระพิฆเนศวร 3. รัฐบาลไม่ปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย 4. การขจัดแยงระหว่างทหารหัวเมืองกับ "คณะราษฎร" 5. วัตถุประสงค์ของคณะราษฎร	"เจ้า" และ "ขุนนาง" กับ "คนระบฏ" "เจ้า" กับ "คนจนผู้ยากไร้" กับ "คนระบฏ"	รัฐบาลคณะราษฎรและได้ตั้งคณะราษฎรขึ้นและได้ตั้งคณะราษฎรขึ้น	มีการประหารชีวิตและได้ตั้งคณะราษฎรขึ้น
3. กบฏนายสิบ	5 ต.ค. 78	1. ใฝ่พอใจรัฐบาลเผด็จการ 2. เพราะ "ระบอบพวกทศ" 3. กวายนัดจวนจากคน ร. 7	รัฐบาลกับคณะราษฎร	รัฐบาลปรองดองและตั้งนายสิบ	ประหารชีวิต ส.อ. สวัสดิ์ มะหะหมัด
4. ชาติ 18 กพ	29 ม.ค. 81	1. การขจัดแยงระหว่างพระยาศรีสุริยราชวงศ์กับพระยาศรีสุริยราชวงศ์ 2. รัฐบาลต้องการเปลี่ยนแปลง 3. วัตถุประสงค์ทางการเมืองไทย	รัฐบาลกับการเมืองและทหารฝ่ายตรงข้าม	รัฐบาลตั้งใหม่และตั้งคณะราษฎรขึ้น	เป็นการตั้งใหม่และตั้งคณะราษฎรขึ้น

ในตารางที่ 5 เป็นการสรุปวิกฤติการณ์ทางการเมืองของไทยในช่วงระยะเวลา 6 ปี โดยย่อว่า เกิดวิกฤติการณ์อะไรขึ้นบ้าง มีสาเหตุพื้นฐานมาจากอะไร กลุ่มการเมืองกลุ่มใดที่ขัดแย้งกัน และผลของวิกฤติการณ์แต่ละครั้งจบลงในรูปแบบใด ซึ่งถ้าพิจารณาแล้วจะพบว่า ในวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งนั้น จะเกิดจากการขัดแย้งระหว่าง "คณะราษฎร" ฝ่ายหนึ่ง กับ "ผู้สูญเสียอำนาจ" หรือ "ผู้สูญเสียผลประโยชน์" ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับ "คณะราษฎร" เสมอ ส่วนใน "คณะราษฎร" เอง มิได้มีการแตกแยกกันอย่างชัดเจน แต่ก็มีบางคนที่ขัดแย้งกัน สำหรับสาเหตุนั้นจากการสรุปสั้น ๆ จะเห็นว่า ส่วนใหญ่มาจากสาเหตุ 2 ประการใหญ่ ๆ ควบกัน คือ มาจาก "การสูญเสียอำนาจ" ประการหนึ่ง กับ มาจาก "การสูญเสียผลประโยชน์" อีกประการหนึ่ง ถึงแม้จะเห็นได้ตั้งแต่ครั้งแรก เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อปี พ.ศ. 2476 ว่า ได้เกิดกฎมวเรชขึ้น ซึ่งข้ออ้างของกฎก็มาจากการขัดแย้งดังกล่าวข้างต้น ก็คือ พวก "เจ้า" และ "ขุนนางที่นิยมเจ้า" ต้องการจะดึงอำนาจที่ตนสูญเสียไปกลับคืน เพราะการปฏิวัตินั้น ทำให้พวกตนสูญเสียทั้งอำนาจและผลประโยชน์ไปอย่างมากมาย

สำหรับผลของการเกิดวิกฤติการณ์แต่ละครั้งนั้น จะเห็นได้ว่า หนึ่งลงควบการได้รับชัยชนะของฝ่ายรัฐบาล ทั้ง ๆ ที่บางครั้งรัฐบาลเสียเปรียบกว่าเสียไป และจะพบว่าการลงโทษผู้กระทำผิดได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นทุกที จนถึงขั้นประหารชีวิตนักการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามอย่างรุนแรงที่เราทราบกันอยู่แล้ว และกลุ่มที่ขัดแย้งกับคณะราษฎรทุกกลุ่ม ที่โคกอวักวิกฤติการณ์ขึ้นในช่วงระยะเวลา 6 ปี นั้น ส่วนใหญ่จะเลียนแบบการกระทำจากผู้กระทำผิดแรกมาตลอด จะมีแตกต่างก็เฉพาะวิธีการของแต่ละพวก เท่านั้น.

ตารางที่ 6

รายชื่อ นายกรัฐมนตรี ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง และ เหตุในการ เข้าและออกจากตำแหน่ง
ระหว่างปี 2475 - 2520

ลำดับ	นายกรัฐมนตรี	ระยะเวลา	เข้าดำรงตำแหน่ง	ออกจากตำแหน่ง
1.	พระยาปณิกรนิมิชชาติ	28ม.ย.- 9ต.ค.2475	มติของสภาที่แต่งตั้งโดย คณะราษฎร	ประกาศใช้รัฐ - ธรรมนูญ 2475
2.	" "	10ต.ค.75-1 เม.ย.76	"	ปิดสภา
3.	" "	1 เม.ย.-20เม.ย.76	พระราชกฤษฎีกา	รัฐประหาร
4.	พระยาพหลพลพยุหเสนา	14ม.ย.-12ต.ค.76	รัฐประหาร	เลือกตั้งทั่วไป
5.	" "	16ต.ค.76-21ก.ย.77	มติสภา	ลาออก เพราะสภา ไม่เห็นชอบขอเสนอ ของรัฐบาล
6.	" "	22ก.ย.77-9ส.ค.80	"	ถูกสมาชิกกักกระทำ
7.	" "	9ส.ค.80-20ต.ค.80	"	เลือกตั้งทั่วไป
8.	" "	21ต.ค.80-11ก.ย.81	"	ยุบสภา
9.	หลวงวิบูลสงคราม	16ต.ค.81-6มี.ค.85	"	ปรับปรุง ก.ร.บ.
10.	" "	7มี.ค.85-24ก.ค.87	"	แพตตีในสภา
11.	นายควง อภัยวงศ์	1ส.ค.87-17ก.ค.88	"	ประกาศสันติภาพ
12.	นายทวี บุณยเกตุ	31ส.ค.88-17ก.ย.88	"	ลาออก
13.	ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช	17ก.ย.88-17ก.ย.89	"	เลือกตั้งทั่วไป
14.	นายควง อภัยวงศ์	31ม.ก.89-18มี.ค.89	"	แพตตีสภา
15.	นายปรีดี พนมยงค์	24มี.ค.89-8ม.ย.89	"	ประกาศใช้รัฐ - ธรรมนูญ 2489
16.	" "	11ม.ย.89-21ส.ค.89	"	ลาออก
17.	หลวงถวัลย์ทรงนาวาสวัสดิ์	23ต.ค.89-30พ.ค.89	"	ปรับปรุง ค.ร.บ.
18.	" "	30พ.ค.90-8เม.ย.90	"	รัฐประหาร
19.	นายควง อภัยวงศ์	10พ.ย.90-6ก.พ.91	ความเห็นชอบของคณะ รัฐประหาร	เลือกตั้งทั่วไป
20.	" "	21ก.พ.91-7 เม.ย.91	มติสภา	ถูกบีบบังคับจาก ทหาร

นายก	ระยะเวลา	เข้าดำรงตำแหน่ง	ออกจากตำแหน่ง
หลวงพิบูลสงคราม	8 เม.ย. 91 - 24 เม.ย. 92	มติสภา	สิ้นสุดวาระตามบทเฉพาะกาล ของรัฐธรรมนูญ 2492
"	"	"	รัฐประหาร
"	25 มี.ย. 92 - 28 พ.ย. 94	"	รัฐประหาร
"	"	คณะกรรมการประเทศชั่วคราว	ตั้งสภาชั่วคราว
"	"	"	เลือกตั้งทั่วไป
"	6 ธ.ค. 94 - 24 มี.ค. 95	มติสภา	เลือกตั้งทั่วไป
"	"	"	เลือกตั้งทั่วไป
"	"	"	รัฐประหาร
"	21 มี.ค. 00 - 16 ก.ย. 00	"	เลือกตั้งทั่วไป
นายพจน์ สารสิน	21 ก.ย. 00 - 26 ธ.ค. 00	มติสภาที่ได้รับแต่งตั้ง	เลือกตั้งทั่วไป
จอมพลถนอม กิตติขจร	1 ม.ค. 01 - 20 ต.ค. 01	มติสภา	ปฏิวัติ
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	9 ก.พ. 01 - 8 ธ.ค. 06	มติสภาที่ได้รับแต่งตั้ง	อภัยกรรม
จอมพลถนอม กิตติขจร	9 ธ.ค. 06 - 6 ธ.ค. 12	" "	เลือกตั้งทั่วไป
"	"	มติสภา	ปฏิวัติ
"	7 มี.ค. 12 - 17 พ.ย. 14	"	ปฏิวัติ
"	"	มติสภาที่ได้รับแต่งตั้ง	ประชาชนปฏิวัติ *
นายสัญญา ธรรมศักดิ์	14 ต.ค. 16 - 22 ต.ค. 17	พระบรมราชโองการ	ลาออก
"	"	มติสภาที่ได้รับแต่งตั้ง	เลือกตั้งทั่วไป
ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช	15 ก.พ. 18 - 8 มี.ค. 18	มติสภา	สภาไม่ไว้วางใจ
บ.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช	14 มี.ค. 18 - 12 ม.ค. 19	"	ยุบสภา
ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช	20 เม.ย. 19 - 17 ก.ย. 19	"	ลาออก
"	"	"	ปฏิวัติ
นายธานีทร ทรัพย์วิเชียร	6 ต.ค. 19 - 20 ต.ค. 20	มติของสภาที่ได้รับแต่งตั้ง	ปฏิวัติ
พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์	20 มี.ค. 20 -	มติของสภานโยบาย แห่งชาติ	

จากตารางที่ 6 ทำให้เราได้ว่าทราบว่า นับตั้งแต่ประเทศไทยเราได้โอนอำนาจในการปกครองจากนครีปมาสู่สามัญชน ในระบอบประชาธิปไตยนั้น เราได้มีนายกรัฐมนตรีขึ้นปกครองประเทศมาแล้วรวม 14 คน เป็นระยะเวลา 40 ปีเศษ มีหลายคนที่จะบริหารประเทศหลายสมัย ทั้งที่เป็นทหารและพลเรือน เช่น หลวงพิบูลสงคราม, นายควง อภัยวงศ์ น.ร.ว. เสถียร ปราโมช จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ฯลฯ เป็นต้น ในแต่ละคนที่เข้ามาบริหารประเทศนั้นก็เข้ามาในลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น หลวงพิบูลสงคราม เข้ามาบริหารประเทศสมัยแรก เพราะได้รับการคัดเลือกจาก "คณะราษฎร" ให้เข้ามาอำนวยการเมืองคองจาก พ.อ. พระยาพหลฯ และครั้งที่สองก็ได้มาจากการปฏิวัติของสมัครพรรคพวกของตน และเมื่อตกจากอำนาจก็ต้องเดินทางออกนอกประเทศ และในที่สุดก็ตายนอกประเทศ ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้นำบางคนเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยความจำเป็นบังคับ เช่น นายเวง อภัยวงศ์ ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งแรก ก็เพราะสถานการณ์ของสงครามโลกครั้งที่สองบังคับ เพื่อหาทางตกลงกับญี่ปุ่นซึ่งกำลังมองประเทศไทยเป็นศัตรูที่จะต้องกำจัดอยู่ และเมื่อจะออกจากตำแหน่งก็หาได้กระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ได้ หากเป็นการเพิ่มศึในสภา และถูกจับขังกับโซ่ล่าออกไป ซึ่งคนอื่น ๆ ก็มักอยู่ในลักษณะเช่นนี้

ประเด็นต่อมาที่เราได้จากการแจกแจงตารางที่ 6 นี้ก็คือ ทำให้เราทราบว่า นายกรัฐมนตรีคนใดที่ครองอำนาจอยู่ได้ยาวนาน และเพราะเหตุใด เช่น พระยาพหลฯ หลวงพิบูลสงคราม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม กิตติขจร ฯลฯ เป็นต้น บุคคลเหล่านี้เป็นทหารทั้งสิ้น เมื่อเจ็ดสิบแล้ว แต่ละคนจะอยู่ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนละเกือบ 9 ปี ขณะที่เทียบกับที่นายกรัฐมนตรีที่เป็นพลเรือนอยู่ในตำแหน่ง เจ็ดสิบแล้วคนละประมาณ 7 - 8 เดือนเท่านั้น จึงอาจพูดได้ว่า การเมืองไทยตั้งแต่ระยะเริ่มแรก 2475 จนถึงปัจจุบันเป็น "ยุคทหาร" ก็ดูจะไม่ผิดนัก.

ประเด็นสุดท้ายที่เราได้จากตารางนี้ก็คือ ทำให้เราได้ว่าทราบว่าผู้นำของประเทศในระบอบตั้งแต่ พ.ศ. 2475 - 2489 นั้น เป็นผู้นำที่ได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกรัฐสภาทั้ง 2 สภา ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ก็เป็นฝ่าย "คณะราษฎร" ทั้งสิ้น แต่หลัง ปี 2489 ไปแล้ว ผู้นำของประเทศ

ก็ไ้เริ่มเปลี่ยนแปลง เพราะไ้ริเริ่มให้ม้พรรคการเมืองขึ้น แต่ในทางปฏิบัติมันก็ยังคงอาศัยรูปแบบเดิมอยู่มาก จนกระทั่งถึง ปี 2493 แล้ว เมื่อพรรคการเมืองเกิดไ้ขึ้น ผู้นำของรัฐบาลก็ไ้เริ่มเปลี่ยนแปลง ก็คือ มีกระษากจากหัวหน้าพรรคที่ไ้รับเลื่อกตั้งโดยตรงมาจากประชาชน อันถ้ถือว่าเป็นวิถีทางแห่งประชาธิปไตยที่แท้จริง และไ้ตั้ง นายาจนกระทั่งทุกวันนี้ แม้จะลุ่ม ๆ คอมน ๆ บ้างบางขณะที่มีการปฏิวัติหรือรัฐประหาร แต่เมื่อมีการ เลื่อกตั้ง หัวหน้าพรรคการเมืองที่เปลี่ยนแปลงข้างมากในรัฐสภา จะไ้รับการแต่งตั้งไ้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

จึงอาจสรุปไ้ได้ว่า การเมืองไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 เป็นต้น มีสภาพไม่แตกต่างไปจาก "เด็กที่เพิ่งสวนเกิมน" โดยเฉพาะในช่วงแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น เป็นระยะแห่งการเริ่มต้นของ "ระบอบประชาธิปไตย" เป็นการโอนอำนาจจากคนกลุ่มหนึ่งซึ่งกรวดจ่านาวมาเบ็ร่อย ๆ ปี ไปสู่คนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่ง เติงจะเกิดไ้ขึ้นมา และไ้รับอิทธิพลจากตะวันตก จึงไ้ก่อให้เกิดการชักเย่อกันอย่างรุนแรงตลอดมา และผลของการชักเย่อแต่ละครั้ง ก็มีผลกระทบระเทือนก่อประเทศไทยมากมายนอบบางตามความแรงของการชักเย่อ นั้น อด่างไรก็ถ้สิ่งที่จะกล่าวถ้ง เสมอไ้ไ้ก็คือ การ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองมากกว่าเกิมน นับเป็นบันไดขั้นสำคัญของกรปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะในยุคต่อ ๆ มาไ้ไ้ยกเลิกลักษณะลัทธิปฏิบัติเวม้ในยุคแรก ๆ นี้

สิ่งที่ "าสังเกตและพินิจสังวรณไ้ไว้สำหรับการเมืองของไทยก็ไ้แก่เรื่อง "ทหารกับการเมือง" เพราะในระยะเวลา 40 ปีเศษที่ผ่านมา ทหารไ้เข้ามาม้ีอำนาจทางการเมืองเสียไม่ม้่อยกว่า 3 ใน 4 ส่วน ซึ่งไ้ก่อให้เกิด "ระบบอุปถัมภ์และพวกพ้อง" ขึ้นโดยปริยาย อันเป็นจุดเลื่อกม้ที่สำคัญของวงการเมืองของไทยที่ไ้บ้อาจศึกษาให้กาไปอย่างรวกเร็วไ้ได้ เพราะถ้ถ้ถ้มาโดยละเอียดแล้วจะพบว่า การเมืองของไทยในยุคปัจจุบัน ก็หาไ้มีอะไรไ้ใหม่ไ้กว่าเมื่อ 40 ปีที่ถ้ผ่านมาถ้ถ้อย่างไ้ไ้

บรรณานุกรม

เอกสารชิ้นหนึ่งที่ยังมีไต่สวนพิมพ์

จดหมายเทศแห่งชาติ, กอง, ร.6., บ.3, 7/8, ลายพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าทรงยาเธอ
เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว, 28 สิงหาคม ร.ศ. 131.

"—————", ร.6., บ. 2, 1/34, พระราชหัตถ์เลขาพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 4 มิถุนายน ร.ศ. 130.

"—————" ร.6., ก. 1/12, ลายพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าทรงยาเธอ
กรมบังคมทูลสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 8 มิถุนายน พ.ศ. 2454.

"—————" ร. 7, ก. 16, 1 - 13, บำเหน็จบำนาญข้าราชการที่ตอง
ออกจากราชการคราวคุลยภาพ, 13 เมษายน - 28 พฤศจิกายน 2472.

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, กรม, รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, วันที่ 9 มีนาคม พ.ศ.
2475.

"—————", หนังสือกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, วันที่ 10 มีนาคม
พ.ศ. 2475.

"—————", รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, วันที่ 25 มีนาคม
พ.ศ. 2475.

"—————", รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, วันที่ 28 มีนาคม
พ.ศ. 2475.

"—————", รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, วันที่ 16 กุมภาพันธ์
พ.ศ. 2475.

"—————", รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, วันที่ 23 กุมภาพันธ์
พ.ศ. 2475.

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, กรม, รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 7, วันที่ 5
กรกฎาคม พ.ศ. 2475.

"—————", แฟ้มที่ 39/163, เรื่องคำขอหรือคำขาดและคำแถลงการณ์
หรือใบปลิวของพวกเขา.

"—————", แฟ้มที่ 55/163, เรื่องเกี่ยวกับพระองค์เจ้าสมเด็จ
พระเจ้าอนุพัทธ์และพระบรมวงศานุวงศ์.

"—————", รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 2/2477,
(วิสามัญ), วันที่ เมษายน พ.ศ. 2477.

"—————", แฟ้มที่ 8/44, คำปฏิญาณของพระราชาวงค์และข้าราชการ
ซึ่งให้ไว้ก่อนการราษฎร.

"—————", รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 68/2477,
วันที่ 4 มีนาคม 2477.

"—————", หนังสือที่ 23/44, ลงวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2475,
เรื่องพระราชวงค์กล่าวความเป็นเสียหนามแก่ความสงบ.

"—————", รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 7/2475,
วันที่ 5 กรกฎาคม 2475.

"—————", รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 31/2481,
วันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2481.

"—————", แถลงการณ์ยุบสภาผู้แทนราษฎร, วันที่ 11 กันยายน
. . . พ.ศ. 2481.

พระธรรมบัญญัติทหารบก, กรม, กระทรวงกลาโหม, บัญชีสำนวนและคำพิพากษากฎพิเศษ
คดีกบฏ, แฟ้มที่ 5, คดีคำที่ 7/2476, กดีแดงที่ 2/2476.

" " " " " บัญชีสำนวนคดีและคำพิพากษากฎพิเศษ
คดีกบฏ, (พระองค์เจ้าวรเดช), แฟ้มที่ 1, คดีคำที่ 35/2476.

" " " " " คำพิพากษากฎพิเศษ คดีแดงที่ 62,
63, 64, 38/2477, พระยานรชนกับพวก 12 คน จำเลย, แฟ้มที่ 2.

" " " " " บัญชีสำนวนคดีและคำพิพากษากฎพิเศษ
คดีกบฏ, แฟ้มที่ 3, กดีคำที่ 12/2476.

ประวัติศาสตราจารย์ เรือ, กอง, แฟ้มกบฏวรเดช พ.ศ. 2476, โอวาทและคำสั่งของ
ผู้บัญชาการทหารเรือในกรอวกบฏ พ.ศ. 2476.

กลาโหม, กระทรวง, หนังสือที่ 7694/2477, ลงวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2477

" " " " " , หนังสือที่ 8755/2477, ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2477

คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, สำนักงาน, หนังสือที่ 6038/2477, ลงวันที่ 15
มกราคม พ.ศ. 2477.

เอกสารชั้นหนึ่งที่ตีพิมพ์แล้ว

พระราชบัญญัติงบประมาณ ประจำปี พ.ศ. 2475 - 2473, ประชุมกฎหมายประจำศก., เล่ม
32 - 42.

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแถลงพระบรมราชาธิบาย
แก้ไขการปกครองแผ่นดิน, พระนคร, 2470.

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระนคร, 2470.

ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 49

" " " 50

" " " 51

" " " 52

- สภานิติบัญญัติ, รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติ, ครั้งที่ 58/2475, วันที่ 30 มีนาคม
พ.ศ. 2475.
- "-----", "-----", ครั้งที่ 59/2475, วันที่ 31 มีนาคม,
พ.ศ. 2475.
- "-----" "-----", ครั้งที่ 22/2476, (วิสามัญ), วันที่
28 ตุลาคม 2476.
- "-----" "-----", ครั้งที่ 2/2476, (สามัญ), สมัยที่ 2,
วันที่ 25 ธันวาคม 2476.
- "-----", "-----", ครั้งที่ 20/2476, (วิสามัญ), วันที่ 21
มีนาคม พ.ศ. 2476.
- "-----", "-----", ครั้งที่ 2/2477, (วิสามัญ), วันที่
เมษายน พ.ศ. 2477.
- "-----", "-----", ครั้งที่ 22/2477, (สามัญ), วันที่ 13
กันยายน 2477.
- "-----" "-----", ครั้งที่ 12/2480, (วิสามัญ), วันที่
27 กรกฎาคม 2480.
- "-----", "-----", ครั้งที่ 13/2480, (วิสามัญ), วันที่
28 กรกฎาคม 2480.
- "-----", "-----", ครั้งที่ 17/2480, (วิสามัญ), วันที่
1 สิงหาคม 2480.
- "-----", "-----", ครั้งที่ 18/2480, (วิสามัญ), วันที่
2 สิงหาคม 2480.
- "-----", "-----", ครั้งที่ 19/2480, (วิสามัญ), วันที่
3 สิงหาคม 2480.
- "-----", "-----", ครั้งที่ 20/2480, (วิสามัญ), วันที่
4 สิงหาคม 2480.

สภานุแทนราษฎร, รายงานการประชุมสภานุแทนราษฎร, ครั้งที่ 21/2480, (วิสามัญ), วันที่
8 สิงหาคม 2480.

"—————", "—————", ครั้งที่ 22/2480, (วิสามัญ), วันที่
11 สิงหาคม 2480.

"—————", "—————", ครั้งที่ 29/2481, (สามัญ), วันที่
10 กันยายน 2481.

"—————", "—————", ครั้งที่ 30/2481, (สามัญ), วันที่
11 กันยายน 2481.

แถลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละ
ราชสมบัติ, พระนคร, 2478.

โฆษณาการ, กรม, คำพิพากษาศาลพิเศษเรื่องกบฏ, พระนคร, 2478.

หนังสือพิมพ์และวารสาร

กรุงเทพเคลิเมนต์, ฉบับประจำวันที่ 21 กันยายน 2476

ประชาชาติรายวัน, ฉบับประจำวันที่ 8 เมษายน 2476

บางกอกใหม่, ฉบับประจำวันที่ 20 กรกฎาคม 2476

ประชาชาติ, ฉบับประจำวันที่ 13 ตุลาคม 2476

กรุงเทพวารศัพท์, ฉบับประจำวันที่ 8 พฤศจิกายน 2476

ศรีกรุง, ฉบับประจำวันที่ 4 กันยายน 2477

ประชาธิปไตยรายวัน, ฉบับประจำวันที่ 27 พฤศจิกายน 2489

สังคมนาสถร์ปริทรรศน์, ปีที่ 6, ฉบับที่ 1, มิถุนายน - สิงหาคม 2511

จุดสารโครงการตำรา สังคมนาสถร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ 2, ฉบับที่ 3

เอกสารชั้นสอง

ภาษาไทย

- ✓ เกษม ศิริสัมพันธ์ และ นีออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, ในแนวพระราชดำริทางการเมือง ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ประวัติศาสตร์และการเมือง, โรงพิมพ์ชวนการพิมพ์, พระนคร, 2516.
- ๕ / เกียรติชัย พงษ์พานิช, การปฏิวัติ 2475 กับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการปกครอง ของประเทศไทย, วิทยานิพนธ์ เสนอกอบัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512.
- ✓ ชัยกัญ บุรุษพันธ์, การเมืองและนครการเมืองไทย, โรงพิมพ์บางสะพานการพิมพ์, ชลบุรี, 2511
"กทาคำ", (นามแฝง), สุสานนักการเมือง, โรงพิมพ์ผ่านฟ้าพิทยา, พระนคร, 2506, 816 หน้า.
- ✓ จุลจักรพงษ์, พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า, เจ้าชีวิต, โรงพิมพ์คลังวิทยา, พระนคร, 2515, 685 หน้า.
- ✓ เฉลิม อยู่เวียงชัย, ประวัติศาสตร์ไทยสมัยธนบุรีรัตนโกสินทร์, เอกสารนิเทศการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 116, โรงพิมพ์กุสุมา, 2514, 487 หน้า.
- ✓ ทัชชณัฏ สมุทวนิช และ ชัยกัญ บุรุษพันธ์, เอกสารการเมืองการปกครองไทย, โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, พระนคร, 2518, 406 หน้า.
"—————" และ กณะ, สีแก้วการเมือง, โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, พระนคร, 2519, 317 หน้า.
- ✓ ชาญวุฒิ วัชรบุกก, เมืองการเมือง, สำนักพิมพ์วิเศษแอส, พระนคร, 2518, 216 หน้า.
- ✓ ชด หัสบัวเรอ และ ปรีชา สามัคคีธรรม, 35 ปี แห่งยุคประชาธิปไตย, โรงพิมพ์มิตรเจริญการพิมพ์, พระนคร, 2511, 487 หน้า.
ชนม์สวัสดิ์ ชนพูนท, ม.ร.ว., ชีวประวัติการต่อสู้ของจอมพล ป., สำนักพิมพ์คลังวิทยา, พระนคร, 2507, 438 หน้า.
- ชิต วิชาสวัช, เผด็จการไทย, สำนักพิมพ์นครพิทยา, พระนคร, 2503, 702 หน้า

✓ ชาติ เวียดนาม, เมืองหลังพระปกเกล้าฯ สดะราชสมบัติ, โรงพิมพ์วิทยานุกูล, พระนคร, 2516, 535 หน้า.

✓ ชาติ สุทธิสงคราม, จอมพลสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต, โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, พระนคร, 2507, 905 หน้า.

✓ เดือน บุญนาค, ทางพิธีกรรมราชพิธีบรมราชาภิเษกไทย, โรงพิมพ์ศิลปอักษร, พระนคร, 2500, 436 หน้า.

ทรงศรี อวอรณ, สิทธิสภาพนอกอาณาเขต, โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์, พระนคร, 2516, 357 หน้า.

✓ "ไทยน้อย", (นายชอง), ประสบการณ์ 34 ปี ของการเป็นระบอบประชาธิปไตย, โรงพิมพ์แพร่พิทยา, พระนคร, 2509, 649 หน้า.

✓ "—————", ระบอบพล, โรงพิมพ์โอเคียนสโตร์, พระนคร, 2497, 443 หน้า.

✓ "—————", ประชาธิปไตย 42 ปี, โรงพิมพ์แพร่พิทยา, พระนคร, 2517, 648 หน้า.

✓ "—————", 4 ทหารเสือปฏิวัติ, สำนักพิมพ์ 77, พระนคร, 2510, 176 หน้า.

" นิมิตรมงคล นวรัตน์, ม.ร.ว., เมืองนิมิตรและชีวิตกบฏสองครั้ง, โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2513, 421 หน้า.

✓ บุญเรือง จุฬารักขา, การเมืองในประเทศไทย, โรงพิมพ์มิตรไทย, พระนคร, 2513, 506 หน้า.

ประยูทธ สิทธิพันธ์, พระมหากษัตริย์ราชเจ้า, โรงพิมพ์มิตรสยาม, พระนคร, 2516, 507 หน้า.

ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แผนดินของข้าเจ้า, รวมสาส์นการพิมพ์, พระนคร, 2519,

ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี, โรงพิมพ์ชุมนุมช่าง, พระนคร, 2517, 1156 หน้า.

พิมาน แจ่มจรัส, ราชวดี, โรงพิมพ์สวนฟ้าพิทยา, พระนคร, 2509.

✓ พงศ์เพ็ญ สกุนตภัย, ประชาธิปไตยกับกระบวนการเมืองในประเทศไทย, โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์, พระนคร, 2516, 183 หน้า.

"—————", ประชาธิปไตยและความหมาย, พระนคร, 2518, 68 หน้า.

✓ พายัพ โรจนวิภาต, ยุคหมิ่น, โรงพิมพ์สอ เสถบุตร, พระนคร, 2515, 205 หน้า.

ร.ต. เจริญ ศรีจันทร์ และ ร.ต. เนตร พูนวิวัฒน์, กบฏ ร.ศ. 130, โรงพิมพ์วิเศษ,

เลื่อน ศรากับ, นิมิตของอาพเจ้า, สำนักพิมพ์ศรากับ, พระนคร, 2512, 458 หน้า.

/ ว.ช. ประสงค์, แผ่นดินสะปกเกล้า, โรงพิมพ์ดวงชาติ, พระนคร, 2515, 602 หน้า.

/ วิชัย บำรุงฤทธิ์, บันทึกนักปฏิวัติไทย, โรงพิมพ์เจริญวิทยการพิมพ์, พระนคร, 2517,
183 หน้า.

วิทยา สุจริตชนารักษ์, พรรคการเมืองไทย, พระนคร, 2517, 247 หน้า.

/ "วิเทศกรณีย์", (นามแฝง), เหตุการณ์ทางการเมือง 42 ปี แห่งระบอบประชาธิปไตย,
รวมการพิมพ์, พระนคร, 2511, 1296 หน้า.

—————, ประวัติศาสตร์ชาติไทย, โรงพิมพ์ศิลปบรรณาการ, พระนคร,
2512, 682 หน้า.

สมุทร สุรักชะกะ, 26 การปฏิวัติไทยและรัฐประหารสมัย 2489 - 2507, สื่อกาพิมพ์,
พระนคร, 2507, 704 หน้า.

สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, เมืองแรกประชาธิปไตย, ปิตรนการพิมพ์, พระนคร,
2516, 580 หน้า.

/ "นายสุกจินดา", (นามแฝง), พระปกเกล้าจากขั้วนักประชาธิปไตย, สำนักพิมพ์สยาม,
พระนคร, 2519, 571 หน้า.

/ สมบูรณ์ ไพรินทร์, ร.อ.อ., บันทึกเหตุการณ์ทางการเมืองตั้งแต่ 24 มิถุนายน 2475 ถึง
25 ธันวาคม 2515, โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, พระนคร, 2510, 134 หน้า.

สุพจน์ กานตระกุล, ขอเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับรัฐบุรุษอาวุโส, ประจักษ์การพิมพ์,
พระนคร, 2516 486 หน้า.

—————, รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์, ประจักษ์การพิมพ์, พระนคร, 2516,
386 หน้า.

/ สว่าง ลานเหลือ, 37 ปีแห่งการปฏิวัติ, โรงพิมพ์คุรุสภา, พระนคร, 2514, 562 หน้า.

/ ไสว สุทธิพิทักษ์, ดร.ปรีดี พนมยงค์กับการปฏิวัติ, พระนคร, 2492.

/ สะเทือน ศุภโสภณ, ชีวิตทางการเมืองของ พ.อ.พระยาอดิศักดิ์ เนย์, สำนักพิมพ์วิจิตรินทร์,
พระนคร, 2513, 506 หน้า.

สุชิน ตันติกุล, รัฐประหาร พ.ศ. 2490, โรงพิมพ์สมาคมสังคมนศาสตร์, พระนคร,
2515, 190 หน้า.

"เสาวรักษ์", (นามแฝง), ตัวตายแถมข้อยัง, เกื้อกูลการพิมพ์, พระนคร, 2508, 522 หน้า.

หนังสือที่ระลึกพิธีพระราชทานเพลิงศพ ร.ท.จงกล ไกรฤกษ์, พระนคร, 2516.

โหมราชูรอน, หลวง, เมื่อข้าพเจ้าออกจากรกฏ, สำนักพิมพ์คลังวิทยา, พระนคร, 2507.
437 หน้า.

อนันต์ พิบูลสงคราม, จอมพล ป.พิบูลสงคราม, เล่ม 1, โรงพิมพ์มนตรี, พระนคร,
2518, 288 หน้า.

อมร รัชสาสัย, เทศบาลกับการพัฒนาประเทศ, โรงพิมพ์สว่างทองถิ่น, พระนคร, 2517,
263 หน้า.

ภาษาอังกฤษ

Wilson, David A., Politics in Thailand, New York, Cornell University
Press, 1967.

Wyatt, David K., The Politics of Reform in Thailand, Yale University
Press, 1969.

Rigg, Fred W., Thailand : The Modernization of a Bureaucratic Polity,
East - West Center Press, Honolulu, 1964.

Coast, John, Some Aspects of Siam Politics, New York, Institute of
Pacific Relation, 1933.

Ingram, James C., Economic Change in Thailand, 1850 - 1970, California,
Standford University Press, 1971.

McAlister, John T., Jr., Southeast Asia : The Politics of National
Integration, Random House, New York, 1973.

Waddle, J.R.E., An Introduction to Southeast Asian Politics, John Wiley &
Sons, Australia Pty., Ltd., copyright 1972.

Landon, Kenneth Perry, Siam in Transition, Chicago, The University of
Chicago Press, 1939.

Jayanta, K.R., Portrait of Thai Politic, Orient Longman Press, 1972.

Pye, Lucian W., Southeast Asia's Political System, New Jersey, Prentice Hall Inc., 1967.

Nuechterlein, Donale E., Thailand and the Struggle for Southeast Asia, New York, Cornell University Press, 1969.

Crosby, Sir Josiah, Siam the Crossroad, London, Hellis and Cater Ltd., 1945.

Magarapongse, Thawatt, History of Thai Revolution, Sivaporn Press, Bangkok, 1972.

Thomson, Virginia, Thailand, The New Siam, New York, Macmillan Company, 1941.

Vella, Walter F., Impact of the West on the Government in Thailand, Berkley and Los Angeles, ~~University~~ of California, 1955.

*****

ภาคผนวก

ผนวก ก.

คำประกาศของคณะราษฎร

ราษฎรทั้งหลาย

เมื่อ กษัตริย์องค์นี้ปกครองราชย์สมบัติสืบจากพระเจ้าเราเป็น ในชั้นต้นราษฎร
 บางคนก็โง่หรือตื้นว่า กษัตริย์องค์ใหม่นี้จะปกครองราษฎรให้ร่มเย็น แต่ที่เฝ้าไปภายหลัง
 ที่คิดหวังไป กษัตริย์ยังทรงอำนาจเหนือ ก.ม. อยู่ตามเดิม ทรงแต่งตั้งข้าท้าววงศ์และคน
 สอดส่องไร้ทุกความรู้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่สำคัญ ๆ ไม่ทรงฟังเสียงราษฎร ปล่อยให้
 ข้าราชการในอำนาจหน้าที่ในทางทุจริต มีการรับสินบนในการก่อสร้าง ซื่อลงในใน
 ราชการ หากำไรในการแลกเปลี่ยนราคาเงิน ผิดอายุเงินของประเทศ ยกพวกเจ้าขึ้น
 ใต้สิทธิพิเศษมากกว่าราษฎร กดขี่ข่มเหงราษฎร ปกครองโดยซากหลัทธิวิชา ปล่อยให้
 บ้านเมือง เป็นไปตามยถากรรม ถึงที่จะเห็นได้ว่าความตกต่ำทางเศรษฐกิจและความ
 ผิดเคื่องในการทำงานหากิน ซึ่งพวกราษฎรก็รู้กันโดยทั่วไปแล้ว รัฐบาลของกษัตริย์เหนือ
 ก.ม. ไม่สามารถแก้ไขให้ดีขึ้นได้

การที่แก้ไขไม่ได้ก็เพราะรัฐบาลของกษัตริย์นี้ปิดปกครองประเทศเพื่อราษฎร
 ต่างที่รัฐบาลอื่น ๆ โลกตะวันตกนี้ รัฐบาลของกษัตริย์ก็ถือเอาราษฎรเป็นทาส เป็นสัตว์
 เคี้ยวจิตใจไม่ดีกว่าเป็นมนุษย์ เหตุฉะนั้นแทนที่จะช่วยราษฎร กลับทำร้ายนหลังราษฎร
 จะเห็นได้ว่าภาวการณ์อันมีกันเรามาจากราษฎรนี้ กษัตริย์ก็เอาใจใส่ส่วนตัวมีหนึ่งเป็น
 จำนวนหลายล้านบาท ส่วนราษฎรสิกว่าจะหาได้แม่แก่เด็กนอขายเด็กตกกระเบื้อง ถึง
 กราวเสียเงินในราชการหรือภาษีใด ถ้าไม่มีเงินรัฐบาลก็ยึดทรัพย์หรือใจงานโยธา หมด
 พวกเจ้ากัับนอนกินกันเป็นสุข ไม่มีประเทศใดในโลกจะให้เจ็บแสบมากเช่นนี้ นอกจาก
 พระเจ้าชาร์ลที่ห้าพระเจ้าไกเซอร์แห่งเยอรมัน ซึ่งกษัตริย์นั้นได้โดยราชบัลลังก์เสียแล้ว

รัฐบาลของกบฏริบิโยปกครองอย่างหลอกลวง ไม่มีอกรงต่อราษฎรเป็นก่นว่า
 หลอกลวงจะบำรุงการกำมาเกกนอยางโน้นอยางนี้ แลกรันถอย ๆ ก็เหลวไป หาใดทำ
 จริงจังไม่ มีคนเข้ามายังถาวรกำเป็นประชาทรานุกรณมีมุกทุกเสียมภามีอกรได้พวกเว
 โลกินว่า ราษฎรยังมีเสียงทางการเมืองไม่ไค เพราะราษฎรยังมีง กำพวกองรัฐบาล
 เชนนี้ใช้ไม่ไค ดารราษฎรโง เจ้าก็โง เพราะเป็นอนชาติเดียวกัน ที่ราษฎรเทศ
 ไม่ดีเจ้านั้น ไม่ใช่เพราะโง เป็นเพราะขาดการศึกษาคำเทศเวจเวจปกปิกโงไม่ไคเรียน
 เกิมที่ เพราะเกรงว่าเมื่อราษฎรโงมีการศึกษาที่จะรู้ความชั่วร้ายที่คำโง และคงจะ
 ไมยอมให้ท่านามนหลังตน

ราษฎรทั้งหลายจึงรู้ไว้เถิดว่า ประเศเรานี้เป็นองราษฎร ไม่ใช่ของ
 กบฏริบิโยที่เอาหลอกลวง มรรพมูรของราษฎรเป็นญูวอยกอมุกโงประเทศมีอิสรภาพ
 พนจากมือชาติก พวกเจามีแต่จะขุมบ่อเปิม และกวากรวบรวมทรัพย์สินสมบัติเขาไว้
 กิ่งหลายรยชาน เงินเหล่านี้เอามาจากโคน ก็เอามาจากรามราษฎร เพราะวิวัฒนา
 บนหลังถนนนั่นเอง บานเมืองกำลังอึกคักฝึกเกื่อง จาวนาและพวเบพทหารตองทำนา เพราะ
 ทำไปโคนล รัฐบาลไม่บำรุง รัฐบาลโคนออกอยางเกลื่อนกอด นึกเริ่มเรียน
 ส่ำเร็วแล้ว แลพวกทหารมดคคองถนนแล้วไม่มีงานทำ จะตองอดอยากไปกามยจกรรม
 เหล่านี้เป็นผลของรัฐบาลของกบฏริบิโยใหม่อกกฎหมาย ความจริงกวเราเงินที่กวรวบรวม
 เอาไวจิกำรุงขาน เมืองโคนมีงานทำ จึงจะเป็นการสนองกฐราษฎรซึ่งโงเสียมภามีอกร
 โคนลกวเราารวยมานาน แต่พวกเจ้าก็หาไคทำอยางโงโง กงสมเดือกก็เร็ววย ๆ ไป
 เงินที่มีเหลือเทาโลกก็เอาไปฝากตางประเทศ ถอยเตรียมตมี ขานเมืองตรุกโทรม
 ปกอยไครราษฎรอดอยาก การเสียมภามีอกรชั่วร้าย

เหตุฉะนั้น ราษฎร สรรวการ ทหาร และพลเรือน ที่รู้เท่าถึงการกระทำ
 อีชั่วร้ายของรัฐบาลถึงถาวรแล้ว จึงรวมรอกำตั้งกันตั้ง เป็นแกแวมารัน และไค
 ยึดอำนาจองรัฐบาลของกบฏริบิโยแล้ว กษะราษฎรเมื่ยว่า การที่จะแกแวมารัน
 นี้ไค ก็วดยที่จะตองมีการปกครอง โคนมีสภา หลาวย ๆ กวางกิดก็กวากวางกิดเดี่ยว ส่วน
 นี้เป็นประมุของประเทศนั้น กษะราษฎรไม่ประสงค์ทำการเบงราชสมบัติ ฉะนั้น ขอ
 เพียงให้กบฏริบิโยงก่นำรงถาแแทนงอไป แต่จะตองวญโลกกฎหมายรัฐธรรมนญการปกครอง

แผนกอื่น จะทำอะไรโดยลำพังไม่ได้ นอกจากความได้เปรียบของสถานแพนรามาทร
 กณะรามาทรไคแรงความประสงค์อันใดกรักริบัติโดยรวบแล้ว เวลาที่ยังอยู่ในเวลาจรอ
 กวางรับตอบ ถ้ากรักริบัติด้วยปรีเสหรือไปก่อนภายในกำหนด โดยเห็นแก่ค่าแต่จัว
 จะลดลดค่าแรงลงงา ก็จะไม่ลดราคาทรยศเวลาดี และก็มีควมจัวเป็นที่ปร - เทชชาติ
 จะตองไปการปกครองอย่างประชาธิปไตย กล่าวคือ ประมุขของประเศจะเป็นบุคคล
 ตาบัญญัติ ซึ่งสถานูแพนรามาทรจะได้อีกตั้งขึ้น อยู่ในตำแหน่งตามกำหนดเวลา ตาม
 วิธีปรัมาทรฝั่งตรง เดิกรว่า รามทรจะไกรับการนำรุงอย่างดีที่สุด ทุกคนจะมีงานทำ
 เพราะประเศเราเป็นประเศที่อุดมด้วยแควตามสภาพ เมื่อเราได้นักเงินที่พวกเจ้า
 รวบรวมไว้ จากการทำขายบหลังกันตั้งหลายร้อยอานมานำรุงประเศขึ้นแคว ประเศ
 จะตองฟื้นฟูขึ้นเป็นแขนมัน การปกครองที่กณะรา ทรจะพึงกระทำก็กิด จะตองจัด
 วางโครงการโดยอาศัยหลักวิชา ไปดำไปแต่โดยสมตามถก เช่น รัฐบาลที่มีกรักริ
 เฝือกกฎหมายต่างแคว หลักวิชา ๆ ที่กณะรามทรวางไว้มีอยู่ว่า

1. จะตองรักษาความ เป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางกาชเมือง
 ในทางศาล ในทาง เกรษฐกิจ ฯลฯ รองประเศไว้ใตงันอง
2. จะตองรักษาความชดอภัยในประเศใดการประทุรรายกอนันออกนอ
 ดงใหม่าก
3. จะตองนำรุงความชดอสมบุรุษของรามทรในทาง เกรษฐกิจ โดยรัฐบาล
 ไทจะหางานให้รามทรทุกกาเท่า จะวางโครงการ เกรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ชดอชด
 รามทรอกลยาก
4. จะตองไกรามทรมีสิทธิเสบอภาค
5. จะตองไกรามทรไคมีเสรีภาพ มีกาชเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่
 ชัดกถดล็ค 4 ประการถึงกล่าวขางาน
6. จะตองไคการบิดาอย่างเต็มที่แก่รามทร
 รามทรทั้งหลายจงรวมใจกันช่วยกณะรามทรไว้ ทำกาชอันจะตองอยู่ชั่ว ฟ้าดินนี้
 ให้สำเร็จ กณะรา ทรขอไคทุกกษที่มีไคร่วมมือ เข้ายักอำนาจจาก รัฐบาลกรักริ

หนึ่งอกๆมา ยงถึงอยู่ใ้ความสงบและทำบางภาคก็ อย่ำทำการใด ๆ วันเป็นการ
 รัชชวางทวณะราญร การที่รำนรกรวยกณะราญรนี้ ได้กัรรามกรวยประเทมและ
 รวยกัรรามกร มุตร ฌอาน ของตนเอง ประเทมที่ความเป็มเอกราชอย่างพรอม
 บริบูรณ์ รามกรวะไ้รับความปลองกัย ทุกคนจะไ้ไ้รับความปลองกัย ทุกคนจะมี
 งานทำไมอดกาย ทุกคนจะมีสิทธิตะบอกัน และมีเสรีภาพจากการเป็มไพร เป็มา
 เป็มาขององพวกเรา เป็กสมัย์ที่พวกเราจะทำนามเป็มสังกรร ทุกคนไ้งปรารณา
 กัย ความสุข ความเจริญของประเทค นี้ไ้เรื่บกันเป็มกัยที่ว่า "ศรีวาริย์" จะ
 พังบงั เกิดขึ้นแกกรามกรดวนเถา.

กณะราญร

24 มิถุนายน 2475

รายชื่อคณะกรรมการในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ปี พ.ศ. 2475

ฝ่ายทหารบก

- พ.อ. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
- พ.อ. พระยาทรงสุรเดช
- พ.อ. พระยาฤทธิวิถ์เกษย์
- พ.ต. พระประศาสน์พิทยายุทธ
- ร.ต. หลวงวิบูลย์สงคราม
- ร.ต. หลวงฉนวนวยสงคราม
- ร.ต. พยายามวิจิตรกตัญญู
- ร.อ. หลวงธนะสิทธิ์วิชัย
- ร.อ. หลวงทักษิณเกษมกิจ
- ร.อ. หลวงเกรียงศักดิ์พิพิตร
- ร.อ. หลวงเงว่งศักดิ์สงคราม
- ร.อ. หลวงเสรีเริงฤทธิ์
- ร.อ. หลวงราชนิกุลสงคราม
- ร.อ. หลวงฉกฤตเกษมวิชัย
- ร.อ. หลวงกรหมน้อย
- ร.อ. หลวงกาจสงคราม
- ร.อ. หลวงวานานุกุลไชย
- ร.อ. หลวงจรูญเกษม
- ร.ท. ชูสง่าแกกภูมิเวท
- ร.ท. ชูมนิ ไชยเสถียร
- ร.ท. ชูมนิ ธีรกร
- ร.ท. ชูมนิ ธีรกร
- ร.ท. ชูมนิ ธีรกร

- ร.ศ. ชุนตรีกรากร
- ร.ท. ฉัย ประทีปเสน
- ร.ท. ชุนปอดปรปักษ์
- ร.ท. ชุนวิมลสรกิจ
- ร.ท. ตาน วิชัยภัท
- ร.ท. ชุนสุจริตธการ
- ร.ท. นอม เกตุสุทิ
- ร.ท. จารุญ จิตรศักดิ์
- ร.ท. งาน เทพวิสิถิ
- ร.ท. อุทก พุทธิ เกษกริม

ฝ่ายทหารเรือ

- ร.ต. หลวงภูมิกาย
- ร.ต. หลวงสินธุ์สงครามชัย
- ร.จ. สงม จรุงพร
- ร.จ. หลวงนาวาวิจิตร
- ร.จ. รัชต์ กุศลเกษม
- ร.จ. พิเศษ ประสานสุด
- ร.จ. สงวน รุจิราภา
- ร.จ. หลวงนิเทศจักร
- ร.จ. หลวงนาวาสวัสดิ์
- ร.จ. หลวงสังวรบุตการ
- ร.ท. ทหาร ขำศรีชัย
- ร.ท. ชาติ สินธุโสภณ
- ร.ท. จิม กิริไสมุณ
- ร.ท. ประเสริฐ สุสาสนย์

ร.ถ. กุศลคาม ถาขุวรรณตฤด
ร.ถ. ทวงคี ระงัมภัย
ร.ถ. ฐัน รัณพิทิต

ฝ่ายพลเรือน

นายปรีดี พนมยงค์
หลวงวิจิตรวาทะ
หลวงโกวิทอภัยวงศ์
หลวงผาเมธี
หลวงชานาญนิติเกษตร
หลวงวรรณสารประสิทธิ์
หลวงถรรณกิติโกวิท
หลวงสุนทร เทพไธสง
หลวงเกษมกิจวงศารวิเน
ดร. ทวี วัฒนาบุตร
นายศรี บุญเลิศ
นายวิภาจ วัฒนานนท์
นายประยูร วัฒนารักษ์
นายประจวบ บุญนาค
ร.ถ. วุฒิชัย สนิทวงศ์
นายแผน สนิทวงศ์
นายจรต สนิทวงศ์
นายเจษ ตรีสัมพันธ์
นายดิเรก วัฒนารักษ์
นายวิเชียร สุวรรณพิทักษ์
นายรุทนต์ ปิณฑานนท์

นายสวัสดิ์ โสภณิทัต
นายจิตร. เสน ปัญจะ
นายบง พงมุด
นายเอก สุภไปฏก
นายสุรินทร์ ฉิมไต้
นายบรรจง กรวิรุจ
นายเจดีย์ว ปทุมรส
นายแรม มุสกาฟ้า
นายสงวน กุฎารักษ์
นายทองน ทองประ เจริญ
นายปราโมทย์ สึงสุบุตร
นายเจริญ ปัดศโร
นายทอง เปลา รุณภูมิ
นายเผือก อังสุวิทย์
นายชุม กาดมาฉิวัน
นายกฤษ เทพหั คิน ๓ เวชญา
นายทอง บุญจง
นายยศ สยามนัท
นายชิน สยามนัท
ร.ต.ท. เชน กัญชัย
ร.ต.ต. เกียง เจริญศักดิ์
นายจรัส สุวรรณชัย
นายชิน วีระไวศย

พระราชบัญญัติการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว
บทที่ ๓๓ ๒๔๗๕

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มี
พระบรมราชโองการดำรัสแก่ไอ้เถา ๆ ดังนี้ว่า
โดยที่กษัตริย์สยาม โสภณรังษีแห่งรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม
เพื่อนำเมืองจะเจริญขึ้น และ
โดยที่ไอ้ตรงสมควรรับตำแหน่งของกษัตริย์สยาม
จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยมาตรา
ต่อไปนี้

หมวด ๑
บทเฉพาะทั่วไป

มาตรา ๑ อำนาจสูงสุดของประเทศไทย เป็นของราษฎรทั้งหลาย
มาตรา ๒ ในหมู่มวลชนและคณะบุคคลที่จะกล่าวต่อไปนี้ เป็นผู้ใช้อำนาจ
ปกครองตามตัว โสภณรังษีในรัฐธรรมนูญ คือ

- ๑. กษัตริย์
- ๒. สภามุขมนตรี
- ๓. คณะกรรมการราษฎร
- ๔. ศาล

หมวด ๒
กษัตริย์

มาตรา ๓ กษัตริย์เป็นประมุขสูงสุดของประเทศไทย พระราชบัญญัติที่
กล่าวในเจตจำนงของตัวออกก็ดี การอื่น ๆ ซึ่งจะมีบทกฎหมายระบุไว้โดยเฉพาะก็ดี จะทรง
กระทำโดยนามของกษัตริย์

มาตรา 4 ผู้เป็นภริยาของประเทศไทย กิ่ง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
ปรเมนทร มหาอานันทมหิดล และด้วยเกล้าพระมหากษัตริย์ไทยเป็นไปตามกฎหมาย
การไม่สันตภิวงค์ น.ศ. 2167 และด้วยเกล้าพระมหากษัตริย์ไทยเป็นไปตาม
การไม่สันตภิวงค์ น.ศ. 2167 และด้วยเกล้าพระมหากษัตริย์ไทยเป็นไปตาม

มาตรา 5 นักการทูตที่มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรจะตามหน้าที่ไปได้ หรือไปอยู่ใน
ในระแวก ในเขตการราชการทูต เป็นผู้มีสิทธิพิเศษ

มาตรา 6 นักการทูตซึ่งส่งมาประจำที่ราชการไทยได้ เป็นคนชาติ
ของสถานทูตนั้น ทูตจะวิเวก

มาตรา 7 การกระทำใด ๆ ของนักการทูตซึ่งเป็นการราชการผู้หนึ่ง
ผู้ใดของสถานทูตไทยโดยมีอำนาจพิเศษของสถานทูตนั้นจะวิเวก มิฉะนั้น
เป็นโมฆะ

หมวด 3

สถานทูตราชการ

ส่วนที่ 1

มาตรา 8 สถานทูตราชการมีอำนาจออกพระราชบัญญัติกฎหมาย และ
พระราชบัญญัติอื่น เมื่อภริยาไปประกาศใช้แล้ว ให้เป็นอันใช้ได้

ถ้านักการทูตไปประกาศพระราชบัญญัตินั้นภายในกำหนด 7 วัน นับแต่วัน
ที่ไปรับพระราชบัญญัตินั้นจาก ทูต โดยไม่ต้องออกแถลงการณ์ใด ๆ ก็ตาม
ส่งพระราชบัญญัตินั้นแก่เจ้าพนักงาน แล้วจึงออกแถลงการณ์ใด ๆ ก็ตาม
นักการทูตไม่ได้รับรองด้วย ถ้าเห็นว่ามาจวงกฏประกาศพระราชบัญญัตินั้นไป
บังคับเป็นกฎหมายได้

มาตรา 9 สถานทูตราชการมีอำนาจออกกฎหมาย กฎ กติกา และระเบียบ
วิธีว่าด้วยพระมหากษัตริย์ของราชการทูตแล้ว บังคับใช้โดยผู้ใดก็ได้

ส่วนที่ 2

สถานทูตราชการ

มาตรา 10 ทูตไทยสถานทูตราชการอื่น เป็นไปตามกฎหมายอื่น ทั้งนี้

ข้อ 1

บัญชีรายชื่อกรรมการผู้สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
พรรคการเมืองหนึ่งมีคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง
จัดตั้งผู้แทนพรรคการเมืองจำนวน 70 นาย เป็นสมาชิกสภา

ข้อ 2

ภายในเวลา 6 เดือน ทั่วประเทศเป็นการจัดระเบียบพรรคการเมือง
โดยสภาจะออกมีบุคคล 2 ประเภท สำหรับการจัดตั้ง

ประเภทที่ 1 ผู้แทนพรรคการเมืองได้เลือกขึ้นไว้ล่วงหน้า
มีสมาชิกเกินกว่า 100,000 คน ให้จัดตั้งขึ้นไว้ก่อน
คนเห็น 100,000 ถ้าเกินกว่าครึ่งให้เพิ่มอีก 1

ประเภทที่ 2 ผู้มีสมาชิกอยู่ในบัญชีรายชื่อ
ประเภทที่ 1 ถ้าจำนวนเกินกว่าที่กำหนดไว้
ในบัญชีรายชื่อ

ข้อ 3

เมื่อจำนวนพรรคการเมืองพรรคการเมืองใด
จำนวนเกินกว่าครึ่ง และอย่างใดอย่างหนึ่ง
สภาผู้แทนราษฎรจะถือเป็นผู้ดำรง
เป็นวันไป มีอีกต่อไป

- มาตรา 11 บุคคลที่มีคุณสมบัติครบถ้วนแล้ว
- 1. คณะกรรมการ
- 2. มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์
- 3. ไม่เป็นผู้นิติบุคคล
- 4. ไม่ถูกศาลพิพากษาให้ไม่มียศในราชการ
- 5. ต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
- 6. เกษียณแล้ว

ถ้ามีกรรมการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
สภาผู้แทนราษฎรจะถือเป็นผู้ดำรง
เป็นวันไป มีอีกต่อไป

มาตรา 12 การเลือกตั้ง สมาชิกประเภทที่ 1 ที่ 2 ให้ทำดังนี้

1. ราษฎรในชุมชนเลือกตั้งผู้แทนเลือกตั้งผู้แทนตำบล
2. ผู้แทนชุมชนเลือกตั้งผู้แทนตำบล
3. ผู้แทนตำบลเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การเลือกตั้ง สมาชิกประเภทที่ 3 จะมีกฎหมายบัญญัติกำหนด โดยจะ
กำหนดวิธีการที่ให้อาสาสมัครเลือกตั้งผู้แทนใน การปกครอง

มาตรา 13 ผู้แทนประเภทที่ 1 จะอยู่ในตำแหน่งใดคราวละ 4 ปี นับ
แต่วันเข้ารับตำแหน่ง แต่เมื่อถึงสมัยที่ 3 แล้ว ผู้แทนที่อยู่ในสมัยที่ 2 จะได้อยู่ในตำแหน่ง
ต่อไปถึง 4 ปีก็แล้ว งดออกจากราชการแล้ว สมัยที่ 3 ได้เข้ารับตำแหน่ง

ราชการแห่งหนึ่งว่างลง เพราะเหตุนี้หากขาดการเลือกตั้งแล้ว ให้
สมาชิกเลือกตั้งผู้แทนในคราวต่อไปได้แก่ผู้แทนในสมัยที่ 2 จะได้อยู่ในตำแหน่งใดเพียงเท่า
การหมดเวลาผู้ออกไปในสมัยที่ 3

มาตรา 14 ราษฎรในวาระแรก เมื่อมีกฎหมายบังคับต่อไปมี 4 ข้อ
ออกเสียงลง 4 ข้อเลือกตั้งผู้แทนมา 4 ข้อ

1. มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์
2. ไม่เป็นโรคเรื้อรัง มีอันไรความสามารถ
3. ไม่ถูกศาลพิพากษาไปเสียสิทธิในการออกเสียง
4. งดเป็นมุกอยู่ที่มีอำนาจเป็นโทษตามกฎหมาย

ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้แทนและสมาชิกอื่นใดเป็นไปก่อนแล้ว มาตรา 11

มาตรา 15 การเลือกตั้งสมาชิก ๓ ให้ถือว่าการเลือกตั้งเสียงข้างมาก
ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้มีการเลือกตั้งครั้งที่ 2 ถ้าครั้งที่ 2 มีคะแนนเสียงเท่ากัน
ให้ตั้งคณะกรรมการเสียงข้างมาก แต่ในผู้คนที่รับเลือกตั้งแล้ว

มาตรา 16 ผู้แทน นอกจากถึง เพราะเหตุนี้ นอกจากกำหนดไว้แล้ว ให้
จากตำแหน่งให้ว่าขาดคุณสมบัติดังกล่าวไว้ในมาตรา 11. อย่างไรว่าเสียงข้างมาก หรือผู้
ภายใน หรือเมื่อไรก็ได้พิจารณาให้ออก ในเมื่อสภาเห็นว่าเป็นผู้ที่ควร ให้ขอแก้ไขในสภา

มาตรา 17 การร้องรองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้เรียกประชุมยัง
โรงศาล ว่าองค์ใดมีคุณสมบัติขาดคุณสมบัติ หรือจะรับฟ้องได้

ตอนที่ 3

ระเบียบการประชุม

มาตรา 18 ใคร่ขาริกแล้วกั้ไว้ เป็นประธานของสภา 1 นาย เป็นหน้าที่
กำเนิการของสภา มีรองประธาน 1 นาย เป็นผู้ทำการแทน เมื่อประธานมีเหตุ
ร้การองว่ากราวที่จะขาดขาดได้

มาตรา 19 เมื่อประธานไม่อยู่หรือใช้ความารดงาได้ ก็ให้รองประธาน
เป็นผู้รักษาการวาระเริ่มรอนยในสภา และจัดการให้ใคร่ปรกมาหรือกั้นตามระเบียบ

มาตรา 20 ถ้าปรว่ชานและรองประธานไม่อยู่ในที่ประชุมทั้ง 2 คน ก็ให้
สมาชิกที่มาประชุมเลือกตั้งกั้เองวัน เป็นประธานคนหนึ่งจัดการประชุมนี้

มาตรา 21 การประชุมปกติเป็นสภาที่องสภาผู้กานค
การประชุมพิเศษ จะมีใคร่กอดเมื่อสมาชิกที่จำวกรวงกันไม่มอกว่า 15 คน
ใคร่รองวอ หรือคณะกรรมการวกรวกรใคร่รองวอได้เริ่มการประชุม การนัดประชุมพิเศษ
ประธานหรือผู้ทำการแทนประธาน เป็นผู้สั่งเจ้า

มาตรา 22 การประชุมทุกคราวต้องป้สมาชิกมาประชุมไม่มอกว่ากั้หนึ่ง
รองจ้ชาน ขาริกตั้งมอ กั้จะ เป็นลงกั้ประชุมปรกมากรได้

มาตรา 23 การลงมติวินิจฉัยข้อขาริกภายใน 1 ชั่วโมงเอียงข้างจากเข็
มระฆาต ถ้ากั้กหนึ่งมอมีเอียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าว่าวระฆาตเอียงลงคะแนน
เท่ากับ ใคร่เอียงระฆาตใดที่ประชุมออกเอียง เอียงซ้ายอีกเอียงหนึ่ง เป็น เอียงขวา

มาตรา 24 สมาชิกไม่มอรับผิดของในลอบดำใจ ๆ ให้ใคร่จวหรือแสดง
ความเห็น เรื่องในการลงกั้เอียงลงคะแนนใดที่ประชุม ผู้กั้กผู้ใคร่จะกล่าวของรอง เราะ
เหตุนี้ใคร่ได้ไม่

มาตรา 25 ในการประชุมทุกคราว มอวาระของกั้ให้จวแก่ที่ประจำสภา
จกรวกรแรกใจ และ เเนวใคร่ขาริกกรวกรใจ ร้มรอง แรวี่ใคร่ไม่ประธานใน
ที่ประชุมคนจวกรำกั้ใจ

มาตรา 26 สถาปนาว่าหากตั้งอนุกรรมการเพื่อทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือยอมว่านพิจารณาหา ความเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งชั้นตอนแรกที่ประชุมใหญ่ เพื่อปรึกษาหารือตกลงอีกชั้นหนึ่งก็ได้อีก ปรากฏว่าอนุกรรมการนั้นเมื่อถามไต่ถามถึง ก็ไม่อนุกรรมการเดียวกันเองตั้งขึ้นเป็นคราวใหม่

อนุกรรมการมีอำนาจเรียกบุคคลใด ๆ มารับแจ้งข้อเท็จจริงได้ อนุกรรมการจะตั้งผู้เชิญมาโดยวิธีใดก็ได้ การแถลงความเห็นตามมาตรา 24

ในการประชุมอนุกรรมการนั้นต้องไม่อนุกรรมการมาประชุมใหม่เกินกว่า 3 นาย จึงจะมีผลประชุมปรึกษาหารือได้ เว้นแต่อนุกรรมการนั้นจะมีจำนวนถึงชั้นเพียง 3 คน เมื่อมาประชุมแล้ว 2 คน ก็ให้ถือว่าเป็นองค์ประชุมได้

มาตรา 27 สถาปนาว่าหากตั้งระเบียบการปรึกษาหารือคำเป็นกรณีไปเป็นไปความบรรเทาทุกข์ (ในชั้นแรกนี้ในอนุสัญญาฉบับนี้เรียกว่าการระงับการฟ้องคดีไม่รบกวนรัฐารรมนุษย์ไปทางตอน)

หมวดที่ 4

คณะกรรมการรวม

ส่วนที่ 1

อำนาจและหน้าที่

มาตรา 28 คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่คำเป็นกรณีไป เป็นไปตามวัตถุประสงค์ประสงค์ของสภา

มาตรา 29 ถ้ามีการอุทธรณ์เกิดขึ้น ซึ่งคณะกรรมการจะเริ่มประชุมสภาอนุกรรมการได้ตั้งแต่วันใด และคณะกรรมการรวมเห็นสมควรจะตั้งคณะกรรมการเพื่อไปสอบสวนการอุทธรณ์นั้น ๆ ก็ทำได้ และจะตั้งกรรมการตามสมัยวันใดก็ได้

มาตรา 30 คณะกรรมการรวม มีอำนาจใดข้อใด แต่ให้มีความเห็นชอบ ระบับหรือการอุทธรณ์

มาตรา 31 ในเวลาพักการประชุมต่าง ๆ เป็นผู้มีสิทธิขอคณะกรรมการรวมในกิจการทั้งปวง

จึงให้ตั้งเป็นสภาฝ่ายคุ้มครองซึ่งประกอบด้วยสภาของคณะกรรมการรวมหรือกระทำได้โดยระบับหรือการอุทธรณ์ได้ ให้ตั้งกรรมการนั้นเป็นอิสระ

ส่วนที่ 3

ระเบียบการประชุม

มาตรา 38 ระเบียบการระงับข้อพิพาทของคณะกรรมการรามาทร โฉนุโสมตา
ที่มีอยู่เดิม หมวด 3.

หมวดที่ 5

ศาล

มาตรา 39 การระงับข้อพิพาทได้เมื่อไม่ตามกฎเกณฑ์ข้ออยู่เวลาที่

ประกาศมา ๓ วันที่ 27 มิถุนายน พุทธศักราช 2475
และได้ใจมั่งคั่งโดยทันทีเป็นต้นไป.

(กรมบรรณาธิการไทย) ประจำชุก ป.ร.

ภาคผนวก ข.

แถลงการณ์ของฝ่ายกฎหมาย

แถลงการณ์ของรัฐบาล

คำพิพากษาศาลพิเศษ

รายชื่อผู้ที่ถูกลงโทษ

แผนก ๑.

คำประกาศของหัวหน้าฝ่ายกฎหมาย วันที่ ๑

— — —

ว่าเกมการระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไถ่พระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามแล้ว พวกเราทั้งหลายต่างก็เต็มใจยกย่องและหวังที่จะไถ่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องและถวายความเคารพตามทางที่ควรจะเป็นไป แต่เหตุการณ์กลับตรงกันข้าม เพราะหลวงประดิษฐมนูธรรมและพรรคพวก ไถ่เอารัฐธรรมนูญเป็นเครื่องกำบัง พยายามที่จะเปลี่ยนแปลงนโยบายจากที่มุ่งทางเศรษฐกิจไปในทางสังคมนิยมวิบัติ โลกวิบัติการฉ้อเป็นอุบายในทางอุบายที่จะบังคับกับเราในสหภาพแห่งชาติเพื่อที่จะไปทางความปรารถนาของตน จึงต้องตรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร และให้หลวงประดิษฐมนูธรรมออกไปเป็นนอกพระราชอาณาจักร แล้วให้ตราพระราชบัญญัติปราบปรามคอมมิวนิสต์ขึ้นไว้ ทั้งนี้ได้ทราบกันอยู่ทั่วไปแล้ว

ก่อนนี้เราพรรคพวกหลวงหลวงประดิษฐมนูธรรมก็ใช้รู้ความเข้าตำราวิธีถ่วงน้ำหนัก และเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสมาชิกจำนวนมากเป็นพรรคพวกของตน ปิดกรงโดยจอมอานันท์อำนาจกำลังทหาร เป็นเครื่องบอกถึงความยุติธรรมและความดี จักการไถ่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประยุตยานุภาดาได้เริ่มปลดปล่อยประติษฐมนูธรรม กลับเข้ามาเป็นรัฐมนตรี และทำการฝ่าฝืนเร็ว รบมอยู่ โดยปล่อยให้พรรคพวกทำการเผยแพร่ความนิยมในระบอบเผด็จการแล้ว เห็นไหม ถึงเกิดพวกเกิดใบคังบดะท่าหลายอย่างความเลื่องลือในระบอบหลวงเถื่อนพระเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้แสดงว่ารัฐบาลของพวกนี้ที่ความปรารถนาจะแสวงหาความเจริญด้วยการปกครองไว้ไปแต่ตลอดไป แลคิดจะกำจัดระบอบสุขเถื่อนพระเจ้าอยู่หัว เพื่อเปิดทางสำหรับกำเนิดการหันเข้าหาสังคมนิยมวิบัติในภายหลัง

นี่ก็เห็นว่าการฝ่าฝืนการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่กระทำโดยรัฐบาลเห็นแก่ผลประโยชน์เฉพาะหน้าเพียงอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติและประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ โลกวิบัติของพวกที่เขี่ยเหยียดหมายแผนดินเหล่านี้ยังมีหลวงประดิษฐมนูธรรม พรรคพวกของคหบดีชนา หลวงวิบูลย์ธรรม หลวงฤทธิธรรม เป็นตัวการ จึงควรไว้วางใจกันที่จะปราบปรามบุคคลดังกล่าวมานี้แล้ว และตราหลวง

ช่วยเหลื้อมองกันมุกตลกเดาเห็นเสีย ถ้าผู้ใดไม่อดทนเกินวอ้งก็ขอไว้รักษาความสงบ
อย่าไปถกถกมาถกถกถกถกเป็นอันขาด

อนึ่ง ขอประกาศให้ทราบไว้ด้วยว่า บรรดาผู้ที่ทำการกริ่งมีที่ใดมีความ -
บรรดาคนใดคนหนึ่งหรือจำนวนหนึ่งอย่างใด ทั้งใจกระทำเพื่อความบางเบาของชาติ
บ้านเมืองและของประจักษ์การกระทำนั้น เพราะฉะนั้นเพื่อให้เกิดการกระทำเร็วเท่า ผู้ที่
ปีละอยู่ในประจักษ์การก็จะไม่มุ่งหมายเอาตำแหน่งราชการ เป็นเครื่องคอยเบียดเบียนอย่างใด
เลย.

(ลงชื่อ) ขจร เกษ

ประกาศ ฉบับที่ 2

(เจ้าแก้ว)

กอดเมือง

วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2476

เรียน ศ.อ. พระยาฯ และคณะฯ นายกรัฐมนตรี

ด้วยบรรดาองค์ทหารบกซึ่งตั้งอยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ รวมทั้งกองทหารบก
ทหารเรือและทหารในพระนครและตำรวจภาคต่าง ๆ ได้ทราบพฤติการณ์ของข้ามาตลอดนี้
อย่างแน่ชัดว่า เจ้าแก้ว อดอมโพ โคนพาศสึณการนายาญและบุตรของพระยาสุภาพของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นจอบดีของเหล่าทหารและพลในแต่ทั้งสี่พิมพ์ต่าง ๆ
หลายครั้งมีสิ่งของวางถวายบรรดาพระราชนิกิตอยู่ตามหัวเมือง โดยที่เจ้าแก้วได้เก็บหรือ
จัดการตามปรารถนาโดยให้ตั้งในวงที่แต่ประการใด จึงเท่ากันบ้าง รับรวมค่าถวาย
รัฐบรรณคดี มาตรา 3. จึงยกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นที่เคารพศรัทธา ผู้ใดจะ
ละเมิดบ้าง อันเป็นเหตุแห่งความเสียหายในเขตทหารและพระนครและในวงราชการและ
และราชการของรัฐบาลและกรมการอื่น ๆ ประกอบด้วยด้วยได้จัดระเบียบการประจักษ์
และรวมกันที่เมืองประเทศสยามโดยมิได้ชักสอกให้ชาวระชากรคนใด กัดได้แต่เพียงการดี
ให้ทราบครุธรรมใจโดยขึ้นเกิดขึ้น จึงกระทำให้ประจักษ์การของใจไว้วางใจในคณะ
รัฐมนตรีของท่าน ในคราวก่อนนี้ ครั้นแจ้งไปว่าดาบโดยมาแต่ทางประเทศสยาม
ด้วยความใจเกินเกินกว่านี้ กอปรกับ แต่ที่ระบิรามาสมมติกันจึงได้ประกาศไว้ กลับ
มีราษฎรและหัวเมืองอื่นเป็นต้น ที่โลกไม่ขึ้นขึ้นเป็นลาภไป ซึ่งระบิรามาสมมติ

ประกาศและแถลงการณ์ของรัฐบาล

ที่ทำการกษัตริย์มนตรี

วันที่ 13 ตุลาคม พุทธศักราช 2476

ขอ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปวีณาฯ

ด้วย เกิดการระดมยิงปืนที่บริเวณวัดท่าทราย กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พุทธศักราช 2476 ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายและผิดศีลธรรมอันดีของประชาชน และเป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง อันเป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และเป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง อันเป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และเป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง อันเป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

(ลงชื่อ) พล.จ. พระยาพิชัยพงษ์ เสนา
นายกรัฐมนตรี

บทความที่ ๑ ฉบับที่ ๑

เนื่องจากได้มีการกล่าวไว้ว่า เจ้าใจและตัวเดียวกับประกายต่าง ๆ และมี
บุญนางอาจมาหาจะโอบล้อมรัฐบาลด้วยใจกำลังบังคับ ทั้งกับบุญงศตกรในบาง
จังหวัดในท้องที่อันทางใต้ก็ และบางหนวยก็ต่าง ๆ บางแห่งกรุงเทพ ฯ อันเป็นเหตุ
ให้รัฐบาล รัฐบาลจึงเห็นว่าเป็นที่ระแวงปรามปรามจลาจล และยังความสงบเรียบร้อย
ในท้องถิ่นด้วย

อนึ่ง รัฐบาลเห็นว่าการแปลงไปประจวบแห่งการการฝ่ายทหาร ผลรื้อนและ
ราษฎรทราบว่า การที่ผู้หนึ่งผู้ใดจะขายบกลอความใจสงฆ์โดยกษานองโดยการ -
กระทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจในรัฐบาล โห้ยังเกิดความระแวงระลอบ เรือมุ่งถึง
กับหาไม่เกิดประวัติปร การจึงกันและกันเร้นดีเป็นความระแวงระลอบ เห็นการกระทำ
เมื่อเห็นแก่ประโยชน์ โดยไปกำลังบังคับอันจะมีค่าก็ เป็นการทำลายประเทศ
และชาติโดยตรง

รัฐบาลมีความหมายบางอย่างที่จะไป การเป็นไปโดยเร็ว ร้อย และมีคำ
ความปรารถนา เคยที่จะตั้งอำนาจปกครอง มาเป็นใจไปแต่ฝ่ายเดียว การเลือก
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น ก็ได้รับแรงกระทำกัน เมื่อได้เสร็จสิ้นกำหนดที่จะเปิดสภาใหม่
ในวันที่ 30 ธันวาคม มีนี้ ทั้งเป็นวัตรกรรมของราษฎร และรัฐบาลได้พยายาม
ให้การเลือกตั้งผู้แทนนั้น เป็นไปด้วยความเที่ยงธรรมทุกประการ เบื่อภาใหม่เกิดขึ้น
แล้ว คณะรัฐบาลนั้นก็จะได้คาดคิดถึงทุก และจะได้มีการตั้งคณะรัฐบาลใหม่ ฉะนั้น
บุคคลในคณะรัฐบาลนี้ก็จะระทากการไปเป็นแต่ใจวางอยู่แต่ราษฎร ก็ไม่สามารถที่จะเป็น
รัฐบาลต่อไปได้ การเมื่อบรรลุผลสำเร็จโดยวิธีต่าง ๆ ราษฎรในเวลานี้รัฐบาล
นี้จึงต้องรับอำนาจบริหาร การข่มขืนอยู่ จึงหาเป็นเหตุระลอบ ความสงบเรียบร้อย
ทั้งภายในและภายนอก รัฐบาลนี้ได้เข้านางวิธีการทุกประการ ไปสู่การการ เมืองก็
ยิ่งขึ้น และถ้าประชาชนจะพิจารณาความใจที่เป็นบุญกรรมจริงแล้ว ก็จะได้เห็นระแวงระลอบว่า
รัฐบาลนี้ได้จัดการได้ก็ขึ้นทุกทางและรัฐบาลก็กำลัง ขยายมาตากต่อไป

ส่วนบุคคลในรัฐบาลเวลานี้ก็มีได้ประกอบด้วยพรรคพวกของบุคคลที่เปลี่ยนแปลงการปกครองแต่ฝ่ายเดียว ฝ่ายหนึ่งรัฐบาลถือว่าการกระทำที่ชั่ว ๆ ก็ตกอยู่ในมือของรัฐบาลแต่ได้ไปเป็นเหตุการณ์โดยมาก ฉะนั้นถ้าใครกล่าวหาว่ารัฐบาลนี้ถือพวกถึงเหตุ ก็เป็นว่ากล่าวหาที่หาความจริงมิได้

รัฐบาลนี้ขอใ้คำมั่นแก่ประชาชนว่า จะปฏิบัติทุกอย่างให้เป็นไปตามวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญที่ไปประกาศเป็นของชาติแล้ว และจะถือประโยชน์ของชาติและของราษฎรเป็นสำคัญยิ่งกว่าประโยชน์ทั้งหลาย และจะระงับการทั้งหลาย ยุติเร็ว และประชาชนทุกฝ่ายมีความไว้วางใจ และขอให้มีศรัทธาอันดีต่อบุคคลที่รักษาความสงบในบ้านเมือง และปฏิบัติราชการอย่างกำหนดตามโดยเคร่งครัด เพราะเป็นวาระสำคัญที่คนเมืองผู้รักชาติรักพระ เสด็จและรักรัฐธรรมนูญ จะมาร่วมกำลังร่วมใจกันปรารถนาการตุลาการโดยประเพณีชาติ และต่อรัฐธรรมนูญในครั้งนี้ เพราะปรารถนาการตุลาการของอาจในครั้งนี้ไม่ได้แล้ว ฉะนั้นเราก็จะต้องคงไว้ เจริญต่อไปด้วย

(ลงมือ) พ.อ. พระยาพิทักษ์อมฤตโยธิน

นายถวิลฤทธิ

แถลงการณ์ ฉบับที่ 2

เนื่องจากคำแถลงการณ์ฉบับแรกของรัฐบาลที่ได้โฆษณาแก่มหาชนแล้วนั้น บัดนี้ รัฐบาลขอแถลงให้ประชาชนทราบต่อไปว่า มีผู้ที่ตั้งใจจะทำลายรัฐธรรมนูญ และความสงบในบ้านเมือง และหวังอำนาจส่วนตน ได้ลอบกีดขวางแผนโครงการที่จะนำทหารหัวเมือง เข้ามาที่กรุงเทพมหานคร พวกนี้ได้ ยุบงทหารนกรราชสีมาไว้บางส่วน และได้พยายามยุบงทหารในจังหวัดอื่น ๆ รวมทั้งทหารในกรุงเทพฯ ให้เข้าสมทบกับพวกตน การกระทำครั้งนี้จะโค่นล้มสายตาของรัฐบาลไปก็หาไม่ รัฐบาลได้ออกคำสั่งจับบรรดาผู้ที่ เป็นกบฏในกรณีนี้ แต่มีบางกบฏได้หลบหนีขึ้นไปอยู่บนกรราชสีมา เมื่อเห็นภัยมาถึงตัวก็ยอมเสี้ยมกับนำทหารมาทางรถไฟโดยเร่งจะเข้าถึงพระนคร แต่เมื่อพวกนี้เคลื่อนทหารแล้ว ทหารในจังหวัดอื่น ๆ มิได้เข้าช่วย ส่วนทหารในกรุงเทพฯ นั้น แทนที่จะเข้าช่วยเวกนั้นหรือทำการควมวายนั้น หรือเสียขวัญอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ผู้ก่อการจลาจลคาดหมายไว้นั้น กลับมีกวางคัมภีร์สงวนที่จะร่วมมือกันต่อสู้ปราบการจลาจล ส่วนทหารของพวกกบฏการจลาจลนั้น เมื่อรู้ว่าไม่มีผู้ใดเข้าช่วยแล้ว ก็หยุดยั้งอยู่ที่บ้านพัก

ทหารที่มาจากนกรราชสีมามีจำนวนนับควมวายนั้น ส่วนทางจังหวัดอื่น ๆ นั้น ทหารกึ่งประจำที่เรียบร้อย ในกรุงเทพฯ มีกำลังทหารที่เตรียมพร้อมสำหรับปราบการจลาจลนี้หลายพันคน ประกอบกวางเครื่องอาวุธที่กว่าทหารของผูก่อการจลาจลที่ยกมานั้นเป็นอันมาก เป็นอันว่าทหารฝ่ายรัฐบาลพร้อมเพรียงกันเต็มที่ทั้งทหารบก ทหารเรือ ฉะนั้นรัฐบาลจึงมีความมั่นใจว่าสามารถจะปราบจลาจลนี้ได้โดยพลัน และจะได้รักษารัฐธรรมนูญและความสงบสุขของประชาชนไว้เป็นแน่แนมั้น ขอให้อาณาประชาราษฎรอย่างใดมีความหวาดหวั่น จึงรักษาความสงบและประภคณกิจการต่าง ๆ ตามปกติ

เชบเคย.

(ลงชื่อ) พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

แถลงการณ์ ฉบับที่ 4

เนื่องจากที่รัฐบาลได้แจ้งเหตุการณ์จากจลาจลในคำแถลงการณ์ 3 ฉบับแล้วนั้น
 บัดนี้ รัฐบาลขอแจ้งให้ประชาชนทราบว่า มีกองทหารจลาจลกองหนึ่งได้เคลื่อนลงมา
 จนถึง เกือบที่ กั๊กถ่านียง เช่น กองทหารกองนี้เมื่อเวลาบ่ายสี่โมงได้ยกเข้ามาคั่งอยู่ในแนว
 ที่ตั้ง กองทหารทางกรุงเทพฯ สามารถจะไล่ปืนใหญ่ยิงให้กระจัดกระจายได้ แต่กอง
 ทหารทางกรุงเทพฯ มีกำลังมือใช้กำลังอาวุธหนัก เพราะปืนปรารกนาจะทำร้ายคนไทย
 ด้วยกับเอง จึงได้พยายามเจรจาไกล่เกลี่ยให้เป็นระเบียบเรียบร้อย แต่กองทหารก่อการ
 จลาจลนั้นไต่เยอมนัดขึ้นปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาล จึงเป็นการจำเป็นที่รัฐบาลจะต้อง
 ทาการระดมยิงเพื่อขจัดภัยเป็นศัตรูต่อชาติบ้านเมือง ทั้งนี้รัฐบาลจะต้องทำโดยเด็ดขาด
 ถ้าหากว่ารัฐบาลก็จะไม่สามารถปราบการจลาจลได้ จึงขอให้ประชาชนอย่าได้สิ้นศรัทธา
 ในการกระทำของรัฐบาล ซึ่งต้องรักษารัฐธรรมนูญและวางระเบียบเรียบร้อยของประเทศ.

(ลงชื่อ) พล.อ. พระยาพิลพลยุทเสนา

นายกรัฐมนตรี

แถลงการณ์ ฉบับที่ 5

เนื่องจากการที่รัฐบาลจะต้องใช้วิธีปราบปรามจลาจลดังกล่าวมาแล้วในคำ
แถลงการณ์ ฉบับที่ 4 นั้น ก็จำเป็นต้องจัดการรักษาความสงบภายในอย่างเร่งรัด รัฐบาล
จึงเห็นสมควรประกาศใช้กฎอัยการศึกในจังหวัดใหญ่ ๆ ทหารบกกรุงเทพฯ เมื่อได้ใช้กฎ
อัยการศึกแล้วเช่นนี้ อำนาจการปกครองย่อมตกอยู่แก่ทหาร ฉะนั้น ให้ราษฎรเงี่ยฟัง
คำสั่งของทหาร และปฏิบัติให้ชอบด้วยกฎอัยการศึกทุกประการ.

(ลงชื่อ) พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

บันทึกถ้อยคำรัฐมนตรีผู้ดูแล ๗ ถวาย

เรื่อง หลักความมุ่งหมายของพระบรมราชโองการพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอ

1. การรักษารัฐธรรมนูญใหม่คง ดังที่รัฐบาลนี้ทำอยู่เดี๋ยวนี้ก็ถือ การรักษากฎบัตรแห่งชาติไว้เป็นประมุขของชาติเสมอไปนั่นเอง รัฐบาลนี้ไม่เคยมีความประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินให้เป็นอย่างอื่น
2. รัฐบาลนี้ดำเนินการตามรัฐธรรมนูญทุกประการ ไม่ยอมการลอบลอบหรือตั้งรัฐบาลกบฏวิการจับอาวุธ เหมือนดังที่พระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอทำอยู่ในขณะนี้ ก่อการเมืองนั้นควรให้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เวลานี้เป็นเวลาที่กำลังเลือกตั้งผู้แทนราษฎรอยู่แล้ว พอได้เปิดสภาผู้แทนทั้งสองประเภท ก่อการ เมืองจะเกิดขึ้นเอง ในขณะนี้ซึ่งแม้จะรัฐบาลก็ไม่ใช้ระบอบขึ้นจากก่อกอง เมืองก่อกองใดก่อกองหนึ่งทั้งชุก ถ้ามีก่อกอง เมืองโดยทำให้มีขึ้นก่อนเวลาอันควร ไม่ใช่ให้เกิดโดยธรรมชาติจะเป็นภัยแก่ความมั่นคงของรับธรรมนูญ
3. การให้ข้าราชการประจำการแยกจากนักการเมืองนั้น เป็นสิ่งซึ่งปรารถนา รัฐบาลโลก ๆ ก็ปรารถนาทั้งนั้น แต่ปัญหาอยู่ที่ว่า เมืองไทยทำกันนั้นได้หรือยัง มีคนพวที่จะแบ่งขาคจากกันไปแล้วหรือ อนึ่ง เมื่อการ เมืองของเราผลิตเต็มที่แล้ว จึงจะถึงเวลาที่ทหารจะไปเกี่ยวกับการ เมือง คอยแต่รักษาป้องกันมิให้รัฐบาลชุกหนึ่ชุกใด ทำลายล้างหรือทำผิดรัฐธรรมนูญได้ แต่การปกครองแผ่นดินที่เปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ และยิ่งที่เปลี่ยนจากรูปหนึ่ง เป็นอีกรูปหนึ่งในลักษณะอย่าง เป็องไทย ซึ่งรัฐธรรมนูญเพิ่งได้ กำนัน ถ้าฝ่ายทหารจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ การ เมืองเสียเลยเช่นนี้ การรักษารัฐธรรมนูญใหม่คงก็จะขาดกำลังไปส่วนหนึ่ง ซึ่งเหตุการณ์ที่พระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอทำขึ้นครั้งนี้ แสดงให้เห็นแล้วว่ายังจำเป็นต้องอาศัยทหารอยู่

4. รัฐบาลนี้ในการบรรจุบุคคลเข้าตำแหน่งราชการก็คัดเลือกตำแหน่งใครก็คัดเลือกดูความสามารถเป็นเกณฑ์เสมอตัว บุคคลที่กรองตำแหน่งประจำของรัฐบาลเป็นเครื่องพิสูจน์ในชั้นอยู่แล้ว

5. การเลือกผู้แทนประเภทที่สองนั้น ย่อมต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีพระราชบัญญัติดำเนินการไว้แล้วว่า ประเภทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นผู้ทรงตั้งโดยพระราชกฤษฎีกา รัฐบาลนี้ไม่มีความประสงค์ที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติฉบับนี้

6. ในการจัดหน่วยผสมกองทัพบก อันเป็นเรื่องของทหารไม่เกี่ยวแก่รัฐธรรมนูญ กำลังจำต้องต่างกันตามความสำคัญของท้องถิ่น เช่น กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นพระมหานคร เป็นที่ว่าการกลางของรัฐบาล เป็นพระราชสำนักที่ประทับขององค์พระมหากษัตริย์ เป็นศูนย์กลางแห่งตลาดเงินของประเทศสยาม ย่อมต้องการกำลังมากกว่าท้องถิ่นอื่น

อนึ่ง ถ้าจะกระจายกำลังให้เป็นส่วนเท่า ๆ กันหมด ความมั่นคงของรัฐบาลกลางก็คงจะไม่บริบูรณ์ เช่น ถ้ากำลังกรุงเทพฯ มีเท่ากับกำลังทหารนครราชสีมาหรืออยุธยา ป่านนี้พระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้ากรมพระกำแพงเมืองคำสำเร็จแล้ว

เมื่อหลักความมุ่งหมายของพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้ากรมพระกำแพงเมืองคำสำเร็จแล้ว และในลักษณะที่จะบังคับรัฐบาลให้ใช้กำลังปราบปราม ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลไม่ยากให้เสียเลือดเนื้อของคนไทยด้วยตนเอง รัฐบาลก็ย่อมไม่มีทางกั้น นอกจากทางที่ดำเนินอยู่เดี๋ยวนี้ ซึ่งพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้ากรมพระกำแพงเมืองคำสำเร็จแล้ว อันที่แท้หลักความมุ่งหมายของพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้ากรมพระกำแพงเมืองคำสำเร็จแล้ว ก็คือ ต้องการประวิงเวลา เพื่อจะได้เที่ยวเกลี้ยกล่อมผู้กบฏเพิ่มเติมกำลังที่จะทำการ ฉากการที่ใคร่ทำมาเป็นคืบ ๆ เร็วแต่ให้ทหารกองหน้าทำที่จะยอมแล้วกับไม่ยอม ให้พระยาศรีสิทธิสงครามมีจิตศรัทธามายังกับที่รัฐบาลลาออก แล้วพระองค์เองตั้งเด็กแปรรูปเป็นความมุ่งหมายเขาเหล่านี้เป็นเครื่องพิสูจน์ว่าเป็นกบฏ

ส่วนปัญหาเรื่องพระราชบัญญัติวิธีโทษกรรมนั้น เมื่อรัฐบาลตกลงกับหลักความ
มุ่งหมายที่อยู่ในกรมการคดีไม่ได้อีกก็ไม่เป็นปัญหาซึ่งจะต้องพิจารณา

ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา นายกรัฐมนตรีก็ได้ตอบไปให้พระองค์เจ้า-
บวร เลขไคตรงทราบแล้ว

จึงประกาศให้มหาชนทราบทั่วกัน.

วังปารุสกวัน

วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2476

คำพิพากษาศาลพิเศษ มุท衡์กราช 2476

คดีคำที่ 1/พ.ศ. 2476

คดีแดงที่ /พ.ศ. 2476

ศาลพิเศษ

วันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2476

อัยการพิเศษ โจทก์

ความอาษา ระหว่าง นายทองคำ ไทใจโย จำเลยที่ 1 นายเจิม อาวช
จำเลยที่ 2 นายชวน ชวนะลิขิตกร จำเลยที่ 3
เรื่อง กบฏ

คณะกรรมการซึ่งมีนามข้างท้ายนี้ ได้พิจารณาคดีเรื่องนี้เสร็จแล้ว จึงประชุม
พร้อมกันพิพากษาดังต่อไปนี้

โจทก์ฟ้องและยื่นคำร้องเพิ่มเติมฟ้องว่า ตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.
2475 ซึ่งเป็นเวลาที่ประเทศสยามได้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญา-
สิทธิราชย์ โดยมีพระมหากษัตริย์เหนือกฎหมาย มาเป็นปรปติญาสิทธิราช โดยมี
พระมหากษัตริย์อยู่ใตฎกฎหมาย ตามรัฐธรรมนูญเบื้องต้นมา จำเลยที่ 1 เมื่อครั้งบียศ
บรรดาศักดิ์เป็นนายพันเอกพระยาตททริงครัดเจต จำเลยที่ 2 ครั้งเป็นนายพลตรี
พระยาจินดาจักรรัตน์ จำเลยที่ 3 ครั้งเป็นนายพลตรีพระยาทรงอักษร ซึ่งเป็นนายทหาร
นอกประจำการ สังกัดกระทรวงกลาโหม ได้สมคบกับพวกที่จับตัวได้แล้ว แต่โจทก์ยังมีได้
ฟ้องร้องต่อศาล และพวกที่ยังหลบหนีไปยังจับตัวไม่ได้ ของสมุญคนและสรรพศาสตราวุธ
โดยเจตนาเพื่อจะทำลายล้มรัฐบาล เพื่อเปลี่ยนการปกครองของประเทศสยามตาม
ระบอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวแล้ว ให้เป็นอย่างอื่น ด้วยเจตนาของจำเลยดังกล่าวแล้ว จำเลย
กับพวกได้เกลี้ยกล่อมทหารประจำการ ทหารกองหนุน และพลเรือนในพระราชอาณาจักร
มีกรุงเทพฯ ๗ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดสระบุรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัด
นครสวรรค์ และจังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น เพื่อทำลายล้มรัฐบาล ครั้นระหว่าง

วันที่ 11 ถึงวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2476 จำเลยกับพวกได้ควบคุมทหารประจำการ ทหารกองหนุน และพลเรือนพร้อมด้วยสรรพศาสตราวุธ เคลื่อนขบวนจากท้องถิ่นต่าง ๆ มาประชิดพระนคร รัฐบาลจึงจำเป็นต้องใช้กำลังทหารปราบปราม แต่จำเลยกับพวกกลับทะเลาะงองอาจใช้กำลังอาวุธเข้าตายนานต่อสู้กับกองทหารของฝ่ายรัฐบาล เป็นเหตุให้ต้องเสียชีวิตมนุษย์ ตลอดจนทำให้ทรัพย์สินของรัฐบาลและของประชาชนเสียหายมากมาย ต่อมาวันที่ 19 และวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2476 เจ้าพนักงานจับตัวจำเลยได้ ขอให้ลงโทษจำเลยตามกฎหมายลักษณะอาชญา มาตรา 101 - 63 และพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายอาชญาทหาร พ.ศ. 2467 มาตรา 52 จำเลยทั้ง 3 คน ให้การต่อกันเป็นใจความว่า มีความพอใจการปกครองของประเทศสยามที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ภัยคุกคามของสัมพันธมิตร สรรพศาสตราวุธ หรือกระทำการ เคลี้ยกจบหนหาและพลเรือน เพื่อจะทำลายล้มล้างรัฐบาล หรือเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศสยามให้เป็นไปอย่างอื่นแต่ใจทักกลัวหาไม่ กับทั้งมีใคกระทำหรือยุยงส่งเสริมใคกระทำการต่อสู้ตายนานหนหาของรัฐบาลเลย การเสียชีวิตหรือเสียทรัพย์สินของรัฐบาลหรือของประชาชนไปนั้น หาได้เกิดจากการกระทำของจำเลยไม่ ตามที่จำเลยลงมาตอนเมืองครั้งนี้ ก็โดยพระองค์เจ้าบวรเดชชักชวนลงมาเพื่อจะขอร้องให้รัฐบาลกระทำการตามหลัก 6 ประการเท่านั้น และจะไม่มีการรบกับทหารของรัฐบาลเลย ภายหลังจากจำเลยทราบว่าได้มีการต่อสู้กับทหารของรัฐบาลขึ้น ซึ่งเกิดจากความมุ่งหมายเดิม จำเลยจึงหนีเอาตัวออกจากพระองค์เจ้าบวรเดช เพื่อเข้าหารัฐบาล

คดีนี้ทางพิจารณาในชั้นต้น คงปรากฏข้อเท็จจริงว่า เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2476 พระองค์เจ้าบวรเดชได้ควบคุมทหารพร้อมด้วย เรืองศาสตราวุธยุทโธปกรณ์เป็นอันมากจากจังหวัดนครราชสีมา โดยรถไฟของรัฐบาลเป็นพาหนะ ครั้นมาถึงสถานีปากช่องพบขบวนรถไฟ นายพันตำรวจโทพระกล่าวกางสมร ซึ่งรับคำสั่งจากรัฐบาลให้คุมตำรวจไปราชการที่จังหวัดนครราชสีมา ทหารฝ่ายพระองค์เจ้าบวรเดชใช้อาวุธปืนกลยิงพวกตำรวจของรัฐบาล ถูกนายตำรวจตาย 2 คน และบาดเจ็บ 2 คน แล้วจับพระกล่าวกางสมรกับพวกตำรวจเหล่านั้นไว้ ครั้นแล้วก็เคลื่อนขบวนต่อมาจนถึงถนนเมือง

ส่วนทหารทางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นพรรคพวกของพระองค์เจ้าวรเดช ได้เข้ามายึดบางเขนประชิดพระนครในวันเดียวกัน รุ่งขึ้นรัฐบาลได้ใช้ให้นายพันตรีหลวงเสรีเริงฤทธิ์ นำหนังสือไปให้ผู้บังคับกองพันทหารช่างที่ 1 - 2 ซึ่งบังคับทหารช่างอยู่ที่บางเขน อันเป็นแนวหน้า ใจความในหนังสือนั้นมีความว่า นำทหารมาเพื่ออะไร ถ้าเข้าใจผิดก็ขอให้ปลกดอาวุธและนำทหารเข้ามาในพระนครเสีย มิฉะนั้นจะถือว่าเป็นกบฏ แต่นายพันตรีหลวงเสรีเริงฤทธิ์ กลับถูกจับส่งไปคุมขังไว้ ในที่สุดทหารฝ่ายพระองค์เจ้าวรเดชกับทหารฝ่ายรัฐบาลเกิดยิงต่อสู้กัน เป็นเหตุให้ทหารทั้งสองฝ่ายล้มตาย บาดเจ็บ และทรัพย์สินของรัฐบาลและพลเมืองเสียหายมากมาย ปรากฏว่านายและพลทหารฝ่ายรัฐบาลต้องเสียชีวิตในการนี้ 15 นาย และบาดเจ็บอีก

ต่อไปนี้จะได้พิจารณาถึงว่า จำเลยที่ 3 ได้เกี่ยวข้องกับกรกระทำของพระองค์เจ้าวรเดชอย่างไรหรือไม่ ความข้อนี้ปรากฏตามสำนวนว่า เมื่อวันที่ 27 กันยายน ปีนี้ พระองค์เจ้าวรเดช พร้อมด้วยครอบครัวและจำเลยที่ 1 ได้ลงเรือจากกรุงเทพฯ ขึ้นไปตามลำน้ำเจ้าพระยา เพื่อจะไปจังหวัดสระบุรี ครั้นถึงวัดแคราย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้พักอยู่ในเรือ 1 คืน ระหว่างที่พักอยู่นั้น มีนายปาน สุนทรจันทร์ (นายพันโท พระวิเศษโยธามิบาล) นายเวกสุโขทัย (นายพันตรีหลวงโหมจิงชัย) และนายคี จารุปานฑู (นายพันตรีหลวงสมบาล) ซึ่งเป็นพี่ชายของจำเลยที่ 1 ไปเฝ้าพระองค์เจ้าวรเดช รุ่งขึ้นพระองค์เจ้าวรเดชพร้อมด้วยจำเลยที่ 1 ก็ออกเรือไปพักอยู่ที่ตำบลท่าหลวง แล้วขึ้นรถไฟไปสระบุรี และจังหวัดนครราชสีมา พักอยู่ที่บ้านนายอึ้ง โภชิกนิษฐ์ (นายพันเอกพระยาไชยเขนทรฤทธิรงค์) ในระหว่างที่จำเลยที่ 1 ไปกับพระองค์เจ้าวรเดชนั้น พระองค์เจ้าวรเดชเคยรับสั่งแก่จำเลยที่ 1 ในระหว่างทางว่ารัฐบาลของเราน่ากลัวจะเป็นคอมมิวนิสต์ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถูกหมิ่นประมาทมาก ครั้นวันที่ 4 ตุลาคม ปีนี้ จำเลยที่ 1 ออกจากจังหวัดนครราชสีมา ลงมากรุงเทพฯ ๓ ตอนวันที่ 10 เดือนเดียวกัน จำเลยที่ 1 ได้ขึ้นไปพักอยู่ที่บ้านนายคี จารุปานฑูว่าจะไปเยี่ยมน้องสาว แล้วเจ้านายของพระองค์เจ้าวรเดชไปให้หลวงโหมรอนราดู ผู้บังคับกองร้อยทหารม้าที่จังหวัดสระบุรี รุ่งขึ้นก็เกิดเหตุโดยมีทหารบรรทุกรถไฟมาลงที่คอนเมือง จำเลยที่ 1 ใ้มาที่รถไฟอีกขบวนหนึ่ง ซึ่งเป็นรถบรรทุก

ลกระเบิด และมีทหารอื่นมาควยจนถึงลอนเมือง ระหว่างที่จำเลยที่ 1 อยู่ลอนเมืองได้
 ช่วยควบคุมทหารไปรักษาการที่ตึกสำเภาร้าง และช่วยควบคุมทหารไปซ่อมสะพานที่
 ป่าหวาย เพื่อให้ทหารนครสวรรค์ซึ่งเป็นพรรคพวกของพระองค์เจ้าวรเดช เคลื่อนขบวน
 มาสมทบที่ลอนเมือง แล้วกลับมาที่สถานบ้านพาศี มีการประชุมนายทหาร ทั้งโทรเลข
 บอกเหตุการณ์ให้นายสิน อัครนิหัต (นายพันเอกพระยาเทพสงคราม) ทราบ แล้วจำเลย
 ที่ 1 เคยไปจังหวัดนครราชสีมา กับกองทหารของพระองค์เจ้าวรเดช ส่วนจำเลยที่ 2
 และที่ 3 นั้นมีภริยาเนาอยู่ในกรุงเทพฯ ใ้หายไ้จากบ้านของตนตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม
 ปีนี้ ต่อมาวันที่ 5 เดือนเดียวกัน บุตร ภรรยา ครอบครัวของจำเลยที่ 2 และที่ 3
 ใ้พากันขึ้นรถที่กรุงเทพฯ เพื่อไปยังจังหวัดนครราชสีมา พอขบวนรถไฟถึงสถานีบางปะอิน
 จำเลยที่ 2 และที่ 3 ใ้มาขึ้นรถไฟไปพร้อมกับบุตรภรรยาของตน ในขบวนนี้มีนายสิน
 อัครนิหัต ใ้ไปด้วย ครั้นถึงจังหวัดนครราชสีมา จำเลยที่ 2 และที่ 3 พร้อมด้วยครอบครัว
 ใ้พักอยู่ที่บ้านพระเสนาบุญชิต ซึ่งเป็นพี่เขยของว่าเลยที่ 2 ระหว่างที่จำเลยที่ 2 และที่
 3 พักอยู่ที่บ้านพระเสนาบุญชิตนั้น ใ้ไปเฝ้าพระองค์เจ้าวรเดชที่บ้านนายอึ้ง โปชิกนิษฐ
 หลายหนหลายครั้ง และใ้ไปพบกับหม่อมเจ้าสิทธิพร นายสิน อัครนิหัต นายคั้น ทาราว
 (นายพันเอกพระยาศรีสิทธิสงคราม) นายทองอยู่ ตูทานนท์ (นายพันเอกพระยา -
 ศรีศรีศักดิ์) นายอึ้ง โปชิกนิษฐ นายแมลค เอะะศิริ (นายพันโทพระประจักษ์พิณาศ)
 นายจรูญ ไชติกเสถียร (นายพันโทหลวงจรูญฤทธิไกร) และนายจิตต์ อัครนิหัต
 (นายพันตรีหลวงหาญสงคราม) พอวันที่ 11 ตุลาคม ปีนี้ จำเลยที่ 2 และที่ 3 ใ้
 ลงมาลอนเมืองพร้อมกับขบวนรถทหาร จำเลยที่ 2 ทำการตำแหน่งสมุหบัญชี มีหน้าที่
 เบิกจ่ายเงิน เครื่องอาวุธยุทโธปกรณ์และเสบียงอาหารตลอดมา ส่วนจำเลยที่ 3 มี
 หน้าที่เกี่ยวแก่การหนังสือและเป็นร่างหลัก 6 ประการ

ใ้ความดังนี้เห็นใ้ชัดว่า พระองค์เจ้าวรเดชกับจำเลยที่ 3 คนทำการติดต่อ
 สัมพันธ์กันตลอดมา ก่อให้เกิดเหตุหลายวัน และพระองค์เจ้าวรเดชรับสั่งแก่จำเลยทั้ง 3
 ใ้ทราบว่า รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ น่าจะจำเป็นการไปในทาง
 คอมมิวนิสต์ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ถูกคนชั้นต่ำคู้หนังกูแกลนมาก นับว่าจำเลย
 ทั้ง 3 คนรู้ความมุ่งหมายและความประสงค์ของพระองค์เจ้าวรเดชก่อนเกิดเหตุอยู่ใ้

แล้วจำเลยเป็นผู้ที่เคารพนับถือพระองค์เจ้าบวรเดชมาแต่เก่าก่อน มีความเต็มใจที่จะช่วยเหลือเพื่ออิทธิทธิการสำเร็จลุล่วงไปตามที่พระองค์เจ้าบวรเดชรับสั่งไว้ จึงติดตามมา กับขบวนทหารรับทำการในหน้าที่สำคัญต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว

ความประสงค์และเจตนาของจำเลยกับพวกอันแท้จริงซึ่งยกขบวนทหารเข้ามากระทำกรในครั้งนั้น เห็นได้ชัดว่าจำเลยกับพวกไปพอใจรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงหาอุบายกล่าวหลอกลวงให้คนทั้งหลายหลงเชื่อว่ารัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะใช้วิธีดำเนินการไปในทางคอมมิวนิสต์ และในพระมหานครเกิดการจลาจล ปลอบให้ประชาชนหนีประมาณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งความจริงเหตุการณ์ทั้งหลายที่จำเลยกับพวกยกขึ้นหลอกลวงทหารและประชาชนนั้นหาได้เกิดขึ้นแต่อย่างใดไม่ ตรงกันข้าม รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คงดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ หลัก 6 ประการที่พระองค์เจ้าบวรเดชและจำเลยพิ้นพวกยื่นต่อรัฐบาลนั้น เป็นนโยบายที่แสดงออกมาเพื่อให้ประชาชนหลงนิมการกระทำของจำเลยกับพวก พฤติการณ์ที่พระองค์เจ้าบวรเดชและจำเลยกับพวกนำทหารพร้อมสรรพศาสตราวุธมากมาย นั้นก็เพื่อจะทำลายล้มล้างรัฐบาลเท่านั้น ส่วนจำเลยทั้ง 3 คนนี้ ตามที่โคกล่าวมาแล้วก็ โกว่เกี่ยวข้องรูเห็นเหตุการณ์ตั้งแต่ตนตลอดมา ย่อมเป็นที่แสดงให้เห็นว่าโคสมควรจะร่วมกับ พระองค์เจ้าบวรเดชกระทำกรกบฏ มีความผิดตามกฎหมายลักษณโทษอาชญา มาตรา 101 ซึ่งกำหนดโทษ 2 สถาน คือ ประหารชีวิตสถานหนึ่ง กับให้จำคุกตลอดชีวิตอีกสถานหนึ่ง เมื่อทางพิจารณาปรากฏว่า จำเลยโคคบคิดมาแต่แรกและปฏิบัติหน้าที่สำคัญด้วยแล้ว ก็สมควรจะวางโทษสถานหนัก

ส่วนข้อที่จำเลยกล่าวว่า โคเข้าหารัฐบาลบ้าง มีเจตนาจะเข้าหารัฐบาลบ้างนั้น เห็นว่าไม่เป็นข้อที่จะบันเทาโทษได้ เพราะเหตุว่าเมื่อจำเลยที่ 1 เข้าหารัฐบาลนั้น รัฐบาลได้จัดการปราบพวกกบฏพาไปแล้ว ส่วนการที่จำเลยที่ 2 และที่ 3 ไปเสียจากคอนเมือง ลงมาอยู่ในกรุงเทพฯ ๗ นั้นก็มีเหตุผลให้เห็นว่า จำเลยทราบหรือควรจะทราบอยู่แล้วว่าพวกกบฏที่สู้รบกับทหารของรัฐบาลจะต้องถอยออกจากคอนเมือง จำเลยที่ 2 และที่ 3 จึงได้รับไปเสียก่อน เพื่อปลีกตนให้พ้นภัย อาศัยเหตุผลดังกล่าวแล้วจึงปรึกษาเห็นชอบพร้อมกันพิพากษาให้ประหารชีวิตจำเลยที่ 3 คน โดยให้เอาไปตัดศีรษะเสีย

(ลงนาม)	พลตรี พระยาประเสริฐสงคราม	ประธานกรรมการ
"	พระยานรราชสุวัจน์	กรรมการ
"	พ. อ. พระยาอภิบาลสงคราม	กรรมการ
"	พระมุนเวยวิมลนาถ	กรรมการ
"	น. ท. พระวินิจัยอภัยการ	กรรมการ
"	พ. ท. พระจรเนติยุทธ	กรรมการ
"	พ. ท. พระประจันปัจจนิก	กรรมการ
"	พ. ต. หลวงวีโรยธา	กรรมการ
"	พ. ท. หลวงพรหมโยธี	กรรมการ

ผู้ต้องหาที่ถูกพิพากษาลงโทษภายหลังกับภูบวร เกษ

1. นายเจิม อารุช	ประหารชีวิต	โทษประหาร
2. นายชวน ชวนะลิขิตกร	ประหารชีวิต	ชีวิตต่อมาได้
3. นายทองคำ ไทไชโย	ประหารชีวิต	รับพระราชทาน
4. ร.ท. จริญญา โปพันธ์	ประหารชีวิต	อภัยโทษให้
5. นายอรุณ บุญนาค	ประหารชีวิต	จำคุกตลอดชีวิต
6. ม.จ. สิทธิพร กฤดากร	จำคุกตลอดชีวิต	
7. นายอิน บุญนาค	จำคุกตลอดชีวิต	
8. ม.ล. เจริญ อิศรางกูร ณ อยุธยา	จำคุกตลอดชีวิต	
9. น.อ. พระแสงสิทธิการ	จำคุกตลอดชีวิต	
10. นายเชื้อ ชมวิทย์	จำคุกตลอดชีวิต	
11. น.อ. พระยาศรภักย์พิพัฒน์ ร.น.	จำคุกตลอดชีวิต	
12. นายหุยก์ คีร์วัฒน์	จำคุกตลอดชีวิต	
13. เสวกโทหลวงมหาสิทธิไวยหาร	จำคุกตลอดชีวิต	
14. คุณหญิงศรีพิชัยสงคราม	จำคุกตลอดชีวิต	
15. พระบรมจพงษ์บาล	จำคุกตลอดชีวิต	
16. อำมาตย์ตรีพระชวลิตฉวาร์กัน	จำคุกตลอดชีวิต	
17. รองอำมาตย์เอกหลวงสิทธิวิริยการ	จำคุกตลอดชีวิต	
18. รองอำมาตย์โทหลวงสุรินทร์สารณคง	จำคุกตลอดชีวิต	
19. ร.อ. หลวงสุภาศิลป์ประสิทธิ์	จำคุกตลอดชีวิต	
20. ร.อ. หลวงจำรัสยุทธวิชัย ร.น.	จำคุกตลอดชีวิต	
21. ร.อ. หลวงจักรโยธิน	จำคุกตลอดชีวิต	
22. ร.อ. หลวงหัตถการ	จำคุกตลอดชีวิต	
23. ร.อ. หลวงหาญรณรงค์	จำคุกตลอดชีวิต	
24. ร.อ. ชุนตรีโยธิน	จำคุกตลอดชีวิต	
25. ร.อ. หลวงพลหาญาศึก	จำคุกตลอดชีวิต	

26.	ร. ต. อ. หลวงโจอมผลัน	จำคุกตลอดชีวิต
27.	ร. ท. จงกล ไกรฤกษ์	จำคุกตลอดชีวิต
28.	ร. ท. ชุนริ้วกระบวนรบ	จำคุกตลอดชีวิต
29.	ร. ท. ชุนจารุเสถียร	จำคุกตลอดชีวิต
30.	ร. ต. นอม เพ็ญกุล	จำคุกตลอดชีวิต
31.	ร. ต. ประเสริฐ คุ้มทรัพย์	จำคุกตลอดชีวิต
32.	ร. ต. ค. นัค กฤษณสุวรรณ	จำคุกตลอดชีวิต
33.	นายคาบยงค์ สุ่มสนัญ	จำคุกตลอดชีวิต
34.	นายเพิ่ม วาหิน	จำคุกตลอดชีวิต
35.	นายบุญเยี่ยม สุทธิถวิล	จำคุกตลอดชีวิต
36.	นายชาบ ปิยะพงศ์	จำคุกตลอดชีวิต
37.	นายสงวน พันธมณี	จำคุกตลอดชีวิต
38.	นายแฉลม เหลี่ยมเพชรรัตน์	จำคุกตลอดชีวิต
39.	ส. อ. ฉิน แฉงลาวขวัญ	จำคุกตลอดชีวิต
40.	ส. ท. เป็ลื่อง พงศ์นริยทรัพย์	จำคุกตลอดชีวิต
41.	ส. ต. เทียง เทาโคกกรวด	จำคุกตลอดชีวิต
42.	ส. ต. งาม เย็นทรงวง	จำคุกตลอดชีวิต
43.	พลา สมบัติ นุชสนธิ	จำคุกตลอดชีวิต
44.	พลา เต็ก จันทรรุ่งเรือง	จำคุกตลอดชีวิต
45.	พลา คำ คุณตา	จำคุกตลอดชีวิต
46.	พลา สนั่น กลิ่นเบา	จำคุกตลอดชีวิต
47.	พลา สิงห์ นอยบุญ	จำคุกตลอดชีวิต
48.	พระยานายกนรชน	จำคุก 20 ปี
49.	พระยาสุริยราชวรภักย์	จำคุก 20 ปี
50.	นายสิทธิ แสงชูโต	จำคุก 20 ปี
51.	ร. อ. หลวงพหลหาญศึก	จำคุก 20 ปี

52.	พระยาเสนาสุจิต	จำคุก	16	ปี
53.	หลวงชาญนิคม	จำคุก	16	ปี
54.	พ. อ. พระประยูรทอริยััน	จำคุก	16	ปี
55.	ขุนพิไชยมัชการ	จำคุก	16	ปี
56.	พระพิทักษ์สมุทรเขต	จำคุก	16	ปี
57.	พ. ต. หลวงปรีชาภักดี	จำคุก	16	ปี
58.	ร. อ. หลวงสิงหนาทธีรณการ	จำคุก	16	ปี
59.	ร. อ. ขุนไฉพลรบ	จำคุก	16	ปี
60.	ร. อ. ขุนพงศ์ศรการ	จำคุก	16	ปี
61.	ร. ท. เชื้ออม อินทรสถิตย์	จำคุก	16	ปี
62.	ร. ท. กวี พิมพ์กร	จำคุก	16	ปี
63.	พระยาสุรพลพิพิธ	จำคุก	16	ปี
64.	พ. ท. พระวโรสถประสิทธิ์	จำคุก	14	ปี
65.	ร. อ. หลวงวิศิษฐ์เสนีย์	จำคุก	14	ปี
66.	ร. อ. หลวงวารีย์ไพริน	จำคุก	14	ปี
67.	ร. อ. หลวงเรืองบุททเวท	จำคุก	14	ปี
68.	ร. อ. หลวงราญอรพิมาย	จำคุก	14	ปี
69.	ร. อ. ขุนสนิทรบุทท	จำคุก	14	ปี
70.	ร. ท. ขุนระงับรณการ	จำคุก	14	ปี
71.	ร. ท. ขุนนิติการราวี	จำคุก	14	ปี
72.	ร. ท. เกื้อ จันทรรุจ	จำคุก	14	ปี
73.	ร. อ. อน สุวรรณเจด	จำคุก	14	ปี
74.	หลวงฤทธามาตย์	จำคุก	12	ปี
75.	พระยาราชนิมมาจารย์	จำคุก	12	ปี
76.	หลวงสมรรถบริหาร	จำคุก	12	ปี
77.	หลวงกรีฑไศยเทศ	จำคุก	12	ปี

78.	หลวงไกรสรักษ์	จำคุก	12	ปี
79.	ขุนทีริเคโศคม	จำคุก	12	ปี
80.	ขุนบัญชาคดี	จำคุก	12	ปี
81.	พระประสิทธิ์สุขสำราญ	จำคุก	12	ปี
82.	หลวงศุภนัยเนตรักษ์	จำคุก	12	ปี
83.	หลวงสันทัตสงคราม	จำคุก	12	ปี
84.	พ. ต. หลวงอัมพรไพศาล	จำคุก	12	ปี
85.	พ. ต. หลวงเวหาสจรด	จำคุก	12	ปี
86.	พ.ต.หลวงเคธาวิชิตชัย	จำคุก	12	ปี
87.	พระพินิจกิจบัญชา	จำคุก	12	ปี
88.	ร. อ. หลวงคัคคจรเสนีย์	จำคุก	12	ปี
89.	ร. อ. ม. ร. ว. <u>อนุสารัง นวรัตน์</u>	จำคุก	12	ปี
90.	ร. อ. หลวงล่องหนเริงราญ	จำคุก	12	ปี
91.	ร. อ. หลวงอินทรอำนาจ	จำคุก	12	ปี
92.	ร. อ. ขุนพิทยาลองหน	จำคุก	12	ปี
93.	ร. อ. หลวงประจักษ์สงคราม	จำคุก	12	ปี
94.	ร. อ. หลวงอนุกรพคุณุท	จำคุก	12	ปี
95.	ร. อ. หลวงหาญอรนรบ	จำคุก	12	ปี
96.	ร. อ. ขุนเกียรติสรพล	จำคุก	12	ปี
97.	ร. อ. หลวงโหมหักปัจจนิก	จำคุก	12	ปี
98.	ร. ท. จัด นุททัศน์	จำคุก	12	ปี
99.	ร. ท. ขุนเศรษฐผลบริหาร	จำคุก	12	ปี
100.	ร. ท. บาน ร่องเมืองศาสตร์	จำคุก	12	ปี
101.	ร. ท. ขุนแมนมเลื่องพล	จำคุก	12	ปี
102.	ร. ท. ขุนขวางยุทพิศักดิ์	จำคุก	12	ปี
103.	ร. ต. สมัย เรชะรุจิ	จำคุก	12	ปี

104.	ร.ต.ม.ล. ทรัพย์ อิศรางกูร ณ อยุธยา	จำคุก	12	ปี
105.	ร.ต. ประนอม ภิลากร	จำคุก	12	ปี
106.	ร.ต. ทิม บุนนาค	จำคุก	12	ปี
107.	ร.ต. สมบุญ รุ่งแสง	จำคุก	12	ปี
108.	ร.ต. กลอน สิทธิเวช	จำคุก	12	ปี
109.	ร.ต. เพรา พวงนาก	จำคุก	12	ปี
110.	ร.ต. ถวิล ฤควรรชนะ	จำคุก	12	ปี
111.	ร.ต. ประสิทธิ์ มณีโชติ	จำคุก	12	ปี
112.	ร.ต. สุวรรณ วายวานนท์	จำคุก	12	ปี
113.	ร.ต. สุโพธิ์ พันทุโยธิน	จำคุก	12	ปี
114.	ร.ต. เต็ม พงวิเศษ	จำคุก	12	ปี
115.	ร.ต. เสงี่ยม ฅ นาน	จำคุก	12	ปี
116.	ร.ต. จำรูญ คุวินันท์	จำคุก	12	ปี
117.	ร.ต. อราม คุชทัต	จำคุก	12	ปี
118.	ร.ต. จำนง วรรณศิริ	จำคุก	12	ปี
119.	นายอวบ สังขวาสี	จำคุก	12	ปี
120.	พ.ต. หลางถกถนภากาศ	จำคุก	10	ปี
121.	ร.อ. หลวงพิฆาตเศียรบ	จำคุก	10	ปี
122.	ร.อ. ชุมนงคตคัคคานนท์	จำคุก	10	ปี
123.	ร.อ. หลวงเรจิติโยธิน	จำคุก	10	ปี
124.	ร.ต. ประวัติ ฐประสูต	จำคุก	10	ปี
125.	นายคาบปยุ พุมสภิตย์	จำคุก	10	ปี
126.	หลวงวราภานุภรณ์	จำคุก	9	ปี
127.	ร.อ. หลวงสิทธิพิชญ์ไพศาล	จำคุก	9	ปี
128.	ร.ท. ชุนศิริวัฒนชัย	จำคุก	9	ปี
129.	ร.ท. จำรูญ มหาชีวานนท์	จำคุก	9	ปี
130.	ร.ท. ปิ่น สมิตะมาน	จำคุก	9	ปี

131.	ร. ท. ขุนเสริมทรภรรม	จำคุก	9	ปี
132.	ร. ท. ขุนทวหาญหักศึก	จำคุก	9	ปี
133.	ร. พ. ม. ร. ว. ถวิลวงศ์ สุบรรณ	จำคุก	9	ปี
134.	ร. ท. ขุนยทธวัฒน์วิกาล	จำคุก	9	ปี
135.	ร. ท. ขุนสินาคเสณีย์	จำคุก	9	ปี
136.	ร. ศ. พัดน์ อรรถจินดา	จำคุก	9	ปี
137.	ร. ศ. ปราโมทย์ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา	จำคุก	9	ปี
138.	ร. ศ. เจื้อ วงศ์เอมรินทร์	จำคุก	9	ปี
139.	ร. ศ. นิวมุกข์ อัยพรหม	จำคุก	9	ปี
140.	ร. ท. ขุนมณฑลพิระบุตธ	จำคุก	9	ปี
141.	ร. ท. ขุนเทวีศรีสาแดง	จำคุก	9	ปี
142.	ร. ท. ขุนกรวิทยาชัย	จำคุก	9	ปี
143.	ร. ม. ม. ร. ว. นิมิตรมงคล นวรัตน์	จำคุก	9	ปี
144.	ขุนจินคายุทธจิตต์	จำคุก	9	ปี
145.	รองอำมาตย์เอกขุนหงวน พิกลยุบุตร	จำคุก	9	ปี
146.	นายชาน นิตยสุทธิ	จำคุก	9	ปี
147.	พลฯ พรหม เหวขุนทด	จำคุก	9	ปี
148.	หลวงศิลป์วิทยการ	จำคุก	5	ปี
149.	รองอำมาตย์โทเมฆ ไร่ไพจิตร	จำคุก	3	ปี
150.	นายอำ บุญไทย	จำคุก	2	ปี
151.	หลวงสีนุรานุกิจ	จำคุก	2	ปี
152.	พ. ต. อ. พระยาธรณีนถเบศร์	จำคุก	1	ปี
153.	น. ท. พระแม่ศรีจักร ร. น.	จำคุก	6	เดือน
154.	น. จ. มงคลอุดม ขยางกูร	จำคุก	4	เดือน

ภาคผนวก ก.

พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงประกาศสละราชสมบัติ

แก่จกการกของรัฐบาล

ภาคผนวก ค.
การสละราชสมบัติ

พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงประกาศสละราชสมบัติ

ป.ป.ร.

บ้านโนล

แกรนลี่ ประเทศอังกฤษ

เมื่อพระยาพหลพลพยุหเสนา กับพวก ได้ทำการยึดอำนาจการปกครองโดยใช้
ทหารในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 แล้วได้มีหนังสือมาอัญเชิญข้าพเจ้าให้
ดำรงอยู่ในตำแหน่งพระมหากษัตริย์ ภายใต้รัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้าได้รับคำเชิญนั้น เพราะ
เข้าใจว่าพระยาพหลพลพยุหเสนาและพวก จะสถาปนารัฐธรรมนูญตามแบบประเทศทั้งหลาย
ซึ่งใช้การปกครองตามหลักนั้น เพื่อให้ประชาชนราษฎรได้มีสิทธิที่จะออกเสียง ในวิธีกำเนิน
การปกครองประเทศและนโยบายต่าง ๆ อันจะเป็นส่วนไคส่วนเสียแก่ประชาชนทั่วไป
ข้าพเจ้ามีความเลื่อมใสในวิธีการ เช่นนั้นอยู่เสมอ และกำลังคำริจะจัดการเปลี่ยนแปลง
การปกครองของประเทศสยามให้เป็นไปตามรูปนั้น โดยมีให้มีกษัตริย์ระเทศอื่น
ร้ายแรง เมื่อมีเหตุอันรุนแรงขึ้นเสียก่อนแล้ว และเมื่อผู้ก่อการรุนแรงนั้นอ้างว่ามี
ความประสงค์จะสถาปนารัฐธรรมนูญขึ้นเท่านั้น ก็เป็นอันไม่ผิดกับหลักการที่ข้าพเจ้ามี
ความประสงค์อยู่เหมือนกัน ข้าพเจ้าจึงเห็นควรโน้มน้าตามความประสงค์ของผู้ก่อการยึด
อำนาจนั้นไค เพื่อหวังความสงบราบคาบภายในประเทศ ข้าพเจ้าไคพยายามช่วยเหลือ
ในการที่จะรักษาความสงบราบคาบ เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงอันสำคัญเป็นไปโดยราบรื่น
ที่สุดที่จะเป็นไปได้ แต่ความพยายามของข้าพเจ้าไรผล โดยเหตุที่ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลง
การปกครองหาไคกระทำไคให้บังเกิดมีความเสรีภาพในการเมืองอย่างสมบูรณ์ขึ้นไม่ และ
มีไคฟังความเห็นของราษฎรโดยแท้จริง และจากรัฐธรรมนูญมีทั้งสองฉบับ จะฟังเห็น
ไคว่า อำนาจที่จะกำหนดนโยบายต่าง ๆ นั้น จะตกอยู่แก่คณะผู้ก่อการและผู้สนับสนุน
เป็นพวกพ้องเท่านั้น มีไคตกอยู่แก่ผู้แทนซึ่งราษฎรเป็นผู้เลือก เช่น ในฉบับชั่วคราว

แสดงให้เห็นว่า ถ้าผู้ใดไม่ได้รับความเห็นชอบจากผู้ก่อการ จะไม่ได้เป็นผู้แทนราษฎร
เลย

ฉบับถาวรได้มีการ เปลี่ยนแปลงให้สูงขึ้นตามคำขอของข้าพเจ้า แต่ก็ยังไ้
มีสมาชิกซึ่งตนเคียดแค้น เข้ากำกับอยู่ในสภาผู้แทนราษฎร ถึงครั้งหนึ่ง การที่ข้าพเจ้าได้
ยินยอมให้มีสมาชิก 2 ประเภท ก็โดยหวังว่าสมาชิกประเภท 2 ซึ่งข้าพเจ้าตั้งนั้น
จะเลือกจากบุคคลที่รอบรู้การงาน และชำนาญในวิธีดำเนินการปกครองโดยทั่ว ๆ ไป
ไม่จำกัดว่าเป็นพวกใด ใดละใด เพื่อที่จะได้ช่วยเสื่อนำทางให้แก่สมาชิกที่ราษฎร เลือกตั้ง
ขึ้นมา แต่กรั้นถึงเวลาที่จะตั้งสมาชิกประเภท 2 ขึ้น ข้าพเจ้าหา ก็มีโอกาสแนะนำ
ในการเลือกเลย และคณะรัฐบาลก็เลือกเอาแต่เฉพาะผู้ที่ เป็นพวกพ้องของตนเกือบทั้งนั้น
มิได้คำนึงถึงความชำนาญ นอกจากที่คณะผู้ก่อการบางส่วนได้มีความคิดที่จะ เปลี่ยนแปลง
โครงการ เศรษฐกิจของประเทศอย่างใหญ่หลวง จึงเกิดแตกร้างกันขึ้นเองในคณะก่อการ
และพวกพ้อง จะต้องมีการปิดสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา โดยคำแนะนำของ
คณะรัฐบาล จึงมีตำแหน่งอยู่ในเวลานั้น ทั้งนี้เป็นเหตุใ้ไม่มีการป็นส่วนในการ เมือง ต่อมา
พระยาพหล ๆ กับพวกก็กลับเข้าทำการยึดอำนาจโดยกำลังทหาร เป็นครั้งที่ 2 และแก่
นั้นมา ความหวังที่จะให้มีการ เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เป็นไปโดยราบรื่นก็ลดน้อยลง

เนื่องจากเหตุที่คณะผู้ก่อการมิได้กระทำใ้มีเสรีภาพในการ เมืองอันแท้จริงและ
ประชาชนไม่ใ้มีโอกาสออกเสียงก่อนที่จะดำเนินนโยบายอันสำคัญต่าง ๆ จึงเห็นเหตุใ้
มีการ กบฏขึ้น ถึงกับต้องต่อสู้ฆ่าฟันกันเองในระหว่างคนไทย

เมื่อข้าพเจ้าไ้ร้องขอให้เปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญใ้ใ้เข้ารูปประชาธิปไตย
อันแท้จริง เพื่อใ้เป็นที่พอใจแก่ประชาชน คณะรัฐบาลและพวกซึ่งกุมอำนาจบริหารใน
เวลานี้ก็ใ้ยินยอม ข้าพเจ้าไ้ร้องขอให้ราษฎรไ้มีโอกาสออกเสียงก่อนที่จะ เปลี่ยน
หลักการและนโยบายสำคัญอันมีผลใ้เสียแก่พลเรือน รัฐบาลก็ใ้ยินยอม และแม้แต่การ
ประชุมในสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องสำคัญ เช่น เรื่องการร้องขอต่าง ๆ ของข้าพเจ้า
สมาชิกก็มิไ้มีโอกาสพิจารณา เรื่องโดยถ่วงแท้และละเอียดละออเสียก่อน เพราะถูกเร่ง
ใ้ลงมติอย่างรีบด่วน ภายในวาระการประชุมเกี่ยว นอกจากนี้รัฐบาลยังไ้ออกกฎหมาย

ใช้วิธีปราบปรามบุคคลซึ่งถูกหาว่า ทำความผิดทางการเมือง ในทางที่ผิดยุคิทธิธรรมของโลก คือ ไม่ให้โอกาสต่อสู้คดีในศาล มีการชำระโทษคณะกรรมการอย่างลับไม่เปิดเผย ซึ่งเป็นวิธีการที่ข้าพเจ้าไม่เคยใช้ ในเมื่ออำนาจสิทธิขาดยังอยู่ในมือของข้าพเจ้าเอง และข้าพเจ้าใคร่ขอขอให้เลิกใช้วิธีนี้ รัฐบาลก็ไม่ยอม

ข้าพเจ้าเห็นว่ารัฐบาลและพวกพ้องใช้วิธีการปกครองซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักการของเสรีภาพในแก้วบุคคล และหลักความยุติธรรมตามความเข้าใจและยึดถือของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะยินยอมให้ผู้ใดกระโดดใช้วิธีการปกครองอย่างนั้นในนามข้าพเจ้าต่อไปได้

ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่เต็ม ให้แก่ราษฎรทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใด โดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาชนราษฎร

บัดนี้ ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ความประสงค์ของข้าพเจ้าที่จะให้ราษฎรมีสิทธิออกเสียงในนโยบายของประเทศโดยแท้จริง ไม่เป็นผลสำเร็จ และเมื่อข้าพเจ้ารู้สึกว่บัดนี้ เป็นหนทางที่ข้าพเจ้าจะช่วยเหลือให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้ต่อไปแล้ว ข้าพเจ้าจึงของสละราชสมบัติ และออกจากตำแหน่งพระมหากษัตริย์แต่บัดนี้เป็นต้นไป ข้าพเจ้าขอสละสิทธิของข้าพเจ้าทั้งปวง ซึ่งเป็นของข้าพเจ้าอยู่ในฐานะที่เป็นพระมหากษัตริย์ แก่ข้าพเจ้าสงวนสิทธิทั้งปวงอันเป็นของข้าพเจ้าแต่เดิมมา ก่อนที่ข้าพเจ้าไ้รับราชสมบัติสืบสันตติวงศ์

อนึ่ง ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะให้ผู้ใดก่อการไม่สงบขึ้นในประเทศ เพื่อประโยชน์ของข้าพเจ้า ถ้าหากมีใครอ้างในนามของข้าพเจ้า พึงเข้าใจว่ามีได้เป็นไป โดยความยินยอมเห็นชอบหรือความสนับสนุนของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้ามีความเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ไม่สามารถจะยังประโยชน์ให้แก่ประชาชนและประเทศชาติของข้าพเจ้าต่อไปได้ ความตั้งใจและความหวังซึ่งรับสืบกันมา

(46)

ตั้งแต่บรรพบุรุษ ยังได้แต่ตั้งสัตยาธิษฐาน ขอให้ประเทศไทยสงบสุข ความเจริญ
และขอให้ประชาชนชาวสยามได้มีความสุขสบาย.

(พระปรมาภิไธย) ประชาธิปก ปร.

วันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2477

เวลา 13 นาฬิกา 45 นาที

คำแถลงการณ์ของรัฐบาลเกี่ยวกับการสละราชสมบัติ

เนื่องในกรณีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ รัฐบาลขอแถลงให้ทราบทั่วกันว่า นับจาเดิมแก่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงจากสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ รัฐบาลก็ให้ดำเนินการปกครองเป็นที่เรียบร้อยตลอดมา ทั้งนี้โดยอาศัยพระบารมีแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ครั้นต่อมา พ.ศ. 2476 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงราชปรารภมายังรัฐบาลว่า ใกรจะเสด็จพระราชดำเนินไปรักษาพระเนครในต่างประเทศครั้งที่ 2

เมื่อคณะรัฐมนตรีได้ทราบพระราชดำรินั้น จึงได้ประชุมลงมติว่า ในระหว่างเวลาที่กล่าวแล้ว เป็นเวลาซึ่งกบฏเพิ่งจะเสร็จไปใหม่ ๆ บ้านเมืองยังไม่สู้จะเบิ่ปกติเรียบร้อยนัก อันการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จนิวัติมาประทับยังกรุงเทพฯ นั้น ย่อมเป็นการอุ่นเกล้า ๆ แก่ประชาชนยิ่งนัก ฉะนั้น ถ้าหากจะเสด็จไปรักษาพระเนครยังต่างประเทศเสียในขณะนี้ ก็จะเป็นที่ว่า เหว่แก่ประชาชนดังปรากฏว่า ได้มีปัญหาติดตามกันในสภาผู้แทนราษฎรด้วยประการดังกล่าวแล้ว รัฐบาลจึงได้กราบบังคมทูลพระกรุณาว่า ควรจะทรงประทับรับการรักษาอยู่ในพระมหานครโดยพิเศษแพทย์ที่เชิญมาจากต่างประเทศ แต่พระองค์ก็ได้มีพระบรมราชวินิจฉัยโดยเค็ดขาดว่า จำเป็นต้องไปรักษาต่างประเทศ ซึ่งรัฐบาลก็จำต้องสนองพระบรมราชวินิจฉัยตามพระราชประสงค์

ในระหว่างที่พระองค์ได้ทรงประทับรักษาพระเนครอยู่ ณ ต่างประเทศ รัฐบาลก็ได้ทำการติดต่อกับพระองค์ตลอดมา เป็นที่เรียบร้อย ปราศจากอุปสรรคทั้งปวง จนเมื่อรัฐบาลได้นำร่างพระราชบัญญัติอากรมรดก และการรับมรดก พุทธศักราช 2476 ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติให้นำขึ้นทูลเกล้า ๆ ถวาย เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยออกประกาศใช้เป็นกฎหมาย พระองค์ได้ทรงทักท้วงในหลักบางประการ แต่เมื่อรัฐบาลได้กราบบังคมทูลพระกรุณาจนเป็นที่พอพระราชหฤทัยแล้ว จึงได้ทรงลงพระปรมาภิไธยใน

ร่างพระราชบัญญัติที่กล่าวแล้ว ออกประกาศใช้เป็นกฎหมายอยู่จนกระทั่งบัดนี้ ต่อมา
 รัฐบาลได้นำร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาทหาร พ.ศ. 2477
 รวม 3 ฉบับ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎร ได้ลงมติแล้ว ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อทรงลง
 ประทานพระราชนุญาตใช้เป็นกฎหมาย แต่พระองค์ไม่พอพระราชหฤทัยในหลักการบางอย่าง จึง
 ได้พระราชทานร่างพระราชบัญญัติทั้ง 3 ฉบับไปยังสภาผู้แทนราษฎร ให้นำสภาผู้แทนราษฎร
 ทบทวนความเดิม รัฐบาลจึงนำร่างพระราชบัญญัติทั้ง 3 ฉบับ ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อขอให้
 ทรงลงพระราชนุญาตอีกครั้งหนึ่ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม แต่ก็ไม่ทรงลง
 ประทานพระราชนุญาต

ในระหว่างนี้ รัฐบาลได้ทราบว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีข้อข้องพระราช-
 หฤทัยบางประการ ซึ่งถ้ารัฐบาลมิได้จัดถวายได้ เป็นการสมพระราชประสงค์แล้ว พระองค์
 ก็ทรงสละราชสมบัติได้ รัฐบาลจึงได้รับจัดถวายเพื่อสนองพระราชหฤทัยทุกประการ แต่
 ต่อมาเมื่อ รัฐบาลก็ได้รับทราบเกล้าฯ จากสมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระนริศรา-
 นุวัศดิวังศ์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงสละ-
 ราชสมบัติ ในตอนนี้รัฐบาลรู้สึกวิตกเป็นอันมาก เพราะทราบกรณีและเหตุผลโดยชัดแจ้ง
 จึงได้แต่งตั้งให้เจ้าพระยาตรีธรรมมาธิเบศร์ และนายนาหวาตรีหลวงจักรงนาทาสวัสดิ์ ร.น.
 เลขานุการคณะรัฐมนตรี เป็นผู้แทนรัฐบาล ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ประเทศ -
 อังกฤษ และให้พยายามกราบบังคมทูลอัญเชิญเสด็จกลับพระมหานคร คณะผู้แทนรัฐบาล
 ก็ได้กระทำตามกำลังโดยเต็มที่ แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ เพราะพระองค์ทรงขอร้อง
 ต่อรัฐบาลหลายประการ ในประการที่ไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ รัฐบาลก็ได้จัดสนองพระราช-
 ประสงค์เท่าที่จะจัดถวายได้ ในส่วนที่ขัดกับรัฐธรรมนูญ ก็เป็นอันนอกเหนืออำนาจที่
 รัฐบาลจะจัดถวายได้ตามพระราชประสงค์ ในที่สุดก็ได้แถลงพระราชประสงค์ที่ว่า ขอให้
 เรื่องทั้งหมดเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อวินิจฉัย ซึ่งรัฐบาลก็ได้ปฏิบัติตามพระราชประสงค์
 โดยนำเรื่องขึ้นเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 31 มกราคม พุทธศักราช 2477 ซึ่ง
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ทำการอภิปรายกันแล้ว สภาผู้แทนราษฎรได้เห็นชอบพร้อมกัน
 ที่รัฐบาลได้ปฏิบัติไป และลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ผ่านระเบียบวาระไปได้ตามข้อบังคับการประชุม
 และการปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร

บัดนี้ ไก่ทรงมีพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติ พระราชทานมายังรัฐบาล
 เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พุทธศักราช 2477 รัฐบาลได้รับพระกระแสใจเกล้าฯ ด้วยความ
 โทมณัสอย่างยิ่ง เพราะรัฐบาลรู้สึกอยู่ว่าไค้มีความจงรักภักดีและซื่อสัตย์สุจริตต่อ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้อยู่เต็มทีตลอดมา ไค้พยายามทุกทางจนสุดความสามารถ
 ที่จะตัดทอนชัคพระราชประสงค์ให้ทรงสละราชสมบัติ แต่ก็หาสมความมุ่งหมาย
 ไม่ ฉะนั้น รัฐบาลจึงไค้นำพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติขึ้นเสนอต่อสภาผู้แทน
 ราษฎร เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พุทธศักราช 2477 ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรไค้ลงมติรับทราบ
 ไว้ด้วยความโทมณัส และในโอกาสนั้นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัง ซึ่งเป็นผู้รักษาราชการ
 ให้เป็นไปตามกฎมณเฑียรบาล ไค้นำพระนามราชวงศ์ซึ่งสมควรจะเป็นผู้สืบสันตติวงศ์
 โดยมีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ทรงลงพระนามว่า ทรงตรวจถูกต้องแล้ว ขึ้นเสนอ
 ผู้แทนราษฎร เพื่อรับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 9 แห่งรัฐธรรมนูญ
 แห่งพระราชอาณาจักรสยาม ในที่สุดสภาผู้แทนราษฎรไค้ลงมติเห็นชอบด้วย ให้สถาปนา
 พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดล เป็นสมเด็จพะเจ้าอยู่หัวสืบราชสันตติวงศ์ต่อไป
 ตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม พุทธศักราช 2477 และไค้ลงมติเห็นชอบให้ตั้ง นายพลเอก
 พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นอนุวัจนเจ้าศุภรนต์ นายนาวาตรี พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์
 ทิพย์อาภา ร.น. และ เจ้าพระยาบวรราช (ปั้น สุขุม) เป็นคณะผู้สำเร็จราชการ
 แทนพระองค์ ตามมาตรา 10 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม

สาเหตุดังกล่าวมาแล้ว ประกอบด้วยมีเวลาอันจำกัด รัฐบาลจึงขอแถลงให้
 ประชาชนทราบแต่โดยย่อเสียชั้นหนึ่งก่อน ส่วนเรื่องราวโดยละเอียดนั้นรัฐบาลจะไค้
 โฆษณาให้ทราบโดยตลอด พร้อมด้วยสำเนาพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติใน
 โอกาสอันเร็วที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม ขอให้ประชาชนเชื่อมั่นในรัฐบาลนี้ว่า รัฐบาลนี้
 ย่อมรักษาระบอบรัฐธรรมนูญการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญเสมอ

ในที่สุดนี้ รัฐบาลขอให้ข้าราชการทั้งฝ่ายทหาร พลเรือน ตลอดจนอาณาประชาราษฎร
 ราษฎร จงตั้งอยู่ในความสงบ อย่าไค้หลงเชื่อข่าวอูกุศลใด ๆ ซึ่งหากจะมีผู้ก่อให้เกิดขึ้น
 และช่วยเหลือร่วมกัน เพื่อให้สภาพความเรียบร้อยแก่ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
 และรัฐธรรมนูญจงทุกประการ.

วันที่ 2 มีนาคม พุทธศักราช 2477

ภาคผนวก ก.
แถลงการณ์ของคณะราษฎร
รายชื่อคณะราษฎร
รัฐธรรมนูญ

ภาคผนวก ง.

คำพิพากษาศาลพิเศษ พ.ศ. 2482

ภาคผนวก ง.

คำพิพากษาศาลพิเศษ พ.ศ. 2482

เมื่อไ้ประมวลข้อเท็จจริงตั้งแต่ต้นจนจบแล้ว สรุปรวมคงได้ความว่า นับ
 จำเคิมตั้งแต่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
 มาเป็นระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญแล้ว แม้พระปกเกล้าฯ ซึ่งเคยเสวย
 ราชย์เป็นพระมหากษัตริย์อยู่เหนือกฎหมาย จักยินยอมสละพระบรมเชษานุภาพลงมาเป็น
 พระมหากษัตริย์อยู่ใต้กฎหมายตามระบอบรัฐธรรมนูญก็ตาม แต่พระปกเกล้าฯ หาได้
 ทรงสละพระบรมเชษานุภาพโดยเต็มพระทัยไม่ หากเป็นการกระทำชั่วขณะหนึ่งซึ่งหวัง
 จะมีโอกาสไ้พระราชอำนาจกลับคืนสู่สภาพเดิมในภายหลัง ทั้งนี้โดยปรากฏตาม
 หลักฐานพะยานใจทกว่า ในระหว่างที่พระปกเกล้าฯ เป็นพระมหากษัตริย์อยู่ใต้กฎหมาย
 ตามรัฐธรรมนูญนั้น ไ้ร่วมคิดกับพระยามโนปกรณนิติธาดา กับพวกที่จะกำจัด
 บันทอนผู้ก่อกำเนกให้ไว้รัฐธรรมนูญซึ่งบริหารราชการแผ่นดินอยู่ในเวลานั้นให้สูญสิ้นไปเพื่อ
 ฟื้นฟูให้พระปกเกล้าฯ กลับมีพระราชอำนาจตามเดิม แต่พระปกเกล้าฯ และพระยา-
 มโนปกรณนิติธาดา กับพวกต่างกลัวแล้วจะกระทำการสำเร็จดังความประสงค์ก็หาไม่ โดย
 เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 รัฐบาลสมัยพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็น
 นายกรัฐมนตรีในครั้งนั้นกลับถูกยึดอำนาจการปกครอง และถูกทำลายแผนการณ์ที่จะ
 ถอยหลังเข้าคลองนั้นเสียสิ้น แต่กระนั้นแล้วพระปกเกล้าฯ ก็หาได้ทรงหมกมานะไม่
 โดยในคราวที่พระองค์เจ้าวรเดช กับพวกกระทำการกบฏใน พ.ศ. 2476 นั้น พระ-
 ปกเกล้าฯ ยังไ้ร่วมมือหรือรู้เห็นเป็นใจก่อให้เกิดกบฏในครั้งนั้นด้วย ดังปรากฏจาก
 หลักฐานพะยานใจทกว่า พระปกเกล้าฯ ไ้ทรงจ่ายเงินให้พระองค์เจ้าวรเดชถึง
 สองแสนบาท และนอกจากนี้ยังทรงจ่ายเงินให้ผู้อื่นอีกหลายราย เป็นจำนวนหลายพัน
 บาท จำเลยในคดีนี้มี หม่อมเจ้าวงศ์นิรชร เทวกุล, นายร้อยตำรวจเอกน้อม เทวกุล,
 หลวงชำนาญยุทธศิลป์, หลวงอภิบาลถาวร, พระสิทธิเรืองเกษพล และพระยาวิจิต
 สรโกร จำเลยกับพวกได้สมคบกันกระทำความผิดกับพวกกบฏ พ.ศ. 2476 ด้วย แต่ยังมีไ้
 ถูกฟ้องร้องลงโทษตามกฎหมาย เมื่อรัฐบาลไ้กำลังทหารปราบปรามพวกกบฏพ่ายแพ้ไป

พระปกเกล้า ๆ ก็ทรงสละราชสมบัติ ทั้งนี้เนื่องมาจากพระปกเกล้า ๆ กับคณะกระทำการ
ล้มล้างรัฐบาลไม่สำเร็จนั่นเอง นอกนั้นได้ความต่อไปว่า นับตั้งแต่พระปกเกล้า ๆ
สละราชสมบัติตลอดมาจนถึงวันที่จำเลยถูกจับ จำเลยในคดีนี้ยังมีไคลคละความพยายาม
ในอันที่จะกระทำการล้มล้างรัฐบาลตามความคิดเดิม โดยจะอัญเชิญพระปกเกล้า ๆ
หรือกรมพระนครสวรรค์ ฯ ขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินแทนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาล
ปัจจุบันนี้ และจะให้พระยาทรงสุรเดชเป็นนายกรัฐมนตรีได้จึงได้ จำเลยกับพวกได้
สมคบกันจัดหานักเลงมีฝีมือให้มาประหารบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาล และข้าราชการที่
ควบคุมกำลังทหารหรือตำรวจตามหน่วยสำคัญต่าง ๆ มี พระยาพลพลพยุหเสนา,
หลวงพิบูลสงคราม, หลวงประกิจบุญธรรม, หลวงอดุลเกษจรัส, มุนศรีทรากร, ชุน-
ปลดบริรักษ์ และบุคคลอื่น ๆ อีกหลายหนหลายครั้งต่างกรรมต่างวาระกัน โดยมีแผนการ
ว่าเมื่อกำจัดบุคคลสำคัญดังกล่าวแล้ว ทหารและตำรวจจะขาดผู้บังคับบัญชาที่เป็นกำลัง
สำคัญ เป็นเหตุให้เกิดระส่ำระสายไร้ผู้บังคับบัญชาที่จะบังคับการให้กระทำการชักชวน
จำเลยกับพวกได้ ในโอกาสนั้นจำเลยกับพวกก็จะใช้กำลังของตนหรือพรรคพวกที่มีอยู่
ล้มล้างรัฐบาลได้โดยง่ายคาย กิ่งกล่าวแล้วข้างต้น

นอกจากแผนการกบฏประหารบุคคลสำคัญดังกล่าวแล้ว จำเลยได้เกลี้ยกล่อม
ทหารพรรคพวกโดยใช้อุบายหลอกลวงให้คนเหล่านั้นหลงนิยมนับว่า คณะรัฐบาลนี้ไม่มี ความ
สามารถในการบริหารราชการแผ่นดิน ปกครองและใช้อำนาจเป็นธรรมด้วยประการ
ต่าง ๆ ทั้งกล่าวว่าคณะรัฐบาลและข้าราชการบริหารราชการแผ่นดินไปในทางหา
ประโยชน์ส่วนตัว และให้พวกพ้องเป็นใหญ่ แต่ในทางพิจารณากลับปรากฏว่า จำเลย
เหล่านี้เอง เปื่อกระทำการล้มล้างรัฐบาลเปลี่ยนแปลงการปกครองสำเร็จแล้ว ก็ปรารถนา
จำเป็นคณะรัฐบาล เป็นใหญ่เป็นโต ต้องการมีมีและต้องการหาความสุข ส่วนพวกพ้อง
ที่ไม่มีความรู้หรือแม้แต่จะไต่ เกยมีอาชีพในทางโจรกรรมและประทุร้ายต่อชีวิตและ
ร่างกายมา ก็จะได้ได้รับราชการมีเงินใช้สอยและความสุขสบาย เห็นได้ชัดว่าการ
ที่จำเลยกับพวกกระทำการเพื่อทำลายรัฐบาลดังกล่าวแล้วนั้น หากได้เป็นไปตามวิถีทาง
รัฐธรรมนูญ และแทนที่จะเป็นไปตามวิถีทางเช่นนั้น จำเลยกับพวกกลับต้องการแสวงหา
อำนาจ ต้องการความสุขสำราญ และต้องการเงินมาจับจ่ายใช้สอยบำรุงความสุขส่วนตัว
และพวกพ้องของตน หากได้มุ่งหวังประโยชน์ส่วนรวมไม่

การกระทำครั้งนี้ได้แยกกระทำกันเป็นสาย ๆ หลายสายด้วยกัน แล้วในสาย เหล่านั้นก็จัดหาผู้ประหารบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลบ้าง เกลี้ยกล่อมชักชวนให้เข้าเป็น พรรคพวกควยบาง ให้สะสบบอาวุธยุทโธปกรณ์บ้าง และกล่าวความเลี้ยคลีใส่ร้ายกันนั้น รัฐบาลบ้าง จนกระทั่งได้ลงมือกระทำการประทุษร้าย ดังกล่าวมาแล้วแต่เบื้องต้น หนึ่ง ได้ความตามหลักฐานพะยานใจหกในคดีนี้ว่า การที่จำเลยได้สมคบกันใช้กำลังบังคับเพื่อ ทำลายล้มล้างรัฐบาลเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้ พระปกเกล้าฯ, พระยาทรงสุรเดช, พระยาฤทธิอัคนย์, หลวงรณดิถีพิชัย, และบุคคลอื่นอีกหลายคนได้รู้เห็นสนับสนุนควย

การที่จำเลยกับพวกกระทำการประทุษร้าย เพื่อทำลายรัฐบาลในครั้งนี้มันมิใช่ มีแต่ผลเร็วเท่านั้น ว่าเลยบางคนเป็นนายทหารประจำการและนอกประจำการ จำเลย ที่เป็นนายทหารประจำการนั้น บางคนได้รับความไว้วางใจเชื่อใจจากกองทัพของประเทศไทย ให้มีหน้าที่ควบคุมกำลังทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ไว้เพื่อป้องกันประเทศชาติ แต่กลับนำเอา คำแห่งหน้าที่ราชการมาใช้เป็นกำลังเพื่อล้มล้างรัฐบาลเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยหวังประโยชน์ส่วนตัว เช่นนี้ เป็นการบ่อนสรรรถภาพวินัยของกรมกองทหารในกองทัพของ ประเทศไทยให้เสื่อมทรามลงไป ทหารประจำการและนายทหารนอกประจำการก็อาจ ถูกล้มล้างรัฐบาลเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วยกำลังบังคับ โดยหวังประโยชน์ ส่วนตัวและพวกพ้อง และคิดประทุษร้ายรัฐบาลที่ว่าทำการกระทรวงกลาโหม จึงเป็นผู้มีภัยกับ บัญชาสูงสุดของทหารในกองทัพ ยอมรับว่าเป็นความเสียหายแก่กองทัพของประเทศอย่าง ใหญ่หลวง จึงควรรับโทษหนักกว่าจำเลยที่เป็นพลเรือน

คดีเป็นอันตั้งได้ว่า จำเลยทั้งหมดในคดีนี้ นอกจาก นายร้อยเวกควา บุญญ- เสฎฐ์ นายพันตรีขุนธิดมัจฉานิก, นายร้อยเอกขุนรณมัยพิศาล, นายพันเอกพระยาสุรศักดิ์- เสนา, พระยาสุเทพภักดี, ขุนนิพนธ์ประศาสน์, และนายแป๊ะ แสงไชย ได้สมคบกัน กระทำการประทุษร้ายเพื่อจะทำลายรัฐบาล มีความผิดฐานกบฏตามกฎหมาย ลักษณะ อาญา มาตรา 101 อันกำหนดโทษไว้ 2 สถาน คือ ประหารชีวิตสถานหนึ่ง และ จำคุกตลอดชีวิตสถานหนึ่ง ซึ่งเป็นโทษสูงอยู่แล้ว ไม่จำต้องวินิจฉัยถึงความผิดในกระทง อื่น ๆ และจำเลยทุกคนที่เป็นทหารประจำการและนายทหารชั้นสัญญาบัตร นอกประจำการ ยังมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาทหาร มาตรา 52 เห็นได้โดยพระราชบัญญัติ

แก้ไขประมวลกฎหมายอาญาทหาร พ.ศ. 2470 ซึ่งในวรรคท้ายได้กำหนดโทษไว้สองสถาน เช่นเดียวกัน คือประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ข้อที่โจทก์ขอให้เพิ่มโทษนายมนตรีวัตร์, นายหง ช่างชาญกุล, แม่หม่อมราชวงศ์นิมิตมงคล นวรัตน์ ฐานไม่เช็ดดวงนั้น โทษที่กฎหมายกำหนดไว้ 2 สถานดังกล่าวมาแล้ว เป็นโทษที่สูงอยู่แล้วจะเพิ่มขึ้นอีกไม่ได้

อาศัยเหตุดังกล่าวแล้ว จึงพร้อมกันพิพากษาให้ประหารชีวิตนายดี บุญตา, นายพันโทพระสุวรรณชิต, นายร้อยโท ณ เณร ศาละลักษณณ์, นายคาบพวง พลนาวิ, นายพลโทพระยาเทพหัสดิน, นายร้อยโทเผ่าพงษ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา, นายคาบผูกพันธ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา, นายร้อยตรีบุญมาก เทพหัสดิน, นายหง ช่างชาญกุล, นายพันเอกหลวงมหิศโรโยธี, พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมขุนชัยนาทนเรนทร, นายพันเอกหลวงชำนาญยุทธศิลป์, นายร้อยเอกขุนคลังพลพูนท์, นายพันตรีขุนนามนฤนาท, นายพันตรีหลวงไวยุทธศาสตร์, นายพันเอกพระสิทธิเรืองเกษพล, จานายสืบคำรวจแมน เลิศราวี, นายร้อยเอกจรัส สุนทรภักดิ์, นายร้อยโทแสง วัฒนะศิริ, นายร้อยโทสลับ เกษจินดา และนายร้อยโทเสริม พุ่มทอง จำเลย แก่นายพลโทพระยาเทพหัสดิน, กรมขุนชัยนาทนเรนทร และนายพันเอกหลวงชำนาญ ยุทธศิลป์ จำเลย เคยทำความผิดมาก่อน ประกอบกับเมื่อได้ระลึกลงเหตุผลแล้ว มิได้แล้วควรได้รับความปราณี จึงลดโทษให้ 1 ใน 3 ตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 59 และมาตรา 2 38 (1) คงให้จำคุกจำเลยทั้ง 3 นี้ไว้ตลอดชีวิต ก็มีไว้จำคุกนายสมัย แจ่มสมบุรณ์, นายมนตรีวัตร์, นายร้อยเอกหลวงภักดีภูมิวิภาค, นายร้อยเอกขุนประสิทธิ์สินศรภาพ, นายร้อยเอกเพชร กุศลสว่าง, นายร้อยเอกชโล เอมะศิริ, หลวงสิริราชทรัพย์, นายกอบม โภชนพันธ์, จายง, พระราชาอุปาทิรักษา, นายเพิ่ม วัฒนพิภพ, นายพลตรีหม่อมเจ้าวงศ์นริชร์ เทวกุล, นายเจ้าราชเอกนอม เทวกุล, นายพันตรีหลวงอภิบาลภูวนารถ, พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์, พระวุฒิปากภักดิ์, นายร้อยเอกหลวงประจักษ์สิทธิการ, นายโชติ กุ่มพันธ์, หม่อมราชวงศ์นิมิตมงคล นวรัตน์, นายร้อยโทบุญคือ โตกระแส, พระยาวิจิตสรไกร, และนายยันต์ วินิจัยภาค จำเลย ไว้ตลอดชีวิต ส่วนนายร้อยเอกคาว บุญญาเสฐ, นายพันตรีขุนชิตปัจจุบัน, นายร้อยเอกขุนรณเมธีพิศาล, นายพันเอกพระยาสุรภักดิ์เสนา, พระยาสุเทพภักดิ์, ขุนนิพันธ์ ประศาสน, และ นายแป๊ะแสงไชย จำเลย ให้ปล่อยตัวไป

นายพันเอก พรหมโยธี	ประธานกรรมการ
นายพันเอก ประจันปัจจุบัน	กรรมการ
นายพันเอก ชจร เนติยุทธ	กรรมการ
นายพันเอก วิชัยยุทธ เกษาคณี	กรรมการ
นายพันตรี นิรันดรชัย	กรรมการ
นายพันตรี อัมพร เกรียงชัย	กรรมการ
มนู เวทย์วิมลนาท	กรรมการ
รักตประจิตธรรมวรารัต	กรรมการ
ศรวิกรมอาทิตย์	กรรมการ
สารนิกัมภ์ญา	กรรมการ
นิติธารณพิเกษ	กรรมการ
นายพันเอกหลวงชาญสงคราม	ไปราชการต่างประเทศ